

กำหนดการเผยแพร่

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

Publishing Schedule

- Number 1 (January - March)
- Number 2 (April - June)
- Number 3 (July - September)
- Number 4 (October - December)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่งานวิชาการและผลงานวิจัยทาง
ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหา
สังคม

Objective

1. To promote and disseminate academic works and research
results in educational science, psychology, political science,
Public Administration and interdisciplinary studies in the
humanities and social sciences.
2. To provide academic services in solving social problems.

ดุษฎีมาฆะ

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์
Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มีนาคม 2566
Vol. 23 No. 1 (January - March 2023)

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการ
กลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความ
เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจาก
กองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่
ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียน
บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

Article Consideration

Each article will be published by a panel of two journalists with
expertise in relevant fields. And get the editorial approval before
publishing. The review is in the form of: The article's Double Blind.
To comply with copyright law The author must sign the copy
of the article submission form to the journal. In addition, the author
must confirm that the original article submitted to it. Only one
publication in the Dhammathas academic journal. If the images
or tables of other articles appearing in other publications are used. The
author must ask permission of the copyright owner. Include a book
that has been approved by the editor before the article is published.

ที่ปรึกษา

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.
พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รector ศาสตราจารย์ ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตต์เจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Advisors

Prof. Dr. Phra Thamwacharapundit
Assoc. Prof. Dr. Phra Sophonphathanapundit
Prof. Dr. Prayong Seanburan
Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen
Asst. Prof. Dr. Pitch Pongsawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Khon Kaen University
Thammasat University
Chulalongkorn University

บรรณาธิการ / Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล / Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

ผู้ช่วยบรรณาธิการ / Editorial assistant

สาริกา ไสวงาม / Sariga Sa-waingam

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีคัมภีรญาณ วิ., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.กนกพร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตคาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพจน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Editorial Board

Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sudhikhambhirayan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Kanokorn Somprach	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Pasakorn Dokchan	Mahamakut Buddhist University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam	Kalasin University
Assoc. Prof. Dr. Aompol Buddasarn	Phranakhon Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaw	Huachiew Chalermprakit University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong	Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chakkapan Wongpompavan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chanchai Hudsri	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Putthiwat Thawonsinsak	Loei Rajabhat University

ผู้จัดการวารสาร / Journal Manager

มาริสสา ไสวงาม / Marisa Sa-waingam

ออกแบบปก : สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์ : 500 เล่ม

เจ้าของ : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาท อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 085-752-1693

พิมพ์ที่ : <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> E-mail: dhammathas@hotmail.com
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์ 64-66 ถนนรินรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4322-1938 E-mail: khonkaenprint@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 ประจำปี เดือน มกราคม - มีนาคม 2566

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. ศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ประเสริฐสุข	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
4. รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ มาลาธรรม	มหาวิทยาลัยมหิดล
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ศันสนีย์ สังสรรค์อนันต์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมหมัด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
7. รองศาสตราจารย์ ดร.วิภาวี ฤกษ์งาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ยศ บริสุทธิ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เจริญธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโกมลกุล	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	มหาวิทยาลัยรังสิต
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉันทชัย อธิเกียรติ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
13. รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี สุทธิธนกร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14. รองศาสตราจารย์ ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
15. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เจริญหาญ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
16. รองศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยะบุญธง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ อินทสิงห์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18. รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชัย บัวแดง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
20. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศลยะวัฒน์	มหาวิทยาลัยบูรพา
21. รองศาสตราจารย์ ดร.วิระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
22. รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ	มหาวิทยาลัยพายัพ
23. รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
24. รองศาสตราจารย์ นวฤทธิ์ เพิ่มเกษร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
25. รองศาสตราจารย์ คำนวณ คำมณี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัชชัย เจียมปัญญา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปทุมพร เปี่ยมอนม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑาภรณ์ มาสันเทียะ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชษฐ สายพันธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการสสมทสรณ์ (Peer Review)

ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 ประจำปี เดือน มกราคม - มีนาคม 2566

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิษณุ บุญนิยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกาญจน์ นาคนวล	มหาวิทยาลัยมหิดล
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงนภัส พันธุ์พลกฤต	มหาวิทยาลัยพายัพ
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธินัฐดา พิมพ์พวง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธฤตต์วัชร ไชยเหมวงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลิต เกิดทิพย์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุบัน พรเวียง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
40. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันธิติวณิชย์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
41. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกวเดือน ชาธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
44. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
45. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
46. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชร จตุพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
47. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
48. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
49. อาจารย์ ดร.มณูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
50. อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
51. อาจารย์ ดร.ศิริพร จันทนสกุลวงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการธรรมทศวรรษฉบับนี้ เป็นปีที่ 23 ฉบับที่ 1 ประกอบด้วย **บทความวิจัย** 1) พัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย 2) การเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสภาชุมชน 3) องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 4) การนำเสนอวัฒนธรรมและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมมอญ กรณีศึกษา ชุมชนศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 5) การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 6) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์วัดมหาพุทธรังศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ 7) การพัฒนาวัฒนธรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ 8) การบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 9) สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 10) การสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น 11) การพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 12) กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จังหวัดตาก 13) พัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย 14) การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ 15) นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น 16) การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเทศบาลตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด 17) การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ**บทความวิชาการ** ประกอบด้วย 1) การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 2) ร่างกายมนุษย์ เปรียบเทียบกับป่าช้า 9 ลักษณะที่มีปรากฏในภายานุปัสสนกัมมัญฐาน 3) การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 4) ความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร 5) แนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้กับคุณภาพองค์การในยคดิจิทัล

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้จากความรู้วิจัย และบทความวิชาการ ตามที่ปรากฏ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตลอดจนการดำเนินชีวิตต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรมกุล)

ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้
เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- พัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย
India's Development of Science and Technology Policies
ปิยณัฐ สร้อยคำ
Piyanat Soikham 1
- การเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสภาชุมชน
Cooperrative Enhancement of Community Council in Community Resource Management
สิทธิชัย ธรรมชั้น, สมคิด แก้วทิพย์, เฉลิมชัย ปัญญาดี และปรารธนา ยศสุข
Sittichai Thummakun, Somkid Kaewthip, Chalermchai Panyadee and Pradtana Yossuck 17
- องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
The Components of Cooperation Network of the Kalasin Municipality Elderly School
สมศักดิ์ สันติสุข, สุกัญญา เอ็มอัมธรรม, อนงค์นาถ โยคุณ, อภิรติ์ ตอนอ่อนบัว และพงษ์มนัส ดีอด
Somsak Srisontisuk, Sukanya Aimimtham, Anongnath Yokun, Aphiradee Dononbao and Pongmanut Deeod 31
- การนำเสนอวัฒนธรรมและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมมอญ กรณีศึกษา ชุมชนศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
Cultural Presentation and Community Participation Process in Mon Cultural Heritage Management: A Case Study of Saladaeng Nuea Community Chiang Rak Noi Subdistrict, Sam Khok District, Pathum Thani Province
รวีธร ฐานัสสกุล และพกามาศ เลียงชนะฤกษ์
Ravithon Thanussakul and Pakamat Leangthanarer 47

- **การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมมารัฐ อำเภอเขมมารัฐ จังหวัดอุบลราชธานี**

The Creative Economy Management of Local Fabric Products in Khemmarat Walking Street, Khemmarat District, Ubon Ratchathani Province

เริงศักดิ์ แก้วเพชร

Rerngsak Keawpeth 61
- **การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์**

A Development of 21st Century Learning Skills of Students in Wat Mahabuddhavongsa Palouang Sangha upper Secondary School, Vientiane Capital

พระศรีสุข เฉลิมคุณ และพระครูสุธีจริยวัฒน์

Phra Sisouk Salirmkhoun and Phrakru Sutheejarayawattana 73
- **การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่**

Developing an Innovation to Promote Multicultural Society Learning in the New Normal for Ethnic Students in Vocational Institutes, Chiang Mai Province

สาวิตรี มูลเพย, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และนันทน์ภัส แสงฮอง

Sawitree Moonfey, Chetthapoom Wannapaisan and Nannaphat Saenghong 87
- **การบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5**

Educational Technology Management of High-altitude Schools in the Wilderness be under the Chiang Mai Primary Education Service Area Office 5

อนิรุทธิ์ เหล่าใจ และณัฐ รัตนศิรินิชกุล

Anirut Laojai and Nat Rattanasirinichakun 99
- **สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

Problems and Needs for Developing Research Competency in the Classroom of Teachers Practicing Pro-fessional Experience Rajabhat University in the Northeast

อรนุช ศรีคำ และญาณภัทร สีหะมงคล

Oranut Srikham and Yannapat Seehamongkon 111

- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

The Creation of a Process of Forest Conservation Participation of Monks and Communities in Line with the Buddhist Way of Life in Huai Yang Sub-District Municipality, Kranuan District, Khon Kaen Province

พระสมุห์บุญฤทธิ์ มหาบุญโญ (ศรีวิชัย), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ และพระมหาสำรอง สณฺญโต

Phra Samuh Boonyarith Mahapunnho (Sriwichai), Phra Sophonphattanabundit, Phramaha Daosayam Vaji-rapañho and Phramaha Samrong Saññato 127
- การพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

Development of Reading and Spelling Thai Language Skills by Using the Reading Skills Exercises of Students in Grade 2 Students

อนันต์ ลากุล และเนตรลดา คาน

Anan Lakul and Nedlada Khan 141
- กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดตาก

Development Strategies for Instructional Morality Management of Buddhist Schools in Tak Province

พระพินิจ ด้วนนา, ศรีณย์ วงศ์คำจันทร์ และกิตติพัทธ์ เอี่ยมรอด

Phrapinit Duangna, Saran Wongkhamchantra and Kittiphat Lemrod 151
- พัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

The Development of Young farmers Development Policies to Enhance Food Security in the Upper North-ern of Thailand

พงศกร กาวิชัย, สมคิด แก้วทิพย์, เฉลิมชัย ปัญญาดี และสุริยจรัส เตชะตันมินสกุล

Pongsakorn Kawichai, Somkit Keawtip, Chalermchai Panyadee and Suriyajaras Techatunminasakul 165

- การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

Analysis of image of politicians today and the acceptance of the people in Chaiyaphum Province

ณัฐ สวาสดิ์รัตน์ และสมุทร สงวนสิน

Narat Sawadrath and Samurt Sanguansin

181

- นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น

Communication Innovation for Immunizing Vulnerable Youth Against Problems with Drugs and Un-planned Pregnancy in Khon Kaen Province

พระครูปลัดสุราวุฒิ จันทธมโม, พระครูสังฆรักษ์ทวี อภโย, พระปลัดวสันต์ ธีรวโร, อัครเดช นีละโยธิน, แสงอาทิตย์ ไทยมิตร และสุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย

Phrakrupalud Surawut Chandhadhammo, Phrakru Sangkarakthawee Aphayo, Phrapalad Wasan Thirawaro, Akkaradet Neerayothin, Saengatit Thaimit and Surasak Audmuangpiea

195

- การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเทศบาลตำบลเมืองสรวงอำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด

Management according to the Philosophy of Sufficiency Economy In Muang Suang Sub-district Municipality, Mueang Suang District, Roi Et Province

เบญจวรรณ บุญโทแสง, อภิรักษ์ บุรรุ่งโรจน์, ธรรมรัตน์ สินธุเดช และวาสนา เลิศมะเลา

Benchawan Boontosang, Apirak Burarungroj, Thammarat Sintudath and Wassana Lertmalao

207

- การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

The Development of Comunity-based Tourism Activity Prototype Based on the Local Wisdom of Phutai People, Ban Phon, Phon Sub district, Khammuang District, Kalasin Province

เดมิตร ใจบุญ, วีระนุช แยมยิม, พรสวรรค์ ศิริกัญจนารณ์ และสัชชัย เกียรติทรงชัย

Demit Jaiboon, Weeranuch Yamyim, Pornsavarn Sirikanjanaporn and Sanchai Kiatsongcha

221

บทความวิชาการ : Academic Article

- การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19
Integrating Buddhist concepts to apply in the aged society in the COVID-19 Era
พระชยานันตมุนี, ฐิติพร สะสม และเชษฐ์ นิมมาทพัฒน์
Phrachayanantamunee, Thitiporn Sasom and Chet Nimmatapat 235
- ร่างกายมนุษย์ เปรียบเช่นกับป่าช้า 9 ลักษณะที่มีปรากฏในภิกขุสัทธัมมปิฎก
Human Body it is Like the Nine Characteristics of the Necropolis that appear in the Kāyānupassanā-satipaṭṭhāna
พระวรพจน์ วรปญโญ (กระจ่ายศรี) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว)
Phra Worapant Warapanyo (Khajaisri) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao) 247
- การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
The Development of Academic Administration Competencies of Administrators in Buddhist Scripture Schools under General Education
พระมหายุทธนา ตุ่มอ่อน
Phramaha Yutthana Tum-on 257
- ความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร
Deterioration and Prosperity in the Thāna Sutta
พระครูวิเวกสุตาภรณ์ (บุตตะ) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว)
Phrakhru Wiweksutaporn (Buttama) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao) 267
- แนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้กับคุณภาพองค์กรในยุคดิจิทัล
Quality and Learning Organization in the Digital Era
กุลลาบ ปุริสาร, ชีวิน อ่อนละออ, สายัณห์ ผาน้อย และวิเชียร ชิวพิมาย
Kularb Purisarn, Chevin Oonla-or, Sayan Phanoy and Vichien Chiwapimal 277

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ 295
- คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ 296

พัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย^{*1}

India's Development of Science and Technology Policies

ปิยนัฐ สร้อยคำ

Piyanat Soikham

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani University, Thailand

E-mail: Piyanat.s@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการและปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ที่ส่งผลต่อนโยบายด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสาธารณรัฐอินเดีย 2) ทำความเข้าใจ ระบบการศึกษาและสิ่งสนับสนุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสาธารณรัฐอินเดีย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาผ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า

1. อินเดียมีนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจำนวนทั้งสิ้น 5 ฉบับในปี 1958, 1983, 2003, 2013 และ 2020
2. ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการดังกล่าวประกอบไปด้วย รัฐธรรมนูญกำหนด ผู้นำประเทศ การกระจายอำนาจสู่รัฐบาลท้องถิ่น ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ระบบเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์สังคม ที่มีอารมณ์เชิงวิทยาศาสตร์ และสังคมที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง
3. การมีโครงสร้างของหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษาหลายหน่วยงานทำงานแบบ บูรณาการ การส่งเสริมการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและขั้นสูง การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ นับเป็นสิ่งสนับสนุนในการช่วยขับเคลื่อนการดำเนิน นโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดียอีกด้วย

คำสำคัญ: นโยบาย; วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี; อินเดีย

*ได้รับบทความ: 8 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 22 กุมภาพันธ์ 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 มีนาคม 2566

Received: May 8, 2022; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 19, 2023

¹ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยเรื่องพัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสาธารณรัฐอินเดีย จากศูนย์อินเดียศึกษา สถาบันอาณานิคมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เลขที่ UBU-REC-106/2564

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study development and factors affecting India's science and technology policies; 2) to understand India's education system and infrastructure supporting the development of science and technology. This research employed documentary research with systematic reviews from relevant documents from 1947 up to the present.

The research results were as follows:

1. India had five policies on science and technology including 1958, 1983, 2003, 2013 and 2020.
2. Factors affecting India's science and technology policies were as follows; constitution, political leaders, decentralization, socialist economy, globalization, scientific temper, and indigenous technology.
3. The education system and infrastructure supporting India's development of science and technology includes; the integration of government, education and private sectors; the promotion of science and technology in basic and advance education; and the national and international human resource development.

Keywords: Policy; Science and Technology; India

1. บทนำ

ภายหลังได้รับเอกราช รัฐบาลอินเดียได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนให้เกิดความยั่งยืนทำให้ห้วงระยะเวลากว่า 75 ปีที่ผ่านมา สาธารณรัฐอินเดียได้ก้าวกระโดดจากประเทศกำลังพัฒนา ไปสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจเอเชียที่น่าจับตามอง ปัจจุบันอินเดียยังถือเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของโลก มีขนาดเศรษฐกิจและการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

เป็นลำดับที่ 6 ของโลก มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ อวกาศ การแพทย์ สาธารณสุข และเกษตรศาสตร์ รวมไปถึงขีดความสามารถทางการทหารและความมั่นคง (Arora, 2010; Statista, 2018)

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจศึกษาพลวัต และสำรวจสถานะองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาประเทศของอินเดียผ่านการยกระดับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยมีคำถามสำคัญคือ ในห้วงเวลาที่ผ่านอินเดียมีนโยบายด้านดังกล่าวอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยหนุนเสริมให้

อินเดียสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในมหาอำนาจใหม่ของโลก (Emerging Power)

จากการทบทวนวรรณกรรมนโยบายสาธารณะ หมายถึง การกระทำหรือแนวทางการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม โดยผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะและเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาและยกระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม (Easton, 1957, pp. 383-400; Sapru, 2004; Anderson, 1975; Dye, 1972, pp. 103-107) หรืออีกนัยหนึ่งคือการตัดสินใจเชิงนโยบายโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ให้อำนาจหรือให้แนวทางในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Anderson, 1975, p. 4; Vichers, 1965; Self, 1972, p. 67; Dror, 1968, pp. 4-9) และมีความสำคัญดังที่เสนห์ จุ้ยโต (2552, หน้า 8-11) ได้อธิบายว่า นโยบายสาธารณะนั้นถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ และเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอำนวยความสะดวกในสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

จากหลักคิดเรื่องนโยบายสาธารณะดังกล่าว งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับนโยบายพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดียทั้งในและต่างประเทศ โดยในงานของต่างประเทศมักเป็นการอธิบายถึงพัฒนาการของแนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามห้วงระยะเวลา กล่าวถึงคุณูปการที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีต่อการพัฒนาประเทศ และความท้าทายที่เกิดขึ้นภายหลังการ

พัฒนาดังกล่าว (Jayaraman, 2009; Krishna, 2002; Ranade, Londhe & Mishra, 2015, pp. 1-6; Mukti, 2014, pp. 297-316; Chew, 2012; Khadria, 2004) ในขณะที่งานของนักวิชาการบางส่วนได้กล่าวถึงคุณูปการของการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ อาทิ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทผ่านการขับเคลื่อนการสร้างหมู่บ้านอัจฉริยะ และการพัฒนาทักษะและวิชาชีพสำหรับเยาวชนกลุ่มเปราะบางในสังคม

สำหรับประเทศไทย องค์ความรู้ที่กล่าวถึงพัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดียอยู่ไม่มากนัก และยังเป็นการศึกษานโยบายเฉพาะส่วน เฉพาะช่วงเวลา และเฉพาะกรณีเท่านั้น (นพรัตน์ ทองอุไร, 2557, หน้า 5-39; บริษัทโบลีเกอร์แอนด์คอมพานีประเทศไทย จำกัด, 2560; วิภาวรรณ ดันเมฆ, 2561; สุรัตน์ โหระชัยกุล, 2558, หน้า 283-307) งานวิจัยนี้จึงช่วยสำรวจสถานะองค์ความรู้เรื่องการศึกษาพัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดียอย่างเป็นระบบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ที่ส่งผลต่อนโยบายด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสาธารณรัฐอินเดีย

2. เพื่อทำความเข้าใจระบบการศึกษาและสิ่งสนับสนุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสาธารณรัฐอินเดีย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Reviews) ในขั้นตอนของกระบวนการวิจัยนั้นได้ดำเนินการคัดเลือกแหล่งข้อมูล โดยการกำหนดคำสำคัญ (Keywords) อาทิ นโยบาย (Policy) การพัฒนา (Development) วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) อินเดีย (India) ในกระบวนการเก็บข้อมูล (Data collection process) ได้กำหนดแหล่งสืบค้นข้อมูลบทความจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Database) รวมถึงฐานข้อมูลของส่วนราชการที่สำคัญของประเทศอินเดีย โดยเป็นการศึกษาผ่านเอกสารชั้นต้น อาทิ รายงานประจำปี เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ บทความวิชาการ ข้อมูลของสถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง นับแต่อินเดียได้รับเอกราชในปี 1947 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นทิศทางของนโยบายด้านดังกล่าวที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งทำความเข้าใจ ศึกษาพลวัต และสำรวจสถานะองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาของอินเดียผ่านนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) พัฒนาการนโยบาย 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย และ 3) ระบบการศึกษาและสิ่งสนับสนุน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. องค์ความรู้เรื่องพัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย โดยนับ

แต่ได้รับเอกราช อินเดียมีนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 5 ฉบับ ประกอบไปด้วย

ฉบับที่ 1 ปณิธานนโยบายวิทยาศาสตร์ (Scientific Policy Resolution-SPR 1958) เน้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นลำดับแรก และปลูกฝังองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการและการพัฒนาประเทศ ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (Government of India, 1958; Kaushik, Basha & Ganesan, 2020)

ฉบับที่ 2 คำประกาศนโยบายเทคโนโลยี (Technology Policy Statement-TPS 1983) เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยีการสร้าง ความเข้มแข็งของฐานเทคโนโลยี ผ่านการพัฒนาวิจัยและพัฒนาการศึกษา นอกจากนี้ยังเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อก้าวให้ทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ (Government of India, 1983; Kaushik, Basha & Ganesan, 2020)

ฉบับที่ 3 นโยบายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology Policy -STP 2003) มุ่งตอบรับการเปลี่ยนแปลงในบริบทของโลกาภิวัตน์ ที่เน้นวิจัยเพื่อการพัฒนาและสร้างหลักประกันด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน เน้นกลไกการมีส่วนร่วมและการนำวิทยาศาสตร์ไปใช้ในทุกภาคส่วน การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการ

ดึงดูดบุคลากรทางวิทยาศาสตร์ทุกระดับสู่กระบวนการศึกษาและกระบวนการทำงาน (Kaushik, Basha & Ganesan, 2020; India Bioscience, 2003)

ฉบับที่ 4 นโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology, and Innovation Policy-STIP 2013) ให้ความสำคัญกับคำว่า นวัตกรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดระบบนิเวศนวัตกรรมและกระตุ้นการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อขับเคลื่อนและยกระดับเศรษฐกิจสังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนอินเดีย สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ในทุก ระดับของสังคมและโครงสร้างระดับสากลเพื่อเป็นแนวทาง ด้านการวิจัย มุ่งหวังให้อินเดียเป็นประเทศ 1 ใน 5 ของมหาอำนาจด้านวิทยาศาสตร์ ในปี 2020 และการเชื่อมโยงวิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่ภาคเอกชนให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนา ในรูปแบบ “หุ้นส่วนรัฐ-เอกชน” (Public-Private Partnership) (Kaushik, Basha & Ganesan, 2020; Government of India, 2013, pp. 3-8)

และฉบับที่ 5 นโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (STIP 2020) อยู่ระหว่างการพิจารณาและรับฟังข้อคิดเห็นทั้งนี้สาระสำคัญ มุ่งต่อยอดนโยบายฉบับก่อนหน้า โดยเน้นสร้างการมีส่วนร่วม ผ่านกระบวนการเสนองานจากล่างขึ้นบน การกระจายอำนาจ การส่งเสริมผู้เชี่ยวชาญและการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อการสร้างแนวทางของวิทยาศาสตร์ (Office of the Principal

Scientific Adviser, 2022; Government of India, 2020)

2. องค์ความรู้เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสาธารณรัฐอินเดีย พบว่า มีปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายดังกล่าวจำนวน 7 ปัจจัย ดังนี้ ปัจจัยที่ 1 รัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐธรรมนูญของอินเดียซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดและหลักประกันของแนวนโยบายแห่งรัฐ ได้ระบุถึงความสำคัญของการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในหมวด 5 หลักการแห่งแนวนโยบายของรัฐ มาตรา 48 นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนด้านงบประมาณกับสถาบันการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี รวมถึงมุ่งให้พลเมืองมีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ดังปรากฏในหมวด 9A หน้าที่พื้นฐาน ในมาตรา 51A หน้าที่พื้นฐานของพลเมืองของอินเดีย (Government of India, 2020, pp. 35-36, 214)

ปัจจัยที่ 2 ผู้นำประเทศอินเดียให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาทิ ยาวหาลเนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดีย ได้กล่าวว่า “วิทยาศาสตร์เท่านั้นที่จะสามารถแก้ปัญหาความหิวโหยและความยากจน (Nehru, 1960, p. 564)” ในขณะที่ราจีฟ คานธี (ในช่วงปี 1980s) เชื่อว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคือ กุญแจสำคัญในความก้าวหน้าของเศรษฐกิจและสังคมของอินเดีย (Dickson, 1985, pp. 1016-1017) ทางด้านอภิลัพทาร์ วาซเปย์

(1999 ถึง 2004) สะท้อนว่ารัฐมีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง โดยการช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณและอำนวยความสะดวก (Rediff, 1988) นอกจากนี้ มั่นมอห์มัน สิงห์ กล่าวถึงโอกาสของอินเดียในการใช้ทุนทางปัญญาจากชุมชนนักวิทยาศาสตร์และการยกระดับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของสหประชาชาติ (India Bioscience, 2003) ด้านเรนทรา โมดี นายกรัฐมนตรีปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการสร้างเทคโนโลยีในประเทศ (Modi, 2021) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐบาลอินเดียสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2019 ได้จัดสรรงบประมาณ หนึ่งแสนสองหมื่นห้าพันล้านรูปี หรือคิดเป็น 25 เท่าจากในปี 1990 ที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณจำนวนห้าหมื่นล้านรูปี (Department of Science and Technology, 2020)

ปัจจัยที่ 3 การกระจายอำนาจสู่รัฐบาลท้องถิ่นกระตุ้นการส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Arora, 2010; Ministry of Law and Justice, 2020; Government of India, 2021) นำมาสู่การที่รัฐบาลแห่งรัฐพัฒนานโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับเศรษฐกิจในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองบังกาลอร์และไฮเดอราบัด ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางแห่งเทคโนโลยีหนึ่งของโลก (thescalers, 2021; Popham, 1999)

ปัจจัยที่ 4 ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมหลังจากได้รับเอกราช อินเดียซึ่งในขณะนั้นยังไม่มี

ความพร้อมและเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ รัฐจึงเป็นองค์กรหลักในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม และเป็นตัวแสดงหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมอย่างกว้างขวาง การที่รัฐเป็นตัวแสดงหลักดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนโยบายการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย (Sheikh, 2014, pp. 196-203; Government of India, 2020, p. 214; Kaushik Basha & Ganesan, 2020)

ปัจจัยที่ 5 เศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ภายหลังที่อินเดียเริ่มมีความพร้อมทางโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรมนุษย์ ในช่วงปี 1980s เป็นต้นมา อินเดียได้ประกาศนโยบายเศรษฐกิจแบบใหม่ของอินเดีย พร้อมกับการนำระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเข้ามาใช้และเริ่มเปิดประเทศเพื่อแสวงหาความร่วมมือกับต่างชาติมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิสัยทัศน์อินเดีย@75 ยังนำมาสู่การยกระดับโครงสร้างขั้นพื้นฐานให้ทันสมัย เสริมระบบเทคโนโลยี 5G เพื่อมุ่งไปสู่สังคมดิจิทัลและก่อตั้งภูมิภาคอุตสาหกรรมพิเศษเพื่อเพิ่มการลงทุนภายในประเทศจากภายนอก (Mandhana, 2014; Chin & Kumar, 2014; NITI Aayog, 2021)

ปัจจัยที่ 6 การสร้างสังคมที่มีอารมณเชิงวิทยาศาสตร์ แม้อินเดียจะเป็นดินแดนแห่งความศรัทธา ศาสนา และความเชื่อดั้งเดิม แต่ในขณะเดียวกันอารยธรรมอินเดียมีความร่ำรวยและความสำเร็จในการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ การแพทย์ และวิศวกรรมศาสตร์ นับแต่ยุคอารยธรรม

โมเฮนโจดาโรและฮาริปปาจนกระทั่งปัจจุบัน จึงอาจกล่าวได้อินเดียเป็นสังคมที่มีผสมผสาน ระหว่างศาสนาและวิทยาศาสตร์ (Mridula, 2008, p. 99; Joshua, 2020; Poddar, 2021) นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญของอินเดียยังมุ่งเน้นให้พลเมือง พัฒนาอารมณ์เชิงวิทยาศาสตร์เพื่อเอื้อต่อการ ศึกษาทดลององค์ความรู้ใหม่ๆ (Government of India, 2020) จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอินเดีย

ปัจจัยที่ 7 สังคมที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง จากการที่อินเดียได้รับผลกระทบจากการปกครอง ในยุคอาณานิคม ทำให้อินเดียเป็นสังคมที่มีชุด ความคิดความเชื่อในเรื่องของการเป็นเอกราชและการตัดสินใจด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สังคม อินเดียมุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาตนเองเพื่อลด การพึ่งพิงจากภายนอก นำมาสู่การเพิ่มขีดความสามารถของตนเองผ่านการพัฒนาเทคโนโลยี ในประเทศ (Government of India, 1983; Kaushik, Basha & Ganesan, 2020; Paul, 2021)

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการศึกษา และสิ่งสนับสนุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสาธารณรัฐอินเดียรัฐบาลอินเดีย บูรณาการหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ ส่งเสริมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงทำให้ ระบบนิเวศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของ อินเดียมีขนาดใหญ่ และมีได้มีเพียงหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง ทั้งนี้ในปัจจุบันสำนักที่ปรึกษาด้าน วิทยาศาสตร์ มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำ แก่นายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อ

เศรษฐกิจและสังคม พร้อมกับทำหน้าที่ในการ บูรณาการกระทรวงต่างๆ เพื่อนำองค์ความรู้ด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาปฏิบัติงาน (Office of the Principal Scientific Adviser, 2022) ในการ ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ถูกจัดตั้งขึ้นในปี 1971 ถือเป็น หน่วยงานหลักในการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้ในการยกระดับเศรษฐกิจสังคมของชาติอย่าง มีทิศทางและสามารถแข่งขันในระดับสากล โดยมี โครงสร้างประกอบไปด้วย 3 กรมที่สำคัญกรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมเทคโนโลยีชีวภาพ และกรมการวิจัยวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม/ สภาวิจัยวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม (Ministry of Science and Technology, 2021)

ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่าน การวางระบบการศึกษาทั้งระดับพื้นฐานและขั้นสูง ให้เอื้อต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดให้ วิทยาศาสตร์เป็นเนื้อหาพื้นฐานสำหรับนักเรียน ในโรงเรียน เน้นการสอนทางวิทยาศาสตร์ การยก ระดับห้องปฏิบัติการ การบูรณาการวิชาทาง วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวมไปถึงการ กระตุ้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจและขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์ เพิ่มมากขึ้น (Ministry of Human Resource Development, 1988, pp. 1-10) นอกจากนี้ อินเดียยังมีระบบสนับสนุนการศึกษาเพื่อดึงดูด ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การสนับสนุน ทุนการศึกษาในโครงการอัจฉริยภาพด้าน วิทยาศาสตร์ โครงการวิทยาศาสตร์โอลิมปิก เพื่อ

ส่งเสริมนักเรียนที่มีความสนใจและความสามารถด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐานเข้าสู่อาชีพการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (Kishore Vaigyanik Protsahan Yojana, 2021; Department of Science and Technology, 2019) รวมไปถึงการจัดตั้ง Rashtriya Avishkar Abhiyan เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนและในโรงเรียน ผ่านการให้คำแนะนำโดยมหาวิทยาลัยเป็นพี่เลี้ยง การสร้างเครือข่ายส่งเสริมครู การจัดตั้งชมรมวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สำหรับเยาวชน การทำงานร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแข่งขันในระดับต่างๆ การส่งเสริมการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ รวมไปถึงการสร้างการรับรู้ร่วมกันกับผู้ปกครองและชุมชน (Rashtriya Avishkar Abhiyan, 2022; Ministry of Human Resource Development, 2022)

ในระดับการศึกษาขั้นสูง อินเดียมีหน่วยงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเฉพาะทางที่หลากหลายและเฉพาะด้าน ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและระดับสถาบันวิจัย สามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) สถาบันการศึกษาและวิจัยขั้นสูง รวมถึงสถาบันสมทบที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งอินเดีย 2) ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการศึกษาและการวิจัย 20 แห่ง 3) สถาบันหรือศูนย์ภูมิสารสนเทศเชิงพื้นที่ 4) สถาบันด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อม 5) สถาบันการศึกษาในระดับสูง ประกอบไปด้วยมหาวิทยาลัยทั้งมหาวิทยาลัยส่วนกลางและมหาวิทยาลัยในระดับรัฐ รวมไปถึงสถาบันการศึกษาเฉพาะด้าน 6) สถาบันวิชาการแห่งชาติ

จำนวนทั้งสิ้น 9 สถาบันหลัก (India Science Technology and Innovation, 2021)

นอกจากนี้ อินเดียยังส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศด้วยการจัดตั้งหน่วยวิทยาศาสตร์ในการกำกับดูแลของอัครราชทูตที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์ ในสถานเอกอัครราชทูตอินเดียในหลายประเทศ อาทิ กรุงเบอร์ลิน กรุงมอสโก กรุงโตเกียว และกรุงวอชิงตันดีซี (Department of Science and Technology, 2020) พร้อมกับสนับสนุนทุนการศึกษา/ทุนวิจัย/ทุนสนับสนุนการอบรมแก่ประเทศกำลังพัฒนา ภายใต้โครงการความร่วมมือทางเทคนิคและเศรษฐกิจแห่งอินเดีย (ITEC) ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกว่า 161 ประเทศทั่วโลก (Ministry of External Affairs, 2022)

5. อภิปรายผลการวิจัย

นโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย ถือเป็นนโยบายสาธารณะที่ถูกกำหนดโดยรัฐบาลอินเดีย และเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องนโยบายสาธารณะของ Easton (1957, pp. 383-400); Sapru (2004); Anderson (1975); Dye (1972, pp. 103-107); Vichers (1965)

โดยจากผลการวิจัยพบว่านโยบายทั้ง 5 ฉบับของอินเดียล้วนมีพลวัตและพัฒนาการทั้งนี้สาระสำคัญที่ปรากฏในทุกฉบับคือการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างองค์กรทางวิทยาศาสตร์เพื่อสนับสนุนการค้นคว้าและการวิจัย การตั้งเป้าให้วิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีสร้างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ฉบับปี 1983 ได้มีการปรับเปลี่ยนจากจุดเน้นที่ภาครัฐไปสู่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฉบับปี 2013 และฉบับร่างปี 2020 ที่ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับภาคเอกชนเพิ่มมากขึ้นพร้อมๆ กับการสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการต่อยอดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลงสู่การใช้งานจริง ซึ่งพลวัตรของกระบวนการนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของศุภชัย ยาวะประภาส (2538, หน้า 10); ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539, หน้า 8-9); Young & Quinn (2002, p. 12) ที่ระบุว่ากระบวนการของนโยบายสาธารณะนั้น เริ่มต้นจากการกำหนดค่านิยม ปัญหา จากนั้นเป็นการสร้างนโยบายทางเลือกหรือการร่างนโยบาย รวมไปถึงการเลือกแนวทางแก้ไข ปัญหา หรือการพิจารณาตัวเลือกเชิงนโยบายต่อมา เป็นการออกแบบนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการกำกับติดตาม รวมไปถึงการประเมินผล ซึ่งอาจรวมไปถึงการต่อเนื่อง ทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย เพื่อทบทวนการดำเนินงานในห่วงโซ่ต่อไป

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากมุมมองทางรัฐศาสตร์ บุษอริ ยีหะ ได้เน้นไปที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยจากผลการวิจัย สามารถจัดกลุ่มปัจจัยสำคัญได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 รัฐเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนานโยบายด้านวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีของอินเดีย กลไกของรัฐที่สำคัญคือการระบุถึงความสำคัญของการพัฒนานโยบายดังกล่าว ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และยังกำหนดให้รัฐเป็นตัวแสดงหลักในการพัฒนาประเทศตามหลักคิดสังคมนิยมเพื่อให้รัฐจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมในห่วงโซ่แรกหลังได้รับเอกราช นอกจากนี้ยังเห็นได้จากการสนับสนุนของผู้นำประเทศผ่านกระบวนการงบประมาณที่เพิ่มมากขึ้น และการกระจายอำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่นร่วมเป็นองค์พหุในการขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในประเด็นบทบาทของรัฐและการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของ Department of Science and Technology (2020); Tammita-Delgoda (2009, p. 209); Arora (2020)

กลุ่ม 2 ภาคประชาสังคมเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ทำให้ทรัพยากรมนุษย์ในอินเดียซึ่งมีกว่าหนึ่งพันสามร้อยล้านคนต้องยกระดับขีดความสามารถเพื่อให้สามารถแข่งขันทั้งภายในและภายนอกประเทศ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของทุนมนุษย์ในอินเดีย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Khadria (2004); Chew (2012); Krishna (2021) นอกจากนี้ เมื่อภาคประชาสังคมในทุกภาคส่วนสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองให้มีอารมณ์เชิงวิทยาศาสตร์จะทำให้เกิดการนำหลักคิดทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับการขับเคลื่อนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยภาคประชาสังคมดังปรากฏในงาน

ของ Ranade, Londhe & Mishra (2015, pp. 1-6) และ Mukti (2014, pp. 297-316) โดยในที่สุดจะนำมาสู่การกระตุ้นการยกระดับเทคโนโลยีภายในประเทศ (Indegenous Technology) ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในแต่ละภูมิภาค ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อเสนอของเสนห์ จัยโต (2552, หน้า 8-11) ที่อธิบายว่านโยบายสาธารณะนั้นถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

ในประเด็นระบบการศึกษาและสิ่งสนับสนุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย พบว่า การมีโครงสร้างของหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษาหลายหน่วยงานทำงานแบบบูรณาการภายใต้สำนักที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์ การส่งเสริมการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและขั้นสูง รวมไปถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งภายในและภายนอกประเทศ นับเป็นสิ่งสนับสนุนในการช่วยขับเคลื่อนการดำเนินนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย อย่างไรก็ตามแม้ปัจจัยดังกล่าวจะสอดคล้องกับงานของ Sandhya (2018, pp. 1-16); Krishna (2021, pp. 113-146) แต่ยังมีข้อเสนอเพิ่มเติมให้อินเดียในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเป้าหมายเชิงหลักการเปรียบเทียบกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงตามนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐและผู้นำประเทศมีบทบาทสำคัญในการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขับเคลื่อนประเทศ ผ่านการกำหนดนโยบายต่างๆ และการบรรจุความสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อช่วยยกระดับเศรษฐกิจของพื้นที่และกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าว อีกทั้งควรมุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีของภายในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพิงจากภายนอกและเพิ่มขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีของประเทศอย่างยั่งยืน

1.2 การบูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาชนในการยกระดับระบบนิเวศนวัตกรรม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อแข่งขันในระดับสากล รวมถึงการนำหลักคิดเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถนำเอาทักษะทางวิทยาศาสตร์ไปสู่ทุกระบวนการตัดสินใจนโยบายสาธารณะ

1.3 รัฐต้องสร้างระบบสนับสนุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมและดึงดูดศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับ และทุกช่วงวัย ทั้งนี้ควรแสวงหาความร่วมมือและความช่วยเหลือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายใต้โครงการความร่วมมือทางเทคนิคและเศรษฐกิจแห่งอินเดีย (ITEC) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ของอินเดียมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 การศึกษาวิจัยในประเด็นด้านงบประมาณที่รัฐบาลอินเดียใช้ในการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - 2.2 ประเด็นการศึกษาและวิพากษ์ประสิทธิภาพ ผลการดำเนินงานและการปฏิบัติตามนโยบาย
 - 2.3 ประเด็นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะภาคเอกชน สตรี สถาบันการศึกษาที่ขับเคลื่อนการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความวิจัยเรื่องพัฒนาการนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดีย ทำความเข้าใจ ศึกษาพลวัตและสำรวจสถานะองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาประเทศของอินเดียผ่านการยก ระดับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในมหาอำนาจใหม่ของโลก ทั้งนี้รัฐถือเป็นปัจจัยหลักและภาคประชาสังคมถือเป็นปัจจัยส่งเสริมให้นโยบายการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดียประสบผลสำเร็จ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2539). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพรัตน์ ทองอุไร. (2557). การก้าวขึ้นสู่ฐานะมหาอำนาจใหม่ของอินเดีย. *วารสารสังคมศาสตร์*, 10(1), 5-39.
- บริษัท โบลีเกอร์ แอนด์ คอมพานี ประเทศไทย จำกัด. (2560). *รายงานผลการศึกษาเชิงลึกของสาธารณรัฐอินเดีย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.
- วิภาวรรณ ตันเมฆ. (2561). *รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจการค้าอินเดีย: อินเดียกับแนวทางการสร้างโอกาสด้านปัญญาประดิษฐ์*. นิวเดลี, อินเดีย: สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงนิวเดลี.
- ศุภชัย ยาวะประภา. (2538). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัตน์ ไหราชย์กุล. (2558). เนहरूกับนโยบายอาวูรนิวเคลียร์ของอินเดีย ค.ศ. 1947-1964. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 5(1), 283-307.
- เสนห์ จุ้ยโต. (2552). *ประมวลสาระชุดวิชานโยบายสาธารณะและการบริหารโครงการ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Anderson, J. E. (1975). *Public Policy Making*. New York: Praeger.
- Arora, N. D. (2010). *Political Science for Civil Service Main Examination*. New Delhi: Tata McGraw Hill Education Pvt. Ltd.
- Chew, H. E. (2012). *The Effects of Mobile Phones in Social and Economic Development: The Case of Female Microentrepreneurs in Chennai, India*. Michigan: Ph.D. Dissertation, Michigan State University.
- Chin, C. S. & Kumar, M. (2014). *How Modi can fix India's troubled economy*. Retrieved from www.fortune.com/2014/09/19/how-modi-can-fix-india-toubled-economy
- Department of Science and Technology. (2019). *Science Olympiad Programme*. Retrieved from <https://dst.gov.in/scientific-programmes/scientific-engineering-research/science-olympiad-programme>
- _____. (2020). *India's R and D Expenditure & Scientific Publication on the Rise*. Retrieved from <https://dst.gov.in/indias-rd-expenditure-scientific-publications-rise-demo>
- _____. (2020). *Science Wings Abroad*. Retrieved from <https://dst.gov.in/science-wings-abroad-0>

- _____. (2022). *Autonomous S & T & Attached Institutions*. Retrieved from <https://dst.gov.in/autonomous-st-attached-institutions>
- Dickson, D. (1985). Gandhi shakes up Indian Science. *Science*, 230(4729), 1016-1017.
- Dror, Y. (1968). *Public Policy Making Re-examined*. San Francisco: Chandler.
- Dye, T. R. (1972). Policy Analysis and Political Science: some Problems at the Interface. *Policy Studies Journal*, 1(2), 103-107.
- Easton, D. (1957). An approach to the Analysis of Political Systems. *World Politics*, 9(1), 383-400.
- Government of India. (1958). *Scientific Policy Resolution*. Retrieved from <https://indiabioscience.org/media/articles/SPR-1958.pdf>
- _____. (1983). *Technology Policy Statement*. Retrieved from <https://thesciencepolicyforum.org/>
- _____. (2013). *Science, Technology and Innovation Policy 2013*. New Delhi, India: Ministry of Science and Technology.
- _____. (2020). *Science, Technology, and Innovation Policy 2020*. New Delhi, India: Ministry of Science and Technology.
- _____. (2020). *The Constitution of India*. New Delhi: Legislative Department, Ministry of Law and Justice.
- India Bioscience. (2003). *Science and Technology Policy 2003*. Retrieved from <https://indiabioscience.org/media/articles/STP-2003.pdf>
- India Science Technology and Innovation. (2021). *Organization*. Retrieved from <https://www.indiascienceandtechnology.gov.in/>
- Jayaraman, T. (2009). *Science, Technology and Innovation Policy in Indian under Economic Reform: A Survey*. Retrieved from <https://www.networkideas.org/ideasact/jan09/PDF/Jayaraman.pdf>
- Joshua, M. J. (2020). *Aryan*. Retrieved from: <https://www.worldhistory.org/Aryan/>
- Kaushik, A., Basha, B. C. & Ganesan, L. (2020). *Science Technology and Innovation (STI) Policies in India: a Flashback*. Retrieved from <https://indiabioscience.org/columns/indian-scenario/science-technology-and-innovation-sti-policies-in-india-a-flashback>

- Khadria, B. (2004). *Human Resources in Science and Technology in India and the International Mobility of Highly Skilled Indians*. Paris: Organization for Economic Cooperation and Development.
- Kishore Vaigyanik Protsahan Yojana. (2021). *About KVPY*. Retrieved from <http://www.kvpy.iisc.ernet.in/main/about.htm>
- Krishna, V. V. (2002). *Changing Policy in Science and Technology in India*. Retrieved from <http://www.eolss.net/sample-chapters/c15/e1-30-05-02.pdf>
- _____. (2021). India@75: Science, Technology and Innovation Policies for Development. *Science, Technology and Society*, 27(1), 113-146.
- Mandhana, N. (2014). *Modi Government unveils roadmap for development*. Retrieved from www.online.wsj.com/articles/india-president-sets-priorities-for-modi-government
- Ministry of External Affairs. (2022). *The Indian Technical and Economic Cooperation (ITEC) Programme*. Retrieved from <https://www.itecgoi.in/about>
- Ministry of Human Resource Development. (1988). *Scheme of Improvement of Science Education in Schools*. New Delhi: Department of Education, Ministry of Human Resource Development.
- _____. (2022). *Major Interventions*. Retrieved from <https://www.education.gov.in/en/faq-questions-top#n3657>
- Ministry of Law and Justice. (2020). *Constitution of India*. New Delhi: Government of India.
- Ministry of Science and Technology. (2021). *About Ministry of Science and Technology*. Retrieved from: <https://most.gov.in/about-us.html>
- Modi, N. (2021). *PM's statement to Media ahead of the Winter Session of Parliament 2021*. Retrieved from https://www.pmindia.gov.in/en/news_updates/pms-statement-to-media-ahead-of-the-winter-session-of-parliament-2021/?comment=disable
- Mridula, R. (2008). Science Education in India. In Coll, R. K. and Taylor, N. *Science Education in Context: An International Examination of the Influence of Context on Science Curricula Development and Implementation* (pp. 99-114). Rotterdam: Sense Publishers.

- Mukti, M. (2014). Vertically Integrated Skill Development and Vocational Training for Socioeconomically Marginalised Youth: The Experience at Gram Tarang and Centurion University, India. *Prospects: Quarterly Review of Comparative Education*, 44(2), 297-316.
- Nehru. J. (1960). Speech. *Proceedings of the National Institute of Science of India*, Vol. 27. New Delhi: the National Institute of Science of India.
- NITI Aayog. (2021). *Strategy for New India*. Retrieved from <http://niti.gov.in/the-strategy-for-new-india>
- Office of the Principal Scientific Adviser. (2022). *5th National Science, Technology and Innovation Policy (STIP)*. Retrieved from <https://www.psa.gov.in/stip>
- _____. (2022). *About the PSA Office*. Retrieved from <https://www.psa.gov.in/about-us>
- Paul, S. (2021). *Why it is important to remember Rajiv Gandhi*. Retrieved from <https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/courts-commerce-and-the-constitution/why-it-is-important-to-remember-rajiv-gandhi/>
- Poddar, G. (2021). *Religion and Science in New India*. Retrieved from <https://www.deccanherald.com/opinion/comment/religion-and-science-in-new-india-1040922.html>
- Pophamm, P. (1999). *City Life Hyderabad: Cyber Towers, where the young hope to be hi-tech maharajhs*. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/news/world/city-life-hyderabad-cyber-towers-where-the-young-hope-to-be-hitech-maharajhs-1122852.html>
- Ranade, P., Londhe, S. & Mishra, A. (2015). Smart Villages through Information Technology - Need of Emerging India. *IPSAJ International Journal of Information Technology*, 3(7), 1-6.
- Rashtriya Avishkar Abhiyan. (2022). *About Rashtriya Avishkar Abhiyan*. Retrieved from <https://www.education.gov.in/en/rashtriya-avishkar-abhiyan>
- Rediff. (1988). *Bureaucracy is the stumbling block to science, says Vajpayee*. Retrieved from <https://www.rediff.com/news/1998/may/25ssb.htm>
- Sandhya, G. D. (2018). India's Science, Technology and Innovation Policy: Choices for Course Correction with Lessons Learned from China. *STI Policy and Management Journal*, 3(1), 1-16.

- Sapru, R. K. (2004). *Public Policy: Formulation, Implemetation and Evaluation*. New Delhi: Sterling Publlishers Pvt. Ltd.
- Self, P. (1972). *Administrative Theories of Modern Government*. London: George Allen & Unwin.
- Sheikh, Y. A. (2014). Democratic Decentralisation in India: An Overview. *International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research*, 3(7), 196-203.
- Statista. (2018). *India-Statistics & Facts*. Retrieved from <https://www.statista.com/topics/754/india/>
- Tammita-Delgoda, S. (2009). *A traveler's history of India*. Wiltshire: CPI Antony Rowe.
- Thescalers. (2021). *How Bangalore became Asia's Silicon Valley*. Retrieved from <https://thescalers.com/how-bangalore-became-asias-silicon-valley/>
- Vichers, G. (1965). *The Art of Judgement*. London: Chapman & Hall.
- Young, E. & Quinn, L. (2002). *Writing Effective Public Policy Papers: A Aguide to Policy Advisers in Central and Eastern Europe*. Budapest: LGI.

การเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน ของสภาชุมชน*

Cooperrative Enhancement of Community Council in Community Resource Management

สิทธิชัย ธรรมัน, สมคิด แก้วทิพย์, เฉลิมชัย ปัญญาดี และปรารถนา ยศสุภ
Sittichai Thummakun, Somkid Kaewthip, Chalermchai Panyadee and Pradtana Yossuck
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: sittichai.mju@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสภาชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสารและใช้แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานของสภาชุมชนที่เชื่อมโยงประเด็นการจัดการทรัพยากรชุมชน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อให้ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสภาชุมชน พบว่า การเสริมสร้างความร่วมมือ ประกอบด้วย ความร่วมมือภายในและความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่มีมุมมอง ประกอบด้วย 1) การมีแนวคิดอุดมการณ์ร่วมของการเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสีย 2) การออกแบบพื้นที่กลางในการทำงานร่วม 3) การกำหนดเป้าหมายร่วม 4) การมองเห็นคุณค่าร่วม 5) การสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกัน 6) การสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนบนฐานการนำรวมหมู่ 7) การสร้างข้อตกลงในการจัดการทรัพยากรชุมชนร่วมกัน และ 8) การทบทวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สภาชุมชน; การเสริมสร้างความร่วมมือ; การจัดการทรัพยากรชุมชน

*ได้รับบทความ: 27 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 19 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มีนาคม 2566
Received: September 27, 2022; Revised: March 19, 2023; Accepted: March 25, 2023

Abstract

The qualitative study aimed to investigate Cooperative enhancement of community council in community resource management. Data were collected through documentary review and in-dept interview conducted with 15 key informants. Who passed the conditions and criteria for selecting key informants. Being knowledgeable expertise and have work experience related to driving the work of the community council that connects to community resource management issues. Obtained data were analyzed by using content analysis for objective finding.

Results of the study revealed that: Regarding to the cooperation enhancement of both internal and external community resource management, it consisted of the following components: 1) the common ideology of becoming a possessor contribution; 2) collaborative central space design; 3) common goal setting; 4) shared value; 5) building interactions through the collaboration; 6) creation of existence participation from on sectors on the basis of collective leadership; 7) common agreement to manage community resources together; and 8) continuous collaboration review.

Keywords: Community Council; Cooperrative Enhancement; Community Resource Management

1. บทนำ

ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรชุมชนมุ่งให้ความสำคัญกับภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ พร้อมทั้งได้มีการพัฒนานโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ รวมทั้งกลไกของกฎหมายเพื่อรองรับสิทธิในการจัดการ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มและพัฒนาการของการจัดการทรัพยากรในปัจจุบัน โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยมีเป้าหมาย

สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพที่สำคัญถึงจัดการและการเข้าถึงทรัพยากร เช่น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรชุมชนระหว่างเขตพื้นที่ป่าทับซ้อน พื้นที่ทำกินของประชาชน รับรองสิทธิชุมชนในการเข้าใช้ประโยชน์ที่ดิน กำหนดมาตรการเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างเป็นธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นอยู่ภายใต้บทบาทและภาระหน้าที่ของกลุ่มผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มองค์กรในนาม “สภาชุมชน” ซึ่งแต่ละพื้นที่มีลักษณะรูปแบบ กลไก วิธิดำเนินงานที่แตกต่างกัน แต่โดยส่วนใหญ่จะมีฐานคิดในการดำเนินงานที่เหมือนกัน คือ การมีจารีตประเพณีและข้อตกลงของชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน และหากมองว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนย่อมมีความสามารถที่จะดูแลควบคุมวิถีการดำรงชีวิตของตนเอง (อรทัย อินต๊ะไชยวงศ์, 2560, หน้า 171-193) ซึ่งเป็นสิทธิในชีวิตและปัจจัยการดำรงชีวิต ในกรณีดังกล่าวหากเห็นว่า ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนโดยมีอยู่ เพื่อการดำรงชีพของประชาชนหรือชุมชนในท้องถิ่นนั้น ประชาชนหรือชุมชนในท้องถิ่นนั้นย่อมต้องเป็นผู้มีสิทธิเหนือทรัพยากร การที่จะอนุรักษ์และจัดการเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการดูแลรักษาเพื่อใช้ประโยชน์ให้ยั่งยืน

ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นจึงมีความชอบธรรมที่จะมีสิทธิเหนือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนมากกว่าคนภายนอกชุมชนที่ไม่ได้เป็นผู้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต (อุดมศักดิ์ สิ้นธิพงษ์, 2558, หน้า 104-113) จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่รัฐต้องยอมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการดังกล่าว เพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในแง่ของการใช้ทรัพยากรการบำรุงรักษาและอนุรักษ์ ทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงทรัพยากร ตลอดจนปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่นอีกด้วย

ความเป็นจริงชุมชนท้องถิ่นในหลายพื้นที่ยังคงประสบปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชนและยิ่งทวีความรุนแรง ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน ทั้งในระหว่างคนในชุมชนเอง คนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เนื่องด้วยปัญหามีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน หลายพื้นที่จึงได้พยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการต่างๆ ทั้งในรูปแบบการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา การจัดตั้งเป็นกลุ่มองค์กรชุมชน การหาตัวกลางเพื่อมาเป็นหน่วยประสานปัญหาและความต้องการ แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ แต่กลับกันในหลายๆ พื้นที่กับสามารถแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชนได้ด้วยผ่านกระบวนการรวมกลุ่มในรูปแบบของ “สภาชุมชน”¹ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกัน

¹ สภาชุมชน หมายถึง สภาชุมชนระดับตำบลที่เป็นทางการ เช่น สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาวัฒนธรรม สภาเด็กและเยาวชน ฯลฯ และสภาชุมชนระดับตำบลที่ไม่เป็นทางการ เช่น สภาผู้นำชุมชน สภาชุรอ สภากาแฟ สภาผู้นำ 59 สภาลานวัดตะโหนด สถาบันพัฒนาทรัพยากรและเกษตรกรรมยั่งยืนแม่ทา สภาเอะมื่อเจ๊ะคี สภาพลเมือง สภาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ที่มีเป้าหมายร่วมกันคือการพัฒนาชุมชนโดยขับเคลื่อนการแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมในเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน

ทั้งในเรื่องของกระบวนการ วิธีการ การเป็นกลุ่ม ทางการและไม่เป็นทางการ หรือแม้แต่วิธีการ รวมกลุ่มสมาคมชนเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการ ทรัพยากรชุมชน แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นพื้นฐานในการ ขับเคลื่อนสมาคมชนก็คือ กระบวนการคิดรวมหมู่ การเป็นพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พื้นที่ รับฟังปัญหาความต้องการของชุมชน เพื่อกำหนด แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน ท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนอง ความต้องการ และแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นได้ อย่างตรงจุด และเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชน สร้างกระบวนการเรียนรู้ ติดอาวุธทางปัญญา ตลอดจนการสร้างอำนาจ ต่อรองในการจัดการทรัพยากรชุมชนร่วมกัน (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, 2564)

“สมาคมชน” ที่ขับเคลื่อนการแก้ปัญหา การจัดการทรัพยากรชุมชนนั้นมีหลากหลาย ลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นสมาคมชน ที่ได้รับอิทธิพลทาง ความคิดและมีการก่อเกิดจากการบริหารแบบ แยกส่วน (Separation) หรือลัทธิปัจเจกชนนิยม เป็นสมาคมชน ที่ใช้ระบบตรวจสอบถ่วงดุล เป็นพื้นฐานในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐอื่นๆ และสมาคมชน ที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดและมีฐานคิดการ ก่อเกิดจากการบริหารแบบองค์รวม/ฉันทามติ (Collectivity) หรือลัทธิรวมหมู่ เป็นสภาผู้นำชุมชน สภาชอ สถาบันพัฒนาทรัพยากรและเกษตรกรรม ยั่งยืนแม่ทา ฯลฯ ที่ใช้ระบบการช่วยเหลือเกื้อหนุน ในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

และหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ซึ่งสมาคมชนแต่ละ รูปแบบมีโครงสร้าง ระบบการจัดการ กลไกการ ทำงานแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงผลสำเร็จเชิง รูปธรรมในพื้นที่ของสมาคมชนบางส่วนที่ขับเคลื่อน ให้เกิดการจัดการทรัพยากรชุมชน แต่ยังมีสภา ชุมชนในหลายพื้นที่ที่ไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการ จัดการทรัพยากรชุมชนได้เท่าที่ควร จึงจำเป็นต้อง มีการพัฒนาและเสริมศักยภาพของสมาคมชนให้ เข้มแข็ง โดยใช้การเสริมสร้างความร่วมมือเป็น หัวใจสำคัญในการพัฒนาสมาคมชนทั้งในมิติของ การเสริมสร้างความร่วมมือภายในและการเสริม สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดการ พัฒนาการทำงานของสมาคมชนให้เป็นพื้นที่กลาง ของการจัดการร่วม ที่สามารถแก้ปัญหามานagement ทรัพยากรชุมชน เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึง ทรัพยากรชุมชน การใช้ประโยชน์ทรัพยากร ทรัพยากร ชุมชน และสิทธิในทรัพยากรชุมชน ตลอดจนแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากข้อพิพาทที่เกี่ยวข้อง การใช้ทรัพยากรชุมชน ทั้งที่เป็นประเด็นพิพาท ระหว่างประชาชนกับประชาชน ประชาชนและ ภาครัฐ และยกระดับการพัฒนาชุมชนให้สามารถ จัดการตนเอง สร้างโอกาส สร้างอำนาจต่อรอง ในการจัดการทรัพยากรชุมชนของตนเอง โดยใช้ ฐานการเสริมสร้างความร่วมมือเป็นกลไกกลางใน การจัดการทรัพยากรชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเสริมสร้างความร่วมมือใน การจัดการทรัพยากรชุมชนของสมาคมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกในการดำเนินการวิจัย (Creswell and Garrett, 2008) โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับการศึกษาวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลเสริมหรือเทียบเคียงมีรายละเอียดตามขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำสมาคมฯ หรือประธานสมาคมฯ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้านสมาคมฯ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ประธานสมาคมฯ 8 คน เลขานุการสมาคมฯ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญงานสมาคมฯ จำนวน 2 คน และนักวิชาการที่ขับเคลื่อนเรื่องสมาคมฯ จำนวน 3 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประธานสมาคมฯ ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีการดำรงตำแหน่งประธานสมาคมฯ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนเน้นทรัพยากรดิน น้ำ และป่า ตลอดจนมีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในการแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

1.2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเลขานุการสมาคมฯ ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีการดำรงตำแหน่งเลขานุการสมาคมฯ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อการดำเนินงานของสมาคมฯ ตลอดจนมีข้อมูลเชิงลึกของสมาคมฯ และเป็นผู้ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนงานของ

สมาคมฯด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนที่เกิดผลเชิงรูปธรรม

1.3 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เชี่ยวชาญงานสมาคมฯ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานของสมาคมฯ และเป็นตัวแทนหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานของสมาคมฯ ทั้งในระดับปฏิบัติการและระดับนโยบาย

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักวิชาการที่ขับเคลื่อนเรื่องสมาคมฯ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสมาคมฯ และเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับการดำเนินงานของสมาคมฯทั้งในระดับพื้นที่ชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยกำหนดแนวคำถามจากวัตถุประสงค์การวิจัย ตั้งเป็นคำถามย่อยและนำคำถามย่อยมาเรียบเรียงเป็นข้อคำถาม โดยจัดลำดับ และผูกเรื่องราวเพื่อใช้ในการสนทนาประเด็นหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ การเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสมาคมฯ และเมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการศึกษาวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้มาอ่านและจับประเด็นสำคัญ และลงรหัสข้อมูลแบบอุปนัย โดยแนวทางการวิเคราะห์ประกอบด้วย การจัด

ระเบียบข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสังเกตระหว่างสัมภาษณ์และคำสัมภาษณ์มาถอดคำสัมภาษณ์ทั้งหมดแบบคำต่อคำให้อยู่ในรูปเอกสารที่เป็นระบบก่อนนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสารจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียงเชื่อมโยง และสรุปเป็นผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสภาชุมชน จากการวิเคราะห์ทั้งมุมมองความร่วมมือภายในและความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายประกอบด้วย เงื่อนไขการเสริมสร้างความร่วมมือ 8 ประการ ดังนี้

1. การมีแนวคิดอุดมการณ์ร่วมของการเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสีย การที่ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสภาชุมชนต้องมีแนวคิดความรู้สึกสำนึกและการรับรู้ร่วมถึงเหตุผลของการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสภาชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขการจัดการชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเดิม บนแนวคิดและอุดมการณ์ร่วมของการเป็นสภาชุมชน โดยใช้สภาชุมชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาจากฐานราก เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่ยึดโยงการพัฒนาระบบฐานความต้องการของชุมชนและการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ยั่งยืน

2. การออกแบบพื้นที่กลางในการทำงานร่วมเป็นการออกแบบพื้นที่กลางที่สามารถให้ทุก

เข้ามาร่วมในการดำเนินงานเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม โดยใช้พื้นที่กลางที่เกิดจากกระบวนการคิดรวมหมู่ในนามของสภาชุมชน เป็นพื้นที่แห่งการสร้างการเรียนรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น สมาชิกสภาชุมชน แกนนำสภาชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานภาคีเครือข่าย และคนในชุมชน ได้เข้ามาร่วมดำเนินงานเพื่อการจัดการปัญหา พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และปะทะสังสรรค์ทางความคิด ที่นำไปสู่การจัดการปัญหาของชุมชนบนฐานของการร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยหากวิเคราะห์เชิงกระบวนการของการออกแบบการสร้างพื้นที่กลาง พบว่ากระบวนการพัฒนาพื้นที่กลางการทำงานร่วมแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การมองเห็นวิกฤตร่วม การมองเห็นว่าการเข้ามาร่วมตอบโจทย์การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นพื้นที่ปลอดภัยของผู้เข้ามาร่วมที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งการเรียนรู้ การลงมือทำการดำเนินงานในมิติที่ตนเองพยายามขับเคลื่อนแต่เมื่อได้มาเป็นส่วนหนึ่งของระบบพื้นที่กลางและร่วมออกแบบพื้นที่กลาง (Platform) เพื่อให้เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ก็จะทำให้ผู้เข้ามาร่วมรู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวต่อการขับเคลื่อนงานที่เกิดขึ้น รู้สึกปลอดภัย สบายใจ และร่วมเรียนรู้กับมิตรสหายที่คุ้นเคย เกิดการขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรชุมชนในวงกว้างขึ้น

ระยะที่ 2 สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การได้มาร่วมเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบพื้นที่กลางร่วมก็เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ที่เข้ามาร่วมกันความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสภาชุมชนและ

นำไปสู่ความไว้วางใจต่อกัน โดยความไว้วางใจนำมาซึ่งการเชื่อมประสาน ผูกพัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดำเนินงานร่วมกันด้วยความร่วมมืออย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งหากความไว้วางใจเป็นเงื่อนไขสำคัญของการออกแบบพื้นที่กลางการทำงานร่วมก็ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเปิด ความหมายคือการเปิดใจยอมรับฟัง เปิดข้อมูลของตนเองที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมที่ดี และการเปิดพื้นที่การเรียนรู้สู่การสร้างความรู้ใหม่ เพื่อการแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชนที่เกิดขึ้น

ระยะที่ 3 การออกแบบพื้นที่การเพื่อการจัดการร่วม เป็นสิ่งที่เกิดจากความร่วมมือของผู้ที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการทรัพยากรชุมชน โดยการออกแบบพื้นที่กลางในการทำงานร่วมต้องตั้งอยู่บนฐานของเป็นพื้นที่แห่งการเชื่อมโยง แบ่งปันและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง เป็นการออกแบบเพื่อให้คนที่เข้าร่วมไม่ว่าจะอยู่ในบทบาท หน้าที่ทางสังคมแบบใดก็สามารถเข้าร่วมในการดำเนินงานของสภาชุมชนได้ โดยการออกแบบพื้นที่การทำงานร่วมจะเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์แนวนราบ ไม่เน้นการสั่งการแต่ให้ความสำคัญต่อระบบการทำงานร่วม โดยผู้ที่เข้าร่วมมีบทบาทของตนเองที่ต่างกัน การนำของผู้ที่เข้าร่วมก็จะขึ้นอยู่กับบทบาทหรือความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ที่เข้าร่วมนั้นๆ หากเป็นลักษณะองค์กรบทบาทการนำบนพื้นที่กลางก็จะเป็นไปตามประเด็นตามความเชี่ยวชาญขององค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ

3. การกำหนดเป้าหมายร่วม การผู้ที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนสภาชุมชนมอง

เป้าหมายของการดำเนินงานในอนาคตที่ต้องการให้เกิดร่วมกัน รับรู้เข้าใจทิศทางของสภาชุมชนร่วมกัน รวมถึงการมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปของสภาชุมชน โดยการช่วยเหลือ ผลักดันเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ การกำหนดเป้าหมายร่วมจึงเป็นการหาจุดเริ่มเชิงยุทธศาสตร์และเป็นการวางเป้าหมายของการจัดการทรัพยากรชุมชนให้เป็นไปทิศทางเดียวกัน สภาชุมชนจึงเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนมุมมองต่อการกำหนดเป้าหมายร่วมและเป็นเวทีสร้างความเข้าใจร่วมต่อการจัดการปัญหาทรัพยากรชุมชนที่เกิดขึ้น

โดยรายละเอียดของการกำหนดเป้าหมายแต่เดิมการกำหนดเป้าหมายร่วมอาจเริ่มจากความไม่เป็นทางการ ที่เกิดจากการปรึกษาหารือของผู้นำและขยายไปสู่กว้างเพื่อการรับรู้ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการใช้พื้นที่กลางอย่างสภาชุมชนเป็นที่แลกเปลี่ยน ถกเถียง เพื่อกำหนดเป้าหมายของการทำงานร่วมกัน ซึ่งจากการสังเคราะห์เงื่อนไขที่จะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

(1) การแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์: การที่ชุมชนจะเข้าใจปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชุมชนจะต้องเกิดจากการนำประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนมาทำความเข้าใจร่วมกัน โดยการสร้างความเข้าใจร่วมต่อสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยวงเล็กภายในชุมชน การประชุมผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน หรือการใช้เวทีสภาชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมจากหน่วยงานภาคีล้วนเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรชุมชนของ

พื้นที่ที่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและบริบทเชิงสังคมของชุมชนในแต่ละพื้นที่

(2) การวิเคราะห์ปัญหาทรัพยากรชุมชนเพื่อหาโจทย์ร่วมต่อปัญหาที่เกิดขึ้น: เป็นการนำประเด็นปัญหาทรัพยากรชุมชนมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาโจทย์ร่วม เพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรชุมชนก็เป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้นำ แกนนำกลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานภาคีเครือข่ายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นการนำปัญหาทรัพยากรชุมชนมาทำการแลกเปลี่ยน ถกเถียง ทำการวิเคราะห์ และหาแนวทางการจัดการร่วมผ่านการประชุมร่วมกัน หรือการจัดเวทีเชิงวิชาการโดยการนำโจทย์ปัญหาทรัพยากรชุมชนมาเป็นประเด็นการจัดการปัญหา ร่วมกัน

(3) การพูดคุยแลกเปลี่ยนผ่านเวทีสภาชุมชนเพื่อวางเป้าหมายร่วม: การพูดคุยปรึกษาหารือเกี่ยวกับประเด็นการจัดการทรัพยากรชุมชน อาจมีทั้งการพูดคุยที่ไม่เป็นทางการ เช่น การตั้งวงพูดคุยของกลุ่มแกนนำ การพูดคุยผ่านวงกินข้าว การพูดคุยผ่านการประชุมเล็กๆ ของแกนนำ การพูดคุยระหว่างแกนนำและเจ้าหน้าที่หน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไม่เป็นทางการ ส่วนการพูดคุยแลกเปลี่ยนที่เป็นทางการ เช่น เวทีประชุมประจำเดือนของชุมชน เวทีประชุมคณะกรรมการชุมชน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสภาชุมชน เวทีวางแผนการจัดการร่วมของหน่วยงาน เป็นต้น โดยการแลกเปลี่ยนเพื่อการวางเป้าหมายร่วมกันของผู้นำและสมาชิกสภาชุมชน และหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จะมีการจัดขึ้นเป็นระยะเนื่องด้วยการ

วางเป้าหมายนั้นจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน อีกทั้งยังต้องการความร่วมมือจากจากสมาชิกและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป้าหมายของการทำงานร่วมให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก ชุมชนและหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

(4) การสื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับรู้เป้าหมายที่วางไว้: เมื่อได้เป้าหมายร่วมที่เกิดจากการสร้างความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ หรือการมีสมาชิกหรือหน่วยงานภาคีเข้ามาร่วมระหว่างทางในการจัดการกับปัญหาทรัพยากรชุมชนที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการสื่อสารเป้าหมายร่วมต่อผู้ที่เขามาร่วมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้การสื่อสารผ่านการชี้แจงในเวทีสภาชุมชนที่มีการประชุมหรือการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ไม่ได้เขามาร่วมกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น

4. การมองเห็นคุณค่าร่วม การที่สภาชุมชนเป็นพื้นที่กลางของการรวมตัวกันของกลุ่มคน กลุ่มองค์กร และภาคีเครือข่าย ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการทำงานเพื่อส่วนรวม โดยการมองเห็นคุณค่าของการทำงานเพื่อชุมชนเป็นคุณค่าร่วม ที่เกิดจากการนำประเด็นปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชุมชนมาเป็นโจทย์ร่วมในการคิดค้นและหาแนวทางการพัฒนาหรือแก้ปัญหาต่อการจัดการทรัพยากรชุมชน และให้ความสำคัญต่อการทำงานร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาและแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน

5. การสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกัน สภาชุมชนเป็นพื้นที่กลางของการทำงานร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน สภาชุมชนจึงเป็นพื้นที่แห่งการเปิดโอกาสให้ทุกคนมาทำงานร่วมโดยการจัดเวทีประชุมปรึกษาหารือต่อการจัดการทรัพยากรชุมชน การจัดเวทีประชุมเชิงวิชาการเพื่อการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ การจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อการจัดการ ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน ที่ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน เช่น การสำรวจทรัพยากรป่าต้นน้ำ การทำผาย การทำแนวกันไฟ การรณรงค์และให้ความรู้เกี่ยวกับการห้ามเผา การทำเขตป่าอนุรักษ์ เป็นต้น ซึ่งผลจากการทำงานร่วมกันของสมาชิกสภาชุมชน ภาควิชา และผู้ที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เกิดความคุ้นเคย เป็นมิตร และพร้อมให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันต่อการจัดการทรัพยากรชุมชน ที่จะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรชุมชนที่ดีของชุมชนบนฐานของการเสริมสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

6. การสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนบนฐานการนำรวมหมู่ สภาชุมชนเป็นพื้นที่เสริมสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วน ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา และแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การเข้ามาร่วมกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ การร่วมออกแบบแผนหรือโครงการ จนนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนงาน กิจกรรมและโครงการที่วางไว้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนความรู้ ปัญหา และเรียนรู้วิธีการเพื่อให้สามารถปฏิบัติหรือทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม และพัฒนาระดับความสัมพันธ์และความสุขที่สมาชิกสภาชุมชนและภาควิชา

7. การสร้างข้อตกลงในการจัดการทรัพยากรชุมชนร่วมกัน เป็นกระบวนการที่สมาชิกสภาชุมชนและภาควิชาเครือข่ายร่วมกันสร้างข้อตกลงในการดำเนินงาน โดยการสร้างข้อตกลงร่วมอาจมีทั้งข้อตกลงที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือสถานการณ์ปัญหาการจัดการทรัพยากรที่สภาชุมชนและภาควิชา กำลังเผชิญ ประกอบกับการทำงานของสภาชุมชนเป็นการทำงานลักษณะเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาควิชาที่มีความหลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม การทำงานขององค์กรเป้าหมายการดำเนินงานต่อการจัดการทรัพยากรชุมชน การบริหารจัดการการทำงานร่วมกับภาควิชาเครือข่าย ดังนั้นการสร้างข้อตกลงร่วมต่อการจัดการทรัพยากรชุมชนจึงเป็นจุดร่วมสำคัญในการเชื่อมประสานการทำงานของทุกภาคส่วนที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของผู้ที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน ซึ่งข้อตกลงร่วมที่เกิดขึ้นอาจเป็นลักษณะการทำบันทึกความเข้าใจร่วม (MOU) กฎกติกาการทำงานร่วม หรือข้อกำหนดการจัดการทรัพยากรชุมชน ขึ้นอยู่กับการออกแบบข้อตกลงและความต้องการของผู้ที่มีส่วนร่วมเป็นผู้กำหนด

8. การทบทวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของสภาชุมชนเป็นการทำงานที่เกิดจากความร่วมมือจากทั้งสมาชิกสภาชุมชนและภาควิชาเครือข่าย จึงเป็นการดำเนินงานที่

สร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการ
ทบทวนและถอดบทเรียนการเรียนรู้เพื่อนำความรู้
ที่ได้ ทั้งจากบทเรียนจากการปฏิบัติงาน บทเรียนที่
ได้จากประชุมปรึกษาหารือทั้งเป็นทางการและ
ไม่เป็นทางการ บทเรียนจากการจัดการการทำงาน
ของเครือข่ายการทำงานร่วม เพื่อนำบทเรียนหรือ
ความรู้ที่ได้มาทำการพัฒนางานของสภาชุมชน
ให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ พัฒนากระบวนการ
ทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น
โดยใช้พื้นที่สภาชุมชนเป็นพื้นที่ของการปะทะ
สังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วน
โดยทั่วไปสภาชุมชนมักมีการทบทวนการดำเนินงาน
ผ่านการจัดเวทีทบทวนแผนประจำปี เป็นการ
ทบทวนการดำเนินงานตลอดระยะเวลาหนึ่งปีของ
สภาชุมชน ซึ่งอาจเป็นการทบทวนแผนงาน
ทบทวนเป้าหมาย การสะท้อนบทเรียนการทำงาน
ที่ทำร่วมกับภาคีเครือข่าย รวมไปถึงการปรับปรุง
แผนการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับ
สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนและการ
พัฒนาออกแบบกิจกรรม โครงการที่สร้างการ
เรียนรู้ให้แก่กลุ่มองค์กรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การเสริมสร้างความร่วมมือถือเป็นภาพ
สะท้อนความเข้มแข็งและการเป็นหนึ่งเดียวกันของ
ชุมชน การเสริมสร้างความร่วมมือสามารถเกิดขึ้น
ได้จากการสร้างสภาวะแวดล้อมหรือการวาง
เงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของสภา
ชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยการสร้างความร่วมมือ
สามารถมองได้ 2 รูปแบบ คือ 1) ความร่วมมือ

ภายในสภาชุมชน เป็นการวางเงื่อนไขที่ทำให้เกิด
ความร่วมมือภายในสภาชุมชนที่เกิดจากการสร้าง
ความร่วมมือจากส่วนของสมาชิก ผู้นำ แกนนำ
องค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องที่อยู่ภายใต้สภาชุมชน
ในการจัดการทรัพยากรชุมชนร่วมกัน และ
2) ความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ที่เป็นการวาง
เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการ
ทรัพยากรชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย
ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐ
ภาคเอกชน รวมถึงการทำให้เกิดความร่วมมือ
จากคนในชุมชน ใช้เวทีกลางของสภาชุมชนที่เป็น
พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของหน่วยงานภาคี
เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการจัดการ
ทรัพยากรชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยการจัดการ
ทรัพยากรชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนจะสามารถ
ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเกิดจาก
ความร่วมมือร่วมใจของผู้ที่มีส่วนได้เสียในการมอง
เห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรชุมชน
และร่วมกันออกแบบกระบวนการจัดการทรัพยากร
ชุมชน โดยมีสภาชุมชนเปรียบเสมือนแพลตฟอร์ม
กลาง (Platform) เชื่อมโยงการทำงานของทุกภาค
ส่วนเข้ามาร่วมกัน เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามา
ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมปรึกษาหารือ กำหนดแนวทาง
การพัฒนาชุมชนของตนเองที่ทำให้เกิดการจัดการ
ทรัพยากรที่เกิดผลเชิงรูปธรรม ต่างจากแนวทางการ
เสริมสร้างความร่วมมือของพีรพัฒน์ พันศิริ
(2562, หน้า 215-228) ได้เสนอแนวทางการพัฒนา
บทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัด
นครปฐมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
ว่าควรพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพของสภา

องค์กรชุมชน โดยสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายวิชาการในพื้นที่อย่างจริงจัง และควรพัฒนาแนวทางการทำงานในพื้นที่ร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรับรู้และรับทราบบทบาทของกันและกัน ขณะเดียวกันควรมีเวทีในการหนุนเสริมศักยภาพซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อและส่งต่องานในพื้นที่แก่กันและกัน แต่จากการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างความร่วมมือไม่ได้เกิดจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความร่วมมือที่เกิดจากการวางเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือ ประกอบด้วย (1) การมีแนวคิดอุดมการณ์ร่วมของการเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (2) การออกแบบพื้นที่กลางในการทำงานร่วม (3) การกำหนดเป้าหมายร่วม (4) การมองเห็นคุณค่าร่วม (5) การสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกัน (6) การสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนบนฐานการนำรวมหมู่ (7) การสร้างข้อตกลงในการจัดการทรัพยากรชุมชนร่วมกัน และ (8) การทบทวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาบางประการสอดคล้องกับฐานแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมของของ Elinor Ostrom (1990) ที่มองว่าการจัดการทรัพยากรร่วมต้องเกิดจากการเสริมสร้างความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนได้เสียบนเงื่อนไขการออกแบบการจัดการทรัพยากรร่วม 3 ระดับ ได้แก่ (1) กติการะดับปฏิบัติการ (Operational Rules) ที่เกิดจากผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรกำหนดกติการ่วม (2) กติกากำกับทางเลือกร่วม (Collective Choice

Rules) เป็นการให้ผู้ใช้ทรัพยากร ผู้มีอำนาจภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ กำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากร และ (3) กติการะดับธรรมนูญ (Constitutional Rules) เป็นการให้ผู้มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา โดยมีกรอบหรือหลักเกณฑ์ในการกำหนดกติกาในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน และการที่ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดกติกาย่อมทำให้อกติกาที่กำหนดโดยชุมชนนั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งนำไปสู่การจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชนได้อย่างสมดุล และยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรใช้เวทีสภาชุมชนเป็นหนึ่งในเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรชุมชนและประเด็นปัญหาอื่นๆ

1.2 สภาชุมชนควรมีการพัฒนากระบวนการเชื่อมโยงการทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างความร่วมมือในแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน และประเด็นปัญหาอื่นๆ ได้อย่างเป็นระบบ และสามารถจัดการต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการบริหารเครือข่ายสภาชุมชนเพื่อการจัดการกับสถานการณ์ปัญหาระดับพื้นที่ชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสภาชุมชนสามารถสรุปเป็นแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน ประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) การมีแนวคิดอุดมการณ์ร่วมของการเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสีย

2) การออกแบบพื้นที่กลางในการทำงานร่วม 3) การกำหนดเป้าหมายร่วม 4) การมองเห็นคุณค่าร่วม 5) การสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกัน 6) การสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนบนฐานการนำรวมหมู่ 7) การสร้างข้อตกลงในการจัดการทรัพยากรชุมชนร่วมกัน และ 8) การทบทวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

(วช.) ที่เล็งเห็นความสำคัญการวิจัยและอนุมัติทุนสนับสนุนทุนประจำปี พ.ศ. 2560 รุ่นที่ 20

เอกสารอ้างอิง

- ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (2564). *คู่มือสภาพพลเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- พีรพัฒน์ พันศิริ. (2562). บทบาทและศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษา สภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครปฐม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 21(2), 215-228.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อรทัย อินตะไชยวงศ์. (2560). สิทธิชุมชนในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 1(1), 171-193.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2558). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*, 35(1), 104-113.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. UK: Cambridge University Press.
- Creswell, C. V. L. and Garrett, A. L. (2008). *Methodological issues in conducting mixed methods research designs*. In Advances in Berman, M. M. (ed.). *Advances in Mixed methods Research: Theories and Application*. London: Sage Publications.

องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์*

The Components of Cooperation Network of the Kalasin
Municipality Elderly School

สมศักดิ์ สันติสุข, สุกัญญา เอ็มอัมรสม, อนงค์นาถ โยคุณ¹, อภิรดี ดอนอ่อนเบา²
และพงษ์มนัส ดีอด³

Somsak Srisontisuk, Sukanya Aimimtham, Anongnath Yokun, Aphiradee Dononbao
and Pongmanut Deeod

มหาวิทยาลัยขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน³

Khon Kaen University, Thailand

Kalasin University, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pongmanut.dee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบที่มีต่อเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาการบริหารเครือข่ายความร่วมมือและองค์ประกอบที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Documents) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียในโรงเรียนผู้สูงอายุพร้อมทั้งได้มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จำนวน 3 กลุ่ม เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

*ได้รับบทความ: 27 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 13 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 มีนาคม 2566

Received: March 27, 2022; Revised: March 13, 2023; Accepted: March 20, 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1. การสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อที่จะให้ประสบผลสำเร็จจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของการบริหารจัดการเครือข่าย เป็นอันแรก ซึ่งประกอบไปด้วย การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคม ผู้สูงอายุร่วมกันของทุกภาคส่วน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสร้างความร่วมมือ ซึ่งทั้ง 3 เงื่อนไขดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สามารถทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

2. องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้นั้นจะต้องประกอบด้วย 4 ปัจจัย 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วม 3) การสร้างความไว้วางใจ 4) การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่าย ทั้งนี้หากการดำเนินการทั้ง 2 กระบวนการข้างต้นสามารถดำเนินการจะต้องมีลักษณะสอดคล้องประสานกันอันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: การบริหารเครือข่าย; โรงเรียนผู้สูงอายุ; ความสำเร็จ

Abstract

The purpose of this research was 1) to study achievement condition of elderly people's school participation management of Kalasin municipality and 2) to analyze elements on participation network for health activities of elderly people's school of Kalasin municipality in a qualitative analysis form by studying about participation network and key elements which leads to success in the establishment of elderly people's school of Kalasin municipality. From the study and data analysis from primary documents, in-depth interview, and focus group of elderly school stakeholders and took part in activities with three different groups of Kalasin Municipality Elderly Schools to develop a network management model for Kalasin Municipality Elderly Schools.

The results revealed that:

1. Network management should be the highest priority to be realized to succeed in elderly people's school establishment. Realizing the importance of elderly people's society for all section, leadership of the administrator, and participation establishment are important condition to lead the organization succeed in the elderly people's school management.

2. The elements for participation network for health activities of elderly people's school that can bring the organization to succeed shall compose of 4 factors which are 1) realizing their roles and responsibilities, 2) participation, 3) creation of reliability, 4) communication among the participation networks. If both two mentioned operations can be proceeded, they must be operated in a coordinated manner to succeed in the establishment of health activities network of the elderly people's school.

Keywords: Network Management; Elderly School, Success

1. บทนำ

สถานการณ์ผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่โลกให้ความสำคัญต่อการจัดสวัสดิการและนโยบายของประชากรผู้สูงอายุ เนื่องจากในหลายประเทศกำลังเข้าสู่ประเทศที่มีประชากรในวัยผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น จากข้อมูลในปีพ.ศ. 2563 จากจำนวนประชากรโลก 7,795 ล้านคน มีผู้สูงอายุจำนวน 1,050 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด โดยประเทศที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ญี่ปุ่น ร้อยละ 34 อิตาลี ร้อยละ 30 และโปรตุเกส ฟินแลนด์ และกรีซ ร้อยละ 29 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) สำหรับสถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2565 พบว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 12,116,199 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 18.3% จากจำนวนประชากรทั้งประเทศจำนวน 66,165,261 คน (บริการสถิติข้อมูลกรมการปกครอง, 2565) เห็นว่าประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เนื่องจากข้อมูลของ Department of Economic and Social Affairs United Nations (2002) ได้มีการกำหนดว่า ประเทศใดที่มีประชากรอายุ 60

ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน และมีอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป ถือได้ว่าสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งหากไม่มีมาตรการหรือวิธีรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ประสิทธิภาพต่างๆ ตามมา เช่น การขาดทักษะฝีมือแรงงาน ค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ การเดินทาง และอาจประสบปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ลดลง (พงษ์มนัส ดีอด, พระมหาวิไลศักดิ์ ปญญาวโร และพระครูปลัดสุรรุฒิ แสงมะโน, 2564, หน้า 230-243)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) จึงได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Active Ageing หรือภาวะพลวัติพลังที่ถือได้ว่าเป็นแนวคิดสำคัญในการส่งเสริมสังคมผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกาย สุขภาพใจ และอยู่ร่วมในสังคมอย่างเต็มภาคภูมิ (Lim & Thompson, 2016, pp. 1853-1869) โดยแนวคิดของ Active Aging มีกรอบแนวคิดที่เป็นการส่งเสริมให้มี “กระบวนการตระหนักถึงประสิทธิภาพ โอกาสด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตตามวัย” (World Health Organization,

2002) โดยแนวคิดนี้ได้เสนอให้แก่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประชากรผู้สูงอายุ ให้มีสุขภาพที่ดี ในการดำเนินชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งให้มีความสามารถในทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสามารถในการช่วยเหลือตนเอง และผู้อื่น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี และธนิกานต์ ศักดา, 2560) โดยการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้มีศักยภาพตามกรอบแนวคิด Active Aging สามารถที่จะดำเนินการในหลากหลายวิธีและหลากหลายกิจกรรมตามแนวคิด การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

หนึ่งในวิธีการที่ถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ คือ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มพบปะพูดคุย พร้อมทั้งมีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ โดยการมีรูปแบบของเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถดำเนินกิจกรรมหรือส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุวิมล แสงเรืองและคณะ, 2563, หน้า 132-139) และมีความพร้อมในการดำเนินงานตลอดทั้งปี ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขโดยเฉพาะในด้านสุขภาวะทางอารมณ์ที่ลดปัญหาความซึมเศร้า ความเครียด ความรู้สึกโดดเดี่ยว (ชลิดา แยมศรีสุข, 2563, หน้า 19-30) ทั้งนี้หนึ่งในพันธกิจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่จะต้องทำการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยตรงและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนนั้นคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้มี

การบัญญัติไว้ใน มาตรา 16(10) กำหนดให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ถือได้ว่าเป็นการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นต้นแบบเนื่องจากได้เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยได้รับรางวัลธรรมาภิบาลในด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ และรางวัลรางวัลที่ 1 กองทุนระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care: LTC) จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพ อย่างไรก็ตามการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น มีอาจสามารถยั่งยืนได้หากมีเพียงหน่วยงานเดียวที่จัดให้มีกิจกรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นได้ จะต้องอาศัยหน่วยงานเครือข่ายอื่นๆ เข้ามาทำหน้าทีในการจัดกิจกรรมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุร่วมด้วย (ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ และปิยากร หวังมหาพร, 2565, หน้า 201-211) ซึ่งจะเห็นได้ว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์สามารถดำเนินกิจกรรมหรือดำเนินการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพจนได้รับรางวัลระดับประเทศ อีกในจังหวัดกาฬสินธุ์มีจำนวนประชากรของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 172,297 คน จากจำนวนประชากร 975,570 คน (สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2565) ซึ่งถือได้ว่าจำนวนผู้สูงอายุเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่เข้าสู่สังคม

สูงอายุ (Aged Society)

ทั้งนี้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อเข้ามาทำกิจกรรมและร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงนำมาสู่คำถามการวิจัยของคณะผู้วิจัยที่ว่า กระบวนการสร้างความร่วมมือของเครือข่ายจะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือในการบริหารงานโรงเรียนผู้สูงอายุมีรูปแบบเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีต่อเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาถึงเครือข่าย ในแง่การบริหารเครือข่ายความร่วมมือและองค์ประกอบที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารขั้นต้น (Primary Documents) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบมีโครงสร้าง

ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เนื่องจากโรงเรียน

ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ถือเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบโดยได้รับรางวัลธรรมาภิบาล ในด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ และรางวัลที่ 1 กองทุนระบบการดูแลระยะยาว ด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care: LTC) จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพ

ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาวิจัย เป็นระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2564 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2565

ขอบเขตด้านประชากร การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเลือกจากเครือข่ายผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านกิจกรรมสุขภาพกับโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มโดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณากลุ่มเป้าหมายคัดเข้า คือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในโรงเรียนผู้สูงอายุพร้อมทั้งได้มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เป็นประจำถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) เครือข่ายจากชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน ตัวแทนประธานชุมชน และตัวแทนประธานอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานชุมชน (อสม.) รวมทั้งสิ้น 3 คน 2) เครือข่ายจากภาครัฐ ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเมืองกาฬสินธุ์ ตัวแทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ (พมจ.) ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ (พช.) ตัวแทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตัวแทนโรงพยาบาลจังหวัดกาฬสินธุ์ และตัวแทนศูนย์บริการสุขภาพทั้ง

4 แห่ง รวมทั้งสิ้น 6 คน และ 3) เครือข่ายจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัด เครือข่ายคนรักหลักประกันสุขภาพ เครือข่ายจิตอาสา รวมทั้งสิ้น 4 คน

โดยแบ่งรูปแบบการศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานกิจกรรมด้านสุขภาพกับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ตัวแทนจากผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรมในโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการ ประธานชุมชน ประธาน อสม. ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ โรงพยาบาลจังหวัดกาฬสินธุ์ และศูนย์บริการสุขภาพทั้ง 4 แห่ง รวมทั้งสิ้น 11 คน 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับเครือข่ายกลุ่มองค์กรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านกิจกรรมสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ตัวแทนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตัวแทนประธานชุมชน ตัวแทนประธานอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานชุมชน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผู้บริหารเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัด เครือข่ายคนรักหลักประกันสุขภาพ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ (พมจ.) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ (พช.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ โรงพยาบาลจังหวัดกาฬสินธุ์

และศูนย์บริการสุขภาพทั้ง 4 แห่ง รวมถึงภาคเอกชน เช่น สภาหอการค้า และสภาอุตสาหกรรม

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นกล่าวคือ 1) ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 2) องค์ประกอบที่มีต่อเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่า ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ที่ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบนั้น ประกอบด้วย

ประการแรก “การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน” โดยต้องการที่จะมีการจัดการและการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นจุดรวมตัวของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุเพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาศักยภาพและศักยภาพของผู้สูงอายุออกมามีส่วนร่วมกับสังคม

“...ผู้สูงอายุถือได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่า...” (ตัวแทนศูนย์สุขภาพโรงพยาบาลกาฬสินธุ์, การสัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2565)

“...เป็นหนึ่งในพันธกิจ และอยู่ในขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานตนเอง อีกทั้งการดูแลผู้สูงอายุจะต้องมีการดูแลที่เป็นพิเศษและจะต้อง

ได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนจึงจะประสบความสำเร็จ...” (ตัวแทนสาธารณะสุขจังหวัดกาฬสินธุ์, การสัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2565)

“...เห็นว่าการเข้ามาอยู่กิจกรรมกับกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ นั้น เป็นกิจกรรมที่ต้องการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุนั้นมีศักยภาพและเป็นการให้ผู้สูงอายุเข้ามาในสังคม...” (ตัวแทนผู้สูงอายุและประธาน อสม., สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการเครือข่ายนั้นเกิดขึ้นมาจากการเห็นความสำคัญของสถานการณ์ผู้สูงอายุที่ทุกหน่วยงานต้องการจะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาศักยภาพและดึงศักยภาพของผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีพต่อไป

ประการที่สอง “ภาวะผู้นำของผู้บริหาร” เนื่องจากการภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเนื่องมาจาก ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อให้เข้ามามีส่วนทำกิจกรรมกับนักเรียนผู้สูงอายุในโรงเรียนอีกทั้งหากผู้บริหารไม่มีภาวะผู้นำอาจก่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ

“...ผู้บริหารทั้งนายกเทศมนตรีและครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุมาก...” (ตัวแทนศูนย์สุขภาพเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์, การสัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2565)

“...นายกเทศมนตรีถือได้ว่าท่านมีวิสัยทัศน์ในการนำหน่วยงานต่างๆ เข้ามาจัดกิจกรรมใน

โรงเรียนผู้สูงอายุ...” (ตัวแทนศูนย์สุขภาพเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการ, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

“...นายกเทศมนตรีให้ความสำคัญกับโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่งมาดูแลและมีการให้เงินมาสนับสนุนจากเทศบาลเป็นเงินงบประมาณประจำปี จำนวนปีละ 100,000 บาทเพื่อให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้...” (ตัวแทนเชิงลึกตัวแทนผู้สูงอายุ, การสัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2565)

ประการที่สาม “การสร้างความร่วมมือ” ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะต้องมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนเข้ามาจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมและได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกันเอง อีกทั้งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ผู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนอีกด้วย โดยความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุกับหน่วยงานภายนอกมีด้วยกัน 2 กลุ่ม กล่าวคือ หนึ่ง รูปแบบที่เป็นทางการ กล่าวคือ เป็นการลงนามความร่วมมือหรือบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุกับหน่วยงานอื่นๆ สอง รูปแบบความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือ เป็นอาศัยเครือข่ายจากองค์กรหรือจากตัวนักเรียนภายในโรงเรียนผู้สูงอายุที่เคยปฏิบัติงานในองค์กรต่างๆ ที่ได้เกษียณอายุมาแล้วการบริหารเครือข่ายแบบเป็นทางการ

“...การเชิญหน่วยงานราชการเข้ามาเซ็น MOU เราได้มีการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา

ดูกิจกรรมของเราก่อนที่จะได้เห็นกิจกรรมที่น่า สนใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้มีการเข้ามาเซ็น MOU เพื่อที่จะได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผู้สูงอายุ...” ตัวแทนเจ้าหน้าที่พัฒนาคุณภาพชีวิต โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์, การ สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2565)

“...การเซ็น MOU กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยส่วนมากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จะเป็นหน่วย งานเริ่มต้นในการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา เป็นเครือข่าย...” (ตัวแทนเจ้าหน้าที่พัฒนาคุณภาพ ชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์, สทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

“...การเซ็น MOU ถือได้ว่าเป็นการร่วมมือ ที่ดีเนื่องจากจะได้เป็นหลักฐานให้หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามาส่งเสริมและมาร่วมกิจกรรมต่างๆ กับ โรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องที่ทำให้ผู้สูงอายุ ได้มีกิจกรรมและเป็นการสร้างพื้นที่ให้แก่ผู้สูงอายุ มากขึ้น...” (ตัวแทนผู้สูงอายุ, การสัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2565)

การบริหารเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ “...นักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็น ข้าราชการที่เกษียณอายุมาแล้ว แต่ยังพอมีความ สัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรอยู่ก็เลยสามารถขอความ ร่วมมือได้...” (ตัวแทนเจ้าหน้าที่พัฒนาคุณภาพชีวิต โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์, สทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

“...ผู้สูงอายุในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็น ครู ทหาร ตำรวจ นักการเมืองบ้าง ซึ่งเขาสามารถพูดคุยกับหน่วยงานได้ให้มาจัดกิจกรรมได้ เช่น หน่วยงาน อัยการมาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมรดกแก่

ผู้สูงอายุ ซึ่งหน่วยงานนี้ก็เอารางวัล มาเลี้ยงอาหาร กลางวันผู้สูงอายุด้วยนะสนุกมาก...” (ตัวแทน ผู้สูงอายุ, การสัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2565)

“...บางที่ผู้สูงอายุในโรงเรียนก็ติดต่อ ประสานกับหน่วยงานเอง ซึ่งเขามาความสนิทใกล้ ชิดกับหน่วยงานนั้นอยู่แล้ว...” (ตัวแทนเจ้าหน้าที่ พัฒนาคุณภาพชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์และคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ, สทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาถึงความ สำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่ถือ ได้ว่าประสบความสำเร็จนั้น เกิดจากการบริหาร จัดการเครือข่ายความร่วมมือนั้นจะต้องอาศัย 3 องค์ประกอบ กล่าวคือ 1) การเห็นความสำคัญ ของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน 2) ภาวะ ผู้นำของผู้บริหาร 3) การสร้างความร่วมมือ ซึ่งทั้ง สามองค์ประกอบนี้ถือได้ว่ารูปแบบของการบริหาร จัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2. องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือ ในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล เมืองกาฬสินธุ์

ประการที่หนึ่ง การรู้จักบทบาทหน้าที่ เครือข่ายผู้สูงอายุที่ได้มีการทำบันทึกข้อตกลงความ ร่วมมือ “พัฒนาและขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์” จำนวน 14 องค์กรกับ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ นั้นดำเนินงานตามบท หน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรของตนเอง มีความเชื่อมโยงกันในการดำเนินงานเครือข่าย กิจกรรมด้านสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุโดย

นอกจากโครงการด้านกิจกรรมสุขภาพของโรงเรียน ผู้สูงอายุแล้วยังมีการให้ความรู้ผู้สูงอายุในด้านอื่นๆ อาทิเช่น การเชิญอัยการมาให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดก ซึ่งจากการสนทนากลุ่มตัวแทนได้กล่าวการบริหารจัดการที่ยั่งยืนของเครือข่ายในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุได้นั้นคือ

“ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญของโรงเรียนผู้สูงอายุ “ถ้าไม่มีประโยชน์มีแต่โทษเค้าคงไม่มา” โดยการดำเนินงานต้องมีคุณภาพ โปร่งใส มีส่วนร่วมร่วมทำ คิด ชื่นชมผลงานและเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ต้องมีความอุปถัมภ์ค้ำชู นายกคนไหนที่มาเป็นนายกต้องดำเนินการต่อ เทศบาลต้องประทับประคองทั้งงบประมาณสถานที่ และเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องเหนียวแน่น ต้องไม่ล้มสลายหรือชุมชน มีการขอความร่วมมือต้องเหนียวแน่น” ตัวแทนโรงเรียนผู้สูงอายุ (ตัวแทนโรงเรียนผู้สูงอายุ, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมกล่าวคือการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุแล้ว เครือข่ายภายนอกที่เข้ามามีร่วมจัดกิจกรรมด้านสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุมองว่าล้วนแต่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน เครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านกิจกรรมสุขภาพ แบ่งออกดังนี้ 1) เครือข่ายภายใน ประกอบด้วยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งมีบทบาทในด้านการขับเคลื่อน เจริญนโยบาย เช่น การบรรจุโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุลงในเทศบัญญัติและสนับสนุนงบประมาณผ่านกองทุนสุขภาพ เป็นจำนวนเงินปีละ 100,000 บาท เพื่อให้ผู้สูงอายุได้นำไปจัดกิจกรรม

ส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่จำเป็นต่อกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเชื่อมประสานกับหน่วยงานเครือข่ายภายนอก เช่น มูลนิธิจิตอาสา เครือข่ายกู้ชีพหอการค้าจังหวัด และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงนโยบายการพัฒนากิจกรรมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ 2) เครือข่ายภายนอก ที่มีบทบาทต่อกิจกรรมด้านสุขภาพโดยตรง ได้แก่ เครือข่ายศูนย์บริการสุขภาพภายใต้โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ ศูนย์บริการสุขภาพภายใต้การกำกับของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งจะมีบทบาทในการลงพื้นที่ตรวจสอบสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ เช่น การเจาะเลือดตรวจหากรู้น้ำตาลในเลือด การตรวจสภาพฟันและสายตาทั้งในโรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียงในชุมชน รวมถึงบทบาทในการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพในภาวะที่มีโรคเรื้อรัง โรคที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และการทำงานเชื่อมประสานระหว่างเครือข่ายในพื้นที่ เช่น อสม. ในการรับ-ส่ง ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยที่จำเป็นต้องนำส่งสถานพยาบาล เป็นต้น ในส่วนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ จะมีบทบาทในการมาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น โรคและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การเชื่อมประสานทางนโยบายในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทในการให้ความรู้ในด้านการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมถึงการเชื่อมและส่งต่อกรณีมีผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการสงเคราะห์ และเครือข่ายหลักประกันสุขภาพ จะมีบทบาทในการให้ความรู้ใน

เรื่องสิทธิด้านสุขภาพกับผู้สูงอายุ รวมถึงการขับเคลื่อนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง

“การโรงเรียนผู้สูงอายุมีเครือข่ายเข้ามาหลากหลาย ส่วนหนึ่งคือผู้สูงอายุของโรงเรียนและผู้บริหารของโรงเรียน เป็นข้าราชการเกษียณอายุที่ยังมีศักยภาพ มีความเชี่ยวชาญในหลายๆ ด้าน และค่อนข้างเป็นที่เคารพของคนในสังคม จึงเป็นข้อดีที่สามารถดึงทั้งทรัพยากร และเครือข่ายให้เข้ามาร่วมดำเนินการในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุได้” (ตัวแทนผู้บริหารเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

นอกจากนี้ ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

“เครือข่ายภายในเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้สูงอายุที่เข้ามาทั้งเป็นสมาชิกและเป็นกรรมการ บางคนก็มีความเชี่ยวชาญ เป็นครูมาก่อน มาเป็นวิทยากรกันเอง ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ดี เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งจนเป็นที่ยอมรับได้” (ตัวแทนโรงเรียนผู้สูงอายุ, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

ประการที่สาม การสร้างความไว้วางใจจากที่หลายภาคส่วนได้ร่วมกันสะท้อนถึงปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุเมืองกาฬสินธุ์ คือ ศักยภาพและความเข้มแข็งของผู้สูงอายุ ที่ทำให้เครือข่ายต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกได้เข้ามาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านสุขภาพ ด้านสังคม และด้านอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในเทศบาลเมือง

กาฬสินธุ์แล้ว การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างเครือข่ายและโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากตั้งแต่เริ่มต้นของการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุจากนโยบายที่ให้ท้องถิ่นได้ก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันและระดมงบประมาณในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งถือได้ว่าเกิดจากความตั้งใจที่อยากเห็นผู้สูงอายุได้มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและผู้สูงอายุเมืองกาฬสินธุ์มีศักยภาพ การดำเนินงานที่ผ่านมาโรงเรียนผู้สูงอายุให้ความสำคัญอย่างมากกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการ การจัดทำแผน การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะต้องผ่านการเห็นชอบจากสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตัวแทนผู้สูงอายุได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

“ทั้งผู้บริหารและกรรมการเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุทุกกลุ่ม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและพร้อมปรับเปลี่ยนขอแต่เป็นประโยชน์ที่เกิดกับผู้สูงอายุ เหมือนมีอะไรก็สะท้อนให้กับฟัง เหมือนเป็นครอบครัว ไม่มีโครงสร้างเป็นระบบราชการ มันทำให้เรารู้สึกสบายใจที่จะเข้ามาที่ตรงนี้ บางวันไม่ใช่วินิจฉัยกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุเราก็อิงมา” (ตัวแทนผู้สูงอายุ, สนทนากลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

นอกจากนี้ ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุยังกล่าวเพิ่มเติมว่า

“โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เราจะมีการจัดทำแผนทุกปี และมีงบประมาณเปิดเผยให้กับสมาชิกทุกคนได้ทราบในแต่ละปีเราจะมี

งบประมาณเท่าไร เราใช้กับโครงการอะไรบ้าง แล้วผลจากการใช้จ่ายงบประมาณเป็นอย่างไร และทางเทศบาลจะไม่มายุ่งตรงนี้เพราะท่านนายกมองว่าเป็นสิทธิของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งที่ผ่านมาเราไม่เคยมีปัญหาเรื่องนี้ ทำให้สมาชิกและผู้บริหารของเทศบาลไว้วางใจเชื่อมั่นว่าเราจะดำเนินการได้” (ตัวแทนโรงเรียนผู้สูงอายุ, สันทนา กลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

จะเห็นได้ว่าความไว้วางใจเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ความไว้วางใจที่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เกิดจากการให้สมาชิกของโรงเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่รับรู้เสนอความคิดเห็น ตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งสะท้อนตามทำงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร และการทำอย่างตั้งใจ เปิดเผย และตรวจสอบได้ในทุกกระบวนการเช่นเดียวกับตัวแทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ให้ความเห็นว่า

“การจะทำงานร่วมกับใคร เราต้องวิเคราะห์ถึงศักยภาพและความเป็นไปได้ที่จะร่วมงานด้วยอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เราติดตามมาตั้งแต่ตั้งโรงเรียน เห็นศักยภาพของผู้สูงอายุและเรามั่นใจ พอถึงทางเทศบาลสนับสนุนงบประมาณ และมีรางวัลทุกปี ก็เป็นสิ่งที่การันตีได้ว่าต้องมีการบริหารจัดการที่ดี เราจึงไม่หวั่นเวลาที่ดำเนินงานร่วมกับทางโรงเรียน” (ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์, สันทนา กลุ่ม, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

ประการที่สี่ การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่าย ในปัจจุบันเทคโนโลยี

ทางการสื่อสารถือว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสื่อสารภายใต้เครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังจะเห็นว่าเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทั้งภายในและภายนอก รวมตัวกันอย่างหลวมตามบทบาทภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ไม่มีคำสั่งหรือโครงสร้างอย่างเป็นทางการซึ่งเป็นลักษณะเครือข่ายเชิงแนวราบ เน้นการบูรณาการตามภารกิจของหน่วยงานแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพร่วมกับผู้สูงอายุ การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือจึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เครือข่ายมีการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการสื่อสารระหว่างเครือข่ายภายในของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ จะใช้การสื่อสารผ่านการประชุม การจัดกิจกรรม รวมถึงการใช้ Social Media ผ่าน Application Line เพื่อประสานงานและส่งข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกในโรงเรียนและคณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ในการสื่อสารกิจกรรมต่างๆ กับเครือข่ายภายนอก โรงเรียนผู้สูงอายุจะมี Facebook Page ที่เป็นของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยตรงเพื่อสื่อสารกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการ รวมถึงการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ นอกจากนี้ทางเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จะมี Line สำหรับการสื่อสารระหว่างเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สมาคมต่างๆ ภายในพื้นที่เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เมื่อมีประเด็นอะไรต่างๆ ตัวแทนจากทุกภาคส่วนจะสื่อสารผ่านช่องทางนี้ ซึ่งหากต้องการให้ประสานงานไปยังเครือข่ายใดก็สามารถสื่อสารและติดตามผ่านช่องทางนี้ได้ทันที

เห็นได้ว่า จากการศึกษาประเด็นองค์ประกอบ เครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เกิดจาก 4 องค์ประกอบดังนี้ ประการที่หนึ่ง การรู้จักบทบาทหน้าที่ประการที่สอง การมีส่วนร่วมประการที่สาม การสร้างความไว้วางใจใจประการที่สี่ การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่าย

จากการศึกษาเรื่องความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยมีประเด็นถึงเงื่อนไขความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย 1) การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 3) การสร้างความร่วมมือ ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้ ถือได้ว่ารูปแบบของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ และองค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษออกเป็น 2 ประเด็นกล่าวคือ ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ และองค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งมีข้อค้นพบหลายประเด็นที่ยกนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมือง

กาฬสินธุ์ จากการศึกษาถึงความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า จะต้องประกอบด้วย 1) การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 3) การสร้างความร่วมมือ

การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ผู้สูงอายุ จากการศึกษาพบว่าในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมได้อธิบายถึงสถานการณ์ผู้สูงอายุที่จะนำไปปัญหาในอนาคตหากไม่ได้รับการดูแลหรือการแก้ไขปัญหามาจากการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิสุทธิปัญญาภวิวัฒน์ และคณะ (2565, หน้า 11-26) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ได้ อธิบายว่าในการสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องมองเห็นปัญหาร่วมกันเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร พบว่า นายกเทศมนตรีเมืองกาฬสินธุ์ และครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุถือได้ว่าเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่เสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศสุตา โภคานิตย์, กีฬา หนูยศ และพระบุญเพ็ง สิทธิวิชา (2563, หน้า 1-10) ที่ได้ทำการศึกษารื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลบ้านคำยหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีแนวคิดในการพัฒนาและ

ยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ อีกทั้งเป็นการปฏิบัติตามการรับสนองนโยบายภาครัฐในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ และการศึกษาของรัชนิกร อินทเชื้อ และวีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2564, หน้า 195-209) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ด้านภาวะผู้นำเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอันดับแรก

องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จากการศึกษาในประเด็นองค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ สามารถเกิดจาก 4 องค์ประกอบดังนี้ 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วม 3) การสร้างความไว้วางใจ 4) การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอลงกต สารกาล (2561, หน้า 27-46) เรื่อง ความสำเร็จของการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่นบนฐานเครือข่ายความร่วมมือ: บทเรียนจากโครงการการจัดระบบบริการรองรับสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่า เครือข่ายความสำเร็จเกิดจากการริเริ่มเครือข่ายความร่วมมือร่วมกัน มีตัวแสดงทั้งจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ซึ่งเข้ามาทำงานร่วมกัน มีการวางแผน ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนและ

ระดมทรัพยากรร่วมกัน อีกทั้งจากการศึกษาของไพบุลย์ พงษ์แสงพันธ์ และอนันต์ธนา ปิ่นแก้ว (2558, หน้า 109-116) ยังยืนยันว่าการสร้างเครือข่ายเกื้อหนุนผู้สูงอายุในชุมชนจึงมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือ ประกอบด้วย การสร้างความไว้วางใจระหว่งองค์กรและการสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบตามผลการศึกษาข้างต้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุควรที่จะให้ส่งเสริมและสนับสนุนจากเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เนื่องจากหากให้มีการสนับสนุนจากภาครัฐแต่เพียงเดียวนั้นจะพบได้ว่ากิจกรรมภายในโรงเรียนผู้สูงอายุหรือความยั่งยืนของโรงเรียนผู้สูงอายุอาจจะส่งผลให้ไม่มีความยั่งยืน

1.2 การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุควรมีส่งเสริม ภาครัฐควรสนับสนุนเป็นตัวกลางในการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุภายนอกเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ อันส่งผลให้เกิดความยั่งยืนและการจัดการสังคมผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในบริบทที่ได้รับการสนับสนุนจาก

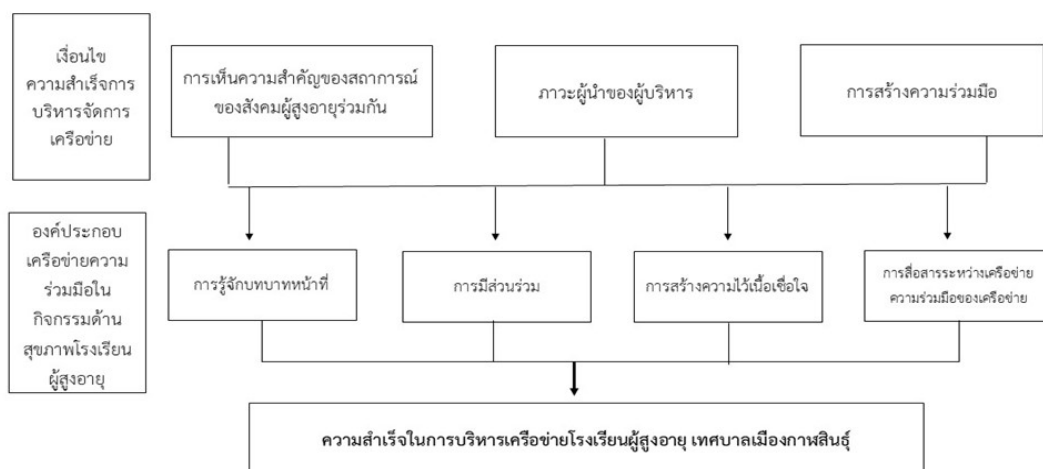
องค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานอื่น เนื่องจากหากมีองค์การสนับสนุนที่มีขนาดที่แตกต่างกันเงื่อนไขในการประสบผลสำเร็จจะมีรูปแบบเป็นอย่างไร

2.2 ควรศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่งผลต่อความยั่งยืนของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่องความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยกล่าวคือ ในการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อที่จะให้ประสบผลสำเร็จจะต้องคำนึง เงื่อนไขของการบริหารจัดการเครือข่าย เป็นอันแรก ซึ่งประกอบด้วย การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคม

ผู้สูงอายุร่วมกันของทุกภาคส่วน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสร้างความร่วมมือ ซึ่งทั้ง 3 เงื่อนไขดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สามารถทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และในส่วนขององค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้นั้นจะต้องประกอบด้วย 4 ปัจจัย 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วม 3) การสร้างความไว้วางใจ 4) การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่าย ทั้งนี้หากการดำเนินการทั้ง 2 กระบวนการข้างต้นสามารถดำเนินการจะต้องมีลักษณะสอดคล้องประสานกัน อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกศสุดา โภคานิตย์, กีฬา หนูยศ และพระบุญเพ็ง สิทธิวงษา. (2563). บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *Journal of Graduate School, Pitchayat, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 15(2), 1-10.
- ชนิกร อินทเชื้อ และวีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 195-209.
- ชลิดา แยมศรีสุข. (2563). การสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 16(2), 19-30.
- บริการสถิติข้อมูล กรมการปกครอง. (2565). สถิติผู้สูงอายุ สัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน. เข้าถึงได้จาก https://www.dopa.go.th/public_service/service1
- พงษ์มนัส ดีอด, พระมหาวิไลศักดิ์ ปญญาโร และพระครูปลัดสุรุฒิ แสงมะโน. (2564). การเปรียบเทียบนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุของต่างประเทศและประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 8(4), 230-243.
- พระครูพิสุทธิปัญญาวินัย และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(1), 11-26.
- ไพบูลย์ พงษ์แสงพันธ์ และอนัญญา ปิ่นแก้ว. (2558). ความสำคัญของเครือข่ายเกื้อหนุนผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา*, 10(2), 109-116.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ และปิยากร หวังมหาพร. (2565). ความสำเร็จในการดำเนินงานของสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9(2), 201-211.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี และธนิกานต์ ศักดา. (2560). *การถอดบทเรียนตัวอย่างที่ดีของโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สำนักบริหาร การทะเบียนกรมการปกครอง. (2565). *ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถิติประชากรรายจังหวัด*. เข้าถึงได้จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/>
- สุวิมล แสงเรือง และคณะ. (2563). การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ กลุ่มติดสังคมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลโกสุมพิสัย. *วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา*, 5(3), 132-139.

อลงกต สารกาล. (2561). ความสำเร็จของการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่นบนฐานเครือข่ายความร่วมมือ: บทเรียนจากโครงการการจัดระบบบริการรองรับสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 27(2), 27-46.

Department of Economic and Social Affairs United Nations. (2002). *World population ageing*. New York: Department of Economic and Social Affairs United Nations.

Lim, E. Z. & Thompson, C. L. (2016). Measuring active ageing among older adults in Singapore. *Ageing & Society*, 36(9), 1853-1869.

World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework* (No. WHO/NMH/NPH/02.8). Switzerland: World Health Organization.

การนำเสนอวัฒนธรรมและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ
จัดการมรดกทางวัฒนธรรมมอญ กรณีศึกษา ชุมชนศาลาแดงเหนือ
ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*

Cultural Presentation and Community Participation Process
in Mon Cultural Heritage Management: A Case Study of
Saladaeng Nuea Community Chiang Rak Noi Subdistrict,
Sam Khok District, Pathum Thani Province

สวิส ฐานัสสกุล และพกามาศ เลียงธนะฤกษ์

Ravithon Thanussakul and Pakamat Leangthanarerk

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Pakamat.leang@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การนำเสนอวัฒนธรรมชาวมอญในทุกมิติ ได้แก่ คติธรรม
วัฒนธรรม เนติธรรม และสัทธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญวัดศาลาแดงเหนือ
2) รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมมอญแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศาลาแดงเหนือ ภายใต้แนวคิดการจัดการ
ปกครองสาธารณะแนวใหม่หรือ New Public Governance เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลผ่านการ
สัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ชุมชน ภาครัฐ และองค์กรอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาครัฐ และการศึกษางานวิจัย
เอกสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. การนำเสนอวัฒนธรรมมอญได้ถูกจำแนกออกเป็นทั้งหมด 4 มิติ ได้แก่ คติธรรมนำเสนอผ่าน
บทสวดมนต์ หลักคำสอนตามพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมผ่านสถาปัตยกรรมเจดีย์ บ้านเรือน ข้าวของเครื่องใช้
อาหารมอญ ภาษามอญ และการแต่งกาย นิติธรรมผ่านขนบธรรมเนียม ข้อบังคับ และประเพณี 12 เดือน
รวมถึงความเชื่อ สหธรรมผ่านการปฏิบัติตนในประเพณีวัฒนธรรม วิธีการแต่งกายในงานสำคัญต่างๆ และ

*ได้รับบทความ: 10 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มีนาคม 2566

Received: May 10, 2022; Revised: March 23, 2023; Accepted: March 25, 2023

หลักการยึดถือความกตัญญู

2. รูปแบบกระบวนการจัดการวัฒนธรรมมอญแบบมีส่วนร่วมผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ เริ่มจากการที่ภาครัฐมีบทบาทริเริ่มการอนุรักษ์มอญผ่านความร่วมมือจากหลายภาคส่วน รวมถึงภาคประชาชน โดยชาวไทยเชื้อสายมอญชุมชนศาลาแดงเหนือได้ร่วมผลักดันการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ การแต่งกาย สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญให้การสนับสนุนการจัดทำรายการอาหารมอญในกิจกรรมที่สำคัญภายในชุมชน และมหาวิทยาลัยให้ความรู้ถ่ายทอดความเป็นมอญในพื้นที่อื่นๆ สู่ชุมชน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมมอญ; แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่; การผลิตร่วมกัน

Abstract

The objective of this research was to investigate; 1) Presentation of Mon culture in all dimensions, i.e. moral, material, legal and social under the participation of Thai Mon community at Saladaeng Nuea Temple, 2) The model of Mon culture management with participation of Wat Sala Daeng Nuea community under the concept of New Public Governance. The research is qualitative research. Data collection was primary data by interviews with multi-stakeholder groups ranging from government, community and private sectors, along with secondary data from relevant documents and research. Data were analyzed through content analysis and descriptive analysis.

The major findings revealed as follows:

1. Presentation of culture has been classified into 4 dimensions, namely Morality presented through prayers, doctrine according to Buddhism. Material Culture through the architecture of pagodas, houses, utensils, Mon food, Mon language, and dress. Rule of law through 12 months of customs, regulations and traditions, including beliefs. Social Culture through practicing oneself in cultural traditions, how to dress for important events and the principle of adhering to gratitude.

2. Participatory Mon cultural management process model through New Public Management. The government has an active role in the conservation of Mon through cooperation from many sectors including the public sector and Mon people of Saladaeng Nuea community have joined in pushing for the expression of Mon identity through

participation in various rituals and dressing and the university provides knowledge and transfers the knowledge of the Mon people in other areas to the community.

Keywords: Mon culture; New Public Governance; Co-Production

1. บทนำ

วัฒนธรรมไทย-รามัญ หรือที่รู้จักกันในชื่อของคำว่า “มอญ” ในพื้นที่ชุมชนศาลาแดงเหนือ เป็นแหล่งผสมผสานวัฒนธรรมที่บ่งบอกได้ว่า มีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ร่วมกัน แม้ไม่ใช่พื้นที่ต้นกำเนิดของชาวมอญ แต่ความเป็นมอญยังคงมีความเข้มแข็งในการประกอบสร้างวัฒนธรรมจนแสดงออกมาเป็น “ชาวมอญปทุม”

ชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้รับยกย่องให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่างระดับที่ 3 ของหมู่บ้านทั่วประเทศไทย และเป็นที่รู้จักโด่งดังในพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงเคยได้รับรางวัลมาตลอดกว่าสามทศวรรษนอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายมอญ (วรวิธรฐานัสสกุล, 2563) อนุวัฒน์ ใจชอบ ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือ (การสัมภาษณ์, 8 เมษายน 2565) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือของการสร้างวัฒนธรรมมอญจะไม่ประสบความสำเร็จได้หากขาดความร่วมมือจากภาครัฐ และหลายภาคส่วนที่เข้ามาให้การสนับสนุนในทุกครั้ง คำกล่าวนี้จึงสะท้อนให้เห็นแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่หรือ New Public Governance ที่ภาครัฐได้เปลี่ยนแปลงบทบาทกลายเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำกับชุมชน และบทบาทของชุมชนได้ใหญ่

มากขึ้นจนกลายเป็นพลเมืองในยุคของประชาธิปไตยที่มีสิทธิและหน้าที่ในการร่วมสร้างร่วมผลิตกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้คุณภาพชีวิตดีหรือกล่าวได้ว่า “รัฐเล็กลง สังคมใหญ่ขึ้น” (Osborne, 2010; ไททัศน์ มาลา, 2561, หน้า 179-194) โดยชุมชนศาลาแดงเหนือถือได้ว่าเป็นชุมชนที่พลเมืองหรือคนในพื้นที่มีความกระตือรือร้นในการร่วมสร้างกิจกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวมอญให้คงอยู่สืบทอดมาได้จนถึง ณ ปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่เข้ามาวิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมของภาครัฐ ภาคส่วนต่างๆ รวมถึงประชาชนนั้นยังเพิ่มมุมมองของการบริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า การให้บริการสาธารณะนั้น หากจะประสบผลสำเร็จได้ย่อมมาจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน รวมถึงประชาชนในพื้นที่

ดังนั้น งานวิจัยจึงมีความสนใจถอดบทเรียนชาวไทยเชื้อสายมอญที่ใช้ชีวิตในวิถีชีวิตริมน้ำในบ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผ่านการสัมภาษณ์จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 6 ตัวอย่าง จากเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาชนที่ร่วมสร้างวัฒนธรรมมอญให้แก่พื้นที่อันเป็นแหล่งสืบสานอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์มอญ แม้ไม่ใช่พื้นที่หลักของกระแส

วัฒนธรรมหลักความเป็นมอญ แต่พื้นที่ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคีและกลไกการดำรงคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมมอญผ่านผู้มีส่วนได้เสียที่หลากหลาย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การนำเสนอวัฒนธรรมชาวมอญในทุกมิติ ได้แก่ คติธรรม วัฒนธรรม เนติธรรม และสัทธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญวัดศาลาแดงเหนือ

2. รูปแบบกระบวนการการจัดการวัฒนธรรมมอญแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดศาลาแดงเหนือ ภายใต้แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาผ่านการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1. ขั้นตอนการจัดเตรียมเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การรวบรวมเอกสารประกอบไปด้วย งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องในการนำเสนอวัฒนธรรมของชุมชนมอญ วัดศาลาแดงเหนือ ตั้งแต่เรื่องของหน้าที่วัฒนธรรมอันเปรียบเสมือน “เครื่องมือ” ที่สร้างความเป็นมอญในการนำเสนอภาพลักษณ์ให้แก่ชุมชนหรือมอญจังหวัดปทุมธานี ทั้งในส่วนของการสถาปตยกรรม วัด พิพิธภัณฑ์ อาหารการกิน ไปจนถึงแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวมอญไว้ในพื้นที่ ตลอดจน

การสร้างเส้นทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบชุมชน (ชนาคลักษณ์นกร พันธุ์หว่านกร และสุพิชชา โตวิวิชญ์, 2564, หน้า 135-161; สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2563; ชุตินาสังคะหะ, 2561, หน้า 52-62; ภคาริ กิตติวัฒนนิช, 2556; สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซื่อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช, 2554) นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างตัวตนคนมอญ สามโคก นำเสนอผ่านมรดกทางวัฒนธรรม (เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาศ, 2558) ผู้วิจัยได้นำมาจัดเตรียมเนื้อหาส่วนของการนำเสนอวัฒนธรรมมอญและบทบาทการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview of formal interview) เป็นการสนทนาต่อหน้าโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ได้นำแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ ดัดแปลงจากงานศึกษาของ Palumbo & Trocciola (2015) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการวัดระดับความร่วมมือในการเป็นผู้ร่วมสร้างและใช้บริการสาธารณะของภาครัฐ ประชาชน และภาคส่วนอื่นๆ ไว้อย่างชัดเจนว่าการดำรงคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมภายในพื้นที่นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนผ่านการจัดกิจกรรมหรือวัฒนธรรมหลากหลายมิติเพื่อให้ความเป็นมอญยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งได้วางรูปแบบโครงสร้างตามแนวคิด co-production ที่ผู้ให้บริการและผู้ใช้หรือชุมชนได้มีส่วนร่วมกันอย่างลึกซึ้งในการวางแผนออกแบบการให้บริการ และมีความเห็นพ้องต้องกันอย่างละเอียดถี่ถ้วนในการเสริมสร้างปรับปรุง

คุณภาพมรดกทางวัฒนธรรมมอญ (Osborne, 2010; ไททัศน์ มาลา, 2561, หน้า 179-194; Dhirathiti, 2019, pp. 1011-1028) หลังจากนั้นคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (key informants) เป็นบุคคลในพื้นที่ชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และผู้มีส่วนได้เสียทั้งภาครัฐ องค์กรอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาครัฐ โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ 1) ชาวมอญชุมชนศาลาแดงเหนือ 2) องค์กรอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาครัฐ ได้แก่ สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี 3) ภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี

3. ขั้นตอนการจัดประเภทเนื้อหา ผู้วิจัยได้ใช้วัตถุประสงค์ตั้งไว้เป็นกรอบในการจัดประเภท ได้แก่ การนำเสนอวัฒนธรรมมอญในทุกมิติ และบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมมอญ

4. ขั้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมเข้ากับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในแต่ละส่วนมาวิเคราะห์สังเคราะห์ และตีความตามแนวคิดด้านวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ คติธรรม วัตถุธรรม เนติธรรม และสหธรรม และแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่

5. ขั้นสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหาทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

ในการสรุปผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แยกตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วัฒนธรรมมอญภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนชาวมอญในทุกมิติ “สืบแผ่นดิน ไม่สิ้นชาติ” คำกล่าวของไพร่ต๋น จันท์แบบ เลขาสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญ จังหวัดปทุมธานีที่ต้องการสื่อสารวัฒนธรรมมอญออกมาในเชิงความหมายที่ว่า แม้ชาวมอญจะไม่มีแผ่นดินเป็นของตัวเอง แต่ก็ยังคงดำรงรักษาประเพณี วัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ได้มาจนถึงปัจจุบัน (ไพร่ต๋น จันท์แบบ, การสัมภาษณ์, 9 เมษายน 2565) ได้ดังนี้

1.1 คติธรรม (Moral) คือ วิธีการดำเนินชีวิตทางสังคมของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางศีลธรรมและจิตใจ โดยส่วนใหญ่วัฒนธรรมประเพณีนี้จะได้รับอิทธิพลหลักจากหลักทางศาสนา ซึ่งชาวมอญได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านคติธรรมไว้ให้เห็นอย่างเด่นชัดตั้งแต่ บทสวดมนต์ใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในวันพระและได้กลายเป็นธรรมเนียมการสวดมนต์ในทุกเย็นที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นมอญ หลักคำสอนตามพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวมอญได้ผูกโยงกับศาสนาพุทธ และมีความเคร่งครัดในหลัก 7 ข้อ ได้แก่ หนึ่ง ยึดหลักศีลห้า สอง ความกตัญญูกตเวที สาม ธรรมของพยานิชย์ 5 ประการ เช่น การห้ามค้าคน อาวุธ ยาพิษ และสุราเมรัย เป็นต้น สี่ ละเว้นความเชื่อไสยศาสตร์ห้า รู้จักประมาณตน หก ความสะอาด และเจ็ด ความรับผิดชอบร่วมกันของคนในหมู่บ้านและมีความรักความสามัคคีกัน จากหลักคำสอนสะท้อนการใช้ชีวิตที่ชาวมอญบ้านศาลาแดงเหนือ และในพื้นที่ใกล้เคียงต่างเข้าร่วมงานสำคัญต่างๆ กันอย่างเหนียวแน่นจึงยังคงดำรงวัฒนธรรมมาได้ถึง

ปัจจุบัน (เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาศ, 2558)

1.2 วัตถุประสงค์ คือ วัตถุประสงค์ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม เช่น บ้านเรือน เจดีย์ ข้าวของเครื่องใช้ และเครื่องอุปโภคบริโภค ซึ่งวัตถุเหล่านี้ได้ผ่านสิ่งที่สังคมร่วมกันประดิษฐ์สร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตของพวกเขาสำหรับชาวมอญศาลาแดงเหนือ (ภคารีกิตติวัฒนวิทย์, 2556) วัตถุประสงค์ในมิติวัฒนธรรมต่างสะท้อนผ่านทุกแง่มุมตั้งแต่ อาหารมอญ อาหารของชาวมอญสะท้อนวัตถุดิบพืชผักในแต่ละฤดูกาลหรือพืชผลท้องถิ่นที่วัตถุดิบเหล่านี้เพาะปลูกได้ง่ายอันสามารถนำมาใช้ประกอบอาหาร อีกทั้งยังสะท้อนความเชื่อหรือประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เช่น ข้าวแช่ ในประเพณีเป็งซังกรานต์หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า สงกรานต์ นอกจากอาหารแล้วยังมีวัฒนธรรมทางวัตถุอีกหลายประเภท ได้แก่ ภาษามอญ ณ ทุกวันนี้ชาวมอญได้พยายามรักษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เนื่องจากปัจจุบันจะมีเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นที่รู้ภาษานี้ ขณะที่ภาษาเขียนมีเฉพาะผู้สูงอายุเพศชายที่เขียนได้ เนื่องจากเคยบวชเรียนมาก่อนหน้า เจดีย์ประจำวัดศาลาแดงเหนือทรงมูเตา สัญลักษณ์แห่งความเป็นมอญที่โดดเด่นในสถานที่ประกอบพิธีกรรม เจดีย์ดังกล่าวได้ถูกพัฒนามาจากชาวบ้านในชุมชนผู้มีจิตอาสาร่วมกันอย่างไรก็ตาม หากจะกล่าวถึงวัฒนธรรมทางวัตถุนี้สิ่งที่ขาดเสียมิได้ คือ การแต่งกาย เนื่องจากเป็นอัตลักษณ์หรือวัตถุเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมอญได้อย่างเด่นชัด การแต่งกายชุดมอญจะแต่งในวันศาสนาหรือประเพณีสำคัญต่างๆ องค์ประกอบของการแต่งกายที่ต่างถูกกล่าวถึง เช่น

สไบมอญและผ้าซิ่น ซึ่งเสื้อผ้าในการแต่งกายนี้ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพการแต่งงานได้อีกด้วย (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2565)

1.3 เนติธรรมคือ จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม และกฎหมาย อันเป็นระเบียบข้อบังคับให้สังคมปฏิบัติตาม สำหรับประเพณีของชาวมอญศาลาแดงเหนือมีประเพณี 12 เดือนที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมา เช่น เดือน 1 คือ ตำข้าวเม่า ข้าวใหม่ เช่น ไหว้ผีบ้านและถวายพระสงฆ์ที่วัด เดือน 3 คือ สารทข้าวหลาม และทำบุญวันมาฆบูชา เดือน 5 คือ เป็งสงกรานต์ ประเพณีส่งข้าวแช่แห่งหงส์-ธงตะขาบ ชักบังสุกุล และสร่งน้ำพระสงฆ์/แข่งลูกหนู เดือน 6 คือ ทำบุญกลางบ้าน เดือน 7 คือ ทำบุญถวายผ้าอาบน้ำฝน โดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อด้านความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง นอกจากนี้ยังมีเรื่อง “ผีมอญ” หนึ่งคำที่ได้กล่าวจากชาวไทยเชื้อสายมอญไพรัตน์ จันทรแบบกล่าวว่า ผีมอญไม่ใช่ผีดวงวิญญาณ หากแต่เป็นเสมือนบรรทัดฐานหรือสิ่งที่ชาวไทยเชื้อสายมอญยึดถือปฏิบัติกันตามวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนไว้ ชุมชนไหนที่ยังมีความเคารพ ศรัทธา นับถือผี ด้วยการดำเนินวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดแก่เจ็บตายที่ยึดถือผี ย่อมส่งผลให้ประเพณีวัฒนธรรมยังคงอยู่ต่อไป หากชุมชนใดเลิกเคารพนับถือแล้ว ย่อมส่งผลให้วัฒนธรรมต่างๆ จางหายไป (ตัวแทนชุมชน, การสัมภาษณ์, 9 เมษายน 2565)

1.4 สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับมารยาททางสังคม หรือสิ่งทีคนในพื้นที่พึงปฏิบัติต่อกันในโอกาสต่างๆ อันเป็นกฎความเชื่อถือในรูปแบบเดียวกันของสังคม สิ่งนี้

ค่อนข้างเป็นวัฒนธรรมนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สามารถสังเกตเห็นได้ในช่วงที่ผู้คนอยู่ด้วยกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในโอกาสต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น การปฏิบัติตนในประเพณีวัฒนธรรมที่ทุกคนต่างแต่งกายชุดมอญเข้าร่วมสวดมนต์ ทำพิธีร่วมกัน ตลอดจนการไม่นำศพชาวบ้านเข้ามาตั้งในศาลาการเปรียญ เนื่องจากความเชื่อถือว่า หากนำหยดลงบนศาลาจะก่อให้เกิดความบาปแก่ผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว และความกตัญญูที่ชาวมอญต่างผูกติดสิ่งเหล่านี้มากับความเชื่อ ดังนั้นการพึงปฏิบัติต่อผู้คนในครอบครัวและญาติผู้ใหญ่จึงแสดงความกตัญญูต่อกัน อีกทั้งยังสะท้อนผ่านประเพณีทำบุญวันสารท หากผู้ใดไม่ทำบุญวันนี้ถือว่าเป็นคนขาดความกตัญญู นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเชื่อมโยงไปสู่วิถีการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด ด้วยนิสัยของชาวมอญที่รักความสะอาด จึงยึดถือปฏิบัติกันในครอบครัวเนื่องมาจากความเชื่อที่มองว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว ซึ่งกลายเป็นวิถีทางสังคมที่แต่ละบ้านได้ปฏิบัติต่อกัน จนถ่ายทอดออกมาเป็นการสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียอันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน (ชนาคลักษ์กันยกร พันธุ์หว้าทันกร และสุพิชชา ไตรวิชัย, 2564, หน้า 135-161)

2. รูปแบบกระบวนการการจัดการวัฒนธรรมมอญแบบมีส่วนร่วมและการผลิตร่วมกัน (co-production) ผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่

2.1 ชาวไทยเชื้อสายมอญชุมชนศาลาแดงเหนือเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมไทย-รามัญหรือมอญที่แสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดผ่านความ

ร่วมแรงร่วมมือกันภายในหมู่บ้าน ประกอบกับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ เอกชน และมหาวิทยาลัย จึงทำให้การผลักดันวัฒนธรรมออกมาสู่สายตาประชาชนประสบผลสำเร็จ พร้อมทั้งทำให้ผู้คนในพื้นที่จากผู้ที่มีรายได้น้อยมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น

ผู้ใหญ่บ้านอนุวัฒน์ใจชอบ (การสัมภาษณ์, 8 เมษายน 2565) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์พร้อมนำชุมชนพัฒนาด้วยแนวคิดที่ว่า “วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมมีจุดเด่นทุกๆ วัฒนธรรม” การช่วยกันอนุรักษ์ย่อมทำให้ชาวโลกได้รับรู้ถึงคุณค่าโดดเด่นของวัฒนธรรมและก่อให้เกิดความยั่งยืน ทั้งนี้ความเป็นมอญก็ไม่เคยจางหายผ่านการที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังรุ่นลูกหลาน ด้วยการดำเนินวัฒนธรรมประเพณี 12 เดือน การประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญ การแต่งกาย ภาษา และอาหาร การสวดมนต์ทำวัตรเย็นเป็นภาษามอญทุกวันในช่วงเวลาบ่ายสาม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้รับการดำเนินการส่งเสริมจากสภาวัฒนธรรมและสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอเรื่องราวความเป็นมอญผ่านพิพิธภัณฑ์วัดศาลาแดงเหนือ กิจกรรมการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มวัฒนธรรมอาชีพคนมอญชุมชนศาลาแดงเหนือที่ประกอบไปด้วยกลุ่มทำสบู่มอญ และกลุ่มทำธงตะขาบไว้จำหน่ายในงานประเพณีของชาวมอญเป็นรายได้ให้แก่ชาวบ้าน อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังผู้ที่สนใจมาเรียนรู้ซึ่งไม่เพียงแค่ชาวบ้านในพื้นที่แต่ประชาชนทั่วไปที่สนใจก็สามารถเข้าร่วมได้ (ป้าแดง, การสัมภาษณ์, 8 เมษายน 2565) ในการ

กระจายข่าวสารให้แก่คนในหมู่บ้าน หรือเรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชน คือ ศาลาวัด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการประชุมพูดคุยเพื่อจัดประเพณี วัฒนธรรมมอญใดๆ พื้นที่นี้ก็จะเป็ศูนย์กลางสำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างผู้นำชาวบ้าน ชุมชน ภาครัฐ รวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตั้งแต่การร่วมพูดคุยกำหนดการของงานกิจกรรม วัฒนธรรมมอญที่ต้องการนำเสนอภายในกิจกรรมนั้นๆ และการจัดชุดการแสดงรำมอญเพื่อนำเสนอวิธีการสืบสานความเป็นมอญ

2.2 สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญ จังหวัดปทุมธานีจัดตั้งขึ้นในรูปแบบนิติบุคคล ซึ่งเปิดตัวอย่างเป็นทางการมาเป็นระยะยาวนานกว่าสิบปี ได้ร่วมจัดกิจกรรมกับสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญด้วยการสวดมนต์ทำวัตรเย็นภาษามอญ (ดังกิจกรรมที่ได้กล่าวข้างต้น) พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ผ่านเว็บไซต์ชาวไทยเชื้อสายรามัญ อีกทั้งยังได้มีการร่วมสอนเขียนหนังสือมอญสำหรับเยาวชน และการรื้อฟื้นรำมอญ ทำรำ รวมถึงการเรียบเรียง รวบรวมอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล 12 เดือน ซึ่งอาหารหลายๆ เมนูก็ได้ถูกหยิบยกมาเป็นเอกลักษณ์ในหลายประเพณี เช่น การจัดทำข้าวแช่ให้ทานฟรีช่วงเทศกาลสงกรานต์ สะท้อนให้เห็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางอาหารผ่านงานประเพณีที่สำคัญ อย่างไรก็ตามในหลายกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนวัดศาลาแดงเหนือจะมีสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญเป็นหน่วยกำลังสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นเกิดขึ้น พร้อมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมมอญผ่านช่องทาง

หลายรูปแบบดังที่ได้กล่าวไม่ว่าจะเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ การถ่ายทอดผ่านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ การแสดงรำมอญ และการนำเสนอชุดมอญในกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น

2.3 มหาวิทยาลัยร่วมมือกับภาคเอกชนในบทบาทของการสนับสนุนขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน ไม่เพียงแค่การสนับสนุนให้ความรู้แก่ชุมชนเท่านั้น แต่ยังสร้างความร่วมมือเพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมมอญภายในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพด้านวัฒนธรรมของพื้นที่ด้วยการจัดสื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านวัฒนธรรมมอญ และสร้างรูปแบบด้านการท่องเที่ยวให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้นผ่านโครงการ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมอญ” อีกทั้งยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชาวมอญ เช่น กะปิมอญ หมี่กรอบ และการปักสไบมอญ รวมถึงจัดตั้งตลาดเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมมอญผ่านสื่อทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและอีกหนึ่งโครงการ คือ โครงการ “มอญซ่อนภูมิ” เป็นความร่วมมือระหว่างคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพร่วมกับธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ด้วยวัตถุประสงค์ในการช่วยอนุรักษ์ต่อยอดภูมิปัญญาภาษามอญ และปลูกฝังนิสัยการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในชุมชน

2.4 หน่วยงานภาครัฐหน่วยงานที่เป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนและผู้ร่วมสร้างร่วมจัดการการให้บริการสาธารณะ ได้แก่ สภาวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี รวมถึงหน่วยงานระดับ

จังหวัดอย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้าร่วมในการพัฒนาด้วย ซึ่งการขับเคลื่อนที่สำคัญมีดังนี้

สภาวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ได้ให้ชุมชนมอญวัดบางหลวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เข้ามาสอนงานการทำสไบมอญน้ำเค็ม จังหวัดสมุทรสาคร ให้แก่ชุมชนเพื่อสร้างอาชีพ และได้มีการสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรมของชาวมอญอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นในพื้นที่ การส่งเสริมภาษามอญให้เยาวชนเรียนรู้ทักษะการอ่านเขียน และได้นำวิทยากรจากจังหวัดลพบุรีเข้ามาทำการบรรยายการเรียนการสอนภาษามอญด้วยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคเอกชนภายใต้โครงการ “มอญซ่อนภูมิ” อันเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม “ห้องเรียนภูมิปัญญา” และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการให้แหล่งพื้นที่ของชุมชนศาลาแดงเหนือกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ได้มีบทบาทเข้ามาช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมในประเพณีสำคัญต่างๆ ของพื้นที่ผ่านกลไกการริเริ่ม พูดคุยแลกเปลี่ยนกับชาวบ้าน ศาลาวัด ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ จึงเกิดขึ้นผ่านการถ่ายทอดการจัดแสดงรำมอญ สวดมนต์ภาษามอญ และอาหาร เช่น กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ 2 เมษายน 2565 และวันอนุรักษ์มรดกไทย ได้มีการถ่ายทอดแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมอญได้อย่างครบถ้วนตั้งแต่การรำมอญ การสวดมนต์ และวัฒนธรรมทางวัตถุต่างๆ เช่น

การแต่งกาย อาหาร เป็นต้น (ตัวแทนภาครัฐ, การสัมภาษณ์, 1 เมษายน 2565)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้ให้บริการ หรือภาครัฐ ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ อยู่ในระดับที่เป็นรูปแบบ co-production ที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม ประเพณี และสื่อสารวัฒนธรรมร่วมกับภาครัฐ แสดงให้เห็นว่า ชุมชนกลายเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ได้แสดงบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองด้วยการร่วมกันนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นมอญ ในขณะที่ภาครัฐ และภาคส่วนต่างๆ ก็ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม สร้างสรรค์วัฒนธรรมอยู่ในพื้นที่ผ่าน โครงการและกิจกรรมต่างๆ โดยให้ผู้สูงอายุเปรียบเสมือนปราชญ์ชาวบ้านคอยถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เยาวชนในพื้นที่และประชาชนนอกพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่างๆ ผ่านเด็กรุ่นใหม่ให้ได้รับองค์ความรู้วัฒนธรรมมอญเพื่อดำรงคงไว้ซึ่งชาติพันธุ์มอญสืบต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในส่วนนี้เป็นการสรุปผลการศึกษาทั้งหมดเชื่อมโยงเข้ากับมิติทางด้านวัฒนธรรม และการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในเชิงการจัดการทรัพยากรสาธารณะซึ่งก็คือ มรดกทางวัฒนธรรมมอญในพื้นที่ศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

วัฒนธรรมประกอบไปด้วยสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เมื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมมอญ

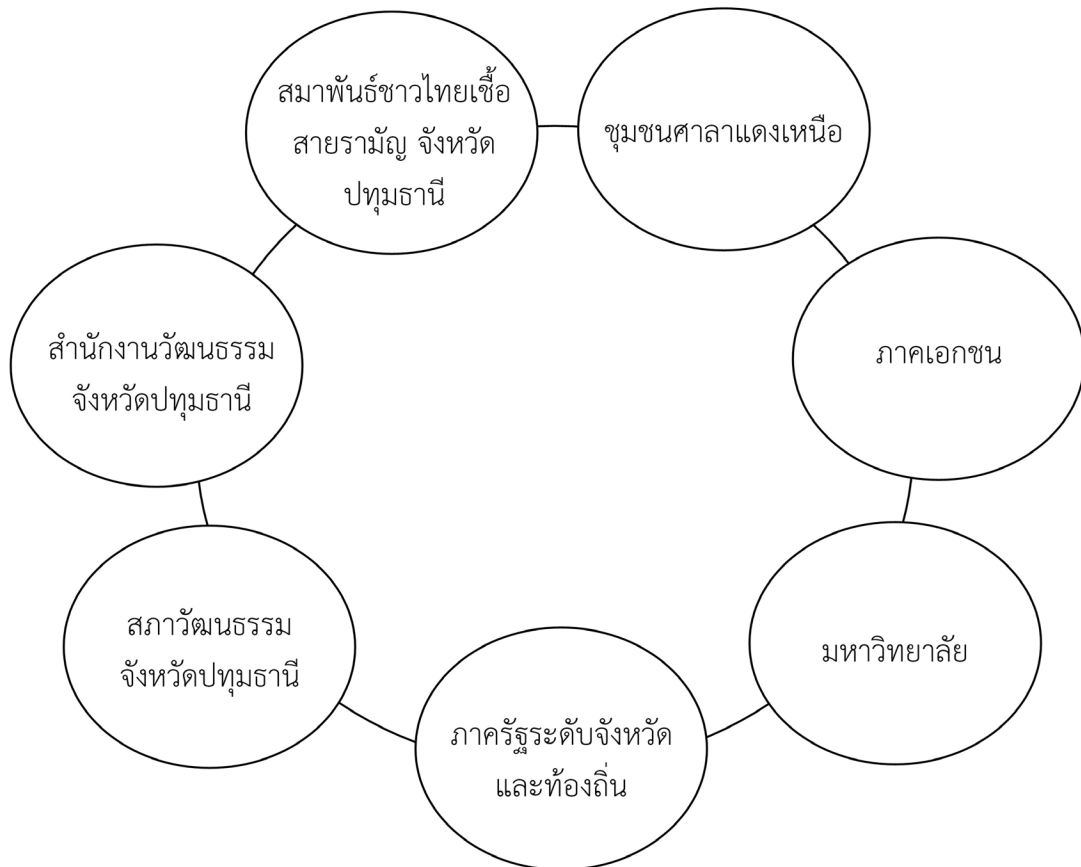
ภายในพื้นที่ชุมชนวัดศาลาแดงเหนือที่แบ่งตาม
นิยามของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ
ปีพุทธศักราช 2485 ซึ่งได้แบ่งไว้ทั้งหมด 4 ด้าน
ตั้งแต่ คติธรรม วัฒนธรรมมอญได้ถูกสื่อสารออก
มาผ่านบทสวดมนต์ หลักคำสอนตามพระพุทธ
ศาสนา ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สะท้อนคติในการ
ดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอันเป็นหลักที่
เกี่ยวข้องกับเรื่องทางศีลธรรม อย่างไรก็ตาม
วัฒนธรรมมอญอาจจะสูญหายได้ หากไม่ได้
ถูกถ่ายทอดผ่านสิ่งที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม
ดังนั้นการนำเสนอความเป็นมอญในพื้นที่ดังกล่าว
ย่อมแสดงให้เห็นผ่านวัดอุทธรรณ ด้วยวัตถุสิ่งของ
ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมต่างๆ ตั้งแต่บ้านเรือน
เครื่องอุปโภคบริโภค อาหารมอญ ข้าวของเครื่องใช้
เจดีย์วัดที่มีเอกลักษณ์มอญ และภาษามอญที่ถูก
ถ่ายทอดทั้งการพูดและการเขียน สำหรับเนติธรรม
มีตั้งแต่ประเพณี 12 เดือนของชาวไทยเชื้อสาย
มอญในพื้นที่ปทุมธานี ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา
และความเชื่อ “ผีมอญ” อันเป็นเสมือนบรรทัดฐาน
ของสังคมที่คล้ายจารีตประเพณีซึ่งทุกคนต้อง
ปฏิบัติตาม แม้ไม่ได้มีกฎหมายลงโทษ แต่ถ้ากระทำ
ผิดถือว่าขัดกับหลักความเชื่อของชาวมอญที่ปฏิบัติ
กันตามมาตั้งแต่ก่อนหน้า และสภธรรม วัฒนธรรม
ที่เป็นมารยาท หรือสังคมยึดถือปฏิบัติกันเป็น
แบบแผนกันมาช้านานแล้วในโอกาสต่างๆ
ซึ่งวัฒนธรรมมอญในพื้นที่ศาลาแดงเหนือมีตั้งแต่
การปฏิบัติตนในประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อใน
เรื่องของการห้ามปฏิบัติการนำศพชาวบ้านตั้งใน
ศาลาการเปรียญ และความกตัญญูกตเวทียิ่งเหล่า
นี้ล้วนแล้วแต่เป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์กัน

ของคนในสังคม ดังนั้น เมื่อเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น
ในโอกาสเฉพาะ มักจะมีการปฏิบัติตามสิ่งที่พึง
ปฏิบัติต่อกัน

การมีส่วนร่วมหรือการผลิตร่วมกัน
(co-production) ตามแนวคิดการจัดการปกครอง
สาธารณะแนวใหม่ในพื้นที่ศาลาแดงเหนือแสดงให้เห็น
ถึงรูปแบบของการผลิตร่วมกัน ทั้งพลเมืองที่
ตื่นรู้ มีความตระหนักรับบทบาทหน้าที่ของตนในการ
ร่วมการสร้างสรรค์บริการสาธารณะที่ตนเองสร้าง
และได้เป็นผู้ใช้เอง (Palumbo & Trocciola,
2015; Osborne, 2010) รวมถึงภาครัฐที่ได้มีบทบาท
เข้ามามีส่วนร่วมสร้างสรรค์และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมมอญ
ประกอบกับผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่ายอย่างภาค
เอกชนและมหาวิทยาลัย จึงทำให้วัฒนธรรมมอญ
ของชุมชนศาลาแดงเหนือเป็นที่รู้จักและขนานนาม
ว่าสะท้อนความเป็นมอญมาจนถึงปัจจุบันนี้
ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ
กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตน
ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันคล้าย
วันพระราชสมภพ 2 เมษายน 2565 และวันอนุรักษ์
มรดกไทย ที่ประชาชนชาวมอญภายในพื้นที่ได้เข้า
มามีส่วนร่วมจัดการแสดงมอญ ภาครัฐเป็นฝ่าย
สนับสนุนด้านการจัดสถานที่ พร้อมทั้งภาคส่วนการ
ศึกษาได้เข้ามาช่วยเหลือการขับเคลื่อนกิจกรรม
ภายในงาน จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นได้ว่าบทบาท
ของผู้มีส่วนร่วมหลักที่สำคัญสามารถแบ่งออกได้
ตั้งแต่ หนึ่ง สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญ จังหวัด
ปทุมธานี สอง ชุมชนศาลาแดงเหนือ สาม ภาค
เอกชน สี่ มหาวิทยาลัย ห้า ภาครัฐระดับจังหวัด
และท้องถิ่น หก สภาวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี

และเจ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การมีส่วนร่วมวัฒนธรรมมอญแบบมีส่วนร่วมหรือการผลิตร่วมกัน (co-production) ในชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรเปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้

มีส่วนร่วมช่วยคิดช่วยสร้างสรรค์วัฒนธรรมและชูอัตลักษณ์มอญผ่านการสนับสนุนจากภาครัฐ และการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษเข้ามาถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านกิจกรรม

หรือโครงการที่ภาครัฐและหลายภาคส่วนส่งเสริม จึงจะทำให้การจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งสามารถประสบความสำเร็จได้

1.2 การขับเคลื่อนวัฒนธรรม

ย่อมยึดหลักการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน และพลเมืองในพื้นที่จำเป็นต้องยึดถือคุณค่าประชาธิปไตยที่ตนได้มีบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วม

ตามสิทธิและหน้าที่

1.3 การจัดการกิจกรรมด้านวัฒนธรรมย่อมต้องคำนึงถึงความยั่งยืน และการสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลานควรให้พวกเขาได้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้วัฒนธรรมภายในพื้นที่ได้ครบทุกมิติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

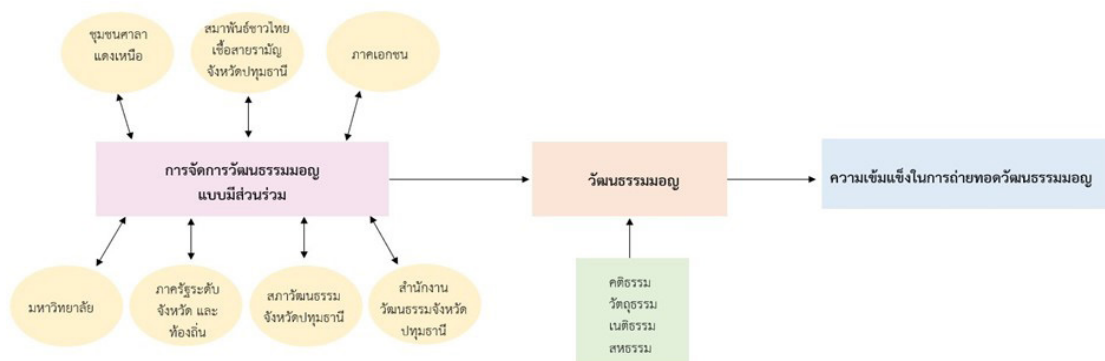
2.1 ในมิติทางวิชาการควรมีการศึกษาการนำเสนอวัฒนธรรมในรูปแบบที่แตกต่างออกไป โดยศึกษาลงลึกถึงวัฒนธรรมประเภทใดประเภทหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งและเป็นมรดกตกทอดมาสู่ลูกหลาน

2.2 ในมิติทางปฏิบัติ การนำเสนอวัฒนธรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการร่วมสร้างนั้น ควรมีการศึกษาโครงการใดหนึ่งที่มีความเข้มแข็งและสร้างความยั่งยืนในการ

จัดการมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การนำเสนอวัฒนธรรมและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมมอญ กรณีศึกษา ชุมชนศาลาแดงเหนือ พบว่า การจัดการวัฒนธรรมล้วนแล้วแต่มีผู้เล่นที่หลากหลาย ซึ่งผู้เล่นเหล่านี้ทั้งภาครัฐ เอกชน มหาวิทยาลัย และองค์กรไม่แสวงหากำไรต่างเข้ามา มีบทบาทเป็นผู้ร่วมสร้าง ร่วมคิดค้นถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมมอญที่ชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดปทุมธานี ได้ร่วมกันสืบสานมาแต่ยาวนาน โดยแสดงออกผ่านวัฒนธรรมในทุกมิติ อันทำให้เห็นถึงความเข้มแข็งในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมของชุมชนไปสู่สาธารณชน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชนาคัลภ์กันยกร พันธุ์หว่าทันกร และสุพิชชา โตวิวิชญ์. (2564). บทบาทของวัดศาลาแดงเหนือต่อวิถีชีวิตชุมชนไทย-มอญ บ้าน ศาลาแดงเหนือในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วิจิตรธรรมสาร*, 5(2), 135-161.
- ชุดิมา สังคะหะ. (2561). อาหารกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวมอญ กรณีศึกษา ชุมชนชาวมอญเทศบาลตำบลบางหลวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ*, 6(2), 52-62.
- ไททัศน์ มาลา. (2561). การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG): แนวคิด และการประยุกต์ใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่น. *Valaya Alongkorn Review*, 8(1), 179-194.
- ภดารี กิตติวัฒนวิช. (2556). วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมและแนวทางการออกแบบที่เหมาะสมในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- รวิธร ฐานัสสกุล. (2563). *เรียนรู้ความสำเร็จ สู่ความสุขที่ยั่งยืน บ้านศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี*. สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปทุมธานี: ชิติพรินทร์.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2565). *ศาลาแดงเหนือ หมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายมอญและวิถีชีวิตริมน้ำ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.sac.or.th/exhibition/24communities/saladaengnua/>
- สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง. (2563). *พืชผักพื้นบ้านชาวมอญ สะท้อนวิถีชีวิตกับแนวคิดกินอาหารให้เป็น “ยา”*. เข้าถึงได้จาก <https://www.hrdi.or.th/Articles/Detail/62>
- สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซ้อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช. (2554). *การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี*. (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาส. (2558). *มรดกทางวัฒนธรรม: การสร้างตัวตนคนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Dhirathiti, N. S. (2019). Co-production and the provision of lifelong learning policy for elderly people in Thailand. *Public Management Review*, 21(7), 1011-1028.

- Osborne, S. P. (2010). *Introduction The (New) Public Governance: a suitable case for treatment?*. London: Routledge.
- Palumbo, R. & Trocciola, G. (2015). *Co-producing services to enhance cultural heritage. The role of co-production in improving the quality of tourism services*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/282074861_Co-producing_services_to_enhance_cultural_heritage_The_role_of_co-production_in_improving_the_quality_of_tourism_services

การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง
ในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี*
The Creative Economy Management of Local Fabric Products
in Khemmarat Walking Street, Khemmarat District,
Ubon Ratchathani Province

เรingsak แก้วเพ็ช

Rerngsak Keawpeth

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: reangsak.k@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 2) ศึกษาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองใน ถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เครื่องมือ ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ใช้การสุ่มแบบเจาะจง และการปฏิบัติการ เชิงพื้นที่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีการทอผ้าพื้นเมืองตามลายทอ องค์กรความรู้ และภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดสืบกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและ มีการพัฒนาลายมาตามลำดับ เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน และในวาระพิเศษต่างๆ ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ อันสะท้อนให้เห็นความงดงามของศิลปวัฒนธรรมของผู้คน ความเป็นอยู่ที่ได้รับการเอาใจใส่ผ่าน เครื่องนุ่งห่มของชาวอำเภอเขมราฐ

*ได้รับบทความ: 31 ตุลาคม 2565; แก้ไขบทความ: 26 มกราคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 มีนาคม 2566

Received: October 31, 2022; Revised: January 26, 2023; Accepted: March 19, 2023

2. การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องตาตึงใจของผู้ที่ได้พบเห็นผ่านการดำเนินกิจกรรมหลัก 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในอำเภอเขมราฐ จากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอเขมราฐ 2) การจัดกิจกรรมการจัดเดินแฟชั่นผ้าพื้นเมืองเขมราฐ

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ ประกอบด้วย การอนุรักษ์ลายทอผ้าเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ การออกแบบลายที่แปลกใหม่เพิ่มขึ้น การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองด้วยการบรรจุเนื้อหาภูมิปัญญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร การเพิ่มช่องทางในการสืบทอดผ่านหน่วยงานภาครัฐ การออกแบบการตัดเย็บผ้าพื้นเมืองให้มีแบบที่ทันสมัย หลากหลาย การเพิ่มช่องทางการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และการมีที่พักแบบโฮมสเตย์

คำสำคัญ: การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์; ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the economic management condition of local fabric products in Khemmarat district, Ubon Ratchathani province; 2) to study the creative economy management of local fabric products in Khemmarat walking street; 3) to study the guidelines for creative economic management development of local fabric products in Khemmarat walking street. The tools used in collecting the data were an interview Twenty key informants were selected by purposive random sampling. and spatial operations. The data were interpreted by descriptive content analysis.

The research results were as follows:

1. In regards to the economic management condition of local fabric products, Khemmarat District, Ubon Ratchathani Province, local fabrics are woven according to woven patterns, knowledge and wisdom that have been passed down from generation to generation, and the pattern has been developed sequentially for use in daily life and on special occasions. This represents the identity that reflects the beauty of the people's art and culture, well-being that is cared for through the clothes of the people of Khemmarat District.

2. For the creative economy management, local fabric products in Khemmarat walking street have been created to be known and attractive to those who have seen it through the implementation of two main activities: (1) local cultural tourism management

in Khemmarat District from the cultural identity of the community in Khemmarat District;

(2) organizing Khemmarat traditional cloth fashion

3. The guidelines for developing creative economy management of local fabric products in Khemmarat walking street include preserving unique original weaving patterns, more exotic pattern designs, inheriting the wisdom of local weaving with written content of wisdom, increasing channels for inheritance through government agencies, designing of sewing local fabrics to have a variety of modern designs, increasing marketing channels both on-site and online and having homestay accommodation.

Keywords: creative economy management; local fabric products

1. บทนำ

ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านาน เป็นการดำรงอยู่ในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นโดยการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติตามกาลเวลา เนื่องจากมนุษย์มีมันสมองที่มีความสามารถในการคิดค้นเรียนรู้ แก้ปัญหา และมีการสืบทอดความรู้เป็นมรดกมาช้านานแม้ว่าภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่สั่งสมและถ่ายทอดเป็นมรดกมาช้านาน แต่มีเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งคือเป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพ เศรษฐกิจความเป็นอยู่ ค่าใช้จ่าย การศึกษา วัฒนธรรมจะผสมกลมกลืน (ประเวศ วะสี, 2530, หน้า 6) ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงเป็นความรู้ทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยาวนาน และสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่งที่ปรากฏภูมิปัญญาอยู่จำนวนมาก โดยภูมิปัญญาเหล่านั้นนอกจากแสดงความเป็นไทยแล้วยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการของคนในชาติไทย เพราะภูมิปัญญานั้นถือว่าเป็นสิ่งละเอียดอ่อน

ซึ่งชาติที่เจริญแล้วมักมีสังคมที่สงบสุขร่มเย็น ไม่ระส่ำระสายมีความเป็นอิสระจึงจะสามารถสร้างสรรค์และสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้ (จักรพันธ์ โสมะเกษตริน, 2551, หน้า 1) แม้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นรากฐานสำคัญ แต่การเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาในลักษณะทุนนิยม อันเป็นกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่ผ่านมามีการนำความรู้สมัยใหม่เข้ามาใช้ในการพัฒนา ทำให้ได้บทเรียนการพัฒนาประเทศตามแบบสมัยใหม่ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ มากมาย เช่น ท้องถิ่นชนบทถูกดูดทรัพยากรไปสู่เมืองใหญ่ ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ถูกครอบงำความรู้และสติปัญญาจากส่วนกลาง และทำให้สังคมขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นต้น สภาพดังกล่าวส่งผลให้เกิดการสูญเสียภูมิปัญญาดั้งเดิม ทำให้สถาบันครอบครัวและสถาบันอื่นๆ ของสังคมอ่อนแอลง ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและรุนแรง มีผู้ได้เปรียบและเสียเปรียบอย่างเห็นได้ชัด ทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านได้รับความสนใจจากองค์กร

ต่างๆ เช่น องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรชุมชนท้องถิ่นหรือองค์กรชาวบ้าน เป็นความรู้อาหารณะที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปใช้ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการพัฒนาคมนในชุมชนท้องถิ่นให้มีอิสรภาพทางการคิด มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถวิเคราะห์พัฒนาแบบใหม่ วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของภูมิปัญญาของตนและสิ่งที่นำเข้าจากภายนอก เพื่อเลือกประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาด (สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, 2559, 1 หน้า 5)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ โดยจะพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้อย่างเท่าเทียม ได้รับการดูแลด้านสวัสดิการควบคู่กับการสนับสนุนการเพิ่มรายได้จากอาชีพนอกภาคเกษตร รวมถึงเกิดเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เข้ามาสานต่องานเกษตรกรรมต่อจากคนรุ่นก่อน เพื่อก้าวสู่การเป็นเกษตรกรไทยที่เข้มแข็ง ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เกษตรกรไทยจะต้องปรับตัวได้ทันตามการเปลี่ยนแปลงของโลกหรือเกษตรกรไทยยุค 4.0 สามารถเป็นผู้ประกอบการที่มีความรู้และความสามารถในการยกระดับการผลิตแปรรูป การตลาดและการบริหารจัดการใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักรสมัยใหม่ในกระบวนการผลิตและกระบวนการแปรรูปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์ที่หลากหลาย

และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้ แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ให้เชื่อมโยงกับโครงสร้างพื้นฐานและมรดกทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาทางสังคมของไทยที่สั่งสมมานาน จึงทำให้แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ โดดเด่นขึ้นมาท่ามกลางระบบการผลิตอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมและภาคการเกษตร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและศูนย์สร้างสรรค์และออกแบบ, 2552) โดยที่แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบของกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ ที่นำสินทรัพย์อย่างความคิดสร้างสรรค์มาเพิ่มมูลค่ารวมถึงสร้างมูลค่าใหม่ โดยอาศัยความสามารถเฉพาะตัวผนวกกับรากฐานของทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น

ผ้าถือเป็นปัจจัยดำรงชีพพื้นฐานที่ทุกคนต้องสวมใส่ มีความเป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา และเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่สร้างสรรค์ถ่ายทอดต่อกันมา ซึ่งมีกรรมวิธีการทอและการผลิตหลายแบบแตกต่างกัน (นราภรณ์ หะวานนท์ และพิสมัย รัตนโรจน์สกุล, 2548, หน้า 68) การทอผ้าเป็นหัตถกรรมในครัวเรือนของคนไทยอีสานมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย (อัญญาพร ไสละสูต, 2529) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสตรีชาวอีสานจะทอผ้าเมื่อว่างจากไร่นา มีการผลิตทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้ายเพื่อใช้ในครัวเรือน

รวมไปถึงขายเป็นรายได้ส่วนหนึ่งในปัจจุบัน (สุมาลย์ โทมัส, 2525) ซึ่งผ้าทอของภาคอีสานสามารถจำแนกออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ 1) ผ้าทอสำหรับใช้ในชีวิตรประจำวัน และ 2) ผ้าทอสำหรับโอกาสพิเศษ

อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีการขอจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับผ้าพื้นเมืองถึง 10 กลุ่ม โดยการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการทอผ้าพื้นเมืองโดยอาศัยความรู้และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีก็คือ มีการหมักผ้าด้วยสมุนไพรโบราณ ซึ่งจะเห็นได้จากชาวบ้านได้ร่วมกันตั้งกลุ่มหมักผ้าด้วยสมุนไพรโบราณ ออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่ยืนผ้าพื้นเมืองของอำเภอเขมราฐ การจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง ได้มีการทอผ้าไว้ใช้เองตั้งแต่ก่อตั้งเมืองโดยปลูกฝ้ายตรงริมฝั่งโขง และปลูกครามริมฝั่งโขงมาทำเป็นเส้นด้ายแล้วทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม ปัจจุบันมีผ้ามัดหมี่ย้อมครามอายุสองร้อยกว่าปีเป็นมรดกตกทอดกันมา ซึ่งคนโบราณได้ใส่ผ้าลายนี้หรือมัดผ้าลายนี้ขึ้นมา ซึ่งมีชื่อว่า “ผ้าห่อชีวิต” โดยมีความเชื่อว่า ต้องใส่ตัวเอาไว้เมื่อลูกเดินทางไกลไปเป็นทหารหรือไปทำงานงานที่ได้ก็ทำตามคนโบราณท่านจะแหกเอาหรือหนีเอาตีนสั้นเพื่อจะทำมวนๆ เป็นขอโดยการถักฝ้ายล้อมไว้ ให้ลูกหลานได้ติดตัวไป เพื่อเป็นเครื่องรางของขลังที่จะคุ้มกันภัยอันตรายต่างๆ การถักทอผ้าฝ้ายมัดหมี่ในปัจจุบันก็ได้ใช้แบบจากผ้าทั้ง 5 ผืนนั้นเป็นต้นแบบในการถักทอผ้าพื้นเมือง และมีการพัฒนาลายมาตามลำดับ

เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผ้าพื้นเมืองและเป็นการดำรงไว้ซึ่งศิลปะภูมิปัญญาในการผลิตผ้าพื้นเมืองไม่ให้หายไปกับกระแสการตลาดในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี และหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเศรษฐกิจ

ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีมี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพการจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

2) ระยะที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการศึกษา และ 3) ระยะที่ 3 ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มี 1 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 7 จัดกิจกรรมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายการวิจัย กลุ่มเป้าหมายในศึกษาสภาพการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 20 คน ประกอบด้วย (1) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน (2) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน (3) วิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน และ (4) ประชาชน จำนวน 5 คน มีคุณสมบัติดังนี้ (1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี และ/หรือ (2) เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม และ/หรือ (3) เป็นผู้ที่เคยมีส่วนร่วมในการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศหรือหน่วยงานเอกชน อย่างน้อย 2 ปีและ/หรือ (4) เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานในท้องถิ่น เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ โรงเรียน เป็นต้น และมีประสบการณ์การทำงานพัฒนามาแล้วอย่างน้อย 5 ปีและ/หรือ (5) เป็นหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองหรืออื่นๆ ในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี และ/หรือ (6) มีความเป็นผู้นำ มีจิตอาสา กล้าคิด กล้าทำกล้าแสดงออก

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชาวบ้านในตำบลเขมราฐได้มีการทอผ้าไว้ใช้เองตั้งแต่ก่อตั้งเมืองมีการทอผ้าพื้นเมืองตามลายและองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และมีการพัฒนาลายมาตามลำดับ เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน และในวาระพิเศษต่างๆ ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์อันสะท้อนให้เห็นความงดงามของศิลปวัฒนธรรมของผู้คน ความเป็นอยู่ที่ได้รับการยอมรับเอาใจใส่ผ่านเครื่องนุ่งห่ม ในปัจจุบันพบว่า อำเภอเขมราฐ ได้มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ก่อตั้งขึ้น

เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับผ้าพื้นเมือง ซึ่งจากรายงานรายชื่อและจำนวนสมาชิกของ วิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับผ้าพื้นเมือง ข้อมูล ณ วันที่ 21 ตุลาคม 2565 จำนวน 10 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด จำนวน 134 คน ทั้ง 10 กลุ่ม มีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการทอผ้าพื้นเมืองโดยอาศัยความรู้และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีก็คือ มีการหมักผ้าด้วยสมุนไพรโบราณ ซึ่งจะเห็นได้จากชาวบ้านได้ร่วมกันตั้งกลุ่มหมักผ้าด้วยสมุนไพรโบราณ ออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่ยินยอมผ้าพื้นเมืองของอำเภอเขมราฐ (ธนัฐา วงศ์ปัดสา, การสัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2565) กล่าวว่า

“ได้ใช้บ้านของตนเองตั้งเป็นกลุ่มหมักผ้า ใช้สีจากธรรมชาติแบบโบราณ ย้อมผ้าฝ้าย แล้วนำมาทอผ้าฝ้ายมัดหมี่ ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่เป็นข้าราชการในอดีตของเมืองเขมราฐธานี หรืออำเภอเขมราฐในปัจจุบัน จากนั้นก็จะนำไปขายสร้างรายได้ให้กับสมาชิกของกลุ่มซึ่งมีอยู่ 34 คน แต่สิ่งที่ภูมิใจที่สุดคือ สมาชิกได้ช่วยกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวเขมราฐ ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนผ้าพื้นเมืองจะเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป มีเสื้อผ้าฝ้ายทั้งของเพศชาย และเพศหญิงมีเสื้อสีด้าปกลายและผ้าฝ้ายด้นมือมีสีสันสวยงามหลากหลาย”

ขั้นตอนการทอผ้าพื้นเมืองอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษาพบว่า ประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ 6 ขั้นตอน คือ ผู้ทอผ้าพื้นเมืองเริ่มจากการนำดอกฝ้ายไปตากแดด และนำมาอ้วฝ้าย จากนั้นจะทำการตีฝ้ายให้ฟูต่อด้วยการ

การกวักฝ้าย เป็นการนำฝ้ายที่เส้นเป็นเส้นเสร็จแล้วมาปั่นใส่กงเพื่อเตรียมกรอเส้นด้ายเข้าอีก แล้วทำการคันหมี่เพื่อสร้างลำหมี่ตามจำนวนลายผ้า ทำการมัดหมี่เสร็จแล้วก็ต้องนำมาย้อมด้วยครามประมาณ 6 ถึง 10 ครั้งตามโทสนี่ที่ต้องการตามด้วยการทอผ้า โดยนำหลอดฝ้ายที่ปั่นเสร็จแล้วมาให้เป็นผืนผ้า

2. การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อำเภอเขมราฐ โดยการร่วมมือของประชาชนเจ้าของพื้นที่ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชนและมหาวิทยาลัยรังสิต ได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในอำเภอเขมราฐจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเขมราฐ จึงกำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเขมราฐที่ภายใต้ รูปแบบ “การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวในมิติวัฒนธรรมเมืองปลายแดนเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” มีการจัดการประชุมและแถลงข่าวเปิดงานการท่องเที่ยวถนนคนเดินเขมราฐทางกลุ่มคนรักเขมราฐได้จัดงานการเปิดถนนคนเดินเขมราฐ เพื่อเป็นแหล่งเที่ยวที่สามารถดึงดูดผู้คนให้มาท่องเที่ยวในเมืองเขมราฐ โดยมีการแสดงรำของชมรมร้องเล่นเต้นรำที่แต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวบ้าน

และนำผลการประชุมวางแผนมาสู่การปฏิบัติพัฒนา และสร้างมูลค่าเพิ่มในตลาดย่านชุมชนถนนคนเดินเขมราฐ และการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ภายใต้การจัดการกิจกรรมการจัดเดินแฟชั่นผ้าพื้นเมืองเขมราฐ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี สามารถสรุปได้ว่าการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ ได้มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องตาตั้งใจของผู้ที่ได้พบเห็นผ่านการดำเนินกิจกรรมหลัก 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในอำเภอเขมราฐจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอเขมราฐ 2) การจัดการกิจกรรมการจัดเดินแฟชั่นผ้าพื้นเมืองเขมราฐ

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยการสนทนากลุ่มตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า 1) ควรมีการอนุรักษ์ลายทอผ้าเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ และต้องมีการออกแบบลายที่แปลกใหม่เพิ่มขึ้น โดยอาจเป็นลายใหม่หรือเป็นการผสมผสานระหว่างลายเก่ากับลายใหม่ 2) การบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองควรมีการส่งเสริมสืบทอดภูมิปัญญาแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่

(1) ส่งเสริมการสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอด และกลุ่มผู้สืบทอดทั้งกลุ่มผู้ใหญ่วัยชราผู้ที่สนใจ (2) ส่งเสริมเพิ่มช่องทางในการสืบทอดผ่านหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ทั้งนี้ต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และบูรณาการกับทุกภาคส่วน และ (3) ส่งเสริมการสืบทอดด้านเนื้อหาภูมิปัญญา ด้วยการบรรจุเนื้อหาภูมิปัญญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อป้องกันการสูญหายไปพร้อมตัวผู้ถ่ายทอด 3) ควรมีการออกแบบการตัดเย็บผ้าพื้นเมืองให้มีแบบที่ทันสมัย ได้รับความสนใจจากคนทุกช่วงวัย (4) ควรมีการนำผ้าพื้นเมืองไปทำผลิตภัณฑ์เพื่อการใช้สอย และการค้าที่หลายหลาก (5) ควรมีการเพิ่มช่องทางการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และ (6) ควรส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการมีที่พักแบบโฮมสเตย์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของคนทอผ้าพื้นเมือง และเพื่อศึกษาวิถีการทอผ้าพื้นเมืองด้วยการเรียนรู้จากพื้นที่และการทำจริง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชาวบ้านในตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีการทอผ้าไว้ใช้เองตั้งแต่ก่อตั้งเมืองมีการทอผ้าพื้นเมืองตามลายและองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และมีการพัฒนาลายมาตามลำดับ เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันและ

ในวาระพิเศษต่างๆ ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์อันสะท้อนให้เห็นความงดงามของศิลปะวัฒนธรรมของผู้คน ความเป็นอยู่ที่ได้รับความสะดวกสบายผ่านเครื่องนุ่งห่ม ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอเขมราฐได้มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับผ้าพื้นเมืองจำนวน 10 มีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการทอผ้าพื้นเมืองโดยอาศัยความรู้และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และเพื่อออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่ยืนผ้าพื้นเมืองของอำเภอเขมราฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรนนท์ พาวดี (2558) ที่พบว่า การทอผ้าไทยปัจจุบันมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน โดยการนำภูมิปัญญาเข้ามาร่วมกันพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา และแรงงานของคนในชุมชนเอง รวมถึงความร่วมมือแบ่งปันภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น การส่งเสริมการทอผ้าไทยต้องมีการอนุรักษ์โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้มีการฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม การส่งเสริมและพัฒนาศิลปะ

2. การจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ พบว่า ได้มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องตาตรึงใจของผู้ที่ได้พบเห็นผ่านการดำเนินกิจกรรมหลัก 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในอำเภอเขมราฐจาก

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอเขมราฐ 2) การจัดกิจกรรมการจัดเดินแฟชั่นผ้าพื้นเมืองเขมราฐ ทั้งนี้เนื่องจากว่า การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองเชิงสร้างสรรค์ นอกจากการพัฒนาในส่วนของวัตถุดิบแล้ว กล่าวคือ ผ้าพื้นเมืองแล้ว ส่วนที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ช่องทางการตลาด สอดคล้องกับการศึกษาของลักขณา ศิริจำปา (2561, หน้า 7-17) พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด มีแรงจูงใจต่อการตัดสินใจซื้อผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับการศึกษาของอันธิกา ทิพย์จันทร์ (2557, หน้า 161-173) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ประกอบด้วย สถานที่จำหน่ายน่าสนใจ การแนะนำผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อในระดับท้องถิ่น บริการตัดเย็บตามคำสั่งซื้อ จัดทำแคตตาล็อกและสินค้าตัวอย่าง จัดแสดงสินค้าในงานนิทรรศการต่างๆ ภาพรวมอยู่ในระดับสำคัญมาก

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ ประกอบด้วย การอนุรักษ์ลายทอผ้าเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ การออกแบบลายที่แปลกใหม่เพิ่มขึ้น การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองด้วยการบรรจุเนื้อหาภูมิปัญญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร การเพิ่มช่องทางในการสืบทอดผ่านหน่วยงานภาครัฐ การออกแบบการตัดเย็บผ้าพื้นเมืองให้มีแบบที่ทันสมัย หลากหลาย การเพิ่มช่องทางการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และการมีที่พักแบบโฮมสเตย์ ทั้งนี้เนื่องจากว่า กิจกรรมที่กล่าวในข้างต้นเป็นองค์ประกอบของความยั่งยืนในการดำรงคงอยู่ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองของอำเภอเขมราฐ

ไม่ให้เกิดการลืมนโยบายไป สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรพันธ์ พาวดี (2558) ที่พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศิลปะการทอผ้าไทย ด้านอัตลักษณ์ทางสังคม แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง 1) ส่งเสริมการสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอด และกลุ่มผู้สืบทอด 2) ส่งเสริมเพิ่มช่องทางในการสืบทอดผ่านหน่วยงานภาครัฐ และชุมชน 3) ส่งเสริมการสืบทอดด้านเนื้อหาภูมิปัญญา ด้วยการบรรจุเนื้อหาภูมิปัญญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และสอดคล้องกับการศึกษาของอำพล นววงศ์เสถียร (2557, หน้า 134-149) พบว่า การออกแบบเว็บไซต์และเว็บเพจเพื่อให้เข้าไปเลือกซื้อได้ง่ายใช้เวลาในดาวน์โหลดในแต่ละหน้าเว็บเพจน้อยที่สุดและเร็วที่สุดลดขั้นตอนและกระบวนการสั่งซื้อ ให้เหลือน้อยที่สุดและง่ายที่สุด ควรสร้างเว็บเพจของร้านให้น่าสนใจและดึงดูดใจลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ควรวางจำหน่ายเฉพาะสินค้าที่มีตราสินค้าที่มีชื่อเสียงและคุณภาพดีเท่านั้น เพื่อตอบสนองรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของผู้บริโภคสมัยใหม่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกสบาย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1.1 การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในอำเภอเขมราฐจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอเขมราฐ

1.2 การจัดกิจกรรมการจัดเดินแฟชั่นผ้าพื้นเมืองเขมราฐ ดังนั้น ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายบนพื้นที่

สาธารณะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชุมชนและเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาเยือน

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ มีส่วนช่วยให้เกิดการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำเอาแนวทางการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ เพื่อยกระดับสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนแก่คนภายในชุมชนบนฐานของนโยบายภาครัฐ

3.2 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละแห่งประสบผลสำเร็จทั้งในด้านการบริหารและการจัดการบนฐานความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของ

ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เริ่มจากการศึกษาสภาพการจัดการเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองของชาวอำเภอเขมราฐ การร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วนเพื่อจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการเปิดตัว/ประชาสัมพันธ์ถึงความงามของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

บนถนนคนเดินเขมราฐ และกิจกรรมการเดินแฟชั่นผ้าพื้นเมืองเขมราฐ อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และการเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการช่วยกันระดมสมองเพื่อหาแนวทางการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินจนได้แนวทางที่เหมาะสม รายละเอียดดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองในถนนคนเดินเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

เอกสารอ้างอิง

- จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. (2551). การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีสะเกษเพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- นภาพร หะวานนท์ และพิสมัย รัตนโรจน์สกุล. (2548). ผลการวิจัยการเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2530). การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ลักขณา ศิริจำปา. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(6), 7-17.
- วีรนนท์ พาวดี. (2558). ต้นทุนและผลตอบแทนจากผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลายภูเขาของกลุ่มเย็บผ้าบ้านสันหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และศูนย์สร้างสรรค์และออกแบบ. (2552). เศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนฯ 12 ฉบับประชาชนนวัตกรรมคือหัวใจของการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา. (2559). รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสังคมสู่ชุมชนอยู่ดีมีสุข. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุมาลย์ โทมัส. (2525). ผ้าพื้นเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัจฉราพร ไชยะสุต. (2529). ความรู้เรื่องผ้า. กรุงเทพฯ: เทคนิค.
- อันธิกา ทิพย์จำนงค์. (2557). การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอ อำเภอกระเส็น จังหวัดสงขลา. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(12), 161-173.
- อำพล นววงศ์เสถียร. (2557). พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในร้านค้าออนไลน์ในกรุงเทพมหานคร. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(2), 134-149.

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน
ในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง
นครหลวงเวียงจันทน์*

A Development of 21st Century Learning Skills of Students
in Wat Mahabuddhavongsa Palouang Sangha upper Secondary
School, Vientiane Capital

พระศรีสุภ เณสิมคุณ และพระครูสุธีจริยวัฒน์

Phra Sisouk Salirmkhoun and Phrakru Sutheejariyawattana

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Prasisuk@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: กรณีโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดโสภณป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพอิงปรัชญากำหนดนิยม ปรากฏการณ์นิยม เน้นการศึกษาเชิงพรรณนาเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่และความหมายของสิ่งเหล่านั้น มีผู้ร่วมวิจัยคือ ครู จำนวน 35 รูป/คน และนักเรียนชั้นปีที่ 7 จำนวน 150 รูป ดำเนินการ 2 ภาคเรียน ปีการศึกษา 2562 เครื่องมือที่ใช้วิจัย 1) บันทึกสังเกตความก้าวหน้า 2) บันทึกการประชุม 3) สัมภาษณ์ 4) ประเมินสภาพทักษะนักเรียน 5) ประเมินความพึงพอใจ และ 6) ประเมินโครงการ วิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือที่เลือกใช้ในการวิจัยจากการจัดกิจกรรมทั้ง 10 ขั้นตอน วิเคราะห์ร่วมกันเป็นระยะๆ โดยคาดหวัง ผลจากการพัฒนา 3 ประการ คือ 1) เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติของครู การจัดกิจกรรมของครู และคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน 2) เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย 3) เกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติในลักษณะเป็นทฤษฎีฐานรากในบริบทเฉพาะของโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์แห่งนี้

*ได้รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 7 มีนาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566

ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยแสดงระดับการปฏิบัติของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ระดับผลการจัดกิจกรรม และระดับคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่ได้รับผลจากการดำเนินโครงการ หลังการปฏิบัติวงจรที่ 1 และวงจรที่ 2 สูงขึ้นจากก่อนการปฏิบัติ 2) ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติหลายประเด็น คือ ความตระหนักถึงความสำคัญการมีส่วนร่วม การสะท้อนผลการทำงานเป็นทีมครบวงจร 3) องค์ความรู้ที่ได้รับคือ ตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงผลลัพธ์ที่คาดหวังให้เกิดขึ้น แนวคิดและกลยุทธ์ที่นำมาใช้เป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การเอาชนะสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การพัฒนา; การมีส่วนร่วม; วิจัยเชิงปฏิบัติการ

Abstract

The objective of this research was to improve student quality through the development of learning skills in the 21st century: the case of Wat Sokpaluang Sangha Upper Secondary School, VIENTIANE CAPITAL. It was qualitative research based on the philosophy of defining ideology, and phenomenology, by emphasizing descriptive studies to understand what it was and the reality of those things. The co-authors were 35 teachers, and 150-grade 7th students conducted 2 semesters in the academic year 2019. The instruments used in this research were: 1) the observation record progress, 2) the record form meeting, 3) an interview, 4) an assessment of students' skill, 5) an assessment of the satisfaction, and 6) the project assessment form. The data were analyzed by using the data obtained from the instruments selected in the research obtained from the 10 steps of the activities, and then were analyzed together periodically by expecting three development outcomes as follows: 1) it was a better change based on the given indicators regarding teacher's practice, teaching activities of teachers and characteristics that occurred with students, 2) learning from the practice in the researcher and co-researcher, 3) learning from the knowledge gained from practice as a foundation theory in the specific context of this Sangha Upper Secondary School.

The results were found that: 1) The mean showed the level of teachers' performance in developing the 21st century learning skills, the level of results of teaching activities of teachers in developing the 21st-century learning skills, and the level of

attributes occurring with students who received results from implementing the 21st century learning skills development project after the first cycle and after the second cycle was higher than before. 2) The researcher and co-researcher learned from many issues of the practice, namely; the awareness of the importance of participation in the work, reflection from practice, and working as a comprehensive team. 3) The knowledge gained from the practice of this research was an indicator of the expected outcome. The concepts and strategies that were used as the driving forces for a change, anti-change, and overcoming anti-change, could be used as a model for developing the students' learning skills in the 21st century.

Keywords: development; participation; action research

1. บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อเทคโนโลยี และทรัพยากรต่างๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็ว และสะดวก มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคม และชุมชนมีความซับซ้อน และการเปลี่ยนแปลงของความรู้ และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต (True ปลุกปัญญา, 2561) ขณะที่ educator roundtable (2564) อธิบายว่า ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากผู้เรียนในยุคต่างๆ ที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด เครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันอย่างไม่รู้ตัว โดยส่วนใหญ่ก็จะเรียนรู้ผ่านทางออนไลน์มากกว่าเรียนรู้ในห้อง โดยจะมีสิ่งที่แตกต่างจากเด็กในยุคสมัยก่อนอย่างมาก เช่น ความรับผิดชอบ การมีวินัยในการเรียน เพราะในปัจจุบันค่อนข้างให้อิสระต่อผู้เรียนมากขึ้นโดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ ทักษะด้านการคิด คือการได้รับการฝึกฝนทักษะ

อย่างมีระบบ ทำให้สามารถคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในการทำงานกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ คือการที่ผู้เรียนมีความสามารถในการประสานงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เช่น การมอบหมายงาน การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะการค้นหา คือการที่ผู้เรียนสนใจศึกษาค้นคว้าสิ่งต่างๆ เพื่อหาความรู้ใหม่ๆ ความกระตือรือร้น คือการสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ มีความตื่นตัวและทักษะทางด้านภาษา ทุกวันนี้ภาษาเป็นสิ่งที่สำคัญมากๆ ไวใช้ตอบโต้สื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้กันได้

สอดคล้องกับสุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (2561) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภาคส่วนต่างๆ ในสังคม อาทิ ครอบครัวยุทธศาสตร์ศึกษา องค์กร ชุมชน จำเป็นต้องปรับหลักคิดและหลักปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพ บุคลากร ผู้เรียน บุคลากร และประชาชนให้เป็น ผู้ที่มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อดำเนินชีวิตและการทำงานที่ประสบความสำเร็จ

และมีความสุข โดยมุ่งที่การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) เน้นองค์ความรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง (Learning to Do) เน้นการพัฒนาทักษะ พัฒนาสมรรถนะ และศักยภาพตนเอง การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) เน้นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พึ่งพากันและกัน การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง (Learning to Change) พัฒนาศักยภาพทางความคิด การตัดสินใจ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (Learning for Sustainable) สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม

โรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษี นครหลวงเวียงจันทน์ เปิดดำเนินการในปีแรก พ.ศ. 2518 ขณะนั้นการศึกษาของคณะสงฆ์ยังไม่เป็นที่รู้จักในวงการการศึกษามากนัก ต่อมาปี พ.ศ. 2539-2543 ได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษามาโดยลำดับ มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษามาเป็นผู้อำนวยการเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น โดยมีนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งคือเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณนักเรียน และให้อิสระทางความคิดในการบริหารงานอย่างเต็มที่ พบว่ามีจำนวนนักเรียนพระสงฆ์สามเณรชั้นมัธยมรวมกันทั้งหมดค่อนข้างมากในแต่ละปี ไม่ต่ำกว่า 700 รูป ซึ่งชั้นปีที่ 5, 6 และ 7 นักเรียนยังขาดความรู้ความสามารถที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 สะท้อนถึงคุณภาพของการ

บริหารสถานศึกษาในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมออกสู่การรับใช้สังคม ในอนาคตยังไม่มีประสิทธิภาพ ถือว่ามีความจำเป็นสูงสุดและเร่งด่วนสำหรับโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษี นครหลวงเวียงจันทน์ ที่ต้องพัฒนาคุณภาพนักเรียนโดยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักเรียนเป็นอันดับแรก เนื่องจากการพัฒนาดังกล่าวจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหามาให้คุณภาพที่สูงขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมในการพัฒนาสมรรถนะกำลังคนรองรับโลกศตวรรษที่ 21 นักเรียนในวันนี้ถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญหนึ่งในการเดินทางเข้าสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

จากลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดังกล่าว ผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถตอบสนองต่อความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ตรงจุด เนื่องจากเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และเน้นการพัฒนาคน ดังนั้นจึงทำให้บุคลากรเมื่อได้ผ่านการร่วมดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยนี้แล้ว จะมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนานักเรียนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจัยที่เห็นว่าการแก้ปัญหาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษี นครหลวงเวียงจันทน์ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากครู

และผู้บริหารทุกคนในโรงเรียน จึงจะเกิดผลสำเร็จ และเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาแบบยั่งยืน สอนให้ทุกคนในองค์กรคิดเป็น ทำเป็น สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องรับคำสั่งจากผู้บริหาร แต่เพียงฝ่ายเดียว (บริหารแบบบนลงล่าง) เนื่องจากทุกคนได้เรียนรู้ มีทักษะประสบการณ์จากการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และที่สำคัญคือผู้วิจัยต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน และเกิดความรู้ใหม่จากการปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษี นครหลวงเวียงจันทน์ และเพื่อนำผลการวิจัยเป็นกรณีศึกษาในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนแห่งอื่นๆ ในส่วนของปลายทางการจัดการศึกษาเพื่อให้ตอบสนองต่อทิศทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนด้วยการรวมพลังเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษี นครหลวงเวียงจันทน์ โดยคาดหวังผลการพัฒนา 3 ประการ คือ

1.1 เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติของครู การจัดการกิจกรรมการสอนของครู และคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

1.2 เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และครูทั้งโรงเรียน

1.3 เกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติในลักษณะเป็นทฤษฎีฐานรากในบริบทเฉพาะของโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์แห่งนั้น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพอิงกับปรัชญากำหนดนิยม ปรัชญาการณียนิยม เน้นการศึกษาเชิงพรรณนาเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่และความหมายของสิ่งเหล่านั้น กลุ่มเป้าหมายการพัฒนาในการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ โรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษี นครหลวงเวียงจันทน์ มีผู้ร่วมวิจัย (Participants) เป็นครู 35 รูป/คน และนักเรียน 150 รูป

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย มีบทบาท มีสถานะที่เท่าเทียมในการร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผลของการวิจัยทั้ง 2 วงจร 10 ขั้นตอน การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามกรอบแนวคิดของ Mills (2007) ซึ่งจำแนกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ 1) แบบบันทึกการสังเกตความก้าวหน้าของโครงการ 2) แบบบันทึกการประชุม 3) แบบสัมภาษณ์ 4) แบบประเมินสภาพทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียน 5) แบบประเมินความพึงพอใจการจัดโครงการการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และ 6) แบบประเมินโครงการ

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนของการวิจัย

ตามแนวคิดของของวิโรจน์ สารัตนะ (2561) ที่มีวงจรการปฏิบัติของกิจกรรมการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) การสะท้อนผล (Reflect) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยทั้งก่อนและหลังการดำเนินการ 2 วงจร 10 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมการ (Preparation) 2) การวางแผน (Planning) 3) การปฏิบัติ (Acting) 4) การสังเกต (Observing) 5) การสะท้อนผล (Reflecting) 6) การวางแผน (Re-Planning) 7) การปฏิบัติ (Re-Acting) 8) การสังเกต (Re-Observing) 9) การสะท้อนผล (Re-Reflecting) 10) การสรุปผลจากผลการดำเนินงาน (Conclusion) ควรคำนึงถึงหลักการ 10 ประการ มีดังนี้ 1) บริบทเฉพาะ 2) ทักษะที่หลากหลาย 3) มุ่งการเปลี่ยนแปลง 4) มุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล 5) รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน 6) วิเคราะห์วิพากษ์และประเมินตนเอง 7) ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายในชุมชนเอง 8) เรียนรู้จากการกระทำ ทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ 9) การมีบันทึกของผู้ร่วมวิจัยทุกคน เช่น การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายสิ่งที่ปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบองค์การ การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัย เป็นต้น และ 10) นำไปสู่การปฏิบัติหรือการพัฒนาที่ยั่งยืนคำนึงถึงจรรยาบรรณ 10 ประการ มีดังนี้ (1) ผู้วิจัยต้องรับผิดชอบต่อการรักษาความลับ (2) ผู้ร่วมวิจัยเข้าถึงข้อมูลต่างๆ อย่างเสมอภาคกัน (3) ทิศทางการวิจัยและผลลัพธ์ที่คาดหวังเกิดจากการ

ตัดสินใจร่วมกัน (4) ให้ผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการวิจัยมากที่สุด (5) มีการปรึกษาหารือร่วมกัน และข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย (6) การสังเกตหรือการตรวจสอบเอกสารเพื่อจุดมุ่งหมายอื่นต้องได้รับการอนุญาตก่อน (7) ผลการดำเนินงานจะยังคงปรากฏให้เห็นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นให้ข้อเสนอแนะได้ (8) ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์งานเขียนหรือทัศนคติของคนอื่น โดยขาดการเจรจาต่อรองก่อนการจัดพิมพ์เผยแพร่ (9) ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะและผลประโยชน์ และ (10) ผู้ร่วมการวิจัยต่างมีอิทธิพลต่อการทำงานแต่ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล และคำนึงถึงบทบาทของผู้วิจัย 10 ประการ มีดังนี้ (1) เป็นครู (2) เป็นผู้นำ (3) เป็นผู้ฟังที่ดี (4) เป็นนักวางแผน (5) เป็นนักออกแบบ (6) เป็นนักวิเคราะห์ (7) เป็นนักสังเคราะห์ (8) เป็นนักสังเกตการณ์ (9) เป็นนักรายงานผล และ (10) เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษาศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยการวิจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการที่เรียกว่า การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่

21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษาศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ หลังการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติ มีผลการประเมินระดับการปฏิบัติของครู ระดับการจัดกิจกรรมการสอนของครู และระดับคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ ก่อนปฏิบัติของวงจรที่ 1 หลังการปฏิบัติของวงจรที่ 1 และวงจรที่ 2 ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ 3 โครงการ ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด ได้แก่ 1) การพัฒนาทักษะทางดิจิทัลและการสื่อสาร 2) การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกัน และ 3) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแก้ปัญหา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการประเมินก่อนและหลังการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ครู จำนวน 35 รูป/คน (ไม่รวมผู้วิจัย) จำนวน 1 คน และนักเรียน จำนวน 150 รูป ซึ่งเป็นนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของผู้ร่วมวิจัย ในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษาศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ มีผลประเมินดังนี้

การเปลี่ยนแปลงที่คาดหวัง (Expected Change) ดังนี้ 1) ก่อนดำเนินการวิจัย สภาพทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษาศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “พอใช้” ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.92 เมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแก้ปัญหา อยู่ในระดับ “พอใช้” มีค่าเฉลี่ย 2.98 นักเรียนมีการ

พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับ “พอใช้” มีค่าเฉลี่ย 2.93 และ นักเรียนมีการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลและการสื่อสาร อยู่ในระดับ “พอใช้” มีค่าเฉลี่ย 2.87 2) หลังการวิจัย สภาพทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษาศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ พบว่า โดยภาพรวมและรายทักษะ นักเรียนมีทักษะเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับ “ดีมาก” โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.39 ที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 3.00 ทุกทักษะ เมื่อจำแนกเป็นรายทักษะจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีทักษะความเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับ “ดีมาก” มีค่าเฉลี่ย 4.41 นักเรียนมีทักษะทางดิจิทัลและการสื่อสาร อยู่ในระดับ “ดีมาก” มีค่าเฉลี่ย 4.40 และ นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแก้ปัญหา อยู่ในระดับ “ดีมาก” มีค่าเฉลี่ย 4.38 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมิน พบว่า สูงกว่าก่อนการวิจัยทุกทักษะ

การเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวัง (Unexpected Change) 3 โครงการ 19 กิจกรรมที่จัดทำขึ้น ก่อให้เกิดกลุ่มคนที่อยู่ร่วมโดยมีวิถีและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชน มีคุณลักษณะคือ มุ่งเน้นความเป็นชุมชนแห่งความสุข สุขทั้งการทำงานและการอยู่ร่วมกันที่มีลักษณะวัฒนธรรมแบบ “วัฒนธรรมแบบเปิดเผย” ที่ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตนเป็นวิถีแห่งอิสรภาพ และเป็นพื้นที่ให้ความรู้สึกปลอดภัยหรือปลอดภัยใช้อำนาจกดดัน บนพื้นฐานความไว้วางใจ เคารพซึ่งกันและกัน มีจริยธรรมแห่งความเอื้ออาทรเป็นพลังเชิงคุณธรรม คุณงามความดีที่

สมาชิกร่วมกันทำงานแบบอุทิศตนเพื่อวิชาชีพ โดยมีเจตคติเชิงบวกต่อการศึกษามีกุณมีเสริมภาพที่จะแสดงความคิดเห็นของตน เป็นวิถีแห่งอิสรภาพ ยึดความสามารถและสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้อ่านใจ กัดค้น ดังกล่าวนี้อาจขยายกรอบให้กว้างขวาง ออกไปจนถึงเครือข่ายที่สัมพันธ์กับชุมชนต่อไป

2. การเรียนรู้ (Learning) จากการปฏิบัติ

2.1 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระดับบุคคล (Self) เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันว่าในขั้นตอน การสำรวจเพื่อทำความเข้าใจกับสภาพการณ์หรือ ความเป็นจริงที่เป็นปัญหา เพื่อนำไปสู่การค้นห าแนวทางในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัยได้เกิดองค์ความรู้ในการศึกษาและ ค้นหามาตรการใหม่ๆ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผลของการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรม หรือเทคนิค ต่างๆ ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย หลักธรรมาธิปไตย ความเสมอภาคในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้ บรรลุเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดเป็นหลักการสำคัญ ที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต้องยึดถือปฏิบัติทุกขั้นตอน

2.2 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระดับกลุ่ม (Group/Team) กลุ่มครูผู้สอน พบว่า การมี ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มของนักเรียน การจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียน ด้วยกัน ผู้เรียนกับครู ครูภายในสถานศึกษา เดียวกัน หรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา และสถานศึกษากับชุมชน การพบปะพูดคุย หรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ของครูผู้สอนในการ ออกแบบกิจกรรมที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ร่วมกัน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถใน การคิดของผู้เรียน ที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ

ในด้านของทักษะการสื่อสาร และความสามารถใน การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น และ กลุ่มนักเรียน พบว่า นักเรียนสามารถใช้ปฏิสัมพันธ์ ในการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลของ การเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยการเอง และระหว่าง ผู้เรียนกับครูผู้สอน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสร้าง องค์ความรู้ได้ด้วยตนเองนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

2.3 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระดับ หน่วยงาน (Entire Organization) โรงเรียนมัธยม ตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษีป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ ที่มีบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ มีความพร้อมในด้านการบริการแหล่งเรียน รู้ที่หลากหลาย มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทั้งการ เรียนรู้แบบรายบุคคล และแบบทีม สนับสนุน และ ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ผ่านทรัพยากรที่มีอยู่ทั้ง ในห้องเรียน และนอกห้องเรียนหรือแบบออนไลน์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเน้นการมี ส่วนร่วม เช่น การใช้งาน Facebook ในการสื่อสาร แบบกลุ่ม การนำเสนอ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น และใช้งาน Google Classroom ร่วมกับ You Tube, Facebook, Line, WhatsApp, ที่สามารถรวบรวม จัดลำดับ การนำเสนอข้อมูล การจัดทำแผนการจัดการ เรียนรู้ร่วมกัน ตามลำดับได้เป็นอย่างดี (เกิดการ เรียนรู้จากการปฏิบัติในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และครู ทั้งโรงเรียน)

3. ความรู้ใหม่ (New Knowledge) จากการปฏิบัติ ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ใหม่

ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาหรือเพื่อแก้ปัญหาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการปฏิบัติจริงในพื้นที่ที่กำหนดเป็นการเฉพาะเจาะจง (Purposive) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจึงเป็นความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในบริบทเฉพาะ (Specified Context) ที่มีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่หรืออ้างอิง แต่ก็สามารถจะนำไปใช้เพื่อเป็นกรณีศึกษาหรือเพื่อการประยุกต์ใช้ในหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่กำลังมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันได้

ดังนั้น ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นความรู้ใหม่ในบริบทเฉพาะที่เป็นผลจากการพัฒนา “การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษีป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์” (เกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติในลักษณะเป็นทฤษฎีฐานรากในบริบทเฉพาะของโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์แห่งนี้)

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลและการสื่อสาร ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในเรียนรู้มากขึ้น บรรลุเกณฑ์การประเมินที่คาดหวังไว้คือ ระดับ 3.00 คะแนนขึ้นไป ผู้เรียนมีความเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ ประกอบด้วย การใช้งานอีเมล การใช้งานแอปส่งข้อความ การประมวลผลคำและการสร้างเอกสาร การใช้งาน

ฟอรัมออนไลน์ ผู้บริหารมีความพอใจในผลการดำเนินโครงการดังกล่าวมองเห็นเป็นรูปธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนที่เข้าร่วมโครงการอย่างเห็นได้ชัดที่ได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านทักษะทางดิจิทัลและการสื่อสาร ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงมีจินตนาการ มีความเข้าใจโลกดิจิทัลและการสื่อสาร และผู้เรียนมีความสนุกกับการเรียนรู้ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ Crockett (2016) กล่าวว่า นักเรียนยุคดิจิทัลเป็นสังคมที่มีธรรมชาติ มีข้อความ โพสต์ อัปเดต แชร์ เซต และร่วมสร้างในสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การเชื่อมต่อและการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นไม่เพียงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ แต่ยังรวมถึงสุขภาพจิตและอารมณ์ มันเป็นทักษะที่นักเรียนการศึกษาต้องฝึกหัดอบรมพวกเขาเป็นประจำ พร้อมกันทำความเข้าใจการทำงานร่วมกันอย่างคล่องแคล่ว จะช่วยได้ในเรื่องนี้ การแก้ปัญหาคือทักษะที่มาพร้อมกับผู้เรียนอย่างเป็นธรรมชาติ และสามารถพัฒนาไปอย่างล้าลึกด้วยการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในการเรียนรู้ แรงงานในอนาคต ยุคโลกาภิวัตน์เนื่องจากการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ตอนนี้มันเป็นบรรทัดฐานในการสื่อสาร และการตลาดสำหรับประชากรทั่วโลก ติดต่อกันเร็วว่องไว และมีประสิทธิภาพ พันธมิตรคู่ร่วมงานทางธุรกิจขององค์กรขณะนี้ อยู่ครึ่งทางทั่วโลก พบกัน ทำงานร่วมกันทุกวัน ความสามารถในการทำงานร่วมกัน และการสื่อสารในสถานการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็น สอดคล้องกับ พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ (2553) กล่าวว่า หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาว่า โลกมีการ

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง การปกครอง ด้านการศาสนา ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โลกยุคใหม่ทุกประเทศต่างพยายามสร้างกระบวนการพัฒนาภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ มิติของสังคม พยายามทำให้ประเทศตัวเองมีความเป็นเลิศในทุกๆ ด้านอย่างมากมาย ความสลับซับซ้อนของสังคมมีมากขึ้นตามลำดับ องค์ความรู้ ข้อความรู้อย่างต่างๆ “ผลิต” ขึ้นมาใหม่หรือบางครั้งก็นำความรู้เดิมมาพัฒนา ปิดฝุ่น ผลิตใหม่ซ้ำหลายๆ รอบ บนฐานของการเปลี่ยนแปลง แต่ถึงอย่างไรก็ตามถือได้ว่ามี “การต่อยอด” ในความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ ข้อความรู้นั้นๆ ให้ดียิ่งขึ้น

2. ด้านการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในเรียนรู้มากขึ้น บรรลุเกณฑ์การประเมินที่คาดหวังไว้คือ ระดับ 3.00 คะแนนขึ้นไป ผู้เรียนมีความเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ ประกอบด้วย การมีความเต็มใจพร้อมที่จะเรียนรู้ รับข้อมูลจากผู้อื่นและมีความเด็ดขาด การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองได้ การเรียนรู้จากผู้นำที่เราชื่นชอบ การเป็นนักวางแผนล่วงหน้าและเป็นผู้ที่เจรจาอย่างมีประสิทธิภาพ การมีวิสัยทัศน์ อ่อนน้อมถ่อมตนและมีเมตตา การกำหนดเป้าหมายและมีความยืดหยุ่น การนำเอาความหลากหลายมาทำให้เกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้ ผู้บริหารมีความพอใจในผลการดำเนินโครงการดังกล่าวมองเห็นเป็นรูปธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนที่เข้าร่วมโครงการอย่างเห็นได้ชัดที่ได้พัฒนาทักษะ

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกัน ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงมีจินตนาการของความเป็นเจ้าของและผู้เรียนมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านนี้มากเช่นกัน สอดคล้องกับ Thoughtful Learning (2018) ที่กล่าวว่าความเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกัน องค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดสรรทรัพยากร และความรับผิดชอบ ช่วยให้อยู่ร่วมกันได้ว่าสมาชิกทุกคนในทีมสามารถทำงานได้ดีที่สุด การระดมความคิดในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการแนะนำอย่างรวดเร็ว และการบันทึกลงใส่ความคิด โดยไม่ต้องหยุดเพื่อวิจารณ์ การตัดสินใจต้องเรียงลำดับตามตัวเลือกมากมายที่มีให้กับกลุ่ม และให้ตัวเลือกเดียวเพื่อก้าวไปข้างหน้า การมอบหมายหน้าที่ให้กับสมาชิกในกลุ่ม และคาดหวังให้พวกเขาปฏิบัติตามส่วนต่างๆ ของงาน การประเมินกระบวนการ และสมาชิกของกลุ่ม จะให้ความรู้สึกที่ชัดเจนว่าสิ่งใดที่ทำงานได้ดี และควรปรับปรุงอะไรบ้าง การกำหนดเป้าหมายให้กลุ่มวิเคราะห์สถานการณ์ ตัดสินใจว่าต้องการให้ผลลัพธ์เป็นไปตามที่ต้องการ และระบุวัตถุประสงค์ที่ทำได้อย่างชัดเจน การเป็นผู้นำกลุ่มสร้างสภาพแวดล้อมที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมตามความสามารถของตน การจัดการเวลาเกี่ยวข้องกับการจับคู่รายการงานกับกำหนดเวลา และติดตามความก้าวหน้าไปสู่เป้าหมาย การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการใช้กลยุทธ์ต่อไปนี้ อ่างสิทธิ์การร่วมมือประนีประนอมการแข่งขัน หรือการชะลอการสร้างทีมงานทำงานร่วมกันตลอดเวลาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน สอดคล้องกับสมเด็จ

พระพุทโธษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2541) กล่าวว่า หลักธรรมาธิปไตยดังกล่าวนี้จะช่วยเสริมหลักการ ทำวิจัยในเรื่องการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี เพราะ การถือเอาธรรมเป็นใหญ่ เป็นวิธีการสร้างความ ประสงค์ สร้างความถูกต้องในหมู่คณะ เป็นการ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริงไม่ว่า ทางกาย ทางวาจา และจิตใจ ทำให้สังคมสามารถ วิเคราะห์ค้นหาตัวตนที่แท้จริงได้ เมื่อเรารู้ เข้าใจ สังคม อารมณ์ ตัวตนเราแล้ว งานทุกอย่างก็จะราบรื่น ก้าวเดินไปอย่างเป็นระบบ จากจุดเล็กๆ กลุ่มเล็กๆ ร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรค แก้ไขปัญหา ร่วมกันสร้าง ฐานข้อมูลที่ต้องการ ให้โอกาสซึ่งกันและกัน ร่วมกัน กระทำการที่ถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผล ทุกคน ก็จะประสบความสำเร็จในการทำงานทุกๆ ด้านได้

3. ด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอด ชีวิตและการแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และ ทักษะที่จำเป็นในเรียนรู้มากขึ้น บรรลุเกณฑ์การ ประเมินที่คาดหวังไว้คือ ระดับ 3.00 คะแนนขึ้นไป ผู้เรียนมีความเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้และสามารถนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ ประกอบด้วย การรู้จักปรับตัวและเป็นพลเมืองที่ดี ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดเชิงบวก การ ค้นคว้าหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้การรู้จักวิธีการ สร้างแรงจูงใจและตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ การ ทำความเข้าใจกับปัญหา การหาเหตุผลและการ ระบุนิยามการแก้ปัญหา การรู้จักประเมินผลลัพธ์ บริหารมีความพอใจในผลการดำเนินโครงการ ดังกล่าวมองเห็นเป็นรูปธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง ในตัวผู้เรียนที่เข้าร่วมโครงการอย่างเห็นได้ชัดที่ได้ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้าน

ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแก้ปัญหา ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงมีจินตนาการของความ เป็นเจ้าของและผู้เรียนมีความสุข สนุกกับการ เรียนรู้ทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างมากในด้านการ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแก้ ปัญหาไม่น้อยกว่าด้านอื่น สอดคล้องกับ Niehoff (2018) กล่าวว่า หนึ่งในวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการเรียน รู้ที่จะเป็นของจริงคือการใช้ปัญหา ความท้าทาย และคำถามในฐานะของการแสวงหาหลัก ความ ท้าทายในโลกแห่งความเป็นจริงมีอยู่ทั่วไป แต่โดย ทั่วไปไม่ได้อยู่ในตำราเรียนหรือหลักสูตรที่ได้ มาตรฐาน อย่างไรก็ตาม มันมีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ของเรา และรอบๆ ตัวเรา มันเป็นปัญหาที่แท้จริง หากคนอื่นยอมรับว่าเป็นปัญหาหรือปัญหาที่ถูก กฎหมายเช่นเดียวกับมืออาชีพที่ใช้เวลาทรัพยากร และอาชีพเพื่อแก้ไขปัญห บ่อยครั้งที่การแก้ไข ปัญหาเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงโลก สร้างโอกาส ในการทำงานใหม่ นำไปสู่ผลิตภัณฑ์ และบริการ ใหม่ และเขียนบรรทัดฐาน พร้อมความคาดหวังทาง วัฒนธรรมใหม่ ในที่สุดการให้นักเรียนรับมือกับ ความท้าทายในโลกแห่งความจริง จะนำไปสู่การ เรียนรู้ที่แท้จริงมากขึ้น และเป็นวิธีการสร้างงานที่ ดีที่สุดของเราพร้อมนักเรียนในอนาคต สอดคล้อง กับพระไตรปิฎก เล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ 2 วิภังคปกรณ์ มรรควิภังค์ สุตตันตภาษณีย์ อริยมรรคมีองค์ 8 นัยที่ 1 ฉบับหลวง (2560) มีเนื้อความว่า พระธรรมคำสอนพระศาสดาสัมมา สัมพุทธเจ้า การเรียนรู้ และการลงมือปฏิบัติเพื่อให้ พ้นจากทุกข์ ต้องปฏิบัติตามของมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมาภังคะ

สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้เป็นผลจากการวิจัยในบริบทเฉพาะของโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธาราม นครหลวงเวียงจันทน์ ดังนั้น ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยจึงเน้นที่การนำไปใช้ของโรงเรียนแห่งนี้โดยเฉพาะ คือ การนำเอาประสบการณ์การเรียนรู้ และองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติในงานวิจัยนี้ไปเป็นบทเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนด้วย แนวคิดการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต่อไปอีกอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคำนึงถึงการเริ่มนำเอาแนวคิดใหม่อื่นๆ มาเป็นประเด็นเพื่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนด้วย เช่น กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะสำหรับครู และทักษะสำหรับนักเรียน เป็นต้น

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 โรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธาราม นครหลวงเวียงจันทน์ ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของครูแต่ละท่าน และเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับสถานศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาเทคนิควิธีการสอนของครูในหลากหลายรูปแบบ การพัฒนาทักษะใหม่ๆ และร่วมสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสู่การเป็นวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best

Practice)

1.2 โรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธาราม นครหลวงเวียงจันทน์ ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยให้มีการส่งเสริมความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรอื่นๆ ที่มีอยู่ในวัดในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการอบรมคุณธรรม จริยธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขต ในอำเภอและนครหลวงเวียงจันทน์ เหล่านี้จะทำให้เกิดองค์ความรู้มากมาย ในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

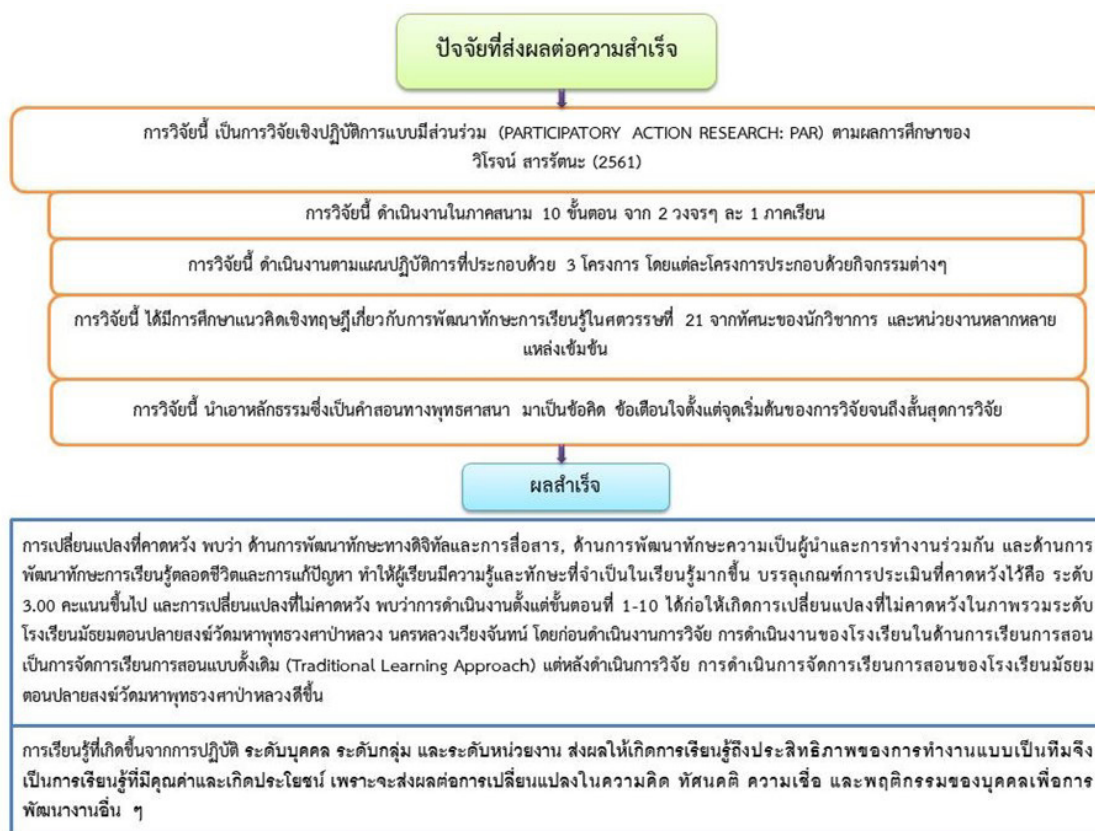
1.3 โรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดมหาพุทธาราม นครหลวงเวียงจันทน์ ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโรงเรียนอื่นหน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น มัธยมตอนปลายสงฆ์ วัดดงโดก นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นต้น เพื่อเกิดความเข้าใจแตกฉานในการทำงานแบบมีส่วนร่วม และเป็นเรื่องท้าทายผู้บริหาร ครูประจำในแต่ละรายวิชาด้วย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ความรู้ใหม่ที่ให้คำอธิบายว่า “การวิจัยนี้มีการดำเนินการวิจัยอย่างไรจึงเป็นปัจจัยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้จากการปฏิบัติตามผลการวิจัยที่กล่าวถึงข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถนำคำอธิบายนี้ไปใช้เป็นกรณีศึกษาหรือการประยุกต์ใช้ในหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่กำลังมุ่งให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันได้” ดังกล่าวข้างต้น ที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมตอนปลายสงฆ์
 ดังนั้น ผู้วิจัยขอกำหนดชื่อเรียกชุดของคำอธิบายนี้ วัดมหาพุทธรังศาป่าหลวง นครหลวงเวียงจันทน์”
 ว่า “โมเดลการพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กรมการศึกษาสงฆ์ ศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ แห่งสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย
 ประชาชนลาว. (2561). *บทสรุปรายแผนการพัฒนาการศึกษาสงฆ์*. เอกสารการประชุมสงฆ์.
 เวียงจันทน์: ม.ป.พ.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2553). *หลักปฏิบัติธรรม 7*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=smp&month=09-2010&date=26&group=3&gblog=1>

- พระไตรปิฎก เล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ 2 วิภังคปกรณ์ มรรควิภังค์ สุตตันตภาชนีย อริยมรรคมีองค์ 8 นัยที่ 1 ฉบับหลวง. (2560). *อริยมรรคมีองค์ 8*. เข้าถึงได้จาก https://84000.org/tipitaka/read/m_siri.php?B=35&siri=41
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2561). *การวิจัยทางการบริหารการศึกษ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ (E-book)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). *พุทธธรรม (E-book)*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2561). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First Century Skills)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.trueplookpanya.com/education/content/66054/-teaart-edu-teaart-teaarttea->
- Crockett, L. W. (2016). *The critical 21st century skills every student needs and why*. Retrieved from <https://blog.Futurefocusedlearning.net/skills-every-student-needs>
- Educator roundtable. (2564). *การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. เข้าถึงได้จาก <https://rb.gy/usfzrp>
- Mill, G. E. (2007). *Action research: A guide for the teacher research*. Ohio: Prentice Hall Columbus.
- Niehoff, M. (2018). *9 Ways to make student work authentic*. Retrieved from <https://www.gettingsmart.com/2018/05/9-ways-to-make-student-work-authentic/>
- Thoughtful learning. (2018). *What are learning skills?*. Retrieved from <https://k12.thoughtfullearning.com/FAQ/what-are-learning-skills>
- True ปณุกปัญญา. (2561). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. เข้าถึงได้จาก <https://www.trueplookpanya.com/education/content/66054/-teaartedu-teaart-teaarttea->

**การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม
ในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา
จังหวัดเชียงใหม่***

**Developing an Innovation to Promote Multicultural Society
Learning in the New Normal for Ethnic Students in Vocational
Institutes, Chiang Mai Province**

สาวิตรี มูลาพย, เชษฐภูมิ Wannapaian และนันทน์ภัส แสงฮอง
Sawitree Moonfey, Chetthapoom Wannapaian and Nannaphat Saenghong
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Sawitreecookie@cmvc.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ 2) สร้างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed method research) ตัวอย่างที่ใช้คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาของรัฐ ที่มีที่ตั้งในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 345 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) ด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา นักศึกษาต้องการศึกษาพหุวัฒนธรรมเพื่อความเสมอภาคความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรม 2) ด้านโครงสร้างเวลา นักศึกษาต้องการศึกษาพหุวัฒนธรรมในเวลา 1-3 ชั่วโมง 3) ด้านเนื้อหาของพหุวัฒนธรรม ผู้เรียนต้องการเรียนรู้

*ได้รับบทความ: 6 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 14 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 19 มีนาคม 2566

Received: September 6, 2022; Revised: November 14, 2022; Accepted: March 19, 2023

ความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ 4) ด้านรูปแบบการเรียนรู้การเรียนรู้พุทธวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ 5) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนต้องการวัดและประเมินผลด้วยแบบประเมินตนเอง

2. นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพุทธวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ คือ บทเรียนออนไลน์ เรื่อง สังคมพุทธธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ (<https://muti-ed.com/>) มีคุณภาพรวมทุกด้านในระดับดีคิดเป็นร้อยละ 87.40

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม; สังคมพุทธวัฒนธรรม; นักศึกษาชาติพันธุ์; วิถีความปกติใหม่

Abstract

The objectives of this research were 1) to study necessity and expectations about multicultural society learning in the new normal for ethnic students in vocational institutes, Chiang Mai Province, and 2) to create innovation to promote multicultural society learning in the new normal for ethnic students in vocational institutes, Chiang Mai Province, The sample consisted 1st year vocational certificate students studying at a public vocational school with a location in Chiang Mai Province who were studying in the first semester of the academic year 2022, 345 students. The research instruments were composed of this questionnaire and assessment form. The data were analyzed by mean, standard deviation and percentage.

Study findings were as follows:

1. The results of a study on the necessity and expectations of multicultural education management for ethnic students who were studying in vocational institutes, Chiang Mai Province, found that 1) the aim of the study Students wanted to study multicultural society for equality and diversity of cultures. 2) Time structure Students wanted to study multicultural society in 1-3 hours, 3) on the content of multicultural society. Learners wanted to learn about the diversity of races and ethnicities. 4) The learning style of learning multicultural society in a new normal way Learners wanted to learn in an online format, 5) in terms of measurement and evaluation. Learners wanted to measure and evaluate with a self-assessment form.

2. Innovation to Promote Multicultural Society Learning in the New Normal for Ethnic students in vocational institutes, Chiang Mai Province, online lessons on Multicultural

Society in Chiang Mai (<https://muti-ed.com/>) was of good quality in all aspects accounted for 87.40 percent.

Keywords: Developing Innovation; Multicultural Society; Ethnic Students; New Normal

1. บทนำ

สังคมในปัจจุบันกำลังเผชิญปัญหาโรคระบาดโควิด-19 ที่ทำให้เกิดการดำเนินวิถีความปกติใหม่ (New Normal) ทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป เช่น การเว้นระยะห่าง การสวมหน้ากากอนามัย การประเมินสถานการณ์การศึกษาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของโควิด-19 ซึ่งนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม รวมไปถึงผลกระทบต่อระบบการศึกษา ตั้งแต่การปรับรูปแบบการเรียนออนไลน์ที่ทำให้เด็กหลายคนต้องออกจากโรงเรียนเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แม้จะมีการเรียนการสอนแบบออนไลน์ทดแทน แต่ก็ไม่ได้ประสิทธิภาพเทียบเท่าการเรียนในห้องเรียน ทั้งในแง่ของการขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน หรือบางรายวิชาที่ต้องเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเป็นหลัก โดยเฉพาะความไม่พร้อมด้านอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ทำให้เด็กส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ หรือการเกิดขึ้นของโควิด-19 จะเป็นสัญญาณสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการปรับตัวและนำมาซึ่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา รูปแบบใหม่ ที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ทั่วโลก (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค, 2564, หน้า 69-83) ภายใต้สถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส

โควิด-19 ในประเทศไทย นักศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบของการเรียนรู้สู่การเรียนผ่านระบบออนไลน์ ทดแทนระบบการเรียนรู้แบบเก่ามากขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดการเรียนต้องหยุดชะงักลง ช่องทางการเรียนรู้แบบใหม่ ในการจัดการเรียนการสอนแบบ Online นั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วผู้สอนผู้เรียนสถานศึกษาต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วนผู้พัฒนาระบบทางด้านสารสนเทศเร่งพัฒนาเครื่องมือที่จะมาช่วยในการจัดการศึกษาและการประชุมทางไกลที่มีการดำเนินการอยู่บ้างแล้วแต่มาถึงยุคโควิด 19 การสอนทางไกลการประชุมทางไกลยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากจึงเกิดเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนการประชุมทางไกลเกิดขึ้นมากมายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

จังหวัดเชียงใหม่เป็นนครแห่งวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองและมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 726 ปี มีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เศรษฐกิจ สังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายรวมทั้งมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นและหลากหลายถึง 10 ชนเผ่า ได้แก่ กะเหรี่ยง ลahu ม้ง ลีซู อาข่า จีนฮ่อ ปะหล่อง ลัวะ เมี่ยน และคะฉิ่น อาศัยอยู่ 986 หมู่บ้านทั่วจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประชากรรวม 269,182 คน (ที่มา: ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ. 2559 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวง

การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) จากจำนวนนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น แต่กลับพบว่านักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์มีปัญหาในเรื่องการปรับตัว และการใช้ภาษา (จุไรพร จิตพิทักษ์, 2553)

ทั้งนี้สำหรับปัญหาการปรับตัวเป็นปัญหาใหญ่มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ความรู้สึกแปลกแยกและการขาดความมั่นใจในวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสาเหตุสำคัญดังกล่าวส่งผลให้คุณภาพในการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ความกล้าในการแสดงความคิดเห็น และการตอบคำถาม การเก็บตัว ความไม่กล้าที่จะสื่อสารต่อผู้สอน และเพื่อน ไม่กล้าแสดงออก เป็นต้น (จากการสนทนากลุ่มกับนักศึกษาชาติพันธุ์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ สิงหาคม 2564) การศึกษาวิชาสังคมศึกษามีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจสังคม เพื่อความเสมอภาค นำไปสู่การศึกษาที่มีมาตรฐานบนพื้นฐานความแตกต่าง เช่น เพศ ชนชั้นทางสังคม ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม เน้นการศึกษาทำความเข้าใจในความหลากหลาย และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้ได้ความรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ภายใต้ความหลากหลาย หรือความแตกต่างทางภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และวิถีชีวิตบนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิเสรีภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยปราศจากอคติหรือความลำเอียงทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ผิวพรรณ

วรรณะหรือเผ่าพันธุ์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์เป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลที่เป็นกลุ่มวิชาที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สมดุลและยั่งยืน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะหลายๆ ด้าน ทั้งทักษะทางสังคม ทักษะทางการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา อีกทั้งยังเป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงพลโลก ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่ในปัจจุบันเรียนกว่า สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา จึงต้องเป็นวิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด และความสามารถต่างๆ อย่างเต็มที่ ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง (เชษฐภูมิวรรณไพศาล, 2558)

ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสังคมที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีนวัตกรรม (Innovation) เข้ามาช่วยพัฒนานักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ โดยนวัตกรรมอาจเป็นสิ่งที่ เป็นความคิด หรือสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ ซึ่งมีความสร้างสรรค์และประโยชน์ อาจเป็นสิ่งที่ใหม่ หรือเกิดจากการพัฒนา ปรับปรุง สิ่งเก่าที่มีอยู่เดิม ที่อาจเป็นปัญหาหรือไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น ซึ่งนวัตกรรมทางการศึกษา

แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ นวัตกรรมการเรียนการสอน ประเภทสื่อการเรียนการสอน และนวัตกรรมการเรียนการสอนประเภทเทคนิควิธีการเรียนการสอน (ทิตินา แคมมณี, 2545) นวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการสอนในระดับอาชีวศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ส่งผลสำคัญต่อผู้เรียน อาชีวศึกษา

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563 ได้กำหนดโครงสร้างของหมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ให้ผู้เรียนเรียนไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับทศวรรษวรรษทั้งสี่ อย่างไรก็ตาม จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ เชื้อชาติ เพศ ภาษา รวมไปถึงสภาพภูมิศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อสร้างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed method research) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาของรัฐ ที่มีที่ตั้งในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 9 สถานศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคสารภี วิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง วิทยาลัยการอาชีพจอมทอง วิทยาลัยการอาชีพฝาง วิทยาลัยสารพัดช่างเชียงใหม่ และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ จำนวน 2,422 คน ได้ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sample) จากนักศึกษาของแต่ละสถานศึกษา คำนวณหาขนาดของตัวอย่างจากตารางยามานะ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และมีความคลาดเคลื่อน 5 จำนวน 345 คน

เครื่องมือการวิจัย คือแบบสอบถามความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่โดยผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการค้นคว้าหาข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Systematic review) แล้วกำหนดประเด็นและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถาม โดยศึกษาจากหนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัย บทความ วารสาร รวมไปถึงข้อมูลที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผู้วิจัย ได้หาความความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล คือการขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงซึ่งเป็นตัวอย่าง โดยมีการชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยตามเอกสารชี้แจง ผู้เข้าร่วมการวิจัย และให้ผู้เข้าร่วมวิจัยลงลายมือชื่อในหนังสือแสดงความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย โดยได้รับการบอกกล่าวในการตอบแบบสอบถามความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในจังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 345 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 สร้างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคม

พหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบประเมินคุณภาพการออกแบบนวัตกรรมเรื่อง นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาการออกแบบนวัตกรรม โดยศึกษาจากหนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัย บทความ วารสาร รวมไปถึงข้อมูลที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตจากนั้นนำผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ มาเป็นข้อมูลในการจัดทำนวัตกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ที่สร้างขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาประเมินคุณภาพการออกแบบนวัตกรรมแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ด้วยการวิเคราะห์ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ 2) นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) ด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา นักศึกษาต้องการศึกษาพหุวัฒนธรรมเพื่อความเสมอภาค/ความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.04$) 2) ด้านโครงสร้างเวลา นักศึกษาต้องการศึกษาพหุวัฒนธรรมในเวลา 1-3 ชั่วโมงมากที่สุด ($\bar{x} = 3.51$) 3) ด้านเนื้อหาของพหุวัฒนธรรม

ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ/ชาติพันธุ์มากที่สุด ($\bar{x} = 4.02$) ด้านรูปแบบการเรียนรู้การเรียนรู้พหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์มากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) และด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนต้องการวัดและประเมินผลด้วยแบบประเมินตนเองมากที่สุด ($\bar{x} = 4.26$)

2. ผลการสร้างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ คือ บทเรียนออนไลน์ เรื่อง สังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ (<https://muti-ed.com/>) และมีคุณภาพการออกแบบนวัตกรรมดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลการประเมินคุณภาพนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ	แปลผล
ด้านเนื้อหา	4.33	0.64	86.55	ดี
ด้านกราฟิกและการออกแบบ	4.51	0.66	90.29	ดีมาก
ด้านแบบฝึกหัด	4.10	0.57	82.00	ดี
รวมทุกด้าน	4.37	0.65	87.40	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์อาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ มีคุณภาพด้านเนื้อหาในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 86.55 ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.64) ด้านกราฟิก

และการออกแบบมีคุณภาพในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 90.29 ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.66) ด้านแบบฝึกหัดในระดับดี 82.00 ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.57) และรวมทุกด้านในระดับดีคิดเป็นร้อยละ 87.40 ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.65)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา นักศึกษาต้องการศึกษาพหุวัฒนธรรมเพื่อความเสมอภาค ความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรมในมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.88 ทั้งนี้อาจจะเกี่ยวกับแนวคิดในสังคมไทยเรื่องประชาธิปไตย ที่เน้นความเสมอภาค ประกอบกับผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการรวมกลุ่มทำให้เข้าใจเห็นถึงคุณค่าของความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากขึ้นเอง

2. ด้านโครงสร้างเวลา นักศึกษาต้องการศึกษาพหุวัฒนธรรมในเวลา 1-3 ชั่วโมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.11 อาจจะเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามอาจจะคุ้นชินกับการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพราะนักศึกษาอาชีวศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องกันไม่เกิน 3 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนิติยา มณีวงศ์ (2564, หน้า 161-173) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยความสำเร็จในการเรียนออนไลน์ แอปพลิเคชันไลน์ ในช่วงวิกฤต COVID-19 พบว่า เวลาที่เหมาะสมต่อการเรียนอยู่ที่ 1.30 ชั่วโมง ซึ่งอยู่ในช่วงเวลา 1-3 ชั่วโมงนั่นเอง

3. ด้านเนื้อหาของพหุวัฒนธรรม ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ/ชาติพันธุ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.44 อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ใน

จังหวัดเชียงใหม่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติชาติพันธุ์มาก สอดคล้องกับพระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และอาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรอต (2563, หน้า 316-324) ที่ได้ศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีความแตกต่างทั้งด้านเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา เป็นต้น

4. ด้านรูปแบบการเรียนรู้การเรียนรู้พหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.86 สอดคล้องการจัดการสอนในรูปแบบออนไลน์ในวิถีความปกติใหม่เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม สอดคล้องกับความคิดเห็นกับนักวิชาการหลายท่าน เช่น กาญจนา บุญภักดี (2563, หน้า 346-356); พิชราภรณ์ ดวงชื่น (2563, หน้า 783-795); ธนะวัฒน์ วรรณประภา (2560, หน้า 7-20); วิทยา วาโย (2563, หน้า 285-298) เป็นต้น

5. ด้านการวัดและประเมินผล ผู้เรียนต้องการวัดและประเมินผลด้วยแบบประเมินตนเองมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินเพื่ออำนาจการเรียนรู้ของวิจารณ์ พานิช ที่ได้กล่าวว่า ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ผลการสร้างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ คือ บทเรียนออนไลน์ เรื่อง สังคมพหุ

วัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ (<https://muti-ed.com/>) มีคุณภาพด้านเนื้อหาในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 86.55 ด้านกราฟิกและการออกแบบ มีคุณภาพในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 90.29 ด้านแบบฝึกหัดในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 82.00 และรวมทุกด้านในระดับดีคิดเป็นร้อยละ 87.40 อาจเป็นเพราะการสร้างนวัตกรรมฯ มีการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ผู้วิจัยได้ออกแบบนวัตกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้พัฒนานวัตกรรมฯ ตามขั้นตอนของ ADDIE Model ของ Roderic and Sims ที่ได้เสนอขั้นตอนไว้ 5 ขั้นตอน คือการวิเคราะห์ (Analysis: A) การออกแบบ (Design: D) การพัฒนา (Development: D) การทดลองใช้ (Implementation: I) และการประเมินผล (Evaluation: E) และสอดคล้องกับชินรินทร์ มั่งคั่ง (2560) ที่ได้เสนอวัตกรรมการออกแบบการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิง (e-Learning Instruction System) หมายถึง การใช้ทรัพยากรต่างๆ ในระบบอินเทอร์เน็ตมาออกแบบและจัดระบบเพื่อสร้างระบบการเรียนการสอน ซึ่งเนื้อหาของบทเรียน ประกอบไปด้วยข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีทัศน์ และมัลติมีเดียอื่นๆ โดยผู้เรียนผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกคนสามารถติดต่อปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้เช่นเดียวกับการเรียนในชั้นปกติ โดยอาศัยเครื่องมือติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยสามารถเรียนได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ นอกจากนี้ยังได้สืบสานแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุ

วัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาเข้าไปในแต่ละขั้นตอนเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมนั่นเอง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม ควรมีการบรรจุลงไปในหลักสูตรการเรียนอาชีวศึกษาทุกระดับ รวมทั้งมีการสนับสนุนความเป็นท้องถิ่นที่มีความแตกต่างหลากหลายอีกด้วย

1.2 ควรมีการสร้างแหล่งเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมระดับอำเภอ จังหวัด ประเทศ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมที่กว้างขวาง พร้อมทั้งสนับสนุนทั้งบุคลากร เงินทุน และการสนับสนุนงานวิจัย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีเนื้อหาสังคมพหุวัฒนธรรมที่บูรณาการกับสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย หรือสอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียนชาติพันธุ์

2.2 ควรมีการศึกษาความต้องการของผู้เรียนชาติพันธุ์ก่อนการสร้างนวัตกรรมเสมอ เพื่อให้สามารถสร้างนวัตกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ความต้องการในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบัน

อาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยด้าน
จุดมุ่งหมายของการศึกษาพัฒนาเพื่อความ
เสมอภาค/ความแตกต่างหลากหลายของ
วัฒนธรรม ด้านโครงสร้างเวลาศึกษาพัฒนา
ในเวลา 1-3 ชั่วโมง ด้านเนื้อหาของพัฒนา

เน้นความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ
ชาติพันธุ์ด้านรูปแบบการเรียนรู้การเรียนรู้
วัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่ผู้เรียนต้องการ
เรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ และด้านการวัดและ
ประเมินผล ด้วยแบบประเมินตนเอง

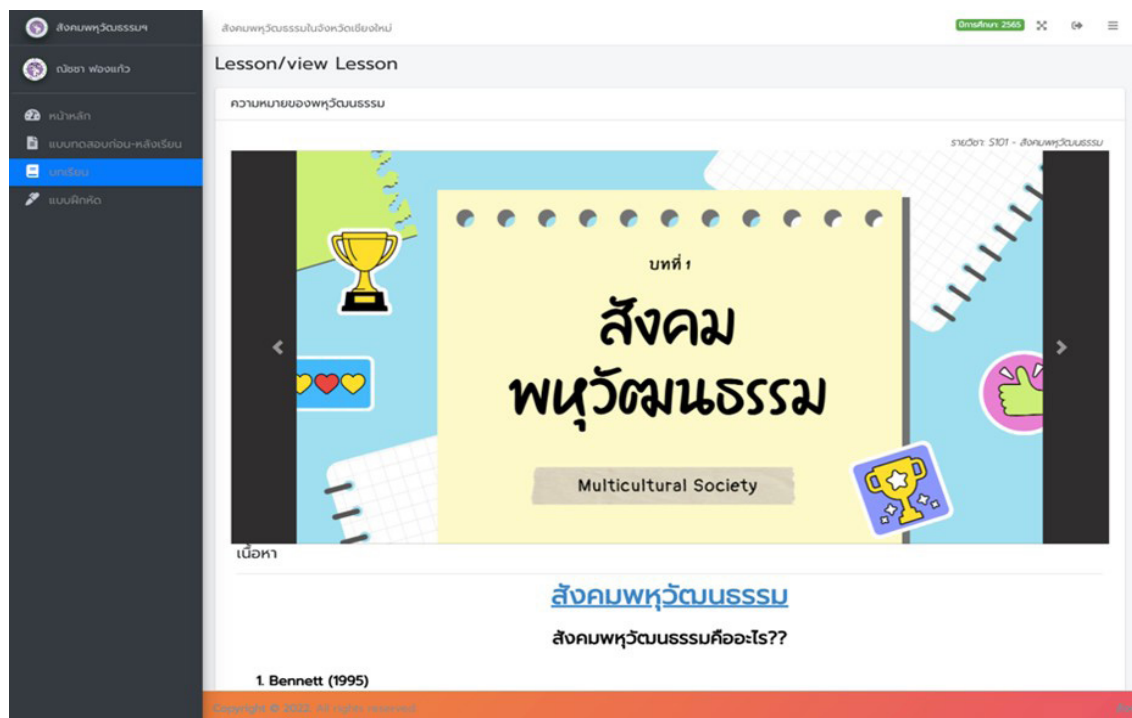
ภาพที่ 1 ภาพความต้องการในการจัดการศึกษาพัฒนา สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบัน
อาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพ
วัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่สำหรับนักศึกษา
ชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ที่สอดคล้องกับความต้องการของตัวอย่างมี
คุณภาพ และใช้งานได้สะดวกสาย ดังภาพตัวอย่าง
ที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพตัวอย่างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3 ภาพตัวอย่างบทเรียนในนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมในวิถีความปกติใหม่สำหรับนักศึกษาชาติพันธุ์ในสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา บุญศักดิ์. (2563). การจัดการเรียนรู้อยู่ยุค New Normal. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 19(2), 346-356.
- จุไรพร จิตพิทักษ์. (2553). *ชีวิตวัยรุ่นปลาเกะอยู่ในสังคมสมัยใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:49852>
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2560). *อุดมคติวิทยา หลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อปวงชน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชษฐภูมิ วรรณไพศาล. (2558). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษา สำหรับนิสิตนักศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แคมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนะวัฒน์ วรรณประภา. (2560). สื่อสังคมออนไลน์กับการศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(1), 7-20.
- นิตยา มณีวงศ์. (2564). ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยความสำเร็จในการเรียนออนไลน์. *ครุศาสตร์สาร*, 15(1), 161-173.
- พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม และอาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود. (2563). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษา สังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมจร อุบลปริทรรศน์*, 5(3), 316-324.
- พัชรารณ ดวงชื่น. (2563). การบริหารจัดการศึกษา รับความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(3), 783-795.
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. (2564). ความปกติใหม่ทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำที่มากยิ่งขึ้น. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 3(2), 69-83.
- วิทยา วาโย. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 14(34), 285-298.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.

**การบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5***
**Educational Technology Management of High-altitude
Schools in the Wilderness be under the Chiang Mai Primary
Education Service Area Office 5**

อนิรุทธิ์ เหล่าใจ และณัฐ รัตนศิรินิชกุล
Anirut Laojai and Nat Rattanasirinichakun
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lampang Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: rut2125@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและแนวทางดำเนินงานด้านเทคโนโลยี วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพการบริหารเทคโนโลยีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนพื้นที่สูงจำนวน 56 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารเทคโนโลยีการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) การศึกษาแนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดนโยบาย และแผนงานเทคโนโลยีการ

*ได้รับบทความ: 3 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 15 สิงหาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 19 มีนาคม 2566
Received: June 3, 2022; Revised: August 15, 2022; Accepted: March 19, 2023

ศึกษา รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา

2. แนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า 1) ด้านการกำหนดนโยบาย และแผนงานเทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษา จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในใช้เทคโนโลยีสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ 2) ด้านการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี 3) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม 4) ด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดให้มีการจัดทำแผนการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

คำสำคัญ: การบริหาร; เทคโนโลยีการศึกษา; โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

Abstract

The research aims to study the conditions and approaches for the administration of educational technology at high-altitude schools in the wilderness that be under the Chiang Mai primary education service area office 5 that study the conditions and guidelines for technology administration by the research methodology consisted of 2 steps namely 1) study the administration conditions of educational technology by the sample were high-altitude school administrators of 56 people and data analysis tools as questionnaire about the state of educational technology administration by the data analysis was done using frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation and 2) study the guidelines for technology administration that by interviewing the expert of 10 people and the research tools were interview form on the administration of technology in high-altitude schools in the wilderness by data analysis was used to analyze content methods.

The research results were as follows:

1. The educational technology administration conditions of high-altitude schools in the wilderness be under the Chiang Mai primary education service area office 5 which showed that overall was very high and while considering the individuals found that all

sides were very high level by the highest averages were policy formulation and education technology plans, the second was the development of educational technology personnel, and the lowest average were supervision, monitoring and assessment of educational technology performance.

2. The educational technology administration guidelines for high-altitude schools in the wilderness be under the Chiang Mai primary education service area office 5 were found that 1) The policy formulation and education technology plans which were school administrators should provide policy formulation and development educational technology plans by provide basic technology facilities for the effective of learning management. 2) The personnel development in educational technology which were school administrators should provide to personnel development in technology. 3) The development and using of media, innovation, educational technology which were school administrators should encourage teachers to develop in innovative media, and technology of learning management appropriately and 4) in supervision, monitoring and evaluating the performance of educational technology which were school administrators should have supervision, monitoring and evaluation plan and established on an ongoing and appropriate basis.

Keywords: Administration; Technology Management; High-altitude Schools

1. บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้การจัดการเรียนการสอนรูปแบบปกติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลขึ้น เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางหลักในการจัดการเรียนการสอน คือ การเรียนผ่านระบบ DLTV โดยผ่านสัญญาณระบบดาวเทียม สำหรับการเรียนรู้ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้ใช้การสื่อสารแบบทางไกลหรือด้วยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ เช่น

Google Meet, MS Teams, ZOOM, หรือเครื่องมืออื่นๆ ผ่านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้อินเทอร์เน็ต (ONLINE) ทั้งนี้ โรงเรียนสามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอนเองได้ตามความเหมาะสม (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา ผลการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงาน และการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ และกระบวนการในการนำปัจจัยต่างๆ ได้แก่ คน เงิน

วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการมาพัฒนาสถานศึกษา แต่จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลที่ได้จาก SAR ของ โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ประกอบกับ ข้อมูลที่ได้จากรายงานผลการดำเนินงานของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ปี พ.ศ. 2561, พ.ศ. 2562 และพ.ศ. 2563 พบว่า โรงเรียนมีอุปสรรคในการจัดการศึกษา คือ ไฟฟ้าดับบ่อย และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ทำให้การใช้เทคโนโลยีการศึกษาเกิดปัญหาส่งผล ให้การจัดการเรียนรู้ขาดความคล่องตัว

จากที่มาและความสำคัญ รวมถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและ แนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อให้ สถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีในการจัดการ เรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในการพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมใน การดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง เป็นสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารเทคโนโลยี การศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหาร เทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่น ทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้ รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ มีวิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหาร เทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่น ทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการ โรงเรียน และผู้รักษาตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 62 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5, 2563, หน้า 2) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608; อ้างถึงใน ไพศาล วรคำ, 2562, หน้า 91-101) และใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยใช้ วิธีจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 56 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 56 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ และข้อเสนอแนะ แนวทาง ในการบริหารการบริหารเทคโนโลยีการ ศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีลักษณะ เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการแบบ มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุดมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามแบบของลิเคิร์ต และแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความ

สอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.80-1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้เกณฑ์พิจารณาความสัมพันธ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ไม่ต่ำกว่า 0.7 (ไพศาล วรคำ, 2562, หน้า 252-287) ได้ผลลัพธ์สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก เท่ากับ 0.99 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย และแผนงานเทคโนโลยีการศึกษา 2) การพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา 3) การพัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา และ 4) การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางในการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) การยกร่างแนวทางในการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างแนวทางในการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ตามขอบเขตที่กำหนด และ 2) การตรวจสอบเพื่อยืนยันความเหมาะสมของแนวทางในการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มี

คุณสมบัติตามที่กำหนดในการตรวจสอบแล้วเพื่อยืนยันความเหมาะสมของแนวทางในการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดนโยบาย และแผนงานเทคโนโลยีการศึกษา รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า 1) ด้านการกำหนดนโยบาย และแผนงานเทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีการกำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษา จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในใช้เทคโนโลยี สำหรับจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ควบคู่กับการจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีการศึกษา 2) ด้านการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และควรจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือครูในการผลิตและใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา และ 4) ด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดให้มีการจัดทำแผนการนิเทศ การกำหนดกรอบเวลา การแต่งตั้งคณะกรรมการ การดำเนินการตามแผน และการรายงานผลการนิเทศ ติดตามและประเมินผลงานด้านเทคโนโลยีการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

1.1 ด้านการกำหนดนโยบาย และแผนงานเทคโนโลยีการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่า

เฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนงานโครงการในการจัดหาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเพื่อแก้ปัญหาตามความเหมาะสม ดังทฤษฎีการบริหารของศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545) กล่าวว่า การวางแผน (Planning) เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การวางแผนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งทำได้โดยการให้บรรลุเป้าหมายผลลัพธ์ที่ต้องการจุดเริ่มต้นของความสำเร็จที่ดี คือการวางแผนที่เหมาะสม

1.2 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสอง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา โดยเห็นควรพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีให้มีความรู้ความสามารถในด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ดังทฤษฎีการบริหารของรังสรรค์ ประเสริฐศรี (2558) กล่าวว่า การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการหาว่าจะทำงานอะไรบ้างใครเป็นผู้ทำ วิธีการที่จะรวมกลุ่มงานผู้ที่จะรายงานและรายงานถึงใคร รวมทั้งที่ไหนที่จะทำการตัดสินใจได้ สามารถทำให้งานประสบความสำเร็จในการดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.3 พัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสาม ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ได้ให้ความสำคัญในเรื่อง

การพัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา โดยเริ่มจากสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา ว่าอยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ดีและมีเพียงพอหรือไม่ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการประกอบในการจัดทำแผนการในการจัดหา และพัฒนาสื่อด้านเทคโนโลยีการศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2546) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) หมวดที่ 9 มาตรา 63-69 กล่าวถึง เทคโนโลยีการศึกษาให้นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษา ที่สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4 ด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ส่วนใหญ่มีมุมมองว่าการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษาของโรงเรียน และของเขตพื้นที่เดิมที่ดำเนินการอยู่มีความเหมาะสมอยู่แล้ว แต่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ควรกำหนดแผนการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลงานด้านเทคโนโลยีการศึกษาให้เหมาะสมช่วงเวลา ควรแยกการประเมินผลการดำเนินการด้านเทคโนโลยีการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ออกจากโรงเรียนปกติเนื่องจากสภาพบริบทของพื้นที่ต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของวิโรจน์ สารรัตน์ (2556, หน้า 11) กล่าวว่า ภาวะกึ่งการบริหารควรประกอบด้วย 4 ประการ การวางแผน

การจัดองค์การ การนำ การควบคุม

2. การศึกษาแนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

2.1 ด้านการกำหนดนโยบายและแผนงานเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า 1) ควรมีการวางแผนกำหนดนโยบายพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษาเร่งด่วนของโรงเรียน 2) ควรเร่งดำเนินการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานระบบไฟฟ้าสำรองให้หลากหลายเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ 3) ควรจัดทำแผนงานโครงการในการจัดทำห้องเรียนเทคโนโลยี smart classroom เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ควรจัดทำแผนงานโครงการของงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาจากหน่วยงานสังกัดและภาคีเครือข่าย ทั้งนี้ เนื่องจากข้อมูลจากผู้วิจัยศึกษาสภาพการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า การใช้เทคโนโลยีการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาเรื่องไฟฟ้าดับบ่อย สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียรทำให้การจัดการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตขาดความคล่องตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของปรีวัตร ศรสุรินทร์ (2564) เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษายุคดิจิทัลในสหวิทยาเขตทุ่งหินเทิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

มัธยมศึกษาจนกระทั่งพบว่า ด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาควรจัดทำแผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ครอบคลุมทั้งทางด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์และพัฒนาทักษะผู้บริหาร ครู และบุคลากรของสถานศึกษา

2.2 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า 1) สถานศึกษาควรสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในการผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) สถานศึกษาควรสำรวจความต้องการและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยี ในให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งานสำหรับนักเรียนและครู เนื่องจากข้อมูลจากผู้วิจัยศึกษาสภาพการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า บุคลากรของโรงเรียนพื้นที่สูงมีการย้ายบ่อยจึงทำให้ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญด้านการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับ งานวิจัยของวราภรณ์ แบนแจ้ง (2559) เรื่อง กลยุทธ์การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า องค์ประกอบการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) การจัดการความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 3) การพัฒนาทรัพยากรขั้นพื้นฐาน 4) การบริหาร

คุณภาพเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5) การพัฒนาครูและบุคลากรที่รับผิดชอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 6) การบริการวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.3 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า 1) สถานศึกษาควรสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการประกอบในการจัดทำแผนการในการจัดหาและพัฒนาสื่อด้านเทคโนโลยีการศึกษา 2) สถานศึกษาควรประชุมคณะครูและบุคลากรเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสื่อและนวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา 3) สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) สถานศึกษาควรพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น พัฒนาสื่อบอร์ดเกม สื่อเทคโนโลยีเสมือนจริง สื่อเกมคอมพิวเตอร์ สามารถนำนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การใช้ Project Base Learning ให้นักเรียนช่วยกันสร้างสรรค์ต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนสูงสุด สอดคล้องกับ งานวิจัยของทิพย์ นนทเกท (2559) เรื่อง สภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุด คือ ด้านการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับน้อยรองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้าน

การบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับน้อยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับน้อย

2.4 ด้านการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า 1) ควรมีแผนปฏิบัติงานและแผนการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลงานด้านเทคโนโลยีการศึกษากำหนดกรอบเวลาให้เหมาะสม 2) ควรแยกออกจาก โรงเรียนปกติไม่ควรนำผลมาประเมินแบบเดียวกัน 3) ควรนำปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีการศึกษามา พุดคุยในที่ประชุม รูปแบบ PLC เพื่อหาแนวทาง แก้ไขปัญหาสู่การพัฒนา ทั้งในระดับปฏิบัติการ และระดับนโยบาย 4) ควรรายงานปัญหาให้เขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดทราบ เพื่อหาแนวทางแก้ไข สอดคล้องกับเนตส์พัฒนา ยาวีราช (2550) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการ การควบคุม เป็นหน้าที่หลักในการจัดการ ระบบงาน และระบบคนตั้งแต่เริ่มการวางแผน โดย มีการวินิจฉัยและการตรวจสอบการทำงานเพื่อให้ เป็นไปตามแผนงานที่ได้วางไว้ หากพบว่าไม่เป็นไป ตามที่กำหนดก็สามารถทำการปรับเปลี่ยนวิธีการ ให้สามารถดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องและ เหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดนโยบายพัฒนา เทคโนโลยีการศึกษาเร่งด่วนของโรงเรียน

1.2 ควรเร่งดำเนินจัดหาจัดหา สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานระบบไฟฟ้าสำรองที่ เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่ง

พลังงานไฟฟ้าที่หลากหลาย

1.3 ควรจัดทำแผนงานโครงการใน การจัดทำห้องเรียนเทคโนโลยี smart classroom เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ควรจัดทำแผนงานโครงการขอ งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการบริหาร เทคโนโลยีการศึกษาในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่น ทุรกันดาร จากหน่วยงานต้นสังกัด และภาคีเครือข่าย

2. ข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติ

2.1 ด้านการกำหนดนโยบาย และ แผนงานเทคโนโลยีการศึกษา ควรมีการวางแผน กำหนดนโยบายพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษาเร่งด่วน ของโรงเรียน ควรเร่งดำเนินจัดหาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานระบบไฟฟ้าสำรอง เพื่อใช้เป็น พลังงานไฟฟ้าที่หลากหลาย ควรจัดทำแผนงาน โครงการในการจัดทำห้องเรียนเทคโนโลยี smart classroom เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนผ่านระบบ อินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพและควรจัดทำ แผนงานโครงการของงบประมาณสนับสนุนการ ดำเนินการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาในโรงเรียน จากหน่วยงานต้นสังกัด และภาคีเครือข่าย

2.2 ด้านการพัฒนาบุคลากรทาง เทคโนโลยีการศึกษา สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ บุคลากรได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความ สามารถในการผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อให้ สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมี ประสิทธิภาพและควรสำรวจความต้องการและ ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี ในให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน

สำหรับนักเรียนและครู

2.3 ด้านการพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา ควรสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการประกอบในการจัดทำแผนการในการจัดหา และพัฒนาสื่อด้านเทคโนโลยีการศึกษา สามารถนำนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การใช้ Project Base Learning ในการให้นักเรียนช่วยกันสร้างสรรค์ต่อยอดองค์ความรู้ ตามความต้องการ และสามารถใช้งานได้ประโยชน์ต่อผู้เรียนสูงสุด

2.4 ด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษา ควรมีแผนปฏิบัติงาน และแผนการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลงานด้านเทคโนโลยีการศึกษากำหนดกรอบเวลาให้เหมาะสม เช่น ภาคเรียนที่ 1 จะกำหนดกรอบเวลานิเทศติดตามและประเมินผลงานเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ในช่วงเวลาที่เหมาะสม การประเมินผลงานด้านเทคโนโลยีของโรงเรียนพื้นที่สูง ควรแยกออกจากโรงเรียนปกติไม่ควรนำผลมาประเมินแบบเดียวกัน ควรนำปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีการศึกษา มาพูดคุยในที่ประชุม รูปแบบ PLC เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาลู่การพัฒนา ทั้งในระดับปฏิบัติการ และระดับนโยบายควรรายงานปัญหาให้เขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดทราบเพื่อหาแนวทางแก้ไข

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

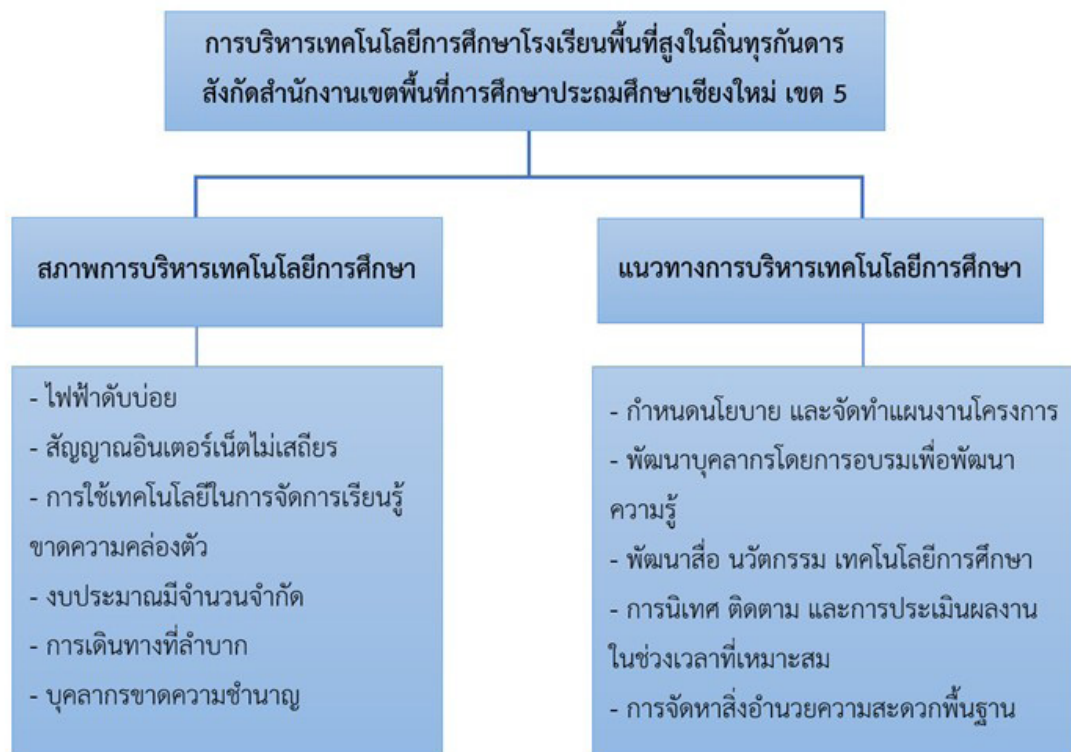
3.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

3.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนของสถานศึกษายุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

3.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารสื่อเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในระดับนโยบาย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การบริหารเทคโนโลยีการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงสภาพการและแนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 เพื่อนำแนวทางการบริหารเทคโนโลยีการศึกษาไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ไปใช้แก้ไขปัญหของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และโรงเรียนที่มีลักษณะของบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- ทิพวัลย์ นนทเกท. (2559). สภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา และเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2550). การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: ทริปเฟลล์ กรุ๊ป.
- ปรีวัตร ศรสุนทร. (2564). การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษา ยุคดิจิทัลในสหวิทยาเขตทุ่งหิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน นครสวรรค์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

- ไพศาล วรคำ. (2562). *การวิจัยทางการศึกษา (Education Research)*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2558). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: เพียร์สันเอดดูเคชั่นอินโดไชน่า.
- วราภรณ์ แป้นแจ้. (2559). *กลยุทธ์การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับมัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์กรและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: Diamond in Business World.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนทางไกลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระลอกใหม่ สำหรับครูและ ผู้ปกครอง*. เข้าถึงได้จาก <https://icovid19.obec.go.th>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. (2563). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ (พ.ศ. 2564)*. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/1co59Sd3LtDe10UcgCL-1pyV>

สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะ
การวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Problems and Needs for Developing Research Competency
in the Classroom of Teachers Practicing Professional
Experience Rajabhat University in the Northeast

อรนุช ศรีคำ และญาณภัทร สีหะมงคล
Oranut Srikham and Yannapat Seehamongkon
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Mahasarakham University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: oranutsri@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และ 2) ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการวิจัย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 แห่ง จำนวน 675 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน และแบบตรวจสอบองค์ประกอบสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ด้วยการจัดลำดับความสำคัญ Priority Needs Index (PNI_{modified}) และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการประเมินสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นสมรรถนะการวิจัย ในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยวิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) พบว่า

*ได้รับบทความ: 26 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 มีนาคม 2566
Received: February 26, 2022; Revised: February 6, 2023; Accepted: March 19, 2023

สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย และด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย ($PNI_{\text{modified}} = 0.18$) รองลงมาคือ ด้านจิตวิทยา ($PNI_{\text{modified}} = 0.13$) ตามลำดับ

2. องค์ประกอบของสมรรถนะการวิจัยเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย 2) ด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย และ 3) ด้านจิตวิทยา

คำสำคัญ: สภาพปัญหา; ความต้องการจำเป็น; สมรรถนะการวิจัย

Abstract

This research aims to study the problems and needs needed to develop research competency in the classroom of students practicing teacher professional experience and study the components of research competency The sample group consisted of 675 students for teaching professional experience by stratified random sampling, Faculty of Education, 11 Rajabhat Universities in the Northeastern region, and 6 experts. class and a questionnaire on the composition of research competency in the classroom of students practicing teacher professional experience. quantitative data analysis The questionnaire was analyzed with mean, standard deviation. and analyzed with Priority Needs Index (PNI_{modified}) and analyze the content.

The results were found:

1. The results of assessment of problem conditions and needs of research competency in classroom of students practicing teaching professional experience by using Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) method found that the competence with the highest need was Cognitive and research practical skills ($PNI_{\text{modified}} = 0.18$), followed by Attitude ($PNI_{\text{modified}} = 0.13$), respectively.
2. There are 3 components of research competency, namely 1) Cognitive aspects, 2) Research practical skills, and 3) Attitude.

Keywords: Problem Condition; Needs Assessment; Research Competencies

1. บทนำ

การพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการทำวิจัย นั้นเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่หน่วยงาน

ทางการศึกษาให้ความสนใจ ซึ่งการใช้กระบวนการวิจัยในการบูรณาการการเรียนรู้ก็เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้คิด ได้ปฏิบัติจริง

ใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนได้ โดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนหรือส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (สุวิมล ว่องวาณิช, 2555) โดยผู้สอนต้องเริ่มด้วยการสำรวจ และวิเคราะห์ ปัญหา หากปัญหาจากการสำรวจและวิเคราะห์มีหลายปัญหา ควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหานั้น

ในบริบทของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูในประเทศไทย การให้ความรู้และทักษะแก่ผู้เรียนด้านการวิจัยในชั้นเรียนเป็นสิ่งที่ต้องทำ เพราะเป็นองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับคนที่จะไปประกอบอาชีพครูในอนาคต โดยผู้เรียนจะเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยสองช่วงเวลาคือ ขณะที่ยังเรียนรายวิชาในมหาวิทยาลัยและขณะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาจะมีลักษณะเป็นการบรรยาย ประกอบกับการทำกิจกรรม และมีการฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลองทำวิจัยด้วย และเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพผู้เรียนจะได้ใช้การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น (สุวิมล ว่องวาณิช, 2560, หน้า 11) หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น ในการจัดเรียนการสอนระดับปริญญาตรี นักศึกษาจะได้เรียนรู้การวิจัยการศึกษาในรายวิชาการวิจัยทางการศึกษา และวิชาวิจัยที่เกี่ยวกับสาขาวิชาเอก ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย รูปแบบการวิจัย การออกแบบการวิจัย กระบวนการวิจัย สถิติเพื่อ

การวิจัย การวิจัยในชั้นเรียน การฝึกปฏิบัติการวิจัย และเมื่อนักศึกษาออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะต้องนำปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนมาวางแผนดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบในลักษณะการวิจัย ในชั้นเรียน ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอนควรจะเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการพัฒนาหลักสูตรคุณภาพของครู พร้อมทั้งการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่จะไปเป็นครูในอนาคตจะต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการวิจัย เจตคติที่ดี ต่อการวิจัย และมีคุณลักษณะของนักวิจัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาดตนเอง ซึ่งการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) เป็นทฤษฎีที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากการรับรู้ข้อมูลจากผู้สอนอย่างเดียว แต่ความรู้จะเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับ และกระบวนการเรียนรู้ จะมีประสิทธิภาพสูงสุด หากผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง และได้แสดงบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (ทิศนา ขัมมณี, 2557, หน้า 39) จะเห็นว่าสมรรถนะ (Competency) ด้านการวิจัยนั้นมีความสำคัญ ซึ่งเป็นความสามารถของครูในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้าน และต้องมีการใช้เวลา ตลอดจนหลักการเชิงวิชาการที่รองรับทักษะและวิธีการดังกล่าว

การผสมผสานคุณลักษณะและความสามารถเหล่านั้นต้องเพียงพอที่จะใช้ในการทำงาน เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จในชีวิตทำงานของครู มาตรฐานที่สูงย่อมส่งผลด้านความสำเร็จ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ต่างๆ ที่ครูได้รับจากสถาบันผลิตครู วิชาชีพครูในฐานะเป็นวิชาชีพชั้นสูงต้องอาศัยความชำนาญพิเศษในการปฏิบัติงาน จึงจะช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ครูที่มีมาตรฐานวิชาชีพย่อมต้องพยายามพัฒนาสมรรถนะของตนเองตลอดเวลา การเสริมสร้างสมรรถนะของครู จำเป็นต้องทบทวนคุณสมบัติที่มีอยู่ในตนเอง ในการปฏิบัติงานและปรับพฤติกรรมการทำงานให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การเสริมสร้างสมรรถนะครูต้องหาความรู้สร้างความเข้าใจให้สอดคล้องกับงาน และสอดคล้องกับมาตรฐานตามวิชาชีพ (ประทีนทิพย์ พรไชยยา, 2561, หน้า 25-43)

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ผ่านมุมมองของนักศึกษา ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ให้ความเห็นต่อสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังด้วยการพิจารณาจากการประเมินความต้องการจำเป็นในประเด็น “ครูพี่เลี้ยงจัดสรรเวลาอย่างเหมาะสมในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน” มีค่าสูงสุด ซึ่งหมายความว่า นักศึกษามีความต้องการจำเป็นในด้านนี้มากที่สุด (มัยดี แวดราแม และคณะ, 2561, หน้า 80-87)

ผู้วิจัยเห็นว่าจากที่กล่าวมาข้างต้นการวิจัยเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาครู จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะการทำวิจัยในชั้นเรียน พัฒนาระบบการเรียนการสอน ทำให้นักศึกษาครูมีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่ครูได้อย่างสมบูรณ์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 แห่ง จำนวน 675 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

การฝึกประสบการณ์ ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์และ
ปฏิบัติการสอนในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน
2 ท่าน ครูผู้สอนในโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
ครู จำนวน 2 ท่าน และศึกษานิเทศก์ จำนวน
2 ท่าน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของ
สมรรถนะการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบ
ด้วย 1) แบบสอบถามสภาพปัญหาและความ
ต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยใน
ชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ
จำนวน 51 ข้อ วิเคราะห์หาอำนาจจำแนกด้วยวิธี
Item total Correlation มีค่าอยู่ระหว่าง 0.44-
0.86 และหาความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา
ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
มีค่าเท่ากับ 0.90 และ 2) แบบตรวจสอบองค์ประกอบ
สมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึก
ประสบการณ์วิชาชีพครู คำนวณหาค่าดัชนีความ
สอดคล้อง IOC (Index of Item Objective
Congruence) มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 มีอำนาจ
จำแนก อยู่ระหว่าง 0.58-0.92 และหาความเชื่อมั่น
ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
(Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.92

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้
ยื่นเสนอขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ แก่คณะ
กรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม โดยข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม
ของกลุ่มตัวอย่างจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อ
สาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัย
ในภาพรวมเท่านั้น และจะดำเนินการทำลายข้อมูล

ที่เกี่ยวข้องภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัย ดังนั้นการวิจัย
ครั้งนี้จึงไม่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างใดๆ ทั้งสิ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ
ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจาก
นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 675 คน
จากมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ ด้วยแบบสอบถามสภาพปัญหาและความ
ต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัย
2) สอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะการ
วิจัยในชั้นเรียน รวมทั้งรูปแบบในการเสริมสร้าง
สมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึก
ประสบการณ์วิชาชีพครูจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน
6 ท่าน

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์
ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการสอบถามความคิดเห็น
ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยการ
วิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจัดลำดับความสำคัญ
Priority Needs Index (PNI_{modified}) โดยจัดลำดับ
ความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเรียง
ดัชนีจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่า
มีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนา
มากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า 2) นำข้อมูลที่ได้จาก
การสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ ดำเนินการวิเคราะห์
เนื้อหา แล้วสรุปเป็นองค์ประกอบของสมรรถนะ
การวิจัยในชั้นเรียน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู รายละเอียด
ในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัย ในชั้นเรียน
ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

สมรรถนะการวิจัย	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย	3.37	0.71	3.98	0.83	0.18	1
ด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย	3.41	0.70	4.02	0.83	0.18	1
ด้านจิตวิจัย	3.62	0.78	4.08	0.85	0.13	2

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความ พบว่า สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ
ต้องการจำเป็นสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของ ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย และด้านทักษะ
นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยวิธี ปฏิบัติการวิจัย (PNI_{modified} = 0.18) รองลงมาคือ
Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) ด้านจิตวิจัย (PNI_{modified} = 0.13) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการวิจัย แยกเป็นรายด้าน

ข้อที่	ประเด็นพิจารณา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{modified}	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย							
1	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียน	3.30	.66	3.94	.78	0.19	4
2	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเบื้องต้น	3.29	.65	3.91	.82	0.19	4
3	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน	3.38	.67	3.96	.83	0.17	6

ข้อที่	ประเด็นพิจารณา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{modified}	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
4	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งในการศึกษาค้นคว้าเอกสารและ งานวิจัย	3.45	.72	4.00	.82	0.16	7
5	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ โดยใช้คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต	3.70	.73	4.13	.81	0.11	10
6	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์/สมมติฐานการวิจัย	3.41	.69	3.99	.83	0.17	6
7	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดตัวแปรการวิจัย	3.34	.71	3.93	.83	0.18	5
8	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย	3.34	.70	3.93	.80	0.18	5
9	มีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชากร	3.53	.73	4.02	.83	0.14	9
10	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มเป้าหมาย	3.55	.73	4.06	.82	0.14	9
11	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง	3.48	.72	4.01	.82	0.15	8
12	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	3.48	.71	4.03	.82	0.16	7
13	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสร้างเครื่องมือวิจัย	3.34	.70	3.99	.84	0.19	4
14	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย	3.28	.71	3.95	.86	0.20	3

ข้อที่	ประเด็นพิจารณา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{modified}	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
15	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกสถิติในวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย	3.26	.75	3.95	.86	0.21	2
16	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย	3.25	.72	3.94	.85	0.21	2
17	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแปลค่าสถิติพื้นฐาน	3.20	.79	3.93	.90	0.23	1
18	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	3.27	.75	3.93	.86	0.20	3
19	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนเค้าโครงการวิจัย	3.34	.72	4.00	.85	0.19	4
20	มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนรายงานการวิจัย	3.30	.70	3.97	.84	0.20	3
21	สามารถอ่านรายงานการวิจัยได้อย่างเข้าใจ	3.36	.72	3.99	.85	0.19	4
ด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย							
22	สามารถกำหนดปัญหาการวิจัยได้	3.40	.69	4.00	.81	0.18	4
23	สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนได้	3.42	.69	4.03	.83	0.18	4
24	สามารถตั้งชื่อเรื่องวิจัยที่สอดคล้องกับปัญหาการวิจัยได้	3.48	.70	4.05	.84	0.16	6
25	สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับปัญหาการวิจัยได้	3.45	.69	4.04	.83	0.17	5

ข้อที่	ประเด็นพิจารณา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{modified}	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
26	สามารถกำหนดตัวแปรต้น ตัวแปรตาม จากเรื่องวิจัยได้	3.42	.71	4.01	.85	0.17	5
27	สามารถกำหนดกรอบแนวคิด การวิจัยได้	3.39	.69	4.01	.83	0.18	4
28	สามารถสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ จากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ เรื่องวิจัยที่สนใจได้	3.50	.71	4.04	.83	0.16	6
29	สามารถดำเนินการวิจัยตามขั้น ตอนที่วางแผนได้	3.47	.70	4.04	.82	0.16	6
30	สามารถกำหนดประชากรในงาน วิจัยได้	3.49	.70	4.04	.82	0.16	6
31	สามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างในงาน วิจัยได้	3.52	.72	4.04	.84	0.15	7
32	สามารถเลือกเครื่องมือการวิจัยที่ เหมาะสมในการเก็บข้อมูลได้	3.44	.70	4.03	.82	0.17	5
33	สามารถตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการ วิจัยได้	3.36	.70	4.00	.85	0.19	3
34	สามารถใช้วิธีการเก็บรวบรวม ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม	3.41	.69	4.03	.84	0.18	4
35	สามารถติดต่อประสานงานใน การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการ วิจัยได้	3.41	.69	4.03	.81	0.18	4
36	สามารถใช้สถิติพื้นฐานในการ วิเคราะห์ข้อมูลได้เหมาะสมกับ งานวิจัย	3.31	.70	3.97	.84	0.20	2

ข้อที่	ประเด็นพิจารณา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{modified}	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
37	สามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปได้	3.33	.73	3.99	.85	0.20	2
38	สามารถแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้	3.30	.73	3.98	.86	0.21	1
39	สามารถสรุปผลการวิจัยได้	3.41	.69	4.02	.84	0.18	4
40	สามารถเขียนรายงานการวิจัยได้	3.36	.70	4.00	.84	0.19	3
41	สามารถบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานวิจัยได้	3.40	.71	4.00	.84	0.18	4
ด้านจิตวิทยา							
42	การวิจัยมีความสำคัญต่อวิชาชีพครู	3.65	.79	4.10	.86	0.12	3
43	การวิจัยเป็นกระบวนการการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง	3.63	.73	4.09	.82	0.13	2
44	การทำวิจัยทำให้ท่านมีความรู้เพิ่มขึ้น	3.63	.76	4.11	.84	0.13	2
45	การทำวิจัยของครูเป็นสิ่งที่จำเป็น	3.58	.79	4.04	.87	0.13	2
46	การทำวิจัยทำให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีเหตุผลเชิงวิชาการ	3.61	.74	4.09	.84	0.13	2
47	การทำวิจัยทำให้ท่านมีจิตใจกว้าง รับฟังและเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น	3.65	.79	4.11	.83	0.13	2

ข้อที่	ประเด็นพิจารณา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{modified}	ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
48	การทำวิจัยช่วยให้ท่านทำงานเป็นระบบ ขั้นตอน	3.66	.77	4.11	.82	0.12	3
49	การทำวิจัยเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ	3.72	.79	4.13	.83	0.11	4
50	การทำวิจัยทำให้ท่านกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้	3.63	.77	4.09	.83	0.13	2
51	การทำวิจัย หรือการมีส่วนร่วมในการวิจัยทำให้ท่านมีความภาคภูมิใจในตนเอง	3.69	.80	4.11	.84	0.11	4
52	การวิจัยสามารถกระตุ้นความคิดและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น	3.66	.78	4.09	.85	0.12	3
53	มีความสุขในการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยไม่คิดว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น	3.32	.88	3.84	.97	0.16	1
47	การทำวิจัยทำให้ท่านมีจิตใจกว้าง รับฟังและเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น	3.65	.79	4.11	.83	0.13	2

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการวิจัยของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู แยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแปลค่าสถิติพื้นฐาน ($PNI_{modified} = 0.23$) รองลงมาเป็น มีความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ($PNI_{modified} = 0.21$) ตามลำดับ

ด้านทักษะการปฏิบัติวิจัย พบว่า ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ สามารถแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ($PNI_{modified} = 0.21$) รองลงมาคือ สามารถใช้สถิติพื้นฐานในการ

วิเคราะห์ข้อมูลได้เหมาะสมกับงานวิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปได้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.20$) ตามลำดับ

ด้านจิตวิทยา พบว่า ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ มีความสุขในการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยไม่คิดว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น ($PNI_{\text{modified}} = 0.16$) รองลงมาเป็นการวิจัยเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองการทำวิจัยทำให้ท่านมีความรู้เพิ่มขึ้นการทำวิจัยของครูเป็นสิ่งที่จำเป็น การทำวิจัยทำให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีเหตุผลเชิงวิชาการการทำวิจัยทำให้ท่านมีจิตใจกว้าง รับฟังและเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น และการทำวิจัยทำให้ท่านกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.13$) ตามลำดับ

2. องค์ประกอบสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่า จากการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ สังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย ได้สรุปองค์ประกอบของสมรรถนะการวิจัยเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย หมายถึง ความสามารถของนักศึกษาครูเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน 2) ด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย หมายถึง ความสามารถในการทำงานวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามกระบวนการวิจัย 3) ด้านจิตวิทยา หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อการวิจัยในชั้นเรียน ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่นต่อการทำวิจัย

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย ด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย และด้านจิตวิทยา พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย ประเด็นที่มีความต้องการสูงสุดคือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแปลค่าสถิติพื้นฐาน และด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ สามารถแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล อาจเนื่องมาจากการเรียนวิชานี้ ผู้สอนจะออกแบบการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา โดยกำหนดให้นักศึกษาได้เรียนรู้ภาคทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยไปพร้อมกับการฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผลการวิเคราะห์ แต่เนื่องด้วยขั้นตอนกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผลการวิเคราะห์ มีขั้นตอนที่ซับซ้อนจึงทำให้นักศึกษาไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างถ่องแท้

ดังนั้น นักศึกษาจึงต้องอาศัยความรู้และทักษะเกี่ยวกับการปฏิบัติการวิจัย เพื่อให้สามารถปฏิบัติการวิจัยได้อย่างแท้จริง แต่ในด้านจิตวิทยานั้นพบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำที่สุดก็อาจเนื่องมาจากนักศึกษาครูได้เรียนรู้เกี่ยวกับจรรยาบรรณและคุณลักษณะนักวิจัยที่ดีผ่านกระบวนการปฏิบัติ และในการเรียนภาคทฤษฎีก็มี

ประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะนักวิจัยที่ดี และหัวข้อเกี่ยวกับจรรยาบรรณนักวิจัย จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้สมรรถนะในด้านจิตวิสัย มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำกว่าด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัยและด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับไชยยศ วิทย์ศิริธรรม และยวรี ผลพันธุ์ (2559, หน้า 230-246) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู พบว่าด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้ในการวิจัย และด้านความสามารถในการวิจัย (0.38) รองลงมาคือ ด้านจรรยาบรรณ (0.28) เช่นเดียวกับ ภัทรพร เกษสังข์ และคณะ (2562, หน้า 132-145) ที่ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 ของครู พบว่า สมรรถนะความสามารถด้านการวิจัยมีความต้องการจำเป็นมากเป็นลำดับแรก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบสมรรถนะทั้ง 3 ด้านดังกล่าวมาการศึกษาค้นหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการทำวิจัยต่อไป

2. องค์ประกอบของสมรรถนะการวิจัย แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย 2) ด้านทักษะปฏิบัติการวิจัยและ 3) ด้านจิตวิสัย ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีความจำเป็นสอดคล้องกับสมรรถนะ (Competency) 3 ด้านตามแนวคิดของ เดวิท แมคเคลแลน (McClelland, 1973, pp. 1-14) ที่กล่าวว่า เป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบทำให้การปฏิบัติงานนั้นๆ ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเนตรรุ่ง

อยู่เจริญ, องอาจ นัยพัฒน์ และทวิกา ตั้งประภา (2562, หน้า 143-160) กล่าวว่า สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นของการทำวิจัยสถาบันสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ในการวิจัย ด้านทักษะการทำวิจัย และด้านเจตคติต่อการวิจัย เช่นเดียวกับปิยะปทีป แสงอุไร และปัญญา ประดิษฐ์บาทูภา (2559, หน้า 25-43) กล่าวว่า สมรรถนะการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของนักศึกษาวิชาชีพครูนั้นควรมี 3 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน องค์ประกอบด้านเจตคติต่อการวิจัย และองค์ประกอบด้านทักษะของการวิจัยในชั้นเรียนสอดคล้องกับไพบวัน ดวงพะจัน (2561, หน้า 796-815) และนิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ (2561, หน้า 65-77) ซึ่งได้ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการวิจัย ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ 2) ด้านเจตคติในการวิจัย และ 3) ด้านทักษะปฏิบัติในการวิจัยในชั้นเรียน และสอดคล้องกับ Davies & Ellison (1997) และ Shermon (2004) กล่าวว่าสมรรถนะการวิจัยที่ศึกษานั้นแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติการวิจัย และด้านจิตวิสัย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ส่งเสริมทักษะที่เอื้อต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ เป็นต้น

1.2 สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูควรมีแนวทางพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู เช่น การสอนแบบ Research-Based Learning หรือ จัดระบบพี่เลี้ยง (Coaching) เป็นต้น

1.3 ความต้องการจำเป็นในการทำวิจัยด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านทักษะปฏิบัติการวิจัยสูงสุดคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแปลค่าสถิติพื้นฐาน ผู้บริหาร ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ควรวางแผนการอบรมหรือให้ความสำคัญกับเรื่องนี้

1.4 สถานศึกษาควรมีการจัดระบบพี่เลี้ยงและระบบการโค้ช (Coaching) ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยหรือครูต้นแบบด้านการวิจัย ทั้งในด้านความรู้ การปฏิบัติการวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย

1.5 ในระหว่างการเรียนรู้ สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษาครูได้มีโอกาส ทำวิจัยร่วมกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนหรืออาจารย์พี่เลี้ยง เพื่อให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

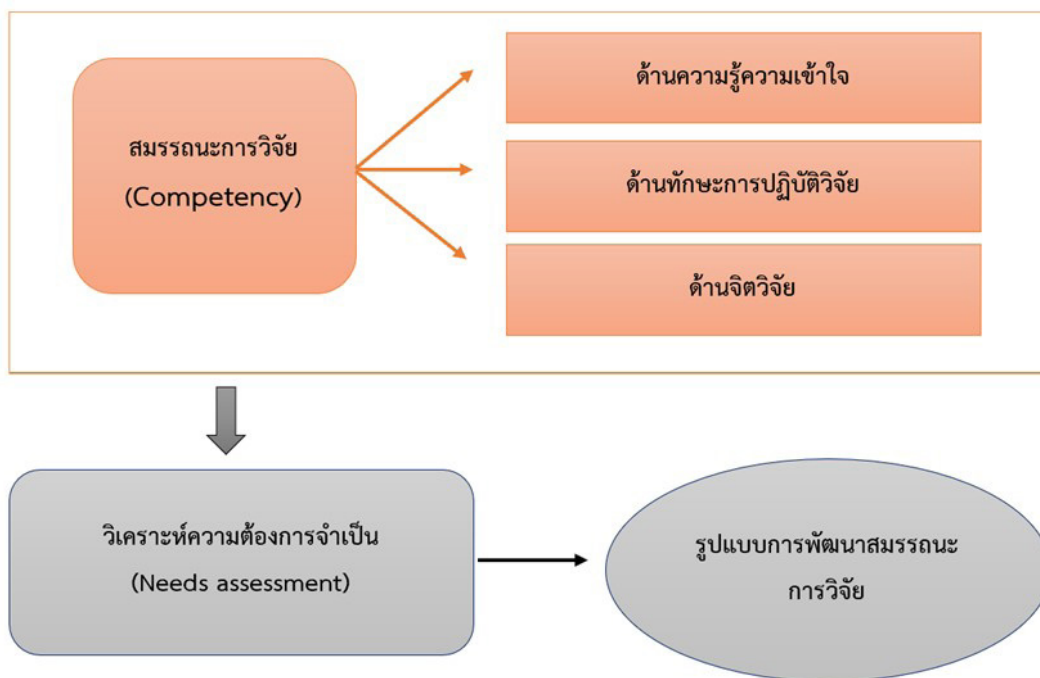
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาสมรรถนะที่อาจเกี่ยวข้องับสมรรถนะด้านการวิจัย เช่น สมรรถนะด้านการจัดการชั้นเรียน สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาสำหรับนักศึกษาครูเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานักศึกษาครูให้มีคุณภาพต่อไป

2.2 ควรมีการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู และควรมีการใช้สถิติในการวิเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะการวิจัย เช่น EFA / CFA / SEM เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยได้สรุปองค์ประกอบของสมรรถนะการวิจัยเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจการวิจัย ด้านทักษะปฏิบัติการวิจัย และด้านจิตวิทยา โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูให้มีคุณภาพ ซึ่งมีกระบวนการดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม และยุวรี ผลพันธ์. (2559). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับ
นักศึกษาครู: การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์. *Veridian E-Journal, Silpakorn
University*, 9(2), 230-246.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์. (2561). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยสำหรับ
นักศึกษาสาขาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 15(70), 65-77.
- เนตรรุ้ง อยู่เจริญ, งามอาจ นัยพัฒน์ และทวิกา ตั้งประภา. (2562). การประเมินความต้องการจำเป็นของ
สมรรถนะการทำวิจัยสถาบันสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขต
กรุงเทพมหานคร: การวิจัยแบบผสมผสานวิธี. *วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม*, 25(1), 143-160.

- ประทีนทิพย์ พรไชยยา. (2561). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 4(1), 25-43.
- ปิยะปทีป แสงอุไร และปัญญา ประดิษฐ์บาททุกา. (2559). *การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสมรรถนะวิจัยครูพลศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ไพบวัน ดวงพะจัน. (2561). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1), 796-815.
- ภัทราพร เกษสังข์ และคณะ. (2562). สมรรถนะและการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 11(1), 132-145.
- มัยดี แวดรเม และคณะ. (2561). ความต้องการจำเป็นในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านมุมมองของนักศึกษา ครู พี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศ และผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 29(2), 80-87.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *รายงานผลการศึกษากการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของต่างประเทศ*. นนทบุรี: เซ็นจูรี จำกัด.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2560). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการวิจัยในชั้นเรียนของนิสิตครู*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Davies, B. & L. Ellison. (1997). *School Leadership for the 21 Century*. London: London Rutledge.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence". *American psychologist*, 28(1), 1-14.
- Shermon, G. (2004). *Competency Based HRM: A Strategic Resource for Competency Mapping Assessment and Development Centres*. New Delhi, India: McGraw-Hill.

**การสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์
และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง
อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น***

**The Creation of a Process of Forest Conservation Participation
of Monks and Communities in Line with the Buddhist Way
of Life in Huai Yang Sub-District Municipality,
Kranuan District, Khon Kaen Province**

พระสมุห์บุญฤทธิ์ มหาบุญโญ (ศรีวิชัย), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ
และพระมหาสำรอง สกุนโต

Phra Samuh Boonyarith Mahaputhi (Sriwichai), Phra Sophonphattanabundit,
Phramaha Daosayam Vajiraputhi and Phramaha Samrong Sakthato
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: sriwichaiboon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และ
ประชาชน ตามแนววิถีพุทธ 2) ศึกษากระบวนการ การอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธ
ของเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น และ 3) ศึกษาการสร้างกระบวนการการมี
ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอ
กระนวน จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย
จำนวน 30 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การอนุรักษ์ป่าแบบมีส่วนร่วมโดยการมีพระสงฆ์ชาวบ้าน หน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน
ร่วมกันในการอนุรักษ์ป่าโดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม

*ได้รับบทความ: 24 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 22 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566

Received: February 24, 2022; Revised: March 22, 2023; Accepted: March 23, 2023

ตามแนววิถีพุทธประกอบไปด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ ความเชื่อและศาสนา จิตสาธารณะและวิกฤตทางสังคม กับป่าและการสร้างเครือข่ายร่วมกับคนภายนอกชุมชนทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

2. กระบวนการสร้างอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธ ด้วยการแสดงบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนเนื่องจากชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตน เพื่อประโยชน์ของประชาชน ผู้มีสติปัญญารอบรู้ ในด้านวิชาการต่างๆ

3. การสร้างกระบวนการ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น พระสงฆ์มีการอนุรักษ์และปลูกป่าตามหลักวิชาการ ป่าชุมชนใช้ประโยชน์ในการศึกษาปฏิบัติธรรมทั้งภาครัฐและคณะสงฆ์สนับสนุนขับเคลื่อนพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) การนำบุคคลภายนอกมาให้ความรู้และจัดเวทีเสวนาร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การสร้างกระบวนการ; การอนุรักษ์ป่า; วิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the participation in forest conservation of monks and people according to Buddhist way; 2) to study the process of forest conservation of monks and communities according to the Buddhist way of Huai Yang Sub-District Municipality, Kranuan District, Khon Kaen Province; 3) to study the creation of a participation process in forest conservation of monks and communities in line with the Buddhist way of life in Huai Yang Sub-District Municipality, Kranuan District, Khon Kaen Province. This study was qualitative research carried out by analyzing documents and interviewing a target group of 30 key informants. The obtained data were interpreted by Descriptive Analysis.

The research results were as follows:

1. Participatory forest conservation by having village monks Government agencies and private organizations together in forest conservation based on the benefits that will occur in the future belief and religion Public mind and social crisis with forests and networking with people outside the community, both government and NGOs.

2. The process of building and conserving the monks' forests according to the Buddhist way by playing an important role in the existence of the community as villagers view monks as sacrificing ascetics for the benefit of the people wise man in various academic fields.

3. Process creation Participation in forest conservation of monks and communities in line with Buddhist way of life in Huai Yang Sub-District Municipality, Kranuan District, Khon Kaen Province Monks have conservation and forest planting according to academic principles. Community forests are useful for studying and practicing Dharma, both the government and the Sangha, supporting the power of Bowon (houses, temples, schools), bringing outsiders to educate and organizing a forum with the community, continually.

Keywords: Creation of a Process; forest conservation; Buddhist Way of Life

1. บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิดในโลก ทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อทุกชีวิต โดยเฉพาะ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายทุกชีวิตล้วนเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากธรรมชาติคือป่า และอาศัยป่านั้น ในการพัฒนาการเรียนรู้รวมถึงการสร้างสรรค สิ่งต่างๆ ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละ สังคม นอกจากนั้นมนุษย์และสัตว์ต่างก็อาศัย ประโยชน์จากป่าในการดำรงชีวิตและการสืบพันธุ์ ดังนั้นเราจะพบว่ามนุษย์และสัตว์ต่างมีความ สัมพันธ์กับป่าอย่างใกล้ชิด

สำหรับพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็น องค์การทางศาสนาก็มีพัฒนาการทั้งด้านความเป็น มาและการขยายองค์การที่ต้องมีความสัมพันธ์อย่าง ใกล้ชิดกับป่าที่ไม่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตหรือ องค์การหรือสังคมอื่นๆ ดังจะพบว่าการแสวงหา โมกขธรรมคือการหลุดพ้นขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ก็ทรงเริ่มต้นที่การมุ่งตรงสู่ป่า เพื่ออาศัยความสงบจากป่านั้นในการพัฒนาจิต หรือแม้กระทั่งการตรัสรู้ของนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ของพระพุทธองค์ก็มีขึ้นภายใต้ต้นไม้ในป่า และเมื่อ

ตรัสรู้แล้วการแสดงธรรมครั้งแรกเพื่อประกาศ พระสัทธรรมก็ทรงแสดง ณ ท่ามกลางแห่งป่าคือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แม้แต่วัดหรืออารามเป็น ที่พักอาศัยของพระสงฆ์ทั้งหลายก็ล้วนแต่อยู่ในป่า โดยเฉพาะการกำหนดเขตในการทำกิจของสงฆ์ ก็ต้องกำหนดเอาชายป่าเป็นสำคัญ (มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2539) ทั้งนี้ก็เพราะการอยู่ในป่านั้น ย่อมถือว่าเป็นวัตรที่ดีในการพัฒนาจิตใจตนเอง ตามหลักของการธุดงค์วัตร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543, หน้า 114)

เราจึงพอจะมองได้ว่าป่าไม่มีความสำคัญ กับมนุษย์และสัตว์มากมาย มนุษย์และสัตว์ถ้าขาด ป่าไม้ก็ไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะป่าไม้ เป็นผู้ให้ออกซิเจนแก่สัตว์โลกทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น ทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม และป่าไม้ยังให้ความ สดชื่น ให้ความร่มเย็น ให้ความเป็นธรรมชาติ ให้ความสงบ เราจึงพอจะสังเกตได้ว่าแม้แต่ในทาง พระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ในป่า เพราะป่า เป็นสถานที่สงบเหมาะแก่การปลีกลีวเพื่อ แสวงหาความสงบทางใจ

ดังนั้น เราจึงจะพบว่าพระพุทธศาสนา มีความผูกพันกับป่าเป็นอย่างยิ่งเพราะเหตุนี้

พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรักและรู้จักบุญคุณของป่า (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), 2535, หน้า 18) ซึ่งหลักคำสอนดังกล่าวนั้นปรากฏอยู่ในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ที่ว่าด้วยการปฏิบัติตนของพระภิกษุผู้เป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาว่าจะต้องละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องแผ้วและท้ายสุดก็ทรงเน้นย้ำว่าต้องยินดีในเสนาสนะอันสงัด คือมุ่งให้พระเข้าไปสู่ป่าเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2534, หน้า 5-7)

อย่างไรก็ตาม เราจะพบว่าในปัจจุบันนี้สถานการณ์ของป่าไม้นั้นกำลังอยู่ในขั้นวิกฤต เพราะมีการทำลายป่ากันเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพราะมีสาเหตุมาจากความไม่รู้และความอยากหรือค้นหาของมนุษย์ที่ต้องการได้รับประโยชน์จากป่าด้วยการทำลายนำเอาต้นไม้มาทำประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ (ค้นหา) ของตนในรูปแบบต่างๆ (พระมหาธีระวูฒิ ธีรธมฺโม (โสเมเกษตริณฺทร์), 2543, หน้า 17-20) ทำให้พื้นที่หรือจำนวนของป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมากซึ่งผลจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายนั้นก็ได้นำให้เกิดผลกระทบต่อโลกและธรรมชาติมากมายทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนและในประเทศไทยเองสถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ก็ถูกทำลายไม่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ของโลกมากนัก ซึ่งผลจากการทำลายป่าก็ทำให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมมากมาย เช่น เกิดภาวะฝนแล้ง ดินเค็มเสีย เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง เกิดปรากฏการณ์ดินถล่ม เป็นต้น

จากการกล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม

ร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น บทบาทสำคัญในการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และบทบาทดังกล่าวถือว่า มีความสำเร็จสามารถที่จะก่อให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นบทบาทที่สมควรจะต้องนำมาศึกษาค้นคว้าวิจัย เพราะเหตุใดการดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือการอนุรักษ์ป่าในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่นนั้น จึงประสบความสำเร็จ และความสำเร็จดังกล่าวมีปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลหรือเป็นคุณลักษณะและเป็นกลยุทธ์ที่สามารถทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือได้ ซึ่งหากมีการศึกษาอย่างจริงจังแล้วคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมากและเมื่อได้ผลการวิจัยอย่างไรแล้วก็จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และประชาชนตามแนววิถีพุทธ
2. เพื่อศึกษากระบวนการการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธของเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยในเชิงเอกสาร (Document Research) และการวิจัยภาคสนาม (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัย คือ การรวบรวมเอกสาร (Document Investigation) เพื่อทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางการสร้างกระบวนการ การมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนว วิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่นศึกษาจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ เทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่นทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

พื้นที่การวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัย ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ เทศบาลตำบล ห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น โดยวิธี สัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการเลือกแบบ เจาจงและสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ พระสังฆาธิการ ตำบลห้วยยาง เจ้าหน้าทีรักษาป่า เจ้าหน้าที่เทศบาล ตำบลห้วยยาง ผู้นำชุมชนจำนวน 30 รูป/คน ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการตำบลห้วยยาง จำนวน 8 รูป 2) เจ้าหน้าที่รักษาป่า จำนวน 2 คน 3) เจ้าหน้าที่ เทศบาลตำบลห้วยยาง จำนวน 1 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 9 คน 5) ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน จำนวน 8 คน 6) นักวิชาการป่าไม้ จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept

Interviews) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และวิธีสังเกตการแบบการมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวทางการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชน ตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎี ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ใน การสร้างกระบวนการอนุรักษ์ป่าตามแนววิถีพุทธ ของเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามา ประมวลความรู้ สรุปเป็นกรอบแนวคิดขอบเขตการ วิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สร้างการ สัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุม ขอบเขตของการวิจัย นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จ แล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์เพื่อ ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา และนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ของคณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์

การตรวจสอบเครื่องมือ นำแบบสัมภาษณ์ ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความ ถูกต้อง นำข้อเสนอแนะที่ได้ปรับปรุงแล้วจากผู้ทรง คุณวุฒิทั้ง 5 ท่านมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ มี ความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

แบบสัมภาษณ์การวิจัย ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ บรรพชิต

และคฤหัสถ์ ส่วนที่ 2 สภาพบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างกระบวนการอนุรักษ์ป่าตามแนววิถีพุทธของเทศบาลตำบลห้วยยาง ส่วนที่ 3 แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 ท่าน ได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้เป็นแนวทางในการจัดทำข้อมูลครั้งนี้โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจากสาขาต่างๆ

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และประชาชนตามแนววิถีพุทธ พบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของของพระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยยางนั้นได้มีการปลูกจิตสำนึก เร่งรื้อให้มีการกระทำตามด้วยความรู้สึกรับผิดชอบด้วยความตระหนักชัดในผลกระทบที่จะเกิดหรือกำลังเกิดขึ้น งานวิจัยนี้การปลูกจิตสำนึกให้มีความรู้สึกรักและหวงแหนป่าชุมชนหรือทรัพยากรป่าไม้ในเขตชุมชนการรวมตัวกันของชุมชน บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจจะเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่กำหนดตามพื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชนจะมีระบบการติดต่อสัมพันธ์กัน มีกฎเกณฑ์และการเรียนรู้

ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ การจัดกิจกรรม และมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง ได้มองเห็นความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ป่าวนอุทยานน้ำตกบ่าหลวงของเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

2. กระบวนการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธของเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น พบว่า กระบวนการสร้างและมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธได้แสดงบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชน เนื่องจากชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นผู้ประพาศธรรมมีความบริสุทธิ์ เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตน เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ สำคัญที่สุดคือความรู้สึกว่าพระสงฆ์ เป็นผู้มีความรู้รอบรู้ในด้านวิชาการต่างๆ เห็นชาวบ้าน และสามารถให้คำแนะนำปรึกษา แก่ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี จึงทำให้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด กลายเป็นผู้นำทางด้านชีวิตและจิตใจพระสงฆ์จึงมีกระบวนการสร้างและมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนได้นำไปปฏิบัติแต่การที่จะประสบผลสำเร็จเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการถ่ายทอดและศรัทธาที่ประชาชนมีต่อวัด และพระสงฆ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้มีปริมาณและคุณภาพที่อุดมสมบูรณ์ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด และยาวนานที่สุด ซึ่งมีวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้วานอุทยานน้ำตกบ่าหลวง ตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

และหน่วยราชการที่รับผิดชอบเป็นผู้วางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ฝ่ายเดียวนั้นเปลี่ยนเป็นการให้ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมปฏิบัติกับหน่วยงานราชการ เพื่อพัฒนานวนอุทยานน้ำตกบ่าหลวง ตำบลห้วยยาง อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการวัดป่า นักวิชาการป่าไม้ พระสังฆาธิการสายปกครอง และปราชญ์ในชุมชน พบว่าการอนุรักษ์ป่าในมุมมองของพระพุทธรศาสนาสามารถประยุกต์อยู่บนพื้นฐานของกฎธรรมชาติดำเนินการกำหนดแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยมีความตระหนักในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเพื่อการยุติปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อม และแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักของความเป็นจริง ทำให้มนุษย์มีทัศนคติที่ถูกต้องว่าทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ป่า การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีมนุษย์ต้องมีการบริหารจัดการตัวเองเสียก่อนซึ่งแนวคิดการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาต้องตั้งอยู่บนแนวทางของความ เป็นจริง ต้องรู้ระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่เรียกว่า อุดุนิยาม ได้แก่ ความจริงเกี่ยวกับสสารสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพเรียกว่า พินนิยาม ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรม

สิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์เสียก่อน จึงจะสามารถช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยางได้ผลร้อยละเปอร์เซ็นต์ ป่าไม้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีประโยชน์สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยาอากาศ สัตว์ป่า แร่ธาตุต่างๆ สิ่งเหล่านี้ถ้าคนในชุมชนตำบลห้วยยางไม่ช่วยกันอนุรักษ์ต่อไปในอนาคตลูกหลานเราจะพากันอยู่อย่างไร ภาครัฐและคณะสงฆ์ควรส่งเสริมแนวทางการขับเคลื่อน 3 พลัง (บวร บ้าน วัด และโรงเรียน) ในการอนุรักษ์ป่าในพื้นที่ชุมชนที่วัดตั้งอยู่ทั่วประเทศ โดยให้ดำเนินการต่อเนื่องทุกปี ภาครัฐและคณะสงฆ์ควรตรากฎหมายในการอนุรักษ์ป่าโดยกำหนดให้พระสงฆ์และประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมและปลูกจิตสำนึกให้รักษ์ป่าแก่ชุมชน รัฐบาลและคณะสงฆ์ควรมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) เกี่ยวกับกระบวนการสร้างแนวทางการอนุรักษ์ป่าแก่วัด และบ้านที่ตั้งอยู่ในเขตป่าชุมชน ให้แก่พระสังฆาธิการทุกระดับทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยยางนั้น พระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง ได้มีการปลูกจิตสำนึก เร่งรื้อให้มีการกระทำตามด้วยความรู้สำนึกรับผิดชอบด้วยความตระหนักชัดในผลกระทบที่จะเกิดหรือกำลังเกิดขึ้นในงานวิจัยนี้ การปลูกจิตสำนึก ให้มีความรู้สึกรักและหวงแหนป่าชุมชนหรือทรัพยากรป่าไม้ในเขต

ชุมชนการรวมตัวกันของชุมชน บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเชื่อหรือศรัทธาร่วมกัน อาจจะเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่กำหนดตามพื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชนจะมีระบบการติดต่อสัมพันธ์กัน มีกฎเกณฑ์และการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการการจัดกิจกรรม และมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง ได้มองเห็นความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ป่าวนอุทยานน้ำตกบ่าหลวงของเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่นในยุคโลกาภิวัตน์นี้

จะเห็นได้ว่าความสำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนและชาวบ้านนั้น นอกเหนือจากการได้รับความเคารพศรัทธาจากชาวบ้านในฐานะนักบวชในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ยังมีบทบาทความสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน การกระทำหรือพฤติกรรมของพระสงฆ์ย่อมส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านไม่มากก็น้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจิตใจพระสงฆ์ยังมีหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการกำหนดบทบาท และหน้าที่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2505 (กรมการศาสนา, 2539, หน้า 17-19) ได้กำหนดให้พระภิกษุผู้เป็นเจ้าสำนักทำการอนุรักษ์ส่งเสริมสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความร่มรื่นและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา นอกจากจะมีบทบาททั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการบูรณะเสนาสนะ (พรชูลี อาชาวอำรุง และคณะ, 2549, หน้า 26-30)

ดังนั้น พระสงฆ์ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อชาวบ้าน พระสงฆ์จึงมีหน้าที่ในการสร้างคุณประโยชน์ให้กับชาวบ้าน มีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่มีสถานภาพทางสังคมเหนือคนทั่วไป จึงทำให้พฤติกรรมหรือการกระทำของพระสงฆ์ส่งผลต่อชาวบ้านเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยประสพสุข พันธุประยูร (2535) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย มีข้อเสนอแนะว่า ถึงเวลาแล้วที่พระสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ป่า จึงเป็นการสมควรที่จะสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังโดยไม่ผิดกฎหมาย สิ่งที่เหมาะสมและมีกิจกรรมเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์มีประสิทธิภาพในบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ 4 ประการ คือ 1) ควรเพิ่มพูนความรู้ในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้กับพระสงฆ์เพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ให้การยกย่องสนับสนุนประกาศเกียรติคุณ และถือว่าเป็นผู้นำและทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง 3) ควรจัดให้มีกองทุนเพื่อเป็นปัจจัยในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นการเฉพาะเพื่อพระสงฆ์จะไม่ต้องลำบากในการระดมทุนจากแหล่งอื่นมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการอนุรักษ์ และ 4) ควรเป็นวิธีการอนุรักษ์ที่ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง

กระบวนการสร้างและมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธ ได้แสดงบทบาท

สำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนเนื่องจากชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นผู้ประพาศธรรมมีความบริสุทธิ์เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตน เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ สำคัญที่สุดคือความรู้สึกว่าพระสงฆ์ เป็นผู้มั่งคั่งปัญญารอบรู้ในด้านวิชาการต่างๆ เหนือชาวบ้าน และสามารถให้คำแนะนำปรึกษา แก่ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี จึงทำให้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกลายเป็นผู้นำทางด้านชีวิตและจิตใจ พระสงฆ์จึงมีกระบวนการสร้างและมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอน ให้แก่ประชาชนได้นำไปปฏิบัติแต่การที่จะประสบผลสำเร็จเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการถ่ายทอดและศรัทธาที่ประชาชนมีต่อวัดและพระสงฆ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้มีปริมาณและคุณภาพที่อุดมสมบูรณ์ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด และยาวนานที่สุดซึ่งมีวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้วนอุทยานน้ำตกบ่าหลวง ตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น และหน่วยราชการที่รับผิดชอบเป็นผู้วางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ฝ่ายเดียวนั้นเปลี่ยนเป็นการให้ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติกับหน่วยงานราชการเพื่อพัฒนาอุทยานน้ำตกบ่าหลวง ตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกระบวนการสร้างและมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธของเทศบาลตำบลห้วยยาง การสร้างจิตสำนึกของชาวบ้านทำให้เห็นความสำคัญของตนเองที่มีต่อป่าเขา เป็นสิ่งสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้าน ท่านจึง

ชักชวนชาวบ้านให้มีส่วนร่วมด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นเพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างชาวบ้านกับป่าเขา ชาวบ้านจะเกิดความรู้สึกในทางเกื้อกูลต่อกันมากขึ้นเพราะการมีส่วนร่วมนี้ ชาวบ้านจึงมีความเคารพและเห็นความสำคัญของตนเองและอยากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าเขามากขึ้นอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน หมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างป่าไม้ ภูเขา ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรอันสำคัญของชุมชนหมู่บ้าน เนื่องจากชาวบ้านต้องอาศัยป่าในการดำรงชีวิต ท่านจึงเล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของป่าเขา แต่ป่าในแถวชุมชนหมู่บ้านได้มีความเสื่อมโทรมอย่างมาก และมีพื้นที่น้อยลงทุกปี ด้วยน้ำมือมนุษย์ซึ่งเป็นผู้อาศัยป่า ท่านจึงเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากคำแนะนำของชาวบ้านและหน่วยงานอื่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้มีจุดมุ่งหมายในการรักษาฟื้นฟูสภาพป่าเขาและรักษาสภาพเดิมไว้ให้คงอยู่มากที่สุด พร้อมกับการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านด้วยการชักชวนชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมอันดีของชาวบ้านต่อสิ่งแวดล้อมอันเป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบต่อไป โครงการตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้มีพระราชดำริจัดทำโครงการต่างๆ ขึ้น เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้หลายโครงการทั่วประเทศ โดยเฉพาะโครงการป่ารักษาน้ำ โครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) ศูนย์ศึกษาพัฒนาตามพระราชดำริและการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ต่างๆ ยังส่งผลให้มีการร่วมมือจากพสกนิกร

และองค์กรต่างๆ เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีโครงการของเอกชน เช่น โครงการราชพฤกษ์ จัดโครงการปลูกต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าธรรมชาติ โครงการพระราชดำริ และโครงการเอกชนต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดความร่วมมือในหมู่พสกนิกร เพื่อทำการอนุรักษ์ป่าไม้ให้บรรลุเป้าหมายได้ นับว่าเป็นประโยชน์ต่องานอนุรักษ์ป่าไม้อย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระบูรภรณ์ บริบูรณ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่องป่าไม้ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาและความเชื่อของชาวบ้าน: ศึกษากรณีความเชื่อของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้จังหวัดน่าน พบว่า ป่าไม้เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญยิ่งต่อมนุษยชาติ ในการช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ อันที่จะไม่นำมาซึ่งภัยพิบัติทางธรรมชาติแก่มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเมื่อฝนตกดินที่ไร้คุณภาพก็ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ หรือไม่ก็เกิดอุทกภัยอย่างฉับพลัน ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน ปัญหามลพิษ อุณหภูมิสูงขึ้น เป็นต้น

แนวทางในการสร้างกระบวนการอนุรักษ์ป่าตามแนววิถีพุทธ การนำเสนอหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งป่าไม้ถือว่าเป็นหัวใจของสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญและเกี่ยวโยงกับทรัพยากรน้ำ ดิน อากาศ สัตว์ป่าทำให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและการดำรงชีพของมนุษย์ ผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สามารถนำเอาหลักคำสอนดังกล่าวของพระพุทธศาสนาไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไปเบื้องหลังของ

การปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เบื้องหลังของการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแนวคิด 2 ประการ คือแนวคิดพิชิตธรรมชาติ เป็นนายเหนือธรรมชาติและแนวคิดเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ โดยถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จะต้องดำเนินชีวิตให้เอื้ออาทรสอดคล้องเป็นอันเดียวกันกับธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติถูกทำลาย มนุษย์ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติย่อมได้รับผลกระทบทั้งในทางส่วนตัวและโครงสร้างอย่างไม่ต้องสงสัย การที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการอยู่ป่า ทรงแนะนำให้ภิกษุอยู่ป่า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 235) ทรงตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเข้าไปอาศัยป่าช้าแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่เมื่อเธอเข้าไปอาศัยป่าช้านั้นอยู่ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่นอาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ก็ไม่พึงความสิ้นไป และภิกษุนั้นไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วยส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัชบริขารเหล่าใดที่บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค ปัจจัยเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก ภิกษุนั้นควรหลีกไปเสียจากป่าช้านั้น ในเวลากลางคืนหรือในเวลากลางวันก็ตาม ไม่ควรอยู่ซึ่งเห็นด้วยกับงานของภทพร สิริกาญจน (2536, หน้า 21-29) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์มีความสำคัญในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยปฏิบัติหน้าที่ตามพุทธบัญญัติและจิตสำนึกที่ได้รับการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

จากขรรวาส ดังนั้นพระสงฆ์ จึงได้ทำหน้าที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรมและการปฏิบัติเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชน ทั้งด้านวัตถุและการแก้ปัญหาชีวิตอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทำให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ สุขความเจริญ และเลือกประกอบอาชีพที่นอกจากนี้ พระสงฆ์อาจให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิต โดยใช้พุทธธรรมเป็นแนวทาง ในบางกรณีบทบาทการสงเคราะห์ประชาชนทางด้านวัตถุด้วยได้แก่ การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียนต่างถิ่น และผู้มาปฏิบัติธรรมรักษาศีลในวัด และการให้ประชาชนที่ยากจนได้เช่าที่ดินของวัดในราคาถูกเพื่อปลูกสร้างบ้านพักอาศัย เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยการให้พระสงฆ์ศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างถูกวิธี

1.2 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้บุคคล หน่วยงานต่างๆ ในสังคมให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.3 หน่วยงานของรัฐและคณะสงฆ์ควรให้การสนับสนุนหรือยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความสำคัญต่อหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา ดินน้ำ

ลำธารให้ปรากฏต่อสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

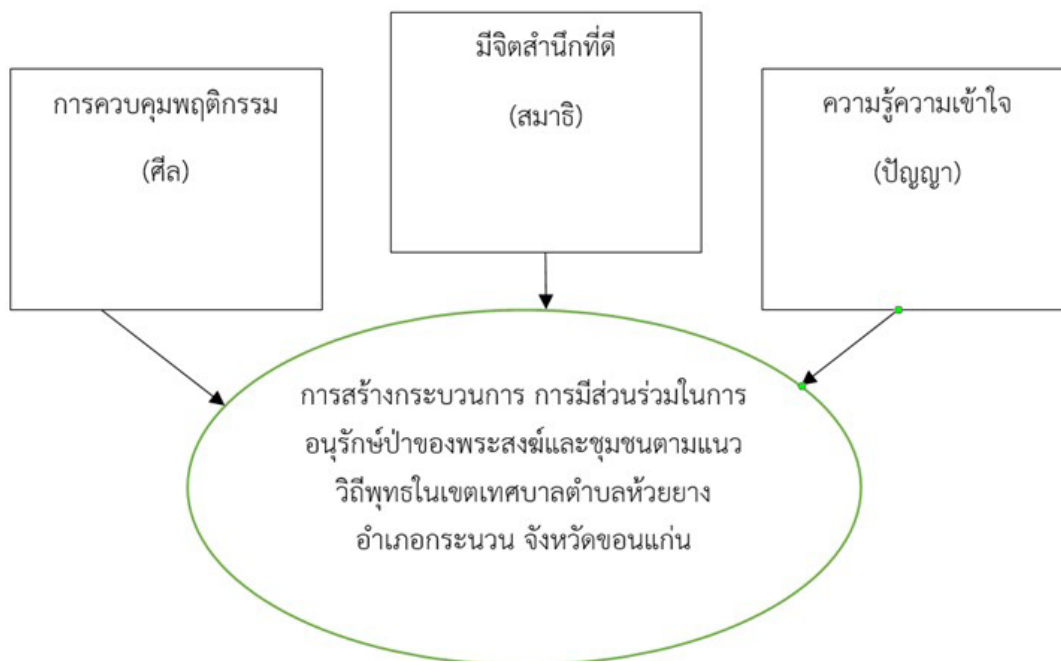
2.1 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการขับเคลื่อนพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) กับการสร้างกระบวนการอนุรักษ์ป่าตามแนววิถีพุทธในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การสร้างกระบวนการอนุรักษ์ป่าตามแนววิถีพุทธในมิติต่างๆ

2.3 ควรศึกษาพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กระบวนการอนุรักษ์ป่าตามแนววิถีพุทธ โดยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งป่าไม้ถือว่าเป็นหัวใจของสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ ดิน อากาศ สัตว์ป่าทำให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและดำรงชีพของมนุษย์ผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สามารถนำเอาหลักคำสอนดังกล่าวของพระพุทธศาสนาไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน องค์ความรู้การสร้างกระบวนการ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์และชุมชนตามแนววิถีพุทธในเขตเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2539). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านศาสนา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ประสพสุข พันธุ์ประยูร. (2535). *บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรชูลี อาชวอำรุง และคณะ. (2549). *โครงการศึกษาวิจัยการศึกษาทบทวนโครงการครู พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม*. (รายงานฉบับย่อ). กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2534). *พระกับป่ามีปัญหาอะไร*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ). (2535). พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่า. *นิตยสารเสขิยธรรม*, 9(2), 18.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระบูรณกรณ บัณฑิต. (2539). ป่าไม้ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาและความเชื่อของชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาธีระวุฒิ ธีระมโน (โสสมเกษตรินทร์). (2543). บทบาทของพระสงฆ์ต่อบุคคลในการชี้นำและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต).
- พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรพร สิริกาญจน์. (2536). หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียนสุวณโณ ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำภาษาไทย
โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*
Development of Reading and Spelling Thai Language Skills by
Using the Reading Skills Exepcises of Students in Grade 2 Students

อนันต์ ลากุล และเนตลดา คาน

Anan Lakul and Nedlada Khan

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Anan.la@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E_1/E_2 = 80/80$ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน ประชากรที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/7 จำนวน 35 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนประตูลี้ โดยใช้วิธีการสุ่มเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ การอ่านและการอ่านสะกดคำ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบฝึกทักษะการอ่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) การทดสอบที (T-Test) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80.22/81.50

2. ผลสัมฤทธิ์การอ่านและการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การอ่าน; แบบฝึกทักษะการอ่าน; ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

*ได้รับบทความ: 13 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2566; ตอบรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566

Received: November 13, 2022; Revised: March 20, 2023; Accepted: March 23, 2023

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop reading and spelling Thai Language Skills of grade 2 students to be effective according to the criteria $E_1/E_2 = 80/80$, 2) to compare reading and reading achievement Spell the words of grade 2 students before and after class using reading practice exercises. The sample consisted of 35 students Grade 2/7 studying in the Primary school in the first semester of the academic year 2022 at Pratuchai School using a specific random method the research instrument was a learning management plan. Reading and spelling Pre-study and post-study achievement test reading skills exercises the statistics used to analyze the data were percentage (%), mean ($\bar{x}$), t-test (T-Test) and standard deviation (S.D.).

The research result finds that:

1. Developing reading and spelling skills of grade 2 students with efficiency according to the standard 80.22/81.50.
2. The achievement in reading and spelling of grade 2 students who used the reading skills exercises for grade 2 students after school was higher than before statistically significant at the .05 level.

Keywords: reading; reading skills exercises; grade 2

1. บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีความสำคัญสำหรับคนไทย ภาษาประจำชาติเป็นเอกลักษณ์ความมั่นคงของชาติและเป็นมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษสร้างไว้เพื่อเป็นเครื่องแสดงว่าชาติไทยเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ มีวัฒนธรรม มาตั้งแต่โบราณกาล การเรียนรู้ภาษาไทย ให้สื่อสารได้ถูกต้องจึงมีความสำคัญยิ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2559) กล่าวว่าภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

การอ่าน การอ่านออกเสียง อ่านจับใจความ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่านนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งยังต้องอาศัยความรู้และทักษะด้านต่างๆ ในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เป็นทักษะที่สำคัญของการใช้ภาษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทักษะที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ และการถ่ายทอดทางภาษาคือทักษะการอ่านและการเขียน เพราะการอ่านเป็นเครื่องมือ

สำคัญที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ และใช้วิธีการอ่าน ที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้อ่านทุกคน การรู้จักฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้อ่านมีพื้นฐานในการอ่านที่ดี ทั้งจะช่วยให้เกิดความชำนาญและมีความรู้กว้างขวาง การอ่านจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2545, หน้า 2) กล่าวโดยสรุปภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ “ทั้งทักษะการอ่านและการฟังเพื่อรับรู้เรื่องราว ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ช่วยพัฒนาสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น ยิ่งในยุคปัจจุบันมีข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้การติดต่อสื่อสารและรับข้อมูลข่าวสารได้หลากหลายรูปแบบ ผู้คนต้องขวนขวายหาความรู้เพื่อให้ก้าวทันเหตุการณ์ โดยอาศัยการอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องผู้ที่มีทักษะการอ่านที่ดีจะสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองสังคมและประเทศชาติได้ (อุษาวดี ชุกกลิ่นหอม, 2560, หน้า 13) ดังนั้น เด็กไทยทุกคน ควรเรียนรู้และใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง ให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างพินิจพิเคราะห์ สามารถนำความรู้ ความคิดเรียบเรียงคำตามหลักภาษาได้ถูกต้องตรงตามความหมาย กาลเทศะและใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาการอ่านและการอ่าน สะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/7 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพบ

ผู้เรียนมีความบกพร่องทางการอ่านสะกดคำ เช่น การจำพยัญชนะ การจำสระบางตัวไม่ได้ การประสมคำซ้ำ จึงเป็นปัญหาทำให้นักเรียน อ่านหนังสือได้ช้า เนื่องจากประสมคำไม่ถูกต้องส่งผลให้นักเรียนขาดสมาธิในการอ่าน ซึ่งอาจเป็นปัญหาจากวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการพัฒนาการอ่านไม่เพียงพอ

ด้วยความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำ โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อแก้ปัญหาสำหรับผู้เรียนที่มีปัญหา ด้านทักษะการอ่าน และอ่านสะกดคำ อีกทั้งยังยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น โดยการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านมีการแก้ปัญหาด้วยการวางแผนจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E_1/E_2 = 80/80$
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านและการอ่านสะกดคำก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย

ตามรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย ใช้การเก็บรวบรวม

ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบแผนการเก็บข้อมูล

(One-Group Pretest-Posttest Design)

กลุ่ม (Group)	ก่อนเรียน (Pretest)	วิธีการสอน	หลังเรียน (Posttest)
E	O1	X	O2

E หมายถึง กลุ่มทดลอง
O1 หมายถึง การทดสอบก่อนเรียน
X หมายถึง การอ่านจับใจความโดยใช้ทฤษฎี 5 W 1 H

O2 หมายถึง การทดสอบหลังเรียน

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/7 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 35 คน ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านและการอ่านสะกดคำจำนวน 5 แผน ระยะเวลาทั้งสิ้น 3 สัปดาห์ เรื่อง (1) การอ่านคำที่ประสมด้วยสระอา และสระอิ (2) การอ่านคำที่ประสมด้วย สระอู และสระอุ (3) การอ่านคำ ที่ประสมด้วยสระอู สระอำ สระไอ สระโอ สระโ (4) การอ่านคำที่ประสมด้วยสระอะ สระอิ สระเอะ สระเอ สระอัว สระออ (5) การอ่านคำที่ประสมด้วยสระเอื้อ สระเออ สระเอา สระแอะ สระแอ และ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่องการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่องการอ่านจำนวน 20 ข้อ และแบบฝึกทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน

10 ชุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการทดลองเก็บรวบรวมเก็บรวบรวมข้อมูล ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โดยดำเนินการเก็บข้อมูลรวบรวม ดังนี้ 1) ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยไปยังครูผู้สอนเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ครูผู้สอนและนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทราบ จากนั้นทำการทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างวิชาภาษาไทย เรื่องการอ่าน จำนวน 20 ข้อ โดยมีระยะเวลาในการทำข้อสอบ 30 นาที 2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 สัปดาห์ และในระหว่างการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนทำแบบทดสอบการอ่าน จำนวน 3 ชุด และเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนแล้ว ทำการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องการอ่าน จำนวน 20 ข้อ โดยมีระยะเวลาในการทำข้อสอบ 30 นาที

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมาวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ 1) นำแบบทดสอบที่สร้างตรงหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของคำที่นำมาใช้ในแบบฝึกและ

ความเหมาะสมทางภาษาที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนน โดยผู้เชี่ยวชาญทางการสอน วิชาภาษาไทยจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณค่าด้านเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ จากนั้นนำค่ามาพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยใช้ สูตรของโรวินลลีและแฮมเบลตัน การวิจัยได้คัดเลือก ข้อสอบที่มีค่าดัชนี 0.6-1.00 จำนวน 20 ข้อ 2) นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Try out) กับบุคคล 20 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ 3) นำคำตอบที่ตอบแล้วตรวจให้คะแนน และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาว่าข้อสอบตรงกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ตั้งไว้หรือไม่ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน และข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบหรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน และนำผลคะแนนมาวิเคราะห์ความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกข้อสอบเป็นรายข้อ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ได้คัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่า (p) ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ไม่ต่ำกว่า 0.20-1.00 แล้วคัดเลือกข้อสอบจำนวน 20 ข้อ และ 4) นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จำนวน 20 ข้อมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.61 และนำแบบทดสอบที่ผ่าน การตรวจสอบคุณภาพแล้วเป็นแบบทดสอบฉบับจริงชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก 20 ข้อ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำโดยใช้แบบฝึกทักษะ การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง การอ่าน การอ่านและการอ่านสะกดคำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/7 ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านสามารถวิเคราะห์หาค่าของตัวแปรต่างๆ ผลปรากฏตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์การอ่านและการอ่านสะกดคำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่าน ให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์ 80/80 ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การอ่านและการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่าน ให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์ 80/80

แบบทดสอบการอ่านระหว่างเรียน			แบบทดสอบหลังเรียน			ประสิทธิภาพ
คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	E_1	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	E_2	E_1 / E_2
45	36.10	80.22	20	16.30	81.50	80.22/81.50

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลการอ่าน และการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยแบบฝึก

ทักษะการอ่านมีประสิทธิภาพตามตามเกณฑ์มาตรฐาน 80.22/81.50

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำ โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่าน

ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความของนักเรียนก่อนและหลังเรียน						
แบบทดสอบ	คะแนนเต็ม	N	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	0	35	6.93	2.34	26.54	0.00*
หลังเรียน	20	35	16.30	1.07		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่าการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านพบว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน มีผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำโดยใช้แบบฝึกทักษะ การอ่านของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปราย

ผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากผลการศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่สร้างขึ้น พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.22/81.50 ซึ่งเท่ากับเกณฑ์มาตรฐานและสูงกว่ามาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ โดยสืบเนื่องมาจากผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อีกทั้งแบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นได้เป็นไปตามขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสม ทั้งยังมีความหลากหลายเหมาะสมกับวัยและความสนใจ

ของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีรูปภาพประกอบ สีสดใสสวยงามเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ส่งผลให้นักเรียนนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ รูปแบบของการจัดกิจกรรมแบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก ตามหลักการอ่าน โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเนื่องจากเป็นการสอนในรูปแบบการเรียนที่โรงเรียน การเรียนที่ห้องเรียนมีทั้งนักเรียนและคุณครู แบบฝึกทักษะจึงเป็นการใช้สื่อ Power Point ขึ้นจอภาพ มีสีสันที่สวยงามดึงดูดผู้เรียนในการเรียนการสอน จึงทำให้ผลการศึกษาระสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของพรพรหม แก่นจันทร์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปทุมวิไล พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้แผนผังความคิด เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนสะกดคำมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.18 /85.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญญา บุญนิธิ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบฝึก

อ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกวินิจฉัยเป็นรายบุคคล พบว่า การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.00 คะแนน และ 16.40 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จากผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประตูลี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 6.90 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.30 แสดงให้เห็นว่า หลังการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทำให้นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องมาจากเนื้อหาในแบบฝึกทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งคำที่นำมาใช้นั้นมาจากสิ่งรอบตัวนักเรียน เช่น นิทาน และคำศัพท์ที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนได้อ่านตามหลักการอ่านเกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น หลังจากที่ได้เรียนในการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จัดทำขึ้นในห้องเรียน จึงทำให้มีคะแนนหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ชลเกริก เกียรติ (2561, หน้า 40) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านและเขียนคำพื้นฐาน ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านและเขียนดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านและเขียน คำพื้นฐานสูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 83.33

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

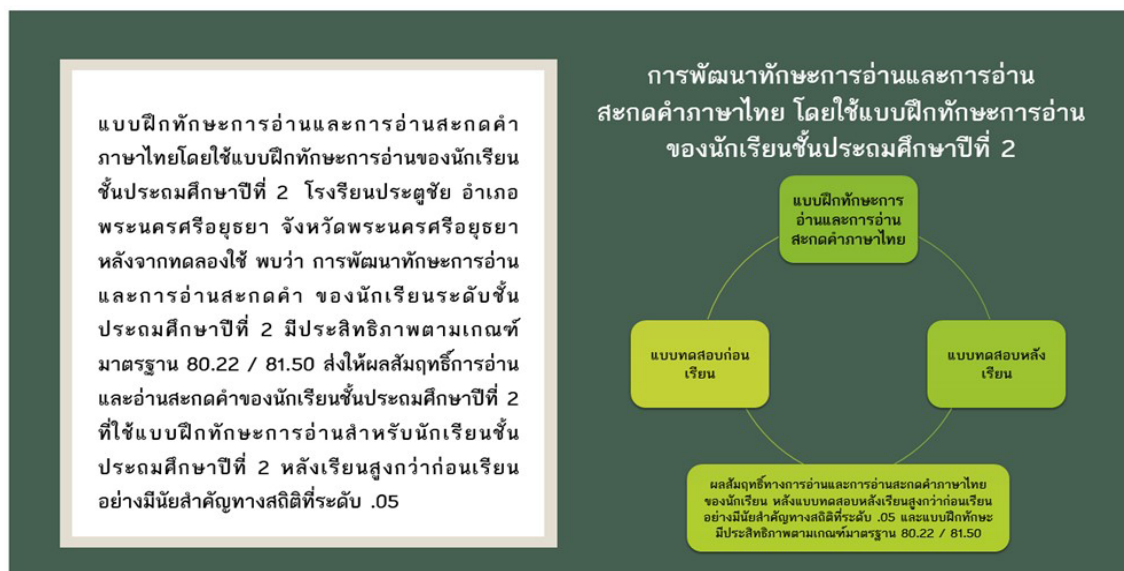
ควรศึกษาการจัดการเรียนการสอนแบบอื่นๆ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย สามารถใช้แก้ปัญหาภาพรวมของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รูปแบบอื่น เช่น บทเรียนสำเร็จรูปแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นการนำแบบฝึกทักษะการอ่านมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน โดยมีหลักการอ่าน คือ อ่านโดยนำพยัญชนะต้น สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกดมาประสมเป็นคำอ่าน โดยต้องให้นักเรียนสังเกตรูปคำพร้อมกับการอ่าน เมื่อสะกดคำจนจำคำอ่านได้แล้ว ทำให้ไม่ต้องใช้วิธีการสะกดคำนั้น ให้อ่านเป็นคำได้เลยซึ่งจะทำให้ นักเรียนอ่านจับใจความได้และอ่านได้เร็วมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการอ่านสะกดคำภาษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กาญจนา ชลเกริกเกียรติ. (2561). *การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1. (รายงานการวิจัย)*. สุราษฎร์ธานี: โรงเรียนวัดบ่อมะปริง.
- ขวัญภา บุญนิธิ. (2564). *การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบฝึกวินิจฉัยเป็นรายบุคคล. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *หลักการวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรชกร แก่นจันทร์. (2557). *การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปทุมวิไล. (รายงานการวิจัย)*. ปทุมธานี: โรงเรียนปทุมวิไล.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2545). *หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อุษาวดี ชุกกลิ่นหอม. (2560). *การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบ SQ5R. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก* Development Strategies for Instructional Morality Management of Buddhist Schools in Tak Province

พระพิณิจ ด้วนนา, ศรัณย์ วงศ์คำจันทร¹ และกิตติพัทธ์ เอี่ยมรอด²

Phrapinit Duangna, Saran Wongkhamchantra and Kittiphat Lemrod

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร¹

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก²

Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand

Tak Provincial Public Health Office, Thailand

Corresponding Author, E-mail: jukjuk_12@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก 2) กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก และ 3) ประเมินกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R & D) กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสอนศีลธรรมและผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ รวมทั้งสิ้น 156 รูป/คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 16 รูป/คน โดยการสนทนากลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน ส่วนยกร่างกลยุทธ์ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 15 รูป/คน ตรวจสอบร่างกลยุทธ์ จำนวน 12 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการประเมินกลยุทธ์การโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไป พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหา พบว่า ขาดการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ขาดประเด็นด้านหลักสูตรจากชุมชน ขาดคณะกรรมการจัดการเรียนการสอน และขาดการแบ่งหน้าที่และภารกิจ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมใน

*ได้รับบทความ: 23 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566

โรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก พบว่า มีทั้งผู้ที่ประสบความสำเร็จและผู้ที่มีอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะสื่อและวัสดุอุปกรณ์

2. กลยุทธ์ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 1) ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม 2) สร้างสื่อ นวัตกรรม 3) สนับสนุนการวัดผลและการประเมินผลที่หลากหลาย 4) เสริมสร้างเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วม และ 5) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. ผลการประเมินกลยุทธ์ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา; การจัดการเรียนการสอนศีลธรรม; โรงเรียนวิถิพุทธ

Abstract

The objectives of this research were 1) to examine the problems and factors related to teaching moral management of morality teaching monks of Buddhist schools in Tak Province, 2) to study the development strategies for moral teaching management of morality teaching monks of Buddhist school in Tak province, and 3) to evaluate the strategies for moral teaching management of morality teaching monks of Buddhist schools in Tak province using research and development model (R & D). The samples were 156 morality teaching monks and Buddhist school administrators or servitors by using stratified random sampling and focus group with 16 people those who were successful in teaching and learning to draft strategies by workshops of 15 people, 12 people of strategic draft review by connoisseurship. Strategic evaluation with 17 experts was to find the mean and standard deviation.

The result showed that:

1. The general condition was found that the overall was at high level, as for the problem, it was found that a lack of workshop, curriculum assessment, teaching and learning committee, division of duties and missions, factors related to moral teaching management of morality teaching monks of Buddhist schools in Tak province, it was found that there were both successful people and those who had the obstacles in teaching, especially, the media and equipment.

2. The strategies development consisted of 5 strategies: 1) to promote the moral teaching management, 2) to create the innovative media, 3) to support the various assessment and evaluation, 4) to strengthen the participatory networks, and 5) to promote exchanges of knowledge.

3. The results of strategic evaluation of appropriateness, possibility and usefulness, it was found that the appropriateness and usefulness aspects, the overall was at the highest level and the possibility aspect was at a high level.

Keywords: Development Strategies; Moral Teaching Management; Buddhist School

1. บทนำ

ปัจจุบันวิทยาการเทคโนโลยี และการสื่อสารเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน ทั่วไวก่อให้เกิดความสับสนในการรับและเลือกใช้ค่านิยมที่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มุมมอง วิธีคิด ทักษะค่านิยมทางสังคม และวัฒนธรรม ของผู้ใช้อีกด้วย ทำให้เด็กในยุคดิจิทัล จึงมีมุมมองความคิดที่แตกต่างออกไป (กานต์เชาวน์นิรติศัย, 2557) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาจึงเป็นความพยายามในการผสมผสานเอาหลักธรรม ของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับวิชาสมัยใหม่ ก่อให้เกิดการบูรณาการหรือผสมผสานด้วยการพยายาม ในการที่จะใช้หลักไตรสิกขา หรือศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จน หล่อหลอมให้เกิดเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการ เพื่อเป็นคนดีคนเก่งในศตวรรษที่ 21 (พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภโณ ยอดคำปา), 2561, หน้า 516-526)

การดำเนินของโรงเรียนวิถีพุทธทุกแห่งในปัจจุบันนี้ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (2560) ดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบแนวทางการดำเนินการ 29 ประการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน 4) ด้านส่งเสริมวิถีพุทธ และ 5) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ และในด้าน การเรียนการสอนโดยมีแนวคิดให้มีการนำหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนานักเรียนอย่างบูรณาการในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และวิถีวัฒนธรรมเมตตา ซึ่งเปิดตัวโครงการตั้งแต่ปีพ.ศ. 2546 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ในภาพรวมทั่วประเทศมีโรงเรียนในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 22,407 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 73.73 ของจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้นจำนวน 30,388 โรงเรียน โดยในจำนวนนี้มีโรงเรียนวิถีพุทธได้พัฒนายกระดับเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน 935 โรงเรียน และพัฒนายกระดับเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 59 โรงเรียน (กิตติภักช

กนธดาสกุล, 2562) แต่ถึงอย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังประสบปัญหา ด้านเนื้อหาและหลักสูตรคือ ขาดความรู้ในการเขียนแผนการจัดการการเรียนรู้ ด้านการผลิตและการใช้สื่อคือ ไม่มีความรู้ ความสามารถในการผลิตสื่อ ประกอบการสอน ด้านการดำเนินการสอนคือ ไม่มีครูช่วยควบคุมชั้นเรียนทำให้ควบคุมนักเรียนได้ไม่ดี และด้านการวัดผลประเมินผลคือ ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินผล (พระครูสมุห์วิโรจน์ วรมงคล, 2555) ดังนั้น สังคมไทยเป็นสังคมวิถีพุทธ คือวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ผูกพันกับวัดและพระสงฆ์ แต่ปัจจุบันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปอย่างก้าวกระโดดและรวดเร็วตามกระแส “โลกาภิวัตน์” หรือโลกการสื่อสารไร้พรมแดน คนในสังคมมุ่งการแข่งขันกันทำงานเพื่อความสำเร็จด้านธุรกิจหรืออาชีพ มีค่านิยมฟุ้งเฟ้อหรือหลงใหลวัตถุ เกิดลัทธิบริโภคนิยม การเปลี่ยนแปลงและค่านิยมดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมโดยกว้าง และเป็นปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาด้านพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังเรียนหนังสือและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศ ดังนั้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจของเด็กวัยรุ่น จึงเป็นเรื่องสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการเผยแผ่ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และนำพาเยาวชนให้มีพฤติกรรมที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา

ประเทศชาติในอนาคต จึงต้องมีการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาทำให้พระสงฆ์ควรมีบทบาทเชิงรุกในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมโดยเฉพาะการปลูกฝังให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม การศึกษาเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563)

จากสถานการณ์และปัญหาที่กล่าวย่อมาแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนวิถีพุทธยังประสบปัญหาหลายประการจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลด้านการนำสื่อและวัสดุอุปกรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ศีลธรรม โดยเฉพาะในด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ต่อการพัฒนาการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 253 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก จำนวน 20 โรงเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากทั้ง 2 เขตจำนวน 231 โรงเรียน และโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 2 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 486 โรงเรียน และมีโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดตากจำนวน 234 แห่ง มีพระสอนศีลธรรม 132 รูป ปิงปประมาณ 2565 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดตากที่สามารถพัฒนาวิธีการเรียนการสอนของครูสอน

ศีลธรรมในโรงเรียนได้เป็นอย่างดีโดยมองถึง ประเด็นปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งการพัฒนาและประเมินกลยุทธ์การจัดการ เรียนการสอนศีลธรรมที่สามารถการจัดการปัญหา ในโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดตาก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการ จัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก

3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การจัดการเรียน การสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิถิพุทธ จังหวัดตาก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนา กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ และปัญหา การพัฒนาการจัดการเรียนการ โดยดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) ใช้แบบสอบถามกับ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ ผู้บริหาร โรงเรียนวิถิพุทธ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งสิ้น 396 รูป/คน

กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้จำนวน 156 รูป/คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยมี 4 ประเด็น หลัก ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการจัดการ เรียนการสอน 3) ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และ 4) ด้านการวัดผลและการประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก 2) ใช้การสนทนากลุ่มโดยผู้ให้ข้อมูล จำนวน 16 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ วิเคราะห์เนื้อหาภายในประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และ 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กร และปัจจัยภายนอก ประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านเทคโนโลยี และ 4) ด้าน กฎหมาย ซึ่งแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ค่าประเมินความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหามากกว่า 0.60 ทุกข้อ และได้ค่าความ เชื่อมั่นต่อแบบสอบถามของปัญหาการจัดการเรียน การสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิถิพุทธ มีค่าเท่ากับ .93 และปัจจัยการจัดการเรียน การสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิถิพุทธ มีค่าเท่ากับ .95

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อเก็บข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และนำมาพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน ศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) แนวทาง การจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอน

ศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตากที่ประสบความสำเร็จโดยวิธีการสัมภาษณ์ คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และผู้เรียน รวม 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis และการจัดทำร่างกลยุทธ์โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้องและเหมาะสม และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 27 รูป/คน ได้แก่ พระสอนศีลธรรม ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักวิชาการด้านการบริหารหรือด้านการพัฒนา และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 3) ตรวจสอบร่างกลยุทธ์โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและให้มีการเพิ่มเติมข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตากแล้ว ได้ดำเนินการให้ผู้ทรงวุฒิ ประเมินผลกลยุทธ์ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสอดคล้อง 2) ด้านความเหมาะสม 3) ด้านความเป็นไปได้ 4) ด้านความเป็นประโยชน์ เพื่อไปเก็บรวบรวมโดยใช้แบบประเมินกับผู้ทรง

คุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 การประเมินความสอดคล้องของกลยุทธ์ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 2 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก 5 ระดับโดย 1) การประเมินด้านความสอดคล้อง 2) การประเมินด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของการประเมินด้านความสอดคล้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก สรุปได้ดังนี้

1.1 สภาพการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตากโดยภาพรวมสภาพการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร พบว่า มีการกำหนดรายละเอียดแผนงานด้านการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมตามหลักสูตรอย่างเหมาะสม 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีการกำหนดงานและกิจกรรมที่ต้องกระทำเพื่อความสำเร็จของเป้าหมาย มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) ด้าน

สื่อและวัสดุอุปกรณ์ พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ได้เหมาะสม และ 4) ด้านการวัดผลและการประเมินผล พบว่า มีการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานด้านการวัดผลและการประเมินผล เป็นลายลักษณ์อักษรและสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกอย่างชัดเจน

1.2 ปัญหาการจัดการเรียนการสอน ศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จังหวัดตาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร พบว่า ขาดการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเชิญผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ไม่นำผลการประเมินด้านหลักสูตรจากผู้ประเมินขององค์กร และชุมชน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ไม่มีคณะกรรมการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมและไม่มี การกำหนดบทบาทหน้าที่ร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและพระสอนศีลธรรม 3) ด้านสื่อและวัสดุ อุปกรณ์ พบว่า ไม่มีการประยุกต์ใช้เทคนิควิธีการ สื่อสารและสนใจทำให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมพัฒนาสู่เป้าหมาย และไม่มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ในการพัฒนาด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และ 4) ด้าน การวัดผลและการประเมินผล พบว่า ขาดการ กำหนดมาตรฐานการดำเนินงานด้านการวัดผลและการประเมินผลที่เป็นลายลักษณ์อักษร

1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จังหวัดตาก

1.3.1 ปัจจัยภายในทั้ง 5 ด้าน เมื่อสรุปเป็นจุดแข็งและจุดอ่อน พบว่า 1) จุดแข็ง ด้านผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ความสามารถในการ

บริหารสถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารจัดการสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบ 2) จุดแข็งด้านบุคลากร ได้แก่ พระสอนศีลธรรมมีความรู้ คุณวุฒิ ตรงตามที่กำหนดและมีประสบการณ์จุดอ่อน ได้แก่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมมีอยู่อย่างจำกัด 3) จุดแข็ง ด้านงบประมาณ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากรจากองค์กรทางศาสนาอย่างเหมาะสม จุดอ่อน ได้แก่ ฐานข้อมูลในการจัดสรรงบประมาณไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง 4) ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์สามารถใช้การจัดการเรียนสอนได้ จุดอ่อน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพุทธไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และ 5) จุดแข็ง ด้านวัฒนธรรมองค์กร ได้แก่ โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ

1.3.2 ปัจจัยภายนอกทั้ง 4 ด้าน

เมื่อสรุปเป็นโอกาสและอุปสรรค พบว่า 1) โอกาสด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ เศรษฐกิจของชุมชนในเขตบริการโรงเรียนวิสุทธิพุทธเอื้อต่อการระดมทุนในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ภาวะคุกคาม ได้แก่ ค่าครองชีพที่สูงขึ้นส่งผลกระทบต่อการจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ 2) โอกาสด้านสังคม ได้แก่ สังคมไทยนับถือศาสนาพุทธเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม มีระบบเทคโนโลยีและระบบดิจิทัลและรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุน ภาวะคุกคาม ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) จำเป็นต้องมีการใช้เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอน 3) โอกาสด้านเทคโนโลยี ได้แก่ หน่วยงานและองค์กรใน

ท้องถิ่นตระหนักและให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ภาวะศุภคาม ได้แก่ บทเรียนศีลธรรม มีสาระการเรียนรู้หนึ่งในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 4) โอกาสด้านกฎหมาย ได้แก่ โรงเรียนมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2. กลยุทธ์การพัฒนาและร่างกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดตาก พบว่า วิสัยทัศน์โรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดตาก มีการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรม ที่เป็นระบบและบรรลุเป้าประสงค์ ส่วนพันธกิจ บริหารจัดการเรียนการสอนศีลธรรมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธเป้าประสงค์ ได้แก่ 1) โรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดตาก มีการบริหารจัดการเรียนการสอนศีลธรรมให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) พระผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดตาก มีการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบและส่งผลให้ผู้เรียนเป็นผู้มีศีลธรรม

ประเด็นกลยุทธ์ ประกอบด้วย ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ตามแนวทางของในโรงเรียนวิถีพุทธอย่างมีคุณภาพ มี 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ กลยุทธ์ที่ 2 สร้างสื่อ นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ตามแนวทาง

โรงเรียนวิถีพุทธ และนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมและกลยุทธ์ที่ 3 สนับสนุนการวัดผลและการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม โดยวิธีการที่หลากหลาย และประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง มี 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 4 เสริมสร้างเครือข่ายของโรงเรียนชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธอย่างมีประสิทธิภาพ และกลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธ ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดตาก มีความสอดคล้องของกลยุทธ์ โดยภาพรวมมีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดตาก มีประเด็นที่อภิปรายผลดังนี้

1.1 สภาพการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดตาก พบว่า สภาพทั่วไปของการจัดการเรียน

การสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากมีการกำหนดรายละเอียดแผนงานด้านการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมตามหลักสูตร วัตถุประสงค์ และอุปกรณ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างเหมาะสม มีการให้ความสำคัญต่อผู้เรียน พระสอนศีลธรรม และมีปราชญ์ในท้องถิ่นทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมส่วนใหญ่หลักสูตรมาจากส่วนกลางที่เป็นนโยบายที่ถูกนำมาปฏิบัติจึงทำให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่สอดคล้องกับวิจัยของพระครูโกมุทสิทธิการ (พิทักษ์ เกสโร), อินทา ศิริวรรณ และสุลลพร เสวตพงษ์ (2558, หน้า 96-105) พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ปัญหาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดตาก พบว่า ขาดคณะกรรมการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ในการกำหนดบุคลากรให้รับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ไม่คำนึงถึงความรู้และประสบการณ์ ไม่มีการแบ่งหน้าที่และภารกิจของการจัดการเรียนการสอนให้บุคลากรอย่างทั่วถึงทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จำเป็นต้องมีการพัฒนายิ่งขึ้นไปที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลาย รูปแบบและวิธีการซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของพระชัยสฤษดิ์ นริสสร (2556) พบว่า กระบวนการเรียนรู้ ครูควรใส่ใจใน

การสอนให้มากขึ้นและควรจัดการเรียนการสอนที่น่าตื่นเต้นและดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจ ด้านสื่อการเรียนรู้ ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย

1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดตาก พบว่า

1.3.1 ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน มีการบริหารสถานศึกษาจัดโครงสร้างการจัดการสอนศีลธรรม อย่างเป็นระบบและมีการมอบหมายหน้าที่ให้กับพระสอนศีลธรรมตามแนวทางของโรงเรียนวิถิพุทธ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทของโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของณัฐฉิอรุณพานิช (2558) ที่กล่าวว่า การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียนตามแนวทางวิถิพุทธ วางแผนพัฒนาบุคลากรโครงการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร มีการพัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน ให้การยกย่องชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างที่ดี

1.3.2 ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ปัจจัยที่เป็นโอกาส ได้แก่ เศรษฐกิจของชุมชน ในเขตบริการโรงเรียนวิถิพุทธ เอื้อต่อการระดมทุนในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ

ต่องานที่ทำในชุมชนนั้นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ (2559) ที่กล่าวว่า มีการใช้หลักธรรมมาพัฒนาปฏิบัติในการทำงานโดยใช้ชีวิต มีการจัดอบรมให้ความรู้ในการพึ่งพาตนเอง ให้กับกลุ่มชุมชน โดยมีการสร้างศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งสังคมไทย นับถือศาสนาพุทธเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ศีลธรรมทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในสังคมไทยนับถือ พระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก และสังคมไทยมีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับแนวคิดของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556) ที่กล่าวว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 (Covid-19) จำเป็นต้องมีการใช้ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้ พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้และฝึกทักษะการใช้ เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียน วิถีพุทธได้สมัครโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีพระ สอนศีลธรรมปฏิบัติหน้าที่ในการสอนศีลธรรม ประจำอยู่แล้ว

2. กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียน การสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิถีพุทธ จังหวัดตาก มีประเด็นที่อภิปรายผลดังนี้

2.1 ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริม การจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ตามแนวทางของ ในโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการจัดการ เรียนการสอนศีลธรรม ให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบ แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ กลยุทธ์ที่ 2 สร้างสื่อ นวัตกรรมจัดการเรียนการ สอนศีลธรรม ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ และนำ

ไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม และกลยุทธ์ที่ 3 สนับสนุน การวัดผลและการประเมินผลการจัดการเรียนการ สอนศีลธรรม โดยวิธีการที่หลากหลายที่สามารถ เลือกแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่ เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้อง กับผลการวิจัยของชาญชัย ฮวดศรี และสุวิน ทองปั้น (2557) พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตเชิงพุทธในการรองรับการเข้าสู่ประชาคม อาเซียนโดยพิจารณาด้วยปัญญา และพัฒนา คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนก็จะกลายเป็นการพัฒนา คุณภาพชีวิต เพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่การเป็น ประชาคมอาเซียน

2.2 ประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 การสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 4 เสริมสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้ภายในโรงเรียนวิถีพุทธ ชุมชน และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการ สอนอย่างมีประสิทธิภาพ และกลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริม โรงเรียนวิถีพุทธ ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการ จัดการเรียนการสอนศีลธรรม อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ด้วยเพิ่มโครงการอบรมและการปลูกจิตสำนึก ให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของคณิศร จัปปิตต์ (2559) พบว่า โรงเรียนจัดทำแบบสำรวจ ความสนใจของนักเรียน คือ การจัดอบรมในด้าน การส่งเสริมความตระหนักถึงสำคัญของงาน เน้นแนว ด้านการติดตาม และประเมินผลแต่งตั้ง คณะทำงานในการติดตามที่ชัดเจน เป็นลายลักษณ์ อักษรโดยทุกรายการมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพร จังหวัดตาก ที่พัฒนาขึ้นมีผลการประเมินในด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในระดับมากและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากกระบวนการพัฒนากลยุทธ์มีหลายขั้นตอน จากการสอบถามความคิดเห็น การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย พระสอนศีลธรรม ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักวิชาการด้านการบริหาร และการพัฒนา และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพื่อนำข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องทำให้ได้กลยุทธ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย ภาคาสนวิวัฒน์ (2564) ที่กล่าวว่า การประเมินกลยุทธ์มีหลักเกณฑ์สำคัญ ประการแรกก็คือ การยึดหลักการพิจารณาความเหมาะสม พิจารณาควบคู่ไปกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ที่นำไปใช้เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นภัยอันตรายใช้จุดแข็งให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินการในแง่ที่หาทางหลีกเลี่ยง ส่วนที่เป็นผลมาจากจุดอ่อนแอ เป็นกลยุทธ์ที่พยายามแก้ไขจุดอ่อนตันที่เป็นปัญหา คือ พิจารณากลยุทธ์คู่ไปกับเรื่องของ SWOT Analysis ส่งผลให้ผลการประเมินกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนศีลธรรมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

อยู่ระดับมากและมากที่สุด และยังสอดคล้องกับแนวคิดของอนิวัช แก้วจำนงค์ (2555) กล่าวว่า การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีประโยชน์ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคคล การประเมินมาพัฒนาและปรับปรุงการทำงานของตนเอง 2) ด้านผู้บริหาร นำผลการประเมินมาใช้ในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ และ 3) ด้านองค์กร เป็นการส่งเสริมมาตรฐานและประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรให้สูงขึ้นและสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ทั่วโลก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานครูพระสอนศีลธรรม จังหวัดตากมุ่งเน้นให้พระสอนศีลธรรมดึงพลังจากเครือข่ายภายนอกเข้ามาเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยังมีอุปสรรคและปัญหาในระดับปัจเจกบุคคลผ่านกระบวนการกำหนดรายละเอียดแผนงานกิจกรรมในแต่ละภาคการศึกษา

1.2 สำนักงานครูพระสอนศีลธรรม จังหวัดตาก ควรมีการพัฒนาและฝึกอบรมให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีศักยภาพในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมในแต่ละโรงเรียนที่เหมาะสมกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด19

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมที่มีการบูรณาการวิจัยเพื่อจัดทำกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนศีลธรรม เพื่อให้มี

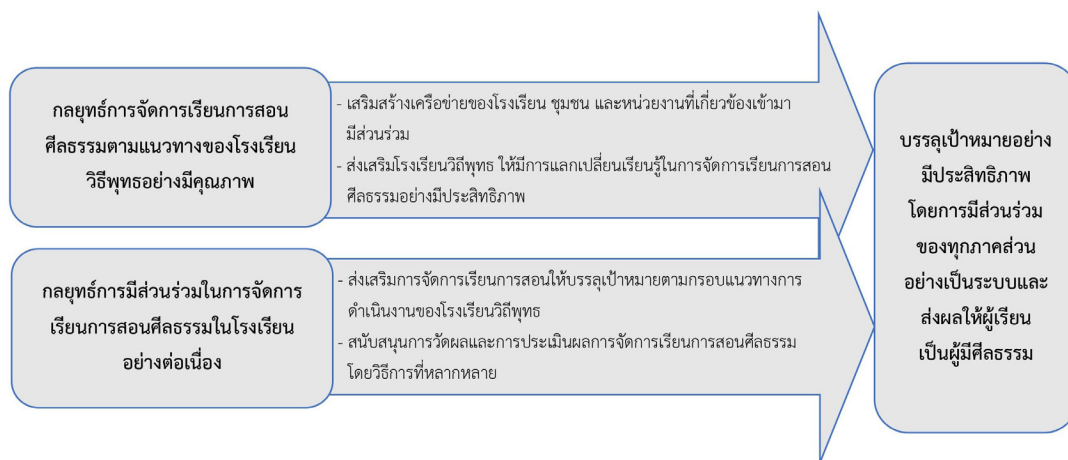
ความสอดคล้องความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตนเอง และเป็นประโยชน์

2.2 การวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการพัฒนากลยุทธ์อื่นๆ ให้เหมาะสมกับพื้นที่บริบทสังคมของจังหวัดอื่นๆ ของพระสอนศีลธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรม เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของพระสอนศีลธรรม และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพร จังหวัดตาก เกิดข้อค้นพบหลายส่วนที่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือหรือวิธีการพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ได้แก่ การจัดการ

เรียนการสอนต้องมีกลยุทธ์เสมอผ่านการพัฒนาตามสภาพที่เป็นจริงให้มากที่สุด การมองเป้าหมายของการเรียนการสอนโดยการกำหนดกรอบการดำเนินงานของโรงเรียนวิสุทธิพร การใช้สื่อนวัตกรรมสร้างสรรค์ให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มแรงโน้มน้าวทางพฤติกรรมของผู้เรียน การวัดและประเมินให้แนววิธีการต่างๆ อย่างหลากหลายมาใช้ประกอบโดยเฉพาะพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน ปราชญ์ชุมชนและสถาบันการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญโดยกำหนดรูปแบบเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกันตามแผนปฏิบัติงานประจำปีที่จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันให้มากขึ้นโดยมุ่งเป้าให้โรงเรียนวิสุทธิพรมีการบริหารจัดการเรียนการสอนศีลธรรมให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิสุทธิพร จังหวัดตาก อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ เชาวนนริตติชัย. (2557). ผลกระทบจากการบริโภคสื่อที่มีต่อเด็ก. *การประชุมวิชาการปัญญาภิวัฒน์ ครั้งที่ 4 อนาคตของประเทศไทยกับยุทธศาสตร์พีชเศรษฐกิจ, 9 พฤษภาคม 2557* (หน้า 131-150). กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- กิตติภักษ์ กนกธาดาสกุล. (2562). *การดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้: สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ณิศร์ จัปจิตต์. (2559). *การศึกษาแนวทางการส่งเสริมงานแนะแนวในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: วิพริnth.
- ชาญชัย ฮวดศรี และสุวิน ทองปั้น. (2557). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาสู่การเป็นประชาคมอาเซียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืนในประชาคมอาเซียน, 14 ธันวาคม 2557* (หน้า 444-456). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- ณัฐภูมิ อรุณพานิช. (2558). *การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- พระครูโกมุทสิทธิการ (พิทักษ์ เกสโร), อินตา ศิริวรรณ และสุลัพร เสวตพงษ์. (2558). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(2), 96-105*.
- พระครูสมุห์วิโรจน์ วรมงคล (ใจชื่อสมบูรณ์). (2555). *สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์. (2559). *กระบวนการปลูกฝังความสามัคคีเชิงพุทธแก่นักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดแพร่. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 และนานาชาติ ครั้งที่ 1 พุทธบูรณาการกับการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน, 28 มีนาคม 2559* (หน้า 1621-1632). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

- พระชัยสฤทธ์ นริสสร. (2556). *การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคะนอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ ยอดคำปา). (2561). การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 516-526.
- สมชาย ภาคภาสน์วิวัฒน์. (2564). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2563). *ความเป็นมา*. เข้าถึงได้จาก <https://mms.mbu.ac.th/2020/06/15/ความเป็นมา/>
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2560). *แนวทางดำเนินการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.vitheeбудdha.com>
- อนิวัช แก้วจำนงค์. (2555). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: พิมพ์ลักษณ์.

พัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่
เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน
ของประเทศไทย*

The Development of Young farmers Development Policies
to Enhance Food Security in the Upper Northern of Thailand

พงศกร กาวิชัย, สมคิด แก้วทิพย์, เฉลิมชัย ปัญญาดี และสุริยจรัส เตชะตันมินสกุล
Pongsakorn Kawichai, Somkit Keawtip, Chalermchai Panyadee
and SuriyajarasTechatunminasakul
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: foon27@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและพัฒนาการภาคเกษตรกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน 2) ศึกษาพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการค้นคว้าแหล่งข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลที่ได้มีการนำเสนอเผยแพร่ทั้งในระดับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ การศึกษาพัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. 2500-พ.ศ. 2564 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเชิงพรรณนา เพื่อสร้างข้อสรุปที่นำมาสังเคราะห์เป็นข้อความบรรยายตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทและพัฒนาการภาคเกษตรพื้นที่ในช่วงก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกิดการพัฒนาระบบการศึกษาและบุคลากรทางการเกษตรแผนใหม่ในการจัดตั้งแผนกยุวกสิกรในส่วนราชการ ส่งผลทำให้เกิดหลักสูตรการศึกษาและการพัฒนากสิกรรุ่นใหม่ในสถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรม วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และหน่วยยุวกสิกรรวม 8 จังหวัดภาคเหนือ

*ได้รับบทความ: 20 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 มีนาคม 2566

Received: August 20, 2022; Revised: March 21, 2023; Accepted: March 22, 2023

2. พัฒนากฎหมายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญในรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2550 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) ยิ่งทำให้เห็นว่ารัฐบาลมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานคนรุ่นใหม่ในภาคเกษตร รวมถึงการพัฒนาให้เกิดการสร้างงานในชุมชนชนบท ที่กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่กลับไปทำงานในพื้นที่ชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งประเด็นย่อย ได้แก่ 1) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 1-3) การส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรเยาวชน คนรุ่นใหม่และกลุ่มสถาบัน หรือองค์กรเกษตร 2) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 4-6) การส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร 3) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 7-9) การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน/ธุรกิจการเกษตรและสนับสนุนสถาบันการศึกษาการเกษตร และ 4) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 10-12) การสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่หรือผู้ประกอบการเกษตร

คำสำคัญ: พัฒนาการของนโยบาย; เกษตรกรรุ่นใหม่; ความมั่นคงทางอาหาร

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the context and development of the agricultural sector to enhance food security in the upper northern and 2) to study the development of young farmers development policies to enhance food security in the upper northern. This is qualitative research collecting secondary data from researching information sources or information that has been presented and disseminated either at the level of organizations or agencies involved in driving the development of new generations of farmers. A study on development during the years 1957-2021. Data analysis uses content and descriptive analysis methods to create conclusions that are synthesized into narrative text based on the phenomena occurring by examining the validity of the data by using a triangular validation method.

The results showed:

1. Context and development of the agricultural sector in the pre-National Economic and Social Development Plan. The development of education system and new agricultural personnel in the establishment of a new generation of farmers in the government sector was born. As a result, education courses and the development of new generations of farmers in educational institutions, namely the Agricultural Teacher Training School, Agricultural College, and the new generation of farmers in 8 northern provinces, have been created.

2. The development of young farmers development, considered to have been important in the government continuously from about 2007 to the present (2021) further showing that the government has made efforts to solve the shortage of new generation workers in the agricultural sector. Including the development of job creation in rural communities. Which can be divided into sub-issues as follows: 1) The National Economic and Social Development Plan (No.1-3) - promotion of agricultural education for youth, new generation, institutional groups or agricultural organizations; 2) The National Economic and Social Development Plan (No. 4-6) - promoting and supporting education in agriculture and agroindustry; 3) The National Economic and Social Development Plan (No. 7-9) - driving sustainable agriculture/agribusiness and supporting agricultural education institutions and 4) The National Economic and Social Development Plan (No. 10-12) - creating and developing a new generation of farmers or entrepreneurs in the agricultural sector.

Keywords: Development Policies; Young Farmer; Food Security

1. บทนำ

ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารและพยายามขับเคลื่อนผ่านนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและกิจกรรมของภาคประชาสังคมอย่างต่อเนื่องในการกระตุ้นในการสร้างความเข้าใจความตระหนักรู้ที่ถูกต้องของการสร้างความมั่นคงทางอาหารและการเกษตรเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Independent Evaluation Department (IED), 2013) แต่กลับตรงกันข้ามความรู้สึกของประชาชนไทยอย่างมีนัยสำคัญต่อความหมายของ “ความมั่นคงทางอาหารของโลก” จากการจัดลำดับของสถาบันดีอีโคโนมิสต์ อินเทลลิเจนซ์ ยูนิทหรือ EIU ได้จัดอันดับดัชนีความมั่นคงทางอาหารโลก (GFSI) ในปี พ.ศ. 2561 โดยประเทศไทยถูกจัดอยู่ในระดับที่ 54 จาก 113 ประเทศทั่วโลก ที่มีความมั่นคงทางอาหาร

และในประเทศในภูมิภาคอาเซียน ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 3 ของกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีความมั่นคงทางอาหารรองจากประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งหลักของการประเมินในการจัดลำดับประเทศที่มีความมั่นคงทางอาหารประกอบด้วย 1) ความพอเพียงของอาหาร 2) ความสามารถในการหาซื้ออาหาร และ 3) คุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร โดยเป็นไปตามหลักขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) (The Economist Intelligence Unit (EIU), 2018)

การสรุปว่าประเทศไทยมีความมั่นคงทางด้านอาหารอาจจะเป็นการสรุปที่เร็วเกินไป แต่จากข้อมูลของ FAO ยังพบว่า ประชาชนไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยาก (Hunger) หรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ (Undernourished people) นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อการ

ผลิตพืชอาหาร เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรงส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรและความมั่นคงอาหาร ระบบการผลิตภาคเกษตรยังต้องพึ่งปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่น รวมทั้งกรณีการรุกคืบเข้าครอบครองที่ดินในการทำเกษตร และแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) การขับเคลื่อนการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือกลับมีข้อจำกัดและปัญหามากมายหลายประการ โดยเฉพาะด้านนโยบายที่เอื้อต่อเกษตรกรรุ่นใหม่ การพัฒนานโยบายที่ขาดความต่อเนื่อง การแก้ไขปัญหาด้านแรงงานภาคการเกษตรกรรมในพื้นที่ได้รับความสนใจต่อการพัฒนาขับเคลื่อนการพัฒนาแรงงานเกษตรกรรุ่นใหม่ และถือเป็นแหล่งพื้นที่การเกษตรที่หลากหลาย แต่พื้นที่ภาคเหนือก็มีความรุนแรงด้านปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร และเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยสูงที่เป็นไปตามแนวโน้มของประเทศ แต่เนื่องจากภูมิประเทศของภาคเหนือตอนบนค่อนข้างมีความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานของการทำเกษตร เช่น อากาศดี น้ำดี (ไม่แล้งมาก) มีพืชพันธุ์การเกษตรที่หลากหลาย มีตลาดรองรับ หรือมีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำเกษตร เป็นต้น (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2563) ทำให้คนรุ่นใหม่บางส่วนทั้งเป็นลูกหลานเกษตรกร หรือสนใจด้านการเกษตรเริ่มหันกลับมาทำการผลิตหรือเข้ามาในห่วงโซ่ด้านการเกษตร รวมถึงพื้นที่ภาคเหนือยังมีสถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนด้านการเกษตรในหลากหลาย

ระดับ เช่น อาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรกรรม (สอนในระดับปวช. ระดับปวส. ระดับอนุปริญญา) หรือมหาวิทยาลัย (สอนในระดับปริญญาตรี โท และเอก) เป็นต้น ยังรวมถึงการมีสถาบันวิจัย หรือการส่งเสริมด้านการเกษตรทั้งของภาครัฐ และเอกชนที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของเกษตรกร หรือคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเข้ามาสู่ภาคการเกษตร การดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่ภาคเหนือล้วนแต่พยายามดำเนินการภายใต้ นโยบายของประเทศในการขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการสร้างความปลอดภัยด้านสินค้าการเกษตร โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ ที่รับนโยบายสู่การปฏิบัติโดยตรงในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านแผนงาน โครงการและงบประมาณตามหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้เป็นไปตามการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หรือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สุภัทร คำมุงคุณ, 2562)

ดังนั้น เพื่อทราบถึงพัฒนาการทางนโยบาย พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีความเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของการขับเคลื่อนภาคการเกษตรและการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ถือเป็นอาชีพสำคัญของสังคมไทย รวมถึงการตีความ และการให้ความหมายของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ทางบริบทสังคมและเมืองต่อการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านนโยบายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทำให้การพัฒนาภาคเกษตรสร้างการเอื้อหนุนให้เกิด

ความต่อเนื่องของภาคการเกษตรไปสู่ลูกหลานเกษตรกร ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนา นโยบายเกษตรกรรมใหม่และเริ่มให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศ ซึ่งการพัฒนามีความเน้นหนักเบาตามบริบทและสถานการณ์ที่มีผลกระทบทั้งภายใน และภายนอกประเทศที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายการพัฒนาภาคการเกษตรกรรมในพื้นที่ภูมิภาคที่มีความยืดหยุ่นกับสถานะความเป็นเกษตรกรรมและการสร้างคุณค่าความหมายของการสืบทอดอาชีพของเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการค้นคว้าแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ เช่น สิ่งพิมพ์ตำราวิชาการ บทความวิชาการ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ชาติ การแถลงนโยบายของรัฐบาล แผนการปฏิบัติงาน แผนโครงการ สื่อวิทัศน์ บทสัมภาษณ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

พัฒนาการนโยบายเกษตรกรรมใหม่ที่มีความเชื่อมโยงกับการกำหนดนโยบายและบริบทของภาคเกษตร เน้นการสร้างความเข้าใจด้านวิถีคิด และกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรรมใหม่ที่มีการดำเนินงานจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่สะท้อนความเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างสู่ความมั่นคงทางอาหาร โดยการศึกษาพัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. 2500-พ.ศ. 2564 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลัก โดยเริ่มทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2563-พ.ศ. 2564 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย เน้นวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเชิงพรรณนา เพื่อสร้างข้อสรุปนำมาสังเคราะห์เป็นข้อความบรรยายตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ได้แก่ สามเส้าด้านข้อมูล และสามเส้าด้านทฤษฎี (สุรางค์ จันทวานิช, 2556)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน สามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. บริบทและพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน-ก่อนจะถึง พ.ศ. 2500 การพัฒนาศักยภาพหรือองค์ความรู้ทางด้านวิชาการและการปฏิบัติการผลิตสินค้าเกษตรเริ่มเข้ามาสู่ระบบการศึกษาและการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรมแบบวิถีชีวิตสู่ระบบการค้าขายการเพิ่มปริมาณการผลิตให้มีความสอดคล้องกับปริมาณประชากรที่เพิ่มขึ้นและ

การกระจายสินค้าไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหันมาสนใจการพัฒนาเกษตรและคนรุ่นใหม่ผ่านระบบการศึกษา หรืออบรมระยะสั้นในการสร้างเสริมความรู้ในการใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ทางตะวันตกที่เข้ามาสู่ระบบทางการเมืองผ่านการกำหนดทางนโยบายของภาครัฐเพื่อให้สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารในทุกพื้นที่ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2490)

จากพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่ของภาครัฐส่งผลทำให้การทํานโยบายไปสู่การปฏิบัติให้พื้นที่ระดับภูมิภาคอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนที่ขณะนั้นช่วงประมาณ พ.ศ. 2467-พ.ศ. 2468 ได้เริ่มทำการเรียนการสอนของโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมประจำมณฑลพายัพ ต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2470 มณฑลพายัพได้รวมเอาการฝึกหัดครูสามัญชั้นต่ำประจำมณฑลแผนกชาย ซึ่งนักเรียนทั้งหมดเป็นนักเรียนชายและสอนเน้นหนักด้านเกษตรกรรมหรือ “โรงเรียนกสิกรรมข้างเผือก” (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่) โดยหลังจากนั้นไม่นานประมาณ ปี พ.ศ. 2474 ได้มีการขยายการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมไปสู่ระดับภูมิภาคมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมในภูมิภาคต่างๆ ได้ปิดตัวลงตามข้อบังคับของการปรับเปลี่ยนระบบราชการในขณะนั้น จึงได้มีการยุบรวมโรงเรียนในส่วนภูมิภาคทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน และมีการเสนอให้รักษาโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

ไว้ที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่เพียงแห่งเดียว และเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนมัธยมวิสามัญเกษตรกรรม ต่อมาจึงได้มีการยกฐานะของโรงเรียนจนก่อตั้งเป็นวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีฐานะเป็นกองวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในกรมเกษตรและประมง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2491 กระทรวงเกษตรธิการได้โอนกิจการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้กับกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยเปลี่ยนสถานะเป็นสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาใช้ชื่อว่า “โรงเรียนเกษตรกรรมแม่โจ้” (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ม.ป.ป.) ขณะเดียวกันประมาณ ปี พ.ศ. 2497 ได้มีพระราชบัญญัติจัดส่วนราชการจัดตั้งแผนกยุวกสิกรขึ้นในสังกัดกองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมกสิกรรม ในปีนั้นมีการจัดตั้งหน่วยยุวกสิกรขึ้นในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดเชียงใหม่ โดยตอนนั้นมีหน่วยยุวกสิกรจัดตั้งขึ้น 984 กลุ่ม ในจังหวัด 71 จังหวัดทั่วประเทศ รวมถึง 8 จังหวัดภาคเหนือที่เข้าร่วมการสร้างยุวกสิกร จนสามารถพัฒนาเป็นวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีประจำจังหวัดในปัจจุบัน (อำพล พูลสวัสดิ์, 2554)

จากการให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องของการพัฒนาระบบการศึกษาด้านการเกษตรสมัยใหม่สู่การพัฒนานโยบายหนุนเสริมเกษตรกร และการสร้างบุคคลกรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการเกษตรในพื้นที่ชนบทมากขึ้น เพื่อให้เกิดการขยายพื้นที่การผลิตอาหารและการเพิ่มรายได้จากการผลิตสินค้าเกษตรกรรมของประชาชน ซึ่งทำให้การพัฒนาคนหรือแรงงานคนรุ่นใหม่ภาคเกษตรกรรมถือได้ว่ามีความพยายามในการสร้างพื้นที่เกษตร

อย่างต่อเนื่อง หากจะนิยามคำว่า “เกษตรกรรุ่นใหม่ หรือสักรุ่นใหม่” ในช่วงพัฒนาการก่อนจะเกิด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก (ก่อน พ.ศ. 2500) ตามลักษณะของการพัฒนา การและการส่งเสริมสนับสนุนตามนโยบายของ หน่วยงานภาครัฐได้ว่า “คนรุ่นใหม่หรือเยาวชนที่ ได้รับการศึกษาด้านเกษตรที่เป็นวิทยากรสมัยใหม่ หรือหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นเตรียมคนหรือการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มี ความรู้ความสามารถสาขาการเกษตรเข้าสู่อาชีพ ราชการ เช่น อาชีพครูเกษตร นักวิชาการส่งเสริม การเกษตร นักวิชาการหรืออาจารย์หรืออาชีพ ราชการที่เกี่ยวข้องในตำแหน่งอื่นๆ เป็นต้น รวมถึง การนำความรู้ความสามารถด้านการเกษตรสู่การ พัฒนาเกษตรของตนเอง ครอบครัวเพื่อเพิ่มปริมาณ การผลิตของสินค้าเกษตร และการใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐในการ สนับสนุนส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ของเกษตรกร”

2. พัฒนาการทางนโยบายการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1-12) โดยสามารถแบ่งช่วง สถานการณ์สำคัญของพัฒนาการนโยบายการ พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ออกเป็น 4 ช่วงหลัก ได้แก่

2.1 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2519) การดำเนินนโยบายในการส่งเสริมและ พัฒนาเยาวชน คนรุ่นใหม่และกลุ่มองค์กร ภาครัฐ มองว่าการดำเนินงานสนับสนุนที่จะสามารถเข้าถึง ตัวเกษตรกรได้อย่างแท้จริง การทำงานกับกลุ่มของ เกษตรกรมีความจำเป็นในการขับเคลื่อนการ

ส่งเสริมวิชาการด้านการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่ใน เขตชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลการเข้าถึงทรัพยากรที่ มีความจำเป็นได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนใน รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบุคคลหรือกลุ่มเพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพบุคคลหรือกลุ่มเพื่อการ รับข้อมูลข่าวสาร หรือการอบรมไปพร้อมๆ กัน เพราะเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรของภาครัฐ มีค่อนข้างน้อย ขณะเดียวกันในกลุ่มของเยาวชน คนรุ่นใหม่ภาครัฐให้ความสนใจในการให้ความรู้ และทักษะในการเสริมสร้างศักยภาพส่งเสริม สนับสนุนเด็ก เยาวชนและคนรุ่นใหม่มีความรัก ความสนใจในอาชีพเกษตร รวมถึงกระตุ้นให้ เยาวชน คนรุ่นใหม่มีความตั้งใจเล่าเรียน โดยเฉพาะ สาขาการเกษตรที่สามารถนำความรู้มาต่อยอด ในพื้นที่การเกษตรของตนเอง หรือการเข้าเป็น ข้าราชการในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับด้านเกษตร ขณะนั้นมีความต้องการจำนวนมากทำให้รัฐบาล เล็งเห็นความสำคัญการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่ม/ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับยุวเกษตรกรทั้งภายในและ ภายนอกสถาบันการศึกษาในการสร้างกำลังคนใน ภาคการเกษตรกรรมและบุคลากรของรัฐ รวมถึง การผลักดันภาคอุตสาหกรรมเกษตร (สำนักงาน สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2510)

การพัฒนาช่วงนี้มีความต้องการกำลังคน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาด้านการ เกษตรเข้าสู่การทำงานในระบบราชการและ อุตสาหกรรมเกษตร ที่ถือเป็นการเริ่มใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือ ขับเคลื่อนประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเกษตร กรรมเกษตรสมัยใหม่ที่สามารถตอบโจทย์การผลิต

เพื่อการค้าระหว่างประเทศและการผลิตสู่โรงงานอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้การนิยามของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในช่วงดังกล่าวสามารถประมวลความหมายได้ว่า “การพัฒนาเยาวชนและคนรุ่นใหม่ให้มีการเรียนรู้ทักษะ ความรู้ วิทยาการด้านการเกษตรกรรมสมัยใหม่ ผ่านการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่ภาครัฐดำเนินการจัดสรร เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถาบันของภาครัฐ เป็นต้น โดยเน้นสร้างบุคคลากรที่มีความรู้ด้านวิชาการเกษตรกรรมในการเข้าสู่ระบบราชการและภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” จากความหมายของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในช่วงดังกล่าวจะเน้นไปที่เข้าสู่ระบบโครงสร้างการทำงานจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากช่วงก่อนหน้านี้นี้ที่เน้นการให้การศึกษาความรู้ทางวิชาการเกษตรสมัยใหม่ในการเตรียมคนรุ่นใหม่หรือเยาวชนในการเข้าสู่การพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมในระบบภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มมากขึ้น

2.2 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-6 (พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2534) การพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่เน้นการพัฒนาแรงงานผ่านระบบการศึกษาทั้งในระบบตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านอาชีวศึกษาหรือมัธยมศึกษาสายอาชีพ และการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้ การที่ภาครัฐมีความพยายามผลักดันการพัฒนาทักษะด้านแรงงานด้านการเกษตรส่วนหนึ่งเป็น

ความสอดคล้องที่ภาครัฐมีการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนภาคอุตสาหกรรมเกษตร ทำให้นอกจากการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาแรงงานทักษะการเกษตรเพียงอย่างเดียว จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องหรือสามารถตอบสนองต่อความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตเกษตรโดยสถาบันการศึกษาทั้งระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา มีการบูรณาการเรียนการสอนกับทางภาคธุรกิจเอกชนมากยิ่งขึ้น (กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์, 2564, หน้า 132-162) ขณะเดียวกันในขอบข่ายพัฒนานักวิชาการ หรือผู้ประกอบการด้านการเกษตรในการเข้าไปสู่ฐานการผลิตสินค้าเกษตรให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อป้อนสินค้าเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมยังมีความจำเป็นต่อการพัฒนาแรงงานหรือการศึกษาที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ หรือประชาชนทั่วไปได้รับวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าเกษตรที่สามารถเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525)

การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบที่มีฐานการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีสืบเนื่องจากนโยบาย และแผนพัฒนาช่วงก่อนหน้านี้นี้ นำพาการพัฒนาสังคมไทยเข้าสู่ยุคของภาคอุตสาหกรรมและการเงินการลงทุน ทำให้ภาคเกษตรแม้ว่าจะเป็นฐานอาชีพของคนในประเทศและยังเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญกลับถูกให้คุณค่าน้อยลงทั้งการสนับสนุนด้านนโยบายและแผนการพัฒนา การให้คุณค่าของอาชีพเกษตร รวมถึงรายได้และความผันผวนของราคาสินค้าทางการเกษตรที่

ไม่มีความแน่นอน ทำให้การนิยามของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในช่วงดังกล่าวสามารถประมวลความหมายได้ว่า “การพัฒนาและสนับสนุนแรงงานคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพปลูกพืชเศรษฐกิจที่สามารถพัฒนาไปสู่ด้านการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชเศรษฐกิจที่สามารถนำไปสู่อุตสาหกรรมแปรรูป และการฝึกอบรมหรือการจัดหางานให้กับกลุ่มแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม การเกษตรและการบริการ” จากความหมายของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่จะเน้นสร้างแรงงานที่สามารถประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรมากยิ่งขึ้น และเน้นภาคอุตสาหกรรมเกษตรและบริการให้กับคนรุ่นใหม่และวัยแรงงานผ่านกระบวนการทั้งระบบการศึกษาด้านเกษตรและเทคโนโลยีไปสู่อุตสาหกรรมเกษตรอย่างเต็มรูปแบบ โดยให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านสถาบันการเงินเพื่อพัฒนารูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ที่เกี่ยวข้องพืชเศรษฐกิจ หรือการลงทุนภาคอุตสาหกรรมเกษตรทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้แรงงานรุ่นใหม่สามารถเข้าไปสู่การประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม

2.3 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7-9 (พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2549) ถือได้ว่าในช่วงดังกล่าวนี้นี้มีความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ โดยปัจจัยหนึ่งเกิดจากปัญหาโครงสร้างของจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในภาคเกษตรและแรงงานภาคเกษตร โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่มีน้อยลง ทำให้รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรมรุ่นใหม่และส่งเสริมสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่สามารถเข้าสู่ภาค

เกษตรอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การศึกษาตามหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง การเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือการสนับสนุนการผลิต ตลอดจนสามารถประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเพื่อสร้างผู้ประกอบการภาคเกษตรรุ่นใหม่ให้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและยกระดับการผลิตเกษตรกรรมสู่การประกอบการภาคอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ทั้งนี้นโยบายของภาครัฐเข้ามาเป็นเครื่องมือในการหนุนเสริมทักษะ เครือข่าย และแหล่งเงินทุนที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาคนรุ่นใหม่ในภาคการเกษตร เช่น การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี การรวมกลุ่มในการพัฒนาอุตสาหกรรมครัวเรือนที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรของภาครัฐ หรือการสร้างเครือข่ายด้านการตลาดที่ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเกษตรกรรมรุ่นใหม่ เป็นต้น

การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรมรุ่นใหม่มีการออกแบบทางนโยบายที่พยายามตอบโจทย์การพัฒนาภาพรวมของการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเด็นความมั่นคงทางอาหาร และการพยายามให้ประเทศเป็นครัวของโลก หรือเป็นพื้นที่แหล่งอาหารที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาค การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อภาคการเกษตร ทำให้การนิยามความหมายของคำว่า “เกษตรกรรมรุ่นใหม่” ของในช่วงดังกล่าวจะเห็นถึงความแตกต่างจากช่วงที่ผ่านมาอย่างชัดเจน จากการประมวลนโยบายการปฏิบัติทางนโยบาย และการขับเคลื่อนงานของ

หน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยสามารถให้ความหมาย คือ “เยาวชน คนรุ่นใหม่ หรือคนทั่วไปที่ความสนใจการประกอบอาชีพ เกษตร หรือการเป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร หรือแปรรูปอาหาร โดยเริ่มมีการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีและสื่อโซเชียลมีเดียในการปรับใช้ในการ ดำเนินงานหรือประกอบการด้านเกษตร อีกทั้งการพัฒนาสินค้าการเกษตรเน้นด้านความปลอดภัยของ สินค้าการเกษตร หรือการสร้างคุณค่าและมูลค่า ของสินค้าเกษตร” ถือเป็นการให้ความสำคัญกับ สินค้าเกษตรที่เน้นระบบการบริหารจัดการที่สร้างความ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในการ เพิ่มมูลค่าหรือเพิ่มคุณค่าสินค้าเกษตรมากกว่าการ ให้ความสำคัญด้านวิธีการผลิตหรือปริมาณการผลิต เพียงอย่างเดียว

2.4 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-12 (พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2564) ถือได้ว่าช่วงนี้เป็นยุคทองของการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับมีความสำคัญจากรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เห็น ถึงปัญหาต่อการพัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่เข้าสู่ ภาคเกษตร ซึ่งการดำเนินงานตามนโยบายของ หน่วยงานภาครัฐได้พยายามปฏิบัติการในทุก รูปแบบของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ที่มีการดำเนินการโดยภาครัฐหรือ การดำเนินงานร่วมกับภาคเอกชน เพื่อการเสริม สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่อาชีพเกษตรอย่าง มีศักดิ์ศรีและสามารถเป็นฐานการผลิตที่มั่นคง ในพื้นที่ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้ อย่างครบวงจรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเกษตร

ไม่ว่าจะเป็นทักษะความรู้ด้านการผลิต ด้านการ ตลาด หรือด้านการแปรรูปสินค้าเกษตร รวมถึงการ ยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรและ บางส่วนมีการดำเนินการจัดหาที่ดินทำกินให้กับ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการอบรมหรือมีทักษะ ความรู้ความตั้งใจในการพัฒนาเกษตรอย่างครบ วงจร (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2560)

จากการประมวลภาพรวมปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้น การกำหนดนโยบาย หรือแผนการปฏิบัติ งานการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องที่ให้ความนิยามของคำว่า “เกษตรกร รุ่นใหม่” ของในช่วงนี้เริ่มมีความแตกต่างไปจาก เดิมในเมื่อก่อนประมาณ ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งการให้ ความหมายว่า “เกษตรกรรุ่นใหม่มีช่วงอายุประมาณ 18 ถึง 45 ปี สามารถเข้าสู่การประกอบการด้าน เกษตรทั้งระบบ ได้แก่ ดินน้ำ (การผลิตสินค้า เกษตร) กลางน้ำ (การจัดการส่งสินค้าหรือการ แปรรูปสินค้า) และปลายน้ำ (การจำหน่ายหรือการ ทำการตลาดเอง) โดยที่เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถ เข้ามากำหนด ควบคุมการดำเนินงานสินค้าเกษตร ของตนเองได้มากขึ้น และใช้เทคโนโลยีทางการ เกษตรเข้ามาเพื่อทดแทนแรงงาน ที่สำคัญให้ความ สำคัญกับความยั่งยืนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ช่วงหลัง โควิด 19 ที่การเกษตรกรรมจะมีรูปแบบที่ต่าง ไปจากเดิมและความท้าทายที่หลากหลาย” ขณะ เดียวกันในคำนิยามเกษตรกรรุ่นใหม่มิได้กล่าว ต้องมีความยึดโยงกับฐานการผลิตสินค้าเกษตร หรือที่ดินการผลิตเกษตร (ไม่ว่าเป็นที่ดินเป็นของ

ตนเอง หรือที่ดินเช่า หรือที่ดินของรัฐ หรือที่ดินร่วม) โดยที่เกษตรกรรุ่นใหม่ยังดำเนินการผลิตสินค้าเกษตรเป็นหลัก (ต้นน้ำการผลิต) และส่วนกลางน้ำ หรือปลายน้ำ ตลอดจนการผลิตเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาของเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องทั้งนโยบายที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของการปรับตัวหลังโควิด-19 และการเข้าถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพให้สามารถต่อรองและสร้างฐานการประกอบการด้านเกษตรอย่างสอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสานต่อเจตนารมณ์และการสร้างความมั่นคงทางอาหารของในภาคเหนือตอนบนที่ยังดำเนินงานโครงการในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง สามารถแบ่งทั้งหมด 4 โครงการ ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) กรมส่งเสริมการเกษตร 2) โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) 3) โครงการคนกล้าคืนถิ่น มูลนิธิส่งเสริมการออกแบบอนาคตประเทศไทย และ 4) โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคมสู่ชุมชนบ้านเกิด มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

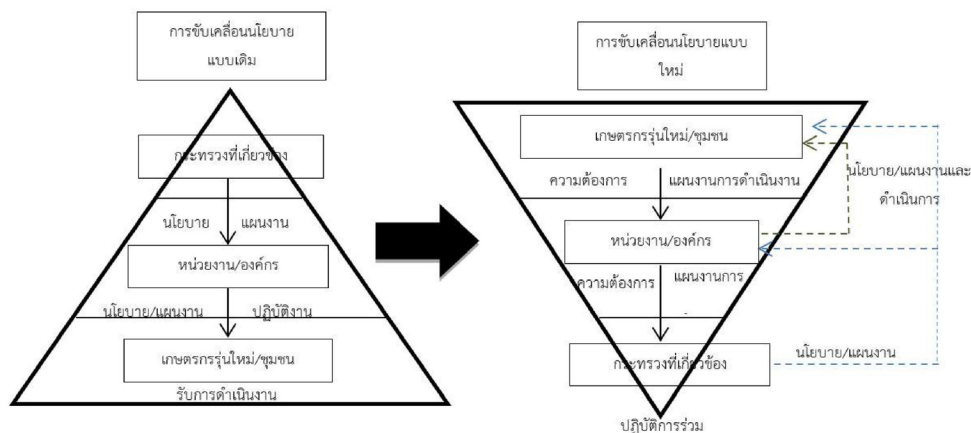
จากการสังเคราะห์พัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เน้นรูปแบบการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง (Top-Down) การกำหนดจากหน่วยงานต้นสังกัดสู่หน่วยงานปฏิบัติในพื้นที่ที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนเหมือนกันตามบทบาท อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการกำหนดนโยบายตัวแบบชนชั้นนำ ที่เน้นความสามารถของผู้กำหนดนโยบายที่กำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายให้ชัดเจนและควบคุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ เริ่มต้นมาจากการตัดสินใจของรัฐบาลกลางถือว่านโยบายมีผลต่อผลลัพธ์โดยตรง และไม่สนใจผลกระทบของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติที่มีต่อการให้บริการตามนโยบาย (จุมพล หนีพานิข, 2547) ทั้งนี้การกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง ส่วนหนึ่งเป็นความพยายามของผู้เกี่ยวข้องทางนโยบายและสภาพแวดล้อมทางนโยบายที่เป็นส่วนสำคัญของการกำหนดและการตัดสินใจทางนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ไม่สามารถเข้าใจและรับรู้ต่อสถานการณ์ความเป็นจริงในระดับพื้นที่ ทำให้การกำหนดกฎเกณฑ์ทางนโยบายที่มีความทันสมัย มีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์หรือมีความสอดคล้องกับการสร้างทรัพยากรบุคคลในภาคการเกษตรที่เป็นคนรุ่นใหม่อย่างเหมาะสม เช่น กรณีของการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตร แต่ปัจจัยเอื้อที่จะนำพาให้การขับเคลื่อนทางนโยบายหรือกรอบแผนทางนโยบายแทบจะไม่มีให้เห็นถึงแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ต้องการทำโฮมสเตย์หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสัมพันธ์กับ

กฎหมายที่ดิน (ที่ดิน สกป. หรือที่ป่าสงวนแห่งชาติ) หรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปสินค้าเกษตรเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ (กัญชา กระท่อม) เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของวราดวง สมณศักดิ์ และประยูร อิมิวัตร์ (2564, หน้า 187-205) โครงการของหน่วยงานภาครัฐหลายโครงการไม่

ตอบสนองความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ เนื่องจากเป็นนโยบายหรือการสั่งการที่มาจากระดับบนลงล่าง ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ไม่มีส่วนร่วมนำเสนอความต้องการอย่างแท้จริง เนื่องจากเกษตรกรรุ่นใหม่มีความหลากหลาย มีคุณลักษณะและความต้องการการสนับสนุนที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่พื้นที่ภาคเหนือตอนบน

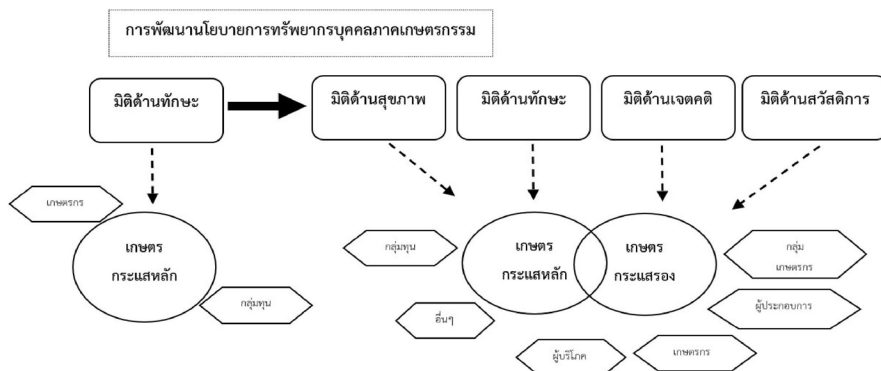
2. นโยบายการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ภาคเกษตรได้รับความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาบุคลากรในภาคอื่นในด้านเศรษฐกิจหลักการพัฒนา ศักยภาพทรัพยากรบุคคลากรของนโยบายภาครัฐ มักจะมุ่งเน้นไปที่การจัดการศึกษาในระบบเป็นหลักที่การพัฒนา ศักยภาพหรือการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรต้องเข้าสู่การศึกษาในระบบที่มีการจัดการศึกษาผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น การพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติของ ตัวบุคคลหรือกลุ่มเกษตรกรถือเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้องตามหลักการหรือหลักวิชาการหรือ

เป็นการกระทำที่อาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงกับ ความไม่สำเร็จสูงในการจัดการผลิต โดยจำเป็นต้องเน้นการกำหนดนโยบายที่ครอบคลุมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภาคการเกษตรเหมือนการพัฒนาบุคลากรสาขาอื่นๆ ที่ต้องพิจารณา 3 มิติ คือ 1) มิติด้านทักษะ เป็นมิติที่เกี่ยวกับการศึกษา ทั้งที่เป็นการศึกษาในรูปแบบทางการ และรูปแบบ ไม่เป็นทางการ 2) มิติด้านสุขภาพ เป็นมิติที่ เกี่ยวข้องกับด้านความสมบูรณ์ ปราศจากโรคร้าย ไข้เจ็บทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ และ 3) มิติ ด้านเจตคติ เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรักคิด

เกี่ยวข้องกับตัวเอง บุคคลอื่น และกลุ่มคน (ไกรยพ ธีรยาคินันท์, 2531) ขณะเดียวกันการกำหนดนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเกษตรกรรมหลัก หรือที่เรียกว่า “เกษตรกรรมที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ” ทำให้การจำกัดความของการพัฒนาบุคคลมุ่งไปที่กลุ่มชนชั้นนำ องค์กรหรือหน่วยงานที่มีต้นทุนสูงทั้งเงินทุน ที่ดิน แรงงาน หรือสิ่งปลูกสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถเข้าถึงการดำเนินงานที่เกิดขึ้นกับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของภาครัฐเป็นหลัก แต่ทางกลับกันเกษตรกรรายย่อยหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้รับหรือเข้าถึงการศึกษาน้อย อาจจะไม่สามารถเข้าถึงการพัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือการศึกษาด้านการเกษตรทั้งในระบบและนอกระบบที่หน่วยงานภาครัฐ

จัดสรรให้อย่างทั่วถึง จนกระทั่งในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เป็นต้นมาที่เริ่มมีการพูดถึงและการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่เป็นการเปิดกว้างมากยิ่งขึ้นทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา ซึ่งการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่ชัดเจนย่อมส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่และในช่วงดังกล่าวเริ่มเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่เกษตรกรรายย่อยเข้าถึง หรือการเปิดโอกาสให้กับเกษตรกรทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพในพื้นที่หรือผ่านสถาบันการศึกษาในรูปแบบระยะสั้น หรือระยะกลางมากขึ้นถือเป็นแนวโน้มที่ดีต่อการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่รายย่อยของพื้นที่

ภาพที่ 2 มิติการพัฒนานโยบายการทรัพยากรบุคคลภาคเกษตรที่เน้นความหลากหลาย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเชื่อมั่นและเปิดโอกาสให้กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่

เข้าถึงโครงการหรือกองทุนที่กลุ่มสามารถบริหารจัดการเองได้ ขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพียงอำนวยความสะดวกและมีหลักเกณฑ์การดำเนินงานที่ชัดเจนแต่ไม่สร้างเงื่อนไขที่เป็น

อุปสรรคกับเกษตรกรรมมากเกินไปก็สามารถสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้งการมีพื้นที่การผลิตและการประกอบการเกษตรเพิ่มมากขึ้น

1.2 รัฐบาล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนานิเวศเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มากขึ้น เช่น การกำหนดระเบียบการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเป็นมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือการกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องการผลิตแอลกอฮอล์จากผลผลิตเกษตร เป็นต้น

1.3 รัฐบาล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเล็งสำคัญ และกำหนดนโยบายการพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่มีความสอดคล้องกับระบบเกษตรเกษตรกรยั่งยืนหรือเกษตรปลอดภัยที่นำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารที่สามารถอยู่รอดในวิถีการเกษตร และมีหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนให้การสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรออกแบบการวิจัยเพื่อการประเมินผลทางนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารทั้งในระดับพื้นที่ภาคเหนือตอนบน และพื้นที่ภาคอื่นๆ ที่สามารถรวบรวมข้อมูลที่กระจายตัวของนโยบายและการประเมินผลที่มีความหลากหลายรอบด้าน เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.2 ควรวิเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภาคการเกษตรที่มีความหลากหลาย และกระบวนการของการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ในการเข้าสู่ภาคการเกษตรเพื่อนำไปสู่การออกแบบและการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างครอบคลุมมากขึ้น

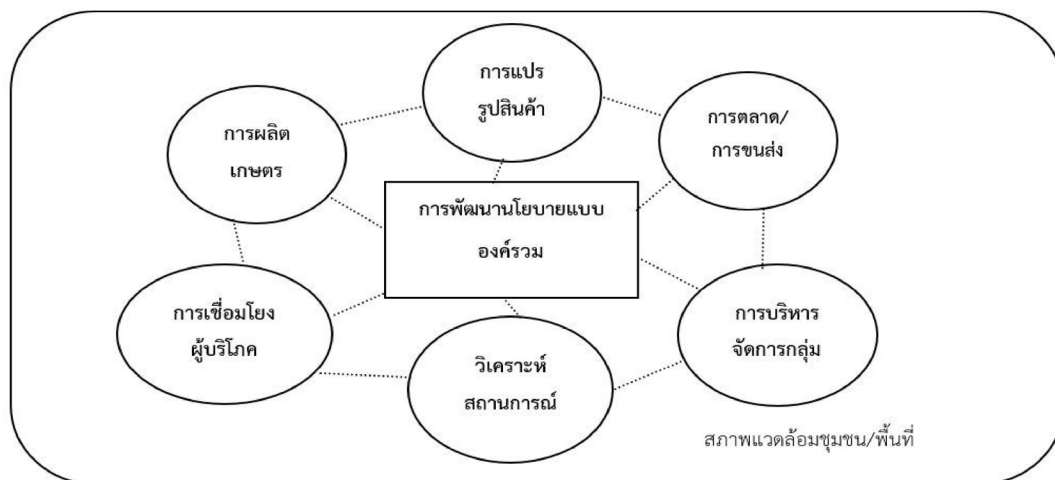
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากสถานการณ์สำคัญของโลกและของไทยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงระบบทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ จนนำมาสู่การกำหนดนโยบายของภาครัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรก ปี 2504 พัฒนาการทางนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ถือมีการดำเนินงานมาอย่างยาวนานกับสังคมไทยในฐานะเป็นสังคมเกษตร การพัฒนานโยบายการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่หรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเข้าสู่ภาคการเกษตรของภาครัฐที่มีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้การวิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบายและสถานการณ์ของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีนัยสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนของความมั่นคงทางอาหารของพื้นที่ การกำหนดนโยบายหรือการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของภาครัฐ และภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยเฉพาะในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2551 ถึง 2564) ที่เริ่มมีสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ หลังจากที่ดินเกษตรกรรมส่วนใหญ่ในพื้นที่มีแนวโน้มอายุเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการเข้าสู่ภาคการเกษตรของคนรุ่นใหม่มีน้อยลง ทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาด้าน

ความมั่นคงทางอาหาร ทั้งด้านการเข้าถึงแหล่งอาหาร และความปลอดภัยทางอาหารและเกษตร การศึกษาพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ และการสร้างความมั่นคงทางอาหารที่มีความสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญ มีความเชื่อมโยงเชิงนโยบายของการพัฒนาการนโยบายพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่ต้องให้ความสำคัญต่อสถานการณ์บริบททางเศรษฐกิจและสังคม โดยผลต่อความหมายของการเงินเกษตรกรรม

รุ่นใหม่ของแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีความผันแปรไปกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นๆ จนนำมาสู่การตัดสินใจและการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่มีความต้องการหรือเป้าหมายของการพัฒนาภาคเกษตรที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่มีนโยบายเป็นตัวกำกับทิศทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ และการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมต่อไป

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้รับ

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่เล็งเห็นความสำคัญและอนุมัติทุนวิจัยประจำปี พ.ศ. 2560 รุ่นที่ 20

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทย: ในมิติด้านการพัฒนาชุมชนคุณภาพชีวิต. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 132-162.
- ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์. (2531). *แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จุมพล หนีมพานิช. (2547). *การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (ม.ป.ป.). *ประวัติมหาวิทยาลัยแม่โจ้*. เข้าถึงได้จาก <https://www.mju.ac.th/main/history/evolution.php>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2563). *ประวัติมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://www.cmru.ac.th/>
- วราดวง สมณศักดิ์ และประยูร อิมิวัตร. (2564). การเสริมสร้างและพัฒนาทนายทเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. *วารสารนิติรัฐกิจและสังคมศาสตร์*, 6(1), 187-205.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *รายงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2510). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2525). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2490). *รายงานการการแถลงนโยบายคณะที่ 18 พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ต่อรัฐสภาครั้งที่ 8/2490*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ สำนักวิชาการ.
- สุภัทร คำมุงคุณ. (2562). *การสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุภากร จันทวานิช. (2556). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำพล พูลสวัสดิ์. (2554). *การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกร อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2552*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- Independent Evaluation Department (IED). (2013). *Food Security Challenges in Asia*. Philippines: Asian Development Bank.
- The Economist Intelligence Unit (EIU). (2018). *Global Food Security Index*. Retrieved from <https://foodsecurityindex.eiu.com/Index>

การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับ ของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ*

Analysis of image of politicians today and the acceptance of the people in Chaiyaphum Province

ณัฐ สวาสดิ์รัตน์ และสมุท สวงวนสิน
Narat Sawadrath and Samurt Sanguansin
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: narat.sw@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ ปัจจัยการยอมรับ และวิเคราะห์แนวทางการสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 รูป/คน และใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพลักษณ์ของนักการเมืองต้องมี 1) คุณธรรม จริยธรรม คือ ต้องมีประวัติส่วนตัวและครอบครัวที่ขาวสะอาด 2) มีมนุษยสัมพันธ์ คือ ควรเป็นคนท้องถื่นโดยกำเนิด สามารถสื่อสารเข้าใจในขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมท้องถื่นอย่างดี 3) มีการศึกษาสูง คือ สามารถเป็นที่พึ่ง เป็นตัวแทนในการนำความเจริญมาสู่ชุมชนได้
2. ปัจจัยการยอมรับนักการเมืองของประชาชน คือ 1) ด้านแรงจูงใจ อันเกิดจากการยอมรับหรือชื่นชมในตัวนักการเมือง มีการเยี่ยมเยียน การพูดจาสนทนากับประชาชนด้วยภาษาพื้นถื่น 2) ด้านภูมิหลัง อันเกิดยอมรับนักการเมืองที่เคยเป็นนักการเมืองหรือเคยเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาก่อน 3) ด้านทัศนคติทางการเมือง โดยจะยอมรับในตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง
3. แนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย 1) ด้านแรงจูงใจ มีหลักฆราวาสธรรม คือ (1) มีจาคะ: รู้จักการเสียสละ (2) มีทมะ: มีการฝึกฝนตนเอง การข่มใจ

*ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2566

Received: March 3, 2023; Revised: March 30, 2023; Accepted: March 30, 2023

การควบคุมอารมณ์ของตนเอง มั่นคงในความดีอยู่เสมอ 2) ด้านภูมิหลัง มีหลักฆราวาสธรรม คือ (1) มีสัจจะ และ (2) มีจาคะ เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ด้วยความซื่อสัตย์ ซื่อตรง พุดจริงทำจริงและปฏิเสธความไม่ถูกต้อง 3) ด้านทัศนคติทางการเมือง มีหลักฆราวาสธรรม คือ (1) มีขันติ: อดทนในการต่อสู้กับความลำบากในการสร้างคุณงามความดีในทางสุจริต และ (2) มีทมะ: มุ่งมั่นหมั่นสร้างความคิดให้เป็นที่น่าประทับใจ ออกล้นต่อเสียงวิจารณ์ และจะฝึกตนอยู่เสมอ

คำสำคัญ: นักการเมือง; ภาพลักษณ์; การยอมรับ

Abstract

The objectives of this research were to study the current image, the factors of acceptance and analyze the guidelines for creating of a good politician's image according to Buddhist principles. This research was mixed method research: qualitative and quantitative researches by study from related documents and In-depth interviews 35 key informants. Data were analyzed by inductive method. For quantitative research, data were collected from 400 samples by using of a questionnaire and analyzed by descriptive statistics.

The results showed that:

1. The image of a politician must have 1) morality and ethics, i.e. must have a good behavior and Family members should also have an unblemished history; 2) human relations, i.e. should be a native people and able to communicate and understand local customs and culture at well; 3) Highly educated, i.e. able to be depended on be an agent in bringing prosperity to the community.
2. The factors of public acceptance of politicians were 1) Motivation which arising from acceptance or admiration of politicians, have a visiting and conversation with the people in local language 2) Background of politicians who used to be politicians or former senior government officials. 3) Political attitude which accepts more individuals than political parties.
3. Guidelines for creating a good politician's image according to Buddhist principles consist of 1) Motivation, having secular principles, namely (1) Caga: giving and sacrifice (2) Tama: self-training, self-restraint, and control own emotions 2) Background of politicians, there are secular principles, namely (1) truthfulness and (2) virtue as a guideline for practice with honesty, honesty, speaking the truth, doing the truth and reject inaccuracy; 3) Political

attitudes There are secular principles: (1) having patience: patience in fighting hardships in order to create good deeds in good faith, and (2) having faith in making good deeds manifest tolerant of criticism and will always practice.

Keywords: Politician; Image; acceptance

1. บทนำ

ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยมากกว่า 90 ปีมาแล้ว ผ่านการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองโดยทหาร และการต่อสู้กันทางแนวคิดทางการเมืองในแต่ละสมัย จนถึงปัจจุบัน ลักษณะของประชาธิปไตยไทยในปัจจุบันยังมีลักษณะกึ่งประชาธิปไตยกึ่งเผด็จการ ทั้งยังคงมีแนวคิดที่แบ่งเป็นฝักฝ่าย กล่าวคือ เป็นฝ่ายอนุรักษนิยมบ้าง เป็นฝ่ายเสรีนิยมบ้าง ในขณะที่ประชาชนก็มีความอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้นและยังมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกตั้งนักการเมืองที่ตนเองชื่นชอบไปเป็นผู้ใช้อำนาจแทนตนเองในการปกครองประเทศ

ในการปกครองโดยผู้แทนในสังคมประชาธิปไตยนี้ นักการเมืองจัดว่าเป็นผู้นำเสนอตนเองเพื่อให้ประชาชนได้เลือกให้เข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทนประชาชน ดังนั้น สิ่งที่นักการเมืองควรมีและจะต้องมีก็คือ ภาพลักษณ์ทางการเมือง ซึ่งภาพลักษณ์ทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้ในสองทาง ในด้านหนึ่งภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติก็คือการปล่อยให้ภาพลักษณ์เป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่มากกระทบ ซึ่งอาจจะคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงอันเป็นผลมาจากอิทธิพลของทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้สึกสำนึกคิดของ

ประชาชน ในอีกด้านหนึ่งภาพลักษณ์ที่เกิดจากการปรุงแต่ง ก็คือ การใช้กระบวนการสร้างภาพให้เกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมาย ไม่ว่าภาพที่สื่อแสดงออกมาจะจริงหรือไม่ก็ตาม นักการเมืองหรือพรรคการเมืองระดับนำจึงมักไม่ปล่อยให้ภาพลักษณ์เป็นไปเองตามธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีนั้นจำเป็นต้องดำรงอยู่อย่างถาวรในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ผ่านการผลิตซ้ำต่อกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและวางอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง ดังนั้น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจึงต้องผ่านการวางแผน กำหนดกลุ่มเป้าหมาย และเหมาะสมกับบุคลิกภาพส่วนตัวของนักการเมืองพร้อมกับอาศัยเทคนิคการสร้างภาพลักษณ์ ด้วยเหตุที่การเลือกตั้งในสังคมข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้สัมผัสโดยตรงกับผู้สมัครรับเลือกตั้งมากเท่ากับการเลือกผ่าน “ภาพลักษณ์” ที่นำเสนอโดยสื่อมวลชน นั้นหมายความว่า การรณรงค์ทางการเมืองในสภาพจริงเป็นเสมือนภาพจำลองกิจกรรมทางการเมือง (ธัญชา ตรีรัตน์, 2559, หน้า 2-3) ความนิยมทางการเมืองและภาพของนักการเมืองในใจของผู้คนในสังคมหรือ “จินตภาพ” หรือ “ภาพลักษณ์” นั้นไม่คงที่เสมอไป บทบาทและพฤติกรรมที่ผู้คนได้รับรู้จะส่งผลเกิดเป็นความรู้สึกและเกิดภาพในการแสดงออกของนักการเมืองแม้จะมีการเผยแพร่

ข่าวดีเพียงใด แต่ถ้าปราศจากความจริงใจหรือไม่สามารถทำให้สังคมเชื่อใจได้ก็เป็นแค่การ “สร้างภาพ” ซึ่งไม่จริงยั่งยืน ต่างกับการมี “ภาพลักษณ์” เชิงบวกซึ่งเกิดจากการสั่งสมการรับรู้ในสิ่งที่ดีและความรู้สึกเชื่อใจว่าดีการสร้างภาพทางการเมืองดูจะไม่มีขีดจำกัด เมื่อกระแสสังคมกลายเป็นสื่อกระแสหลักที่ชี้นำความคิดของประชาชน การสร้างภาพเป็นความจำเป็นสำหรับนักการเมือง จนบางครั้งทำให้เสียจุดยืนทางการเมืองก็มี จะเอาระยะทางการเมืองในปัจจุบันเป็นเรื่องที่หายาก เพราะเมื่อกระแสสังคมชอบอะไรที่มีแต่เปลือก นักการเมืองก็ต้องสร้างเปลือกขึ้นมาห่อหุ้มความเป็นจริงเอาไว้เช่นกัน (สุวัฒน์ ทองธนากุล, 2548, หน้า 2)

ในประเทศไทย ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในสายตาของคนส่วนใหญ่ที่สะท้อนถึงบุคลิกและลักษณะนิสัย ได้ถูกกำหนดออกมาจากความรู้สึกนึกคิดผ่านภาพที่เห็นจนกลายเป็นภาพลักษณ์ที่ติดตัวนักการเมือง เช่น ภาพลักษณ์ของความซื่อสัตย์สุจริต ภาพลักษณ์ของการกล้าตัดสินใจ รับผิดชอบ นอกจากนี้การสร้างภาพลักษณ์เป็นเรื่องของความรู้สึกและอารมณ์ที่บุคคลมีต่อสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ในเชิงอัตวิสัย เนื่องมาจากประสบการณ์ของตนเอง แต่ข้อจำกัดคือมนุษย์ไม่สามารถรับรู้และทำความเข้าใจกับทุกสิ่งได้เสมอไป ดังนั้นตนเองจะได้เพียง “ภาพ” ซึ่งต้องตีความเองโดยใช้ค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติเดิม ดังนั้นภาพลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการตีความ โดยผ่านประสบการณ์ตรงและประสบ การณ์โดยอ้อม แทนความหมายเชิงอัตวิสัยของสิ่งต่างๆ ที่รับรู้ภาพที่

ปรากฏจะเป็นตัวแทนของการรับรู้ในเชิงความหมายที่ผ่านกระบวนการของการรับรู้อย่างเลือกสรรและก่อให้เกิดความหมายของสิ่งต่างๆ ซึ่งกระบวนการนี้คือกระบวนการเกิดภาพลักษณ์ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีนั้น ควรเกิดจากข้อเท็จจริงและกิจกรรมหรืองานที่ทำกันอยู่เป็นประจำ โดยไม่ควรปล่อยให้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติแต่ต้องวางแผนการสื่อสารสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นระบบแบบแผนถูกต้องเป็นไปตามความจริง เพราะการปล่อยให้เกิดภาพลักษณ์เป็นไปโดยธรรมชาติทำให้เกิดลักษณะที่แท้จริงขององค์กรหรือตัวบุคคลที่ปรากฏสู่สายตาประชาชนบิดเบือน ดังนั้น นักการเมืองจึงพยายามนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น การพบปะประชาชนในพื้นที่ การใช้โปสเตอร์ ใบปลิวหรือแผ่นพับที่ให้ข้อมูลถึงประวัติการทำงาน การศึกษารวมถึงภาพการทำงานเพื่อประชาชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่ก่อให้เกิดการยอมรับในนักการเมืองที่มีต่อประชาชน โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิเพื่อจำกัดขอบเขตพื้นที่การวิจัยให้ชัดเจน และยังไม่เคยมีผู้ใดทำการศึกษาในพื้นที่มาก่อน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีความสนใจที่จะหลักพุทธธรรมอันเป็นหลักพื้นฐานในการปฏิบัติตนของชาวพุทธนำมาพิจารณาเพิ่มเติมว่า หลักพุทธธรรมที่จะนำมาปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองและการสร้างการยอมรับของนักการเมืองต่อประชาชน ควรมีแนวปฏิบัติเช่นไร จึงสนใจที่จะศึกษา การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนักการเมืองใน

ปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันของจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการยอมรับนักการเมืองของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,118,750 คน (สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย) และคำนวณหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1967, p. 398) จำนวน 400 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Cluster random Sampling) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 35 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่กำหนด จำนวน 60 ข้อ และแต่ละข้อคำถามจะมีระดับการวัด (Scale) ให้เลือกตอบ

5 ระดับ คือเห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด 2) แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบกึ่งทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นอิสระในการตอบโดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิทั้งหมดทำให้ทราบภาพสะท้อนข้อเท็จจริงตามกรอบแนวคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จำแนกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย 1) ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลถึงกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัย ผู้ให้สัมภาษณ์ 2) แจ้งความประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และ 4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้จำแนกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติจำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของความเรียงประกอบตาราง 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้าเป็นการใช้ข้อมูลจาก 3 กลุ่มยืนยันกัน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตมาตรวจสอบและคัดสรรเฉพาะข้อมูลที่ตรงกันส่วนข้อมูลที่ไม่ตรงกันไปนำมาหาข้อมูลเพิ่มเติมถึงสาเหตุของข้อมูลที่ไม่ตรงกัน หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ นำมาจัดหมวดหมู่แล้วตีความ แปรความ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยพบประเด็นที่มีสาระสำคัญดังนี้

1. ผลการศึกษาภาพลักษณ์ของนักการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ

1.1 ด้านคุณธรรม จริยธรรม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่าในปัจจุบันมีการตรวจสอบจริยธรรมของนักการเมืองหลายครั้ง เนื่องจากกฎหมายตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีการลงโทษนักการเมืองที่ขาดจริยธรรมทางการเมืองอย่างรุนแรง ประชาชนสามารถรับฟังข่าวสารได้ทางสื่อมวลชน ดังนั้นนักการเมืองจึงต้องระมัดระวังตัวไม่ให้ถูกลงโทษ ส่งผลดีให้กับสังคมด้วย ขณะเดียวกันประชาชนก็จะเห็นนักการเมืองที่มีคุณธรรมจริยธรรมชัดเจนขึ้นด้วย

ในข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างพบว่าประชาชนต้องการมีนักการเมืองที่ไม่มีประวัติต่างปร้อยในเรื่องศีลธรรม นักการเมืองและครอบครัวต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นคนดีมีคุณธรรม นักการเมืองที่ดีต้องรักษาคำพูด คำสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน สิ่งที่ได้รับปากว่าจะทำให้ต้องทำ หากมีปัญหาต้องชี้แจงให้ประชาชนทราบ และที่สำคัญคือนักการเมืองต้องแก้ปัญหาด้วยปัญญา ไม่แก้ปัญหาวัยอารมณ์หรือความรุนแรง

1.2 ด้านมนุษยสัมพันธ์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า นักการเมืองควรเป็นคนท้องถิ่นโดยกำเนิด เพราะการพูดคุยนอกถิ่นจะทำให้สามารถสื่อสารกับประชาชนได้เข้าใจ และเป็นกันเอง การใช้ภาษาถิ่นทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันไม่รู้สึกละแวก ซึ่งคนอีสานมัก

จะระมัดระวังตัวเองในเวลาพูดคุยนอกถิ่นกับคนภาคกลาง จะรู้สึกเกร็งรู้สึกเกร็งทำให้การเข้าใจการปรับตัวทำได้ช้า นักการเมืองหลังได้รับเลือกตั้งแล้ว มักไม่ได้พบปะปรึกษา แม้แต่การไต่ถามสารทุกข์ต่าง ๆ จะมีได้พบหน้านักการเมืองบ้างก็ตอนมีงานบุญใหญ่ๆ

ในข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างพบว่าหากนักการเมืองเป็นคนในท้องถิ่น จะทำให้นักการเมืองกับประชาชนสามารถสื่อสารกันได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่า นักการเมืองควรลงพื้นที่ด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถทราบปัญหาได้โดยตรงไม่ผ่านตัวแทน และทำให้เกิดช่องว่างในสังคมระหว่างประชาชนกับนักการเมือง การขยันทิ้งพื้นที่จะทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ และเกิดศรัทธาในตัวนักการเมืองด้วย

1.3 ด้านการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ในปัจจุบันนักการเมืองเป็นผู้มีการศึกษามากขึ้น นักการเมืองที่มีการศึกษาก็จะเป็นผู้รู้ระเบียบปฏิบัติ รู้กฎหมาย สามารถเป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนได้ให้คำปรึกษาข้อชี้แนะที่ถูกต้อง ในทางกลับกันพรรคการเมืองก็ต้องการนักการเมืองที่มีการศึกษาสูงไปช่วยพัฒนาพรรคการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า นักการเมืองที่มีความรู้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นคนดีเป็นคนมีความรู้มีความสามารถในการบริหารบ้านเมืองได้ การได้นักการเมืองที่มีความรู้สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็จะส่งผลให้มีคนดีไปบริหารบ้านเมืองด้วย

2. ผลการศึกษาปัจจัยการยอมรับนักรการเมืองของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.1 ด้านภูมิหลังของนักรการเมือง จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัจจัยที่ประชาชนยอมรับนักรการเมืองมากที่สุดคือยอมรับนักรการเมืองเก่าที่มีประวัติดีไม่ต่ำพริ้ว ยอมรับนักรการเมืองที่เคยดำรงตำแหน่งทางราชการในระดับสูงมาก่อน เพราะเห็นว่าทั้งนักรการเมืองเก่าและข้าราชการเก่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารราชการได้ดีมาก่อน แต่ทั้งหมดนี้ต้องไม่มีประวัติเสื่อมเสีย

ในข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า นอกจากภูมิหลังของนักรการเมืองที่เคยเป็นนักรการเมืองเดิมหรือเคยเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แล้ว ประชาชนยังยอมรับนักรการเมืองที่เคยมีอาชีพที่เอื้อประโยชน์ให้ประชาชน เช่น หนายความ แพทย์ ครู มักจะได้รับการยอมรับในลำดับต้นๆ

2.2 ด้านแรงจูงใจของประชาชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ประชาชนได้รับแรงจูงใจจากนักรการเมืองท้องถิ่นที่ใช้ภาษาอีสานเป็นสื่อในการสนทนา ปราศรัย พบปะพูดคุยทำให้เกิดความเป็นกันเอง ทำให้เกิดความชื่นชมนิยมในตัวนักรการเมืองและคล้อยตามคำพูดของนักรการเมือง แม้ยังไม่มีผลเป็นรูปธรรมก็ตาม

ในข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ถึงแม้ว่านักรการเมืองจะได้รับความเชื่อมั่นเชื่อถือจากประชาชนไปเท่าไรก็ตาม แต่นักรการเมืองจะต้องเกาะติดพื้นที่ ไม่ปล่อยปะละเลยหรือให้ตัวแทน เข้ามาทำกิจกรรมแทนตน ซึ่งจะทำให้

สัมพันธ์ภาพที่สร้างไว้ค่อยๆเลือนหายไป การลงพื้นที่บ่อยๆ เพื่อรับฟัง และแก้ปัญหาให้ประชาชนเป็นสิ่งทีนักรการเมืองควรกระทำ

2.3 ด้านทัศนคติทางการเมืองของประชาชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ประชาชนเห็นว่าพรรคการเมืองมีอิทธิพลอย่างมากต่อนักรการเมือง โดยเฉพาะนักรการเมืองหน้าใหม่ที่เพิ่งเข้าสู่วงการเมืองและมีภูมิความรู้ไม่สูงนักมักจะถูกพรรคการเมืองชักนำให้คล้อยตามจนอุดมการณ์ของตนเองและความตั้งใจเดิมที่ไว้ไว้กับประชาชนหายไป กลายเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายของพรรคและไม่สามารถทำตามที่ตั้งใจไว้ได้

ในข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า นักรการเมืองที่มีการศึกษาสูงจะมีความเป็นตัวของตัวเองมาก สามารถต่อรองความต้องการของตนกับพรรคได้มากกว่า ในขณะที่เดียวกันพรรคการเมืองก็ต้องการนักรการเมืองที่มีภูมิความรู้สูงเพื่อนำไปช่วยในการพัฒนาพรรคการเมืองด้วย จึงเป็นเหตุผลของทัศนคติที่ว่านักรการเมืองที่มีการศึกษาสูงสามารถเป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนได้

3. การวิเคราะห์แนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ของนักรการเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรม การวิเคราะห์แนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ของนักรการเมืองตามหลักพุทธธรรมนั้น ผู้วิจัยได้นำปัจจัยการยอมรับนักรการเมืองของประชาชนมาเป็นตัวตั้งแล้วจึงนำภาพลักษณ์ของนักรการเมืองในปัจจุบันมาจับว่าภาพลักษณ์ใดที่ประชาชนยอมรับแล้วจึงใช้ฆราวาสธรรม 4 มาเป็นแนวทางในการ

พิจารณาปัจจัยการยอมรับนักการเมืองของประชาชน ใช้สัปปริสรธรรม 7 เป็นแนวทางในการพิจารณาภาพลักษณ์ของนักการเมือง ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

3.1 ภูมิหลังของนักการเมืองผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความเห็นด้วยร้อยละ 72 ในเรื่อง ที่นักการเมืองมีภูมิหลังเคยเป็นข้าราชการในระดับสูงหรือเคยเป็นนักการเมืองมาก่อนซึ่งเคยมีผลงานเป็นที่ประจักษ์มาแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่แสดงถึงการมีคุณธรรม โปร่งใส ประวัติส่วนตัวไม่ต่างพร้อย การรักษาคุณงามความดีในขณะที่ดำรงตำแหน่ง ก่อสร้างเกียรติคุณชื่อเสียงเอาไว้ได้ ต้องอาศัยการประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางฆราวาสธรรม ทั้งสัจจะที่นักการเมืองต้องรักษาความซื่อตรง การพูดที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าได้ทำตามที่เคยรับปากกับประชาชนไว้แล้ว และจะต้องมีจาคะ คือต้องรู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งการสละลาภยศที่ได้มาโดยไม่ถูกต้อง เพื่อรักษาเกียรติของตนไม่ให้มัวหมอง

3.2 แรงจูงใจของประชาชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความเห็นด้วยถึงร้อยละ 84 ในเรื่อง ที่นักการเมืองเป็นชาวชัยภูมิโดยกำเนิด ทั้งนี้เพราะประชาชนมองเห็นแรงจูงใจที่มีนักการเมืองที่พูดภาษาอีสาน มีชนบทรธรรมเนียมนิยมของคนชัยภูมิ และสามารถสื่อสารอย่างไม่เคอะเขิน จูงใจให้สามารถรับฟังนโยบายเรื่องราวทางการเมืองต่างๆ ได้ดีกว่าเดิม และนักการเมืองจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ขยันลงพื้นที่เยี่ยมเยียนประชาชนอยู่เสมอ ในกรณีนี้ฆราวาสธรรมที่ต้องพิจารณานำมาเป็นแนวทางปฏิบัติคือจาคะ คือ การให้ที่ไม่หวังผล

ตอบแทน การให้นี้ไม่จำเป็นต้องให้เป็นทรัพย์สินหรือของมีค่า เพียงให้น้ำใจ ให้ความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเมื่อชาวบ้านมีทุกข์ก็ถือเป็นการให้แล้ว นอกจากนั้นนักการเมืองยังต้องมีหิมาคือการฝึกฝนตนเอง การข่มใจ การควบคุมอารมณ์ของตนเอง ไม่ใช้อารมณ์ฉุนเฉียวเมื่ออยู่กับประชาชน ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนมีเหตุผล

3.3 ทศนคติทางการเมืองของประชาชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความเห็นด้วยถึงร้อยละ 68 ในเรื่อง ที่พรรคการเมืองมักมีอิทธิพลต่อนักการเมือง จะเห็นได้เสมือนว่านักการเมืองเมื่อยังไม่สังกัดพรรคจะเป็นคนมีอุดมการณ์มุ่งช่วยเหลือประชาชนพัฒนาสังคม แต่เมื่อเข้าไปสังกัดพรรคการเมืองแล้วอุดมการณ์จะค่อยๆ หายไป สำหรับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่านักการเมืองที่มีความรู้มีการศึกษาได้รับการอบรมมาแล้วจะเป็นผู้ที่มีจุดยืนเป็นของตนเองไม่ถูกครอบงำง่ายๆ การศึกษาทำให้คนมีคุณค่า พรรคการเมืองก็อยากได้คนที่มีการศึกษามาสังกัดพรรคของตนเช่นกัน ในกรณีนี้ฆราวาสธรรมที่จะเป็นแนวทางให้กับนักการเมืองได้คือ ขันติ ความอดทน เข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร คือนักการเมืองต้องอดทนในการต่อสู้กับความทุกข์ยากความลำบากในการหาเสียงสร้างคุณงามความดีในทางสุจริต ไม่ย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก หมั่นสร้างความดีให้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชน อดกลั้นต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ทอดถอนใจต่ออุปสรรคใดๆ และเพียรสร้างแต่สิ่งดีงาม และหิมา การฝึกฝนตนเอง การข่มใจ การควบคุมอารมณ์ของตนเอง ไม่เห็นแก่อาภิสสินจ้างรางวัลใดๆ ที่ได้มาอย่างไม่ชอบธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ภาพลักษณ์นักการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นในการอภิปรายจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันของจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ภาพลักษณ์ของนักการเมืองจะเป็นบุคลิกส่วนตัวที่ติดตัวมาแต่กำเนิดทำให้ผู้พบเห็นนิยมชมชอบตั้งแต่แรกพบ และสามารถพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ ภาพลักษณ์คือมุมมองของประชาชนหรือบุคคลเป็นความรู้สึกนึกคิดที่เกิดจากการได้รับสัมผัสหรือรับรู้ อาจเป็นความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจนำเสนอให้สาธารณชนรับรู้ ภาพที่ปรากฏในมุมมองของผู้รับรู้หากเป็นภาพลักษณ์ที่ดีก็จะทำให้ประชาชนหรือบุคคลเกิดความประทับใจน่าเชื่อถือแต่หากเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่ดีก็จะทำให้ไม่เกิดความประทับใจไม่น่าเชื่อถือกลางแคลงใจสอดคล้องกับจิตพิสัย ศรีประกายเพ็ชร (2537, หน้า 22) ที่กล่าวว่า ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับสถาบันทุกแห่ง เพียงแต่จะเลือนรางหรือชัดเจนและเป็นภาพที่ดีหรือเลวเท่านั้น สอดคล้องกับพรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2540, หน้า 42) ที่กล่าวถึงภาพลักษณ์ในปัจจุบันว่าภาพลักษณ์ปัจจุบัน (Current Image) เป็นภาพพจน์ในความเป็นจริง ซึ่งอาจเป็นภาพพจน์เชิงลบหรือเชิงบวกก็ได้จะเป็นภาพพจน์ที่เกิดมาโดยธรรมชาติหรือโดยเจตนาก็ตาม และภาพลักษณ์กระจกเงา (Mirror Image) เปรียบกับเวลาที่คนเราส่องกระจกก็จะเห็นภาพตัวเอง ในการสร้างภาพลักษณ์ เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ (2533, หน้า 22) ได้กล่าวว่าการสร้าง

ภาพลักษณ์ที่ดีมีส่วนประกอบต่างๆ อีกหลากหลาย เช่นบุคลิกส่วนตัวที่เหมาะสม ถือเป็นสิ่งสำคัญมาก ในการสร้างภาพลักษณ์ เพราะจะเป็นสิ่งแรกที่ประชาชนได้พบเห็น ซึ่งจะเกิดความประทับใจเลื่อมใสและเชื่อถือขึ้นอยู่กับการแสดงออก บุคลิกท่าทางของนักการเมือง ทั้งนี้การศึกษาข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายจะสามารถทำให้สร้างภาพลักษณ์ได้ง่ายขึ้น เช่นเมื่อนักการเมืองลงหาเสียงที่พื้นที่ชนบท มักจะมีการแสดงออกถึงความกินง่ายอยู่ง่าย ติดดิน เพราะชาวบ้านจะประทับใจว่านักการเมืองที่เป็นผู้มีอำนาจสามารถ ใช้ชีวิตเรียบง่ายได้เหมือนประชาชน และเกิดความรู้สึกว่า “เราเป็นพวกเดียวกัน” และ “เราเข้าใจคุณ” เทคนิคการสร้างภาพ ลักษณะต้องมีประสิทธิภาพสูง เพราะจะต้องแข่งขันกับบุคคลอื่น โดยนักการเมืองต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีน่าเชื่อถือ และน่าประทับใจ ทั้งนี้อาจใช้เทคนิค สื่อต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ในเวลาอันรวดเร็ว และกระจายเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะในปัจจุบันพรรคและนักการเมืองนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการหาเสียงหรือให้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองเพราะเชื่อว่าสามารถเข้าถึงกลุ่มคนในวัยรุ่นและวัยทำงานได้มากที่สุด และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้เป็นอย่างดีและสามารถเข้ากับกลุ่มชนทั่วไปได้ดังจะเห็นได้จากช่วงการเลือกตั้ง นักการเมืองจะพยายามเข้าถึงประชาชนในทุกพื้นที่และทุกกลุ่มอาชีพ ในด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวคิดของคนไทยหรือชาวตะวันออกมักให้ความสำคัญกับคุณธรรม บุคคลผู้ไม่มีคุณธรรมหรือประพฤติผิดมีความต่างพร้อยทาง

ศีลธรรม จะเป็นผู้ที่สังคมไม่ไว้วางใจไปอีกนานกว่าจะลืม

2. ปัจจัยการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ สำหรับกระบวนการจูงใจให้ยอมรับของมนุษย์ในการทำงาน ซึ่งการสร้างแรงจูงใจนั้นจะต้องเข้าใจกระบวนการทางความคิดและการรับรู้ของบุคคลก่อน โดยปกติเมื่อคนจะทำงานเพิ่มขึ้นจากระดับปกติเขาจะคิดว่าเขาจะได้อะไรจากการกระทำนั้นหรือการคาดคิดว่าอะไรจะเกิดขึ้นเมื่อเขาได้แสดงพฤติกรรมบางอย่าง ในกรณีของการทำงาน พนักงานจะเพิ่มความพยายามมากขึ้นเมื่อเขาคิดว่าการกระทำนั้นนำไปสู่ผลลัพธ์บางประการที่เขามีความพึงพอใจ เช่นเมื่อทำงานหนักขึ้นผลการปฏิบัติ งานของเขาอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นทำให้เขาได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งและได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น ค่าจ้างกับตำแหน่งเป็นผลของการทำงานหนักและเป็นรางวัลที่เขาต้องการเพราะทำให้เขารู้สึกว่าได้รับการยกย่องจากผู้อื่นมากขึ้น แต่ถ้าเขาคิดว่าแม้เขาจะทำงานหนักขึ้นเท่าไรก็ตามหัวหน้าของเขาก็ไม่เคยสนใจดูแลยกย่องเขาจึงเป็นไปได้ที่เขาจะได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งเขาก็ไม่เห็นความจำเป็นของการทำงานเพิ่มขึ้น ความรุนแรงของพฤติกรรมที่จะทำงานขึ้นอยู่กับความคาดหวังที่จะกระทำตามความคาดหวังนั้นรวมถึงการดึงดูดใจของผลลัพธ์ที่จะได้รับซึ่งจะมีเรื่องของการดึงดูดใจ การเชื่อมโยงรางวัลกับผลงานและการเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับความพยายาม เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539, หน้า 139-149) กล่าวถึง นักการเมืองที่ดีว่า นักการเมืองหรือผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองเป็นส่วน

ประกอบสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของประเทศเพราะนักการเมืองเป็นบุคคลที่ประชาชนมอบอำนาจให้ทำหน้าที่แทนตน

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองจะต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเหมาะสมกับการได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเจ้าของอำนาจ สำหรับคุณสมบัติการเป็นนักการเมืองที่ดีนั้น ซึ่งสอดคล้องกับลิตธิ์ ธีรเวคิน (2543, หน้า 34) ที่กล่าวว่า นักการเมืองที่พึงประสงค์จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการปกครองและการบริหาร เข้าใจลึกซึ้งถึงปรัชญาการปกครองแบบประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล เปิดกว้างรับฟังความคิดหลายๆ ฝ่าย มีจริยธรรมและมีศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจริยธรรมและจรรยาบรรณทางการเมืองไม่ทำลายหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย อุทิศชีวิตเพื่อประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่มุ่งกอบโกยผลประโยชน์โดยใช้ตำแหน่งอำนาจที่ครองอยู่ และอริสา เหล่าวิชยา (2556, หน้า 57-62) การมีอิทธิพลต่อการสนับสนุนทางการเมืองทำให้สามารถเป็นผู้นำการแสดงความคิดเห็นหรือได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนจากพรรคอื่นๆ รวมถึงประชาชนที่พร้อมให้การสนับสนุนด้วย พิระศักดิ์ หินเมืองเก่า (2537, หน้า 25) พูดถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักการเมืองว่าเมื่อต้องการจะเข้าใจนักการเมืองให้ถ่องแท้จำเป็นจะต้องวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองให้เข้าใจอย่างละเอียดลออ จำเป็นที่จะต้องพิจารณาตรวจสอบสิ่งเร้าในปัจจุบัน ผลกระทบของบุคลิกภาพในการเลือกสิ่งเร้าตลอดจนข้อสมมติ 3 ประการคือความเชื่อ ทัศนคติ

และความต้องการทางสรีรวิทยาและจิตวิทยา เพื่อจะช่วยให้เราเข้าใจถึงสิ่งซับซ้อนของกระบวนการ ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองได้เป็นอย่างดีและ จะทำให้เข้าใจดียิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการศึกษาการวิเคราะห์ภาพลักษณ์นักรการเมือง ในปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชนในจังหวัด ชัยภูมิ อันประกอบไปด้วย

1.1 ควรมีการส่งเสริมให้มีการจัด เสวนาหัวข้อภาพลักษณ์ของนักรการเมืองในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดพัฒนาภาพลักษณ์ของนักรการเมือง ในจังหวัดชัยภูมิอย่างจริงจัง

1.2 ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการ เรียนรู้การยอมรับนักรการเมืองของประชาชน ในจังหวัดชัยภูมิอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนา ศึกษาหาข้อมูล โดยเฉพาะนักรการเมืองหรือ ผู้ที่สนใจที่จะเตรียมตัวเข้าสู่วงการเมือง

1.3 ควรมีการให้ความรู้แก่นิสิต นักศึกษาและประชาชนในการพิจารณาเลือกสรร นักรการเมืองทุกระดับได้อย่างถูกต้อง

1.4 ภาพลักษณ์ของนักรการเมือง ในปัจจุบัน คือภาพลักษณ์ที่มีอยู่จริงและเป็น เอกลักษณ์ส่วนตัวของนักรการเมือง ซึ่งสามารถ ปรับปรุงพัฒนาได้แต่ปัจจัยการยอมรับของ ประชาชนเป็นความต้องการของคนจำนวนมาก ที่มีสิทธิในการเลือกนักรการเมือง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ครั้งต่อไป

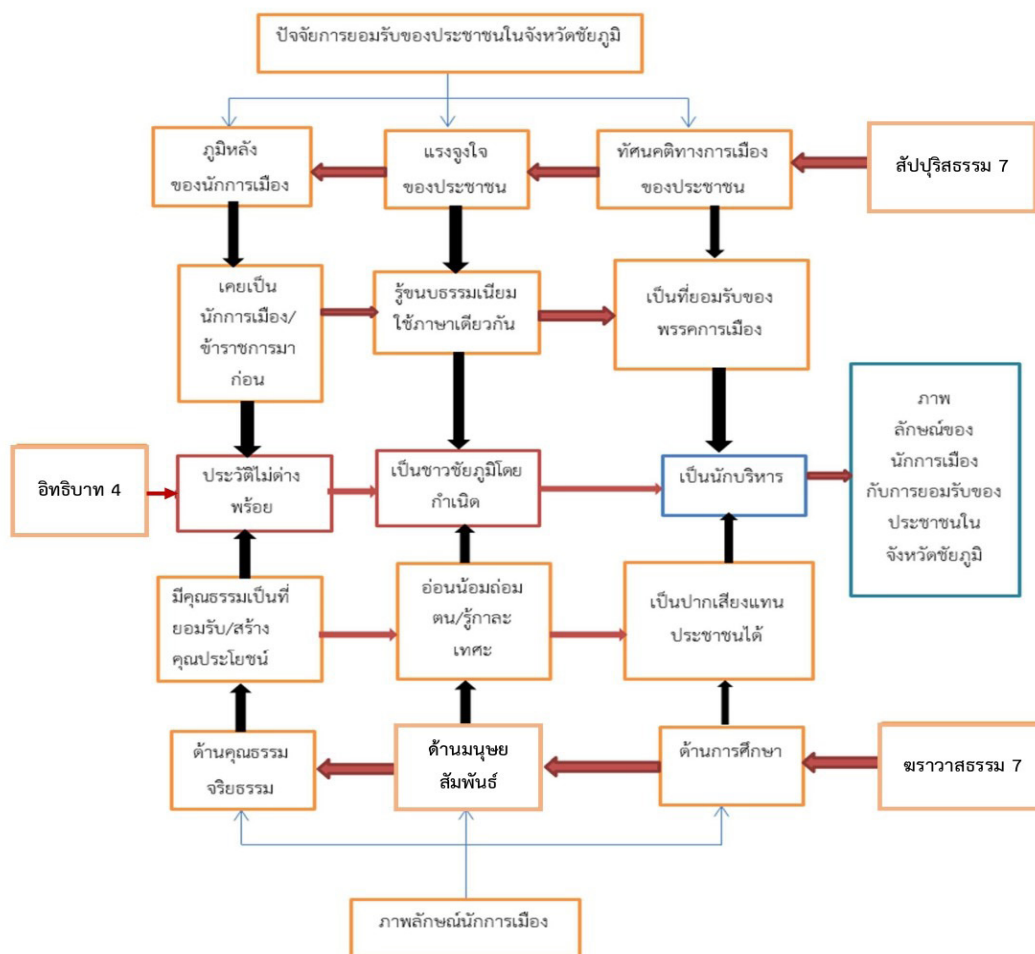
2.1 ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษา เพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องใน การนำเสนอผลงาน

2.2 ควรนำการศึกษาภาพลักษณ์ นักรการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับของ ประชาชนในจังหวัดอื่นด้วย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ว่ามีประสิทธิภาพหรือแตกต่างกันหรือไม่

2.3 ควรศึกษาภาพลักษณ์ของ นักรการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับนักรการเมืองระดับชาติเพื่อนำ ข้อมูลมาบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปเป็น องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). *แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: เอเชียเพรช.
- เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ. (2533). *การสร้างภาพลักษณ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ใจทิพย์ ศรีประกายเพชร. (2537). *การศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลการสร้างภาพลักษณ์ของโครงการดาวเทียมไทยคม*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธนะชา ตรีรัตน์. (2559). *นักการเมืองกับแบบแผนการนำเสนอและปกป้องภาพลักษณ์ผ่านหนังสือพ็อกเก็ตบู๊คประเภทอัตชีวประวัติ*. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรทิพย์ พิมลสินธุ์. (2540). *ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง: การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- พีระศักดิ์ หินเมืองเก่า. (2537). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภออย่างชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2543). *การเมืองการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวัฒน์ ทองธนากุล. (2548). *ภาพลักษณ์นักการเมือง*. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9480000071269>
- อริสา เหล่าวิชา. (2556). *ภาพลักษณ์นักการเมือง*. *วารสารนักบริหาร*, 33(2), 57-62.
- Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

**นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติด
และการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น***
**Communication Innovation for Immunizing Vulnerable
Youth Against Problems with Drugs and Unplanned
Pregnancy in Khon Kaen Province**

พระครูปลัดสุวิทย์ จันทบุโณ, พระครูสังฆรักษ์ทวี อภโย, พระปลัดวสันต์ ธีระโส, อัครเดช นิลโยธิน,
แสงอาทิตย์ ไทยมิตร และสุรศักดิ์ อุดมืองเพ็ญ
Phrakrupalud Surawut Chandhadhammo, Phrakru Sangkarakthawee Aphayo,
Phrapalad Wasan Thirawaro, Akkaradet Neerayothin, Saengatit Thaimit
and Surasak Audmuangpiea
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
Yanasangvorn Research Institute, Mahamakut Buddhist University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: surawutsung@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษานวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น 2) วิเคราะห์นวัตกรรมการสื่อสาร 3) พัฒนานวัตกรรมการสื่อสาร และ 4) จัดทำคู่มือนวัตกรรมการสื่อสาร เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mix Methods Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการคำนวณตามสมการการสุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน และได้ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่นซึ่งมี 4 ประการ คือ 1) ด้านผู้ส่งสาร (Sender) 2) ด้านสาร (Message)

*ได้รับบทความ: 23 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 31 มีนาคม 2566
Received: November 23, 2022; Revised: March 29, 2023; Accepted: March 31, 2023

- 3) ด้านผู้รับสาร (Receiver) และ 4) ด้านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media)
2. นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น 1) การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย เฟซบุ๊ก ไลน์ แอปพลิเคชันต่างๆ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลให้ความรู้ 2) ศูนย์ฝึกอาชีพและจัดกิจกรรมในชุมชน 3) มีข้อมูลข่าวสารให้มากกว่าเดิม มีการจัดอบรมกับเยาวชนให้มากขึ้น 4) ฝึกอบรมสติ สมาธิ และ 5) มีผู้เยี่ยมประจำหมู่บ้าน
3. รูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมของรูปแบบก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. คู่มือการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันกับปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น

คำสำคัญ: นวัตกรรมสื่อสาร; สร้างภูมิคุ้มกัน; เยาวชนกลุ่มเปราะบาง

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study communication innovation to build immunity problems with drugs and unavailability of vulnerable youth in Khon Kaen province, 2) to analyze communication innovation, 3) to develop communication innovation and 4) to publish the handbook of communication innovation. This research was the mixed methods research integrating quantitative and qualitative research. For quantitative research, the sample group of this research defining the sample size by calculating random sampling formula for unknown population was 100 teenagers with systematic random sampling from 13-18-year-old teenagers with drugs and unavailability living in Khon Kaen province. The quantitative research tool was the questionnaire. The group sampling method was purposive sampling. The statistics used to analyze the data were percentage, mean, standard deviation and one sample T-test.

The research result was found that:

1. There were 4 elements of communication innovation to build immunity problems with drugs and unavailability of vulnerable youth. There are sender, message, receiver, and channel or media.
2. Communication innovation to build immunity problems with drugs and unavailability of vulnerable youth in Khon Kaen province was; 1) modern technology use

such as Facebook, Line, and applications with knowledge resource access, 2) career training center and community activities, 3) much more technology information and youth training projects, 4) mindfulness practicing, and 5) the sentry box in front of the village.

3. Forms of communication to build immunity problems with drugs and unavailability of vulnerable youth in Khon Kaen province was overall statistically significant at the .05 level in pre-test and post-test.

4. The handbook of communication to build immunity problems with drugs and unavailability of vulnerable youth in Khon Kaen was published.

Keywords: Communication innovation; Immunity; unavailability

1. บทนำ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (อังกฤษ: United Nations Convention on the Rights of the Child: CRC, UNCRC) เป็นสนธิสัญญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนซึ่งกำหนดสิทธิในทางพลเมืองของเด็ก โดยนิยามว่า เด็ก เยาวชน คือ มนุษย์คนใดๆ ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้กำหนดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก และเยาวชนว่า เด็กทุกคนมีสิทธิเรียนรู้และได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ ได้รับสิทธิเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกกีดกันเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคมทรัพย์สินกำเนิด หรือสถานะอื่นๆ ไม่ว่าจะของเด็กหรือของครอบครัว เพื่อให้อยู่ร่วมสังคมได้อย่างปกติชน (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาสคนพิการและผู้สูงอายุ, 2550) ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนที่พิการทั้งทางร่างกาย สมอง และจิตใจ ก็มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพิเศษ อันหมายถึงการดูแลรักษาและการศึกษาที่เหมาะสม

กับสถานะของเด็ก และในกรณี เด็กไม่มีครอบครัว หรือมาจากครอบครัวที่ยากจนก็จะได้รับความช่วยเหลือ เป็นพิเศษจากรัฐหรือองค์กรต่างๆ มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่จัดให้เปล่าอย่างน้อยในระดับประถมศึกษา โดยมีโอกาสได้รับความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลินจากการเล่น และรื่นเริงพร้อมกันไปด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมและเติบโตเป็นสมาชิกผู้ยังประโยชน์ต่อสังคม ตลอดจนการแนะแนวทางชีวิต ซึ่งมีบิดามารดาเป็นผู้รับผิดชอบ ก่อนบุคคลอื่น แต่ในปัจจุบันประชาชนต้องเผชิญกับภัยทางสังคมนานาชนิด เช่น ภัยธรรมชาติ ภัยจากมนุษย์ด้วยกัน ภัยจากการโกง ภัยจากการเอารัดเอาเปรียบ ความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ประโยชน์ พวกพ้อง โรคภัยไข้เจ็บ ยาบ้า เอดส์ ความยากจน ความอ่อนแอทางด้านภูมิปัญญา และภัยจากความรุนแรงต่างๆ โดยเฉพาะภัยที่เกิดแก่เด็กและเยาวชน ตามสถิติของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความห่วงใยเยาวชนไทยว่ามีกลุ่มเปราะบาง 1.3 ล้านคน หลุดจากระบบการศึกษา ไร้งานทำ

เสียงซึ่มเศร้าสูง 44% หรือมีประมาณ 3 ล้านกว่าคนจากเยาวชนทั้งหมดประมาณ 8 ล้านคน และมีอัตราป่วยเป็นโรคนี้อยู่ละ 18 นอกจากนี้ประเด็นการติดเชื้อเอชไอวี (HIV) เอดส์ (AIDS) การบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน และการติดสารเสพติดท้องไม่พร้อมและไม่มีคุณภาพยังเป็นปัจจัยเสี่ยงลำดับต้นๆ ของเยาวชนไทยด้วย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560)

เยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่นมีหลากหลายกลุ่มที่เผชิญความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็วและทุกด้าน โดยเฉพาะกลุ่มติดยาเสพติด และท้องไม่พร้อมและไม่มีคุณภาพ เป็นกลุ่มเปราะบางที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วจากการพัฒนาสังคมเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผันผวน ชับซ้อน หลากหลายทิศทางของเมืองและเทคโนโลยีไม่ทันท่วงที ทำให้เกิดเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความเปราะบางทางสังคม และจำเป็นต้องได้รับการป้องกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ทันท่วงทีต่อความเติบโตของสังคมเมืองที่กำลังรุกเข้าวิถีชีวิตให้คนชนบทเดิมกลายเป็นวิถีคนเมืองในอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจของจังหวัดด้าน 1) เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ด้วยความผาสุก 2) พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของครม. คือ เป้าประสงค์รวมข้อ 3) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างความมั่นคงทางสังคมและดำเนินตามประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญของจังหวัดในข้อ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิต (จังหวัดขอนแก่น, 2558)

จากการทบทวนงานวิจัยข้อมูลจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ในปี 2017 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรอายุ 15-24 ปีที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา ไม่ได้อยู่ในระบบแรงงาน จำนวน 1 ล้าน 3 แสนคน ในจำนวนนี้เกือบ 8 แสนคนเป็นผู้หญิง ขณะที่องค์การยูนิเซฟระบุว่า กลุ่มเยาวชนอายุระหว่าง 15-17 ปี เป็นกลุ่มที่ประสบกับความยากจนหลายมิติในระดับที่รุนแรงที่สุด กว่า 51.06% เป็นวัยที่หลุดจากระบบการศึกษา (สำนักงานประกันสังคม สำนักงานเงินสมทบ, 2561) และเมื่อจัดระดับความรุนแรงของค่าความยากจนหลายมิติของกลุ่มเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบาง เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพซ่อนอยู่ในตัว มีความเข้มแข็งอยู่ภายในและมีเสียงสะท้อนของกลุ่มเยาวชนผู้เปราะบาง เมื่อร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพและให้โอกาสจากการสังเกตพฤติกรรมได้แสดงทัศนะอันเป็นเสียงสะท้อนให้เห็นมิติที่จะเร่งแก้ไขและพัฒนาได้ว่า “การร่วมกิจกรรมจะเป็นเวทีที่ช่วยเปิดพื้นที่ให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางได้แสดงออกถึงสิ่งที่อยากพูด อยากได้ที่ยืนในสังคมไม่เหยียดหยาม ยอมรับและให้โอกาสที่แท้จริงทั้งการได้กลับเข้าไปในระบบการศึกษาหรือการทำงาน เพื่อให้สามารถที่จะพึ่งพิงดูแลตัวเองและช่วยเหลือเพื่อนๆ ที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกันได้” และจากผลการศึกษาของศูนย์วิจัยและพัฒนา

ระบบสุขภาพชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษา กลุ่มเปราะบางในชุมชนในโครงการป้องกันและ แก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เพื่อนำข้อมูล และความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และ ออกแบบการทำงานเพื่อเจาะกลุ่มวัยรุ่นที่มีความเสี่ยง แล้วหาทางแก้ปัญหาและบรรเทาความรุนแรงของปัญหาในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มาเป็น แนวคิดพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้และแก้ปัญหาที่อง ไม่พร้อมและไม่มีคุณภาพที่จะแก้ไขปัญหามาใน แนวทางเดียวกัน ทั้งนี้สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำ ประเทศไทย (UNFPA) และศูนย์วิจัยและพัฒนา ด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็น “เสียงเล็กๆ จากเด็กถูกทะเล” เพื่อหาแนวทางพาเด็ก และเยาวชนให้หลุดพ้นภาวะเปราะบาง ซึ่งมีเครือข่าย เด็ก เยาวชนที่เผชิญภาวะเปราะบาง เข้าร่วมรับฟัง และแสดงทิศทางในคำตอบที่จะเป็นทางออกที่ เป็นกระบวนการ เป็นการตอบรับเชิงพฤติกรรมที่ จะก่อและริเริ่มแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทาง สังคมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางได้และจะขยายผล ในแนวทางนี้ในอนาคตทุกภาคส่วน (สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่ม เปราะบางในจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะเยาวชน

กลุ่มเปราะบางในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากร และมีความเสี่ยงในการที่จะนำไปสู่ปัญหาเสพติด และการท้องไม่พร้อมของเด็กและเยาวชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานวัตกรรมสื่อสาร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้อง ไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัด ขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์นวัตกรรมสื่อสาร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้อง ไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัด ขอนแก่น
3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อสาร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้อง ไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัด ขอนแก่น
4. เพื่อจัดทำคู่มือนวัตกรรมสื่อสาร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้อง ไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัด ขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน วิธี (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เยาวชนกลุ่ม

เปราะบางที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามสมการการสุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรของ Khazanie (1996, p. 483) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน และได้ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) คือ 3 คน เว้น 1 คน ทำแบบนี้จนกว่าจะครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้จากเยาวชนกลุ่มเปราะบางทั้งเพศชายและเพศหญิง ในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 100 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อเสนอแนะกับเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ที่ติดยาเสพติดและท้องไม่พร้อม จำนวน 30 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวบรวมข้อมูลที่ได้และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

1. นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ด้านผู้ส่งสาร (Sender) เยาวชนส่วนใหญ่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่

พร้อมกับเพื่อน ด้านสาร (Message) ศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมให้กับครอบครัว ชุมชน และสังคม ด้านผู้รับสาร (Receiver) ส่วนใหญ่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมกับทางโรงเรียน ด้านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media) ส่วนใหญ่ใช้ Facebook ในการปรึกษาเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมกับเพื่อน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน กาย จิต สังคม และหลักธรรมทางพุทธธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน รวมถึงความคิดเห็นสิ่งที่ควรมีในคู่มือนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่นเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล มีการจัดสัมมนา ด้านสาร (Message) ด้านผู้รับสาร (Receiver) 2) มีการประเมินผล มีการบรรยาย คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ วัตถุประสงค์ ด้านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media) การจัดกิจกรรม มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย ด้านผู้ส่งสาร (Sender) และการแบ่งกลุ่ม

2. ผลเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบการใช้นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลองทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ลำดับ	ข้อความ	p	แปลผล
1	ภาพรวมของทุกด้าน	.043	แตกต่าง
2	ด้านผู้ส่งสาร (Sender)	.005	แตกต่าง
3	ด้านสาร (Message)	.415	ไม่แตกต่าง
4	ด้านผู้รับสาร (Receiver)	.184	ไม่แตกต่าง
5	ด้านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ(Channel or Media)	.354	ไม่แตกต่าง

ผลการทดสอบภาพรวม ประกอบด้วย ด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร ด้านผู้รับสาร และด้านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อของรูปแบบการใช้นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เยาวชนในชุมชน ความคิดเห็นของผู้แทนเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่ติดยาเสพติดและท้องไม่พร้อมเกี่ยวกับนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่นพบว่า เด็กและเยาวชนอยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจเขา และให้การอบรมสั่งสอนตักเตือนมากกว่าการดุด่า เพราะจะทำให้เกิดพฤติกรรมดีขึ้นหรือไม่ยอมทำตาม

4. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสนทนากลุ่มความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านเด็กและเยาวชนและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น พบว่า สิ่งที่มีความคิดเห็นตรงกันคือ ควรเอาใจใส่เด็กให้มากโดยเฉพาะการให้การเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนต้องให้ความรักความเข้าใจใน และพร้อมที่จะเรียนรู้ไปกับเขาในการสอดส่องดูแลอย่างนุ่มนวลในการสอดแทรกการอบรมสั่งสอนไปในตัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนเขตอำเภอชุมแพ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ผลการวิจัยมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น จึงนำประเด็นเหล่านั้นมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับพฤติกรรมการใช้นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น เยาวชนส่วนใหญ่ มีการเสริมสร้างอย่างต่อเนื่องด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร ด้านผู้รับสาร และด้านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาต พุกสวัสดิ์ และภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ (2563, หน้า 1-22) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียน 30 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสมุทรปราการในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา พบว่า มีการเสริมสร้างอย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ด้านรูปแบบและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ กิจกรรม และด้านกระบวนการวางแผนกิจกรรม

2. เยาวชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนในภาพ รวมทั้งด้านกาย จิต สังคม และด้านหลักธรรมทางพุทธธรรม ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของชนทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ (2561, หน้า 814-827) เรื่องพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ชุมชน พบว่า เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนากายให้เป็นสุข 2) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข 3) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุข ด้านใน และ 4) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์

3. การจัดทำคู่มือวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ควรมียุทธศาสตร์ ประกอบ ดังนี้ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบด้านผู้ส่งสาร (Sender) ด้านสาร (Message) ด้านผู้รับสาร (Receiver) ด้านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media) การจัดกิจกรรม มีการแบ่งกลุ่ม มีการจัดสัมมนา มีการบรรยาย มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย และมีการประเมินผล สอดคล้องกับนิชาภา เจริญรุ่งเรืองชัย (2547) ได้สรุปองค์ประกอบของคู่มือที่ดีควรประกอบด้วย เนื้อหาที่เกี่ยวกับ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 2) การวางแผน 3) การดำเนินงานตามแผน และ 4) การประเมินผล อีกทั้งมีตัวอย่าง แบบฟอร์มต่างๆ ทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ และพิศุจน์ มีไพล่ (2549) ได้สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือไว้ดังนี้ 1) นำเสนอรายละเอียดต่างๆ ไว้ตามลำดับ 2) เข้าใจง่าย มีตัวอย่างประกอบ มีแผนภาพประกอบการอธิบาย และ 3) มีการทดลองนำไปปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดทักษะและเข้าใจอย่างยั่งยืน

4. ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการใช้วัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่ม

เปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ในภาพรวมของรูปแบบการใช้นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระกันตพัฒน์ สุภทโท (เจริญจรสวาสน์) (2560) เรื่องการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกัน และสอดคล้องกับจุฑาทิพย์ เคาระห์ดี (2551) เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนที่ใช้วัตรกรรมสื่อประสม เรื่องหลักธรรมและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับนวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย เฟซบุ๊ก ไลน์ แอปพลิเคชันต่างๆ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลให้ความรู้ อยากให้มีศูนย์ฝึกอาชีพและจัดกิจกรรมในชุมชน อยากมีข้อมูลข่าวสารให้มากกว่าเดิม มีการจัดอบรมกับเยาวชนให้มากขึ้นยกกรณีตัวอย่างคนที่ติดยาเสพติดต้องการการให้เกียรติยกย่อง ฝึกอบรม ฝึกสติ สมาชิกอยากมีตู้ยามประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของขวัญฤดี ฮวดหุ่น (2560, หน้า 75-88) ได้สรุปไว้ว่า ปัจจุบันการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในทุกสาขาวิชาชีพ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจต่างๆ สมฤทธิ์ผล

โดยใช้การสื่อสารหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มใหญ่ การสื่อสารภายในองค์กรหรือการสื่อสารมวลชน สังคมปัจจุบันนี้เทคโนโลยีหรือแอปพลิเคชันต่างๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทในชีวิตประจำวันเรามากขึ้นในเรื่องการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานสูงสุด สะดวกและรวดเร็ว นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย ถือได้ว่าเป็นการตอบโจทย์ความต้องการในเรื่องการติดต่อสื่อสารและอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นสอดคล้องและขัดแย้งกับแนวคิดดังกล่าว คือ “....การสร้างนวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชน ควรมีลักษณะควรมีการบูรณาการจัดการปัญหาร่วมกันทุกภาคส่วน เริ่มต้นจากสังคมย่อยคือครอบครัว จนไปถึงสังคมประเทศ ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีบทบาทกับการสร้างนวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางต้องมีทุกภาคส่วน ทุกสังคม ร่วมกันบูรณาการจัดการปัญหาให้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อสังคมที่เข้มแข็งต่อไป...”

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า การใช้วัตรกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่ม

เปราะบางในจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจะต้องมีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนการใช้ชีวิตตามหลักหลักการสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อม และส่งเสริมให้ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักหลักพุทธธรรมไว้ในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน และแผนปฏิบัติการเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับเด็กและเยาวชนต่อไป

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชน อยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่า ด้านกาย ด้านจิต ด้านสังคม และด้านหลักธรรม สามารถนำไปกำหนดเป็นทิศทางเจตนโยบายในการสร้างนวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและท้องไม่พร้อมของเด็กและเยาวชนในระดับชาติต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาข้อปฏิบัติที่ดีในการใช้นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง

2.2 ควรมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการนำนวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางเพื่อแก้ปัญหาชีวิตเด็กและเยาวชน

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเด็กและเยาวชนต่อการ

กระทำความผิดทางสังคม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

เยาวชนกลุ่มเปราะบาง มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ติ๊กต็อก แอปพลิเคชันต่างๆ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลให้ความรู้ที่ทันสมัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมสื่อสารให้กับเด็กและเยาวชน และยังพบว่าเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางมีความสนใจในการใช้นวัตกรรมสื่อสารที่เป็นเทคโนโลยีออนไลน์มากกว่าการใช้การสื่อสารแบบธรรมดา และยังกว่านั้นยังได้แอปพลิเคชันที่เป็นหลักการทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษานวัตกรรมสื่อสารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและการท้องไม่พร้อมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางในจังหวัดขอนแก่น ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางและการปฏิบัติเพื่อให้เยาวชนกลุ่มเปราะบาง ได้กล้าพูดกล้าแสดงออก รวมไปถึงกล้าที่จะขอคำปรึกษาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเรื่องยาเสพติดและท้องไม่พร้อมให้กับตนเองนั้นต้องอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยกล่าวคือแอปพลิเคชันในแอปพลิเคชันดังกล่าวจะมีรูปแบบแนวทาง การปฏิบัติโดยใช้หลักศีลและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐาน ผลลัพธ์ที่ได้คือสามารถทำให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางมีภูมิคุ้มกันเรื่องยาเสพติดและท้องไม่พร้อมรวมไปถึงสามารถป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน ห่างไกลยาเสพติดและท้องไม่พร้อมได้ รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญฤดี ฮวดหุ่น. (2560). อิทธิพลของแอปพลิเคชันไลน์ในการสื่อสารยุคปัจจุบัน. *วารสารศิลปการจัดการ*, 1(2), 75-88.
- ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ. (2561). พุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(3), 814-827.
- จังหวัดขอนแก่น. (2558). *วิสัยทัศน์จังหวัดขอนแก่น*. เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/40D7J9T>
- จุฑาทิพย์ เคราะห์ดี. (2551). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้นวัตกรรมสื่อประสม เรื่องหลักธรรมและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/258006>
- ณิชาภา เจริญรุ่งเรืองชัย. (2547). *คู่มือการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนคอนิมพลีพิทยาคม*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

- พระกัณตพัฒน์ สุภทโท (เจริญจรสวาสน์). (2560). *การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิศุจน์ มีโปโล. (2549). *คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสตอรี่ไลน์ สำหรับครูในโรงเรียน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2560). *เสียงเล็กๆ จากเด็กถูกทะเล*. กรุงเทพฯ: UNFPA Thailand.
- สำนักงานประกันสังคม สำนักงานเงินสมทบ. (2561). *ข้อมูลแรงงานต่างชาติ จำแนกตามสัญชาติ ปี 2557-2560 (รายเดือน)*. นนทบุรี: สำนักงานประกันสังคม.
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ. (2550). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- อภิชาต พุกสวัสดิ์ และภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ. (2563). การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียน 30 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสมุทรปราการในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา. *วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 13(2), 1-22.
- Khazanie, R. (1996). *Statistics in a World of Applications*. (4th ed). New York: Harper Collins College Publishers.

**การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในเทศบาลตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด***
**Management according to the Philosophy of Sufficiency
Economy In Muang Suang Sub-district Municipality,
Mueang Suang District, Roi Et Province**

เบญจวรรณ บุญโทแสง, อภิรักษ์ บุรรุ่งโรจน์, ธรรมาภรณ์ สีนุดาษ และวาสนา เลิศมะเลา
Benchawan Boontosang, Apirak Burarungroj, Thammarat Sintudath and Wassana Lertmalao
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Roi Et Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: benchawan@reru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลเมืองสรวง 2) ศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรของเทศบาลตำบลเมืองสรวง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีดำเนินการศึกษาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ร่วมดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยการเลือกอย่างเจาะจงจำนวน 35 คน ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาล 20 คน และกลุ่มประชาชน 15 คน รวมทั้งเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ ตีความ และนำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. เทศบาลตำบลเมืองสรวงมีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงใน ด้านการบริหารงาน ด้านการวางแผนและจัดทำแผน ด้านการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ด้านการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข ด้านการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข
2. เทศบาลตำบลเมืองสรวงสามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การบริหารงานอย่างโปร่งใสมีธรรมาภิบาล ไม่แสวงหาประโยชน์ ไม่ดำเนินงานที่ผิดกฎหมาย ไม่มีเรื่องร้องเรียน มีการ

*ได้รับบทความ: 17 ธันวาคม 2564; แก้ไขบทความ: 18 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 มีนาคม 2566
Received: December 17, 2021; Revised: March 18, 2023; Accepted: March 20, 2023

ตกลงราคาและประกวดราคาในการจัดซื้อจัดจ้างที่โปร่งใส การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกขั้นตอน มีการประกาศแผนพัฒนาประจำปี มีการรายงานการใช้จ่ายงบประมาณรายเดือนเผยแพร่แก่สาธารณชนในหลายช่องทาง การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น โดยสนับสนุนให้เกิดกลุ่มเยาวชนที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยบรรจุโครงการของกลุ่มเยาวชนไว้ในแผนงบประมาณรายจ่ายเป็นประจำทุกปี การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข มีการจัดการความรู้ด้วยการพูดคุยกันเป็นประจำทุกเดือน บุคลากรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รักสามัคคี ช่วยเหลือกัน อยู่ร่วมกันด้วยความสุข และการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านค่าจ้างบุคลากร เพื่อนำเงินเหลือไปใช้จ่ายในการพัฒนาด้านอื่นๆ

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; การบริหารจัดการ; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, เทศบาลตำบลเมืองสรวง

Abstract

This research the objectives were: 1) to study the sufficiency economy of Muang Suang Sub-district Municipality, 2) to study the application of the Sufficiency Economy Philosophy in the organization management of Mueang Suang Sub-district Municipality. It is qualitative research that uses a participatory action research method. which collected data from a group of key informants and key participatory participants by purposively selecting 35 people, including municipal personnel and people in the municipality. The data were analyzed for content, categorized, interpreted and presented the study results by analytical description.

The results showed that:

1. Muang Suang Sub-district Municipality has a sufficiency economy in administration, planning and making plans, working side to pass from generation to generation, internal management to be an organization of happiness and internal management to be an organization of benefit and happiness.
2. Muang Suang Sub-district Municipality can apply the philosophy of sufficiency economy which is transparent administration with good governance, not exploit not operating illegally, no complaints, the price agreement and tender for a transparent procurement. Planning and making plans with the participation of the people's sector at every step, an annual development plan has been announced and monthly budget

expenditures are reported to the public in many channels. Planning work to be passed on from generation to generation by encouraging the creation of youth groups that work continuously from generation to generation by including the youth group's project in the annual budget expenditure plan. Internal management to be an organization of happiness knowledge is managed through monthly discussions, personnel have a good relationship with each other, love unity, help each other, live together happily. Internal management to be an organization of benefit and happiness can reduce the cost of personnel wages to use the remaining money to spend on other developments.

Keywords: Local Government Organizations; Management; Sufficiency Economy Philosophy; Muang Suang Sub-district Municipality

1. บทนำ

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา สังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบนเป้าหมายของความทันสมัย ภายใต้กระแสความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) แบบตะวันตก ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างน้อย 4 ประการนั้นคือ 1) การเปลี่ยนประเทศให้เป็นประชาธิปไตย (Democracy) จากเดิมที่เคยปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตยและสมบูรณาสิทธิราชย์มาเป็นเวลาช้านาน 2) การเปลี่ยนประเทศเป็นอุตสาหกรรมนิยม (Industrialism) เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เป็นองค์กรขนาดใหญ่ในการผลิตสินค้า ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ การคมนาคมขนส่ง และการติดต่อสื่อสาร (Best, 2001, p. 195) ส่งผลให้ประชาชนเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกร ช่างฝีมือ หรือผู้ค้ารายย่อย มาเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม 3) การเปลี่ยนประเทศให้มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ที่เน้นกลไกการตลาดและ

วิธีการผลิตเพื่อหากำไรสูงสุด 4) การเปลี่ยนประเทศเป็นระบบแม็คโดนัลด์ (McDonaldization) บนหลักความเป็นเหตุเป็นผลที่เกินตัว (Hyperrationality) เน้นประสิทธิภาพ (Efficiency) การคาดการณ์ได้ (Predictability) การควบคุม (Control) และการคำนวณได้ (Calculability) (Ritzer, 1996, p. 578) (เบญจวรรณ บุญโทแสง และคณะ, 2563, หน้า 23-50) ภายใต้ความเชื่อว่า การพัฒนาตามแนวทางนี้จะนำมาสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจการอยู่ดีกินดี และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเสมอภาคทั่วทั้งสังคม

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์จริงที่ปรากฏให้เห็นในสังคมไทย กลับไม่ได้สะท้อนถึงการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพดังที่ควรจะเป็น ในทางตรงกันข้ามภายหลังจากการพัฒนาตามวาทกรรมการพัฒนาหรือการพัฒนากระแสหลักดังกล่าว สังคมไทยเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ เศรษฐกิจถดถอย การกระจุกตัวของความเจริญทางวัตถุ ช่องว่างทางเศรษฐกิจ ความยากจน ภาวะหนี้สิน อาชญากรรม

ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาศีลธรรม สังคมไทย จึงไม่สามารถจะก้าวไปสู่ความดีงามและอยู่ดีมีสุข ได้อย่างแท้จริง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545) ด้วยเหตุนี้ ทางออกหนึ่งที่เราควรนำมาพิจารณาเพื่อ แก้ไขปัญหาที่กำลังมาข้างหน้าก็คือ การขับเคลื่อน ประเทศไทยไปสู่การพัฒนาแบบใหม่ตามแนวทาง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระมหากษัตริย์ ไทยรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่มีความแตกต่างไปจากเดิม เนื่องจากเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมา จากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย วิฤต การปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนา อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการ พัฒนา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) ความพอประมาณ คือ ความพอดีที่ไม่น้อยหรือ มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจโดยพิจารณาจาก เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2565) บทความขึ้นนี้ จึงมุ่งที่จะนำเสนอการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลเมืองสรวง ตำบล เมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากเป็นองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อีกทั้งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เทศบาลตำบล เมืองสรวงผ่านการประเมินคุณธรรมและความ โปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ระดับ A คะแนน 89.90 (สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2564, หน้า 126) ฉะนั้น เทศบาลตำบลเมืองสรวงจึงเป็น พื้นที่ที่สามารถสะท้อนภาพความสำเร็จของการ ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นการขับเคลื่อน ส่งเสริมและ สนับสนุนการบริหารจัดการขององค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ของเทศบาลตำบลเมืองสรวง
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรของ เทศบาลตำบลเมืองสรวง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ที่ผ่านการขอรับการ พิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB Submission) โดยใช้วิธีดำเนินการศึกษาแบบการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่จะดำเนินงานวิจัยโดย ให้คณะนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย ของการศึกษาร่วมกันในการทำวิจัย ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยใช้วิธี การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้

ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และผู้ร่วมดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Key Participatory Participants) โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกเชิญอย่างเจาะจง (Purposive Invitation) นั่นคือ ผู้บริหารและบุคลากรในเทศบาลจำนวน 20 คน ได้แก่ ประธานสภา นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล นักพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน รวมถึงกลุ่มประชาชน จำนวน 15 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) อาทิ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตลอดจนเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานแผนพัฒนาสี่ปี พ.ศ. 2561-2564 เทศบัญญัติโครงการหรือกิจกรรมตามแผนพัฒนา รายงานการประชุมสภา และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำเนื้อหามาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูล ตีความผ่านแนวคิดหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นฐาน แล้วนำเสนอผลการศึกษาเพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเทศบาล

ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการของเทศบาลมีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารงานอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาลการวางแผน และจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข และการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข

2. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กร ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารงานอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาล พบว่า 1) ไม่มีความพยายามที่จะร่วมมือกันหาผลประโยชน์ระหว่างนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล หัวหน้าช่าง และหัวหน้าคลัง การบริหารงานเป็นไปอย่างโปร่งใส ไม่มีเรื่องร้องเรียนต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบหรือหน่วยงานที่อยู่เหนือกว่าเกี่ยวกับการทุจริต 2) ไม่มีการดำเนินงานใดที่ผิดกฎหมายและไม่มีเรื่องร้องเรียนต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบหรือหน่วยงานที่สูงกว่าทั้งในเรื่องตัวผู้นำ และเรื่องการเงินการงบประมาณ 3) มีการตกลงราคาในการจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปตามระเบียบและดำเนินการด้วยความโปร่งใสตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 กรณีที่วงเงินไม่เกิน 500,000 บาท จะดำเนินการโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง โดยนายกเทศมนตรีให้ความเห็นชอบ และให้มีคณะกรรมการจัดซื้อหรือจ้างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง โดยเทศบาลจะ

เชิญชวนผู้ประกอบการที่มีคุณสมบัติตรงตามเงื่อนไขที่เทศบาลกำหนดรายใดรายหนึ่งให้เข้ายื่นข้อเสนอ หรือให้เข้ามาเจรจาต่อรองราคา รวมทั้งการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุกับผู้ประกอบการโดยตรง ในวงเงินเล็กน้อยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง 4) มีการประกวดราคาในการจัดซื้อจัดจ้างอย่างโปร่งใส โดยตั้งราคาโครงการตามราคากลางในกรณีที่มิวงเงินเกิน 500,000 บาท ใช้วิธีประกาศเชิญชวนในเว็บไซต์ มีการประกวดราคาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรม และ 5) มีการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ที่มีผลกระทบต่อชุมชน โดยกำหนดช่องทางการร้องทุกข์อย่างเป็นทางการ ทำให้สามารถบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนได้ทั้งหมด เช่น ปัญหารางระบายน้ำ ปัญหาน้ำเสียจากตลาดสด ปัญหาถนนเสียหายจากน้ำท่วมขังและปัญหากลิ่นเหม็นจากฟาร์มสุกร

2.2 ด้านการวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม พบว่า 1) มีกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกขั้นตอน ผ่านการสังเกตการณ์ รับฟัง พิจารณา และร่วมสนับสนุนทรัพยากร โดยเริ่มจากการจัดทำแผนของเทศบาลที่อาศัยข้อมูลจากแผนชุมชนทั้ง 18 หมู่บ้านในเขตเทศบาล ซึ่งประชาชนแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้จัดทำเอง โดยมีนักพัฒนาชุมชนเป็นผู้สังเกตการณ์และให้คำแนะนำ เพื่อให้ได้ข้อมูลปัญหา ความต้องการ โครงการและกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของแต่ละหมู่บ้าน แล้วนำมาจัดเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง จากนั้นเทศบาลจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการ

พัฒนาท้องถิ่นตามระเบียบการจัดทำแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กลุ่มประชาคม สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้จะออกไปร่วมการจัดทำประชาคมเพื่อรับทราบข้อมูล ปัญหา ความต้องการจากชุมชนที่ได้มีการทำแผนชุมชนไว้แล้ว เทศบาลได้จัดโครงการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลในลักษณะโครงการฝึกอบรมการจัดทำแผน แล้วมีการทำประชาคมต่อจากกิจกรรมการอบรมนั้น โดยเทศบาลจะหมุนเวียนไปดำเนินโครงการตามเขตพื้นที่ต่างๆ ที่ได้แบ่งไว้ ซึ่งแผนฯ จะมีการทบทวนปีละ 1 ครั้ง เว้นเสียแต่จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงการจึงจะมีการออกไปทำประชาคมอีกครั้งในปีนั้น เมื่อมีการทำประชาคมเรียบร้อยแล้ว เทศบาลจะมีการรวบรวมส่งข้อมูลให้กับคณะกรรมการสนับสนุนแผนพัฒนาท้องถิ่นซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้มีปลัดเทศบาลเป็นประธาน และหัวหน้าส่วนราชการ กลุ่มประชาคม มีเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน มีหน้าที่ประชุมจัดทำร่างแผนพัฒนาฯ จากนั้นเมื่อคณะกรรมการสนับสนุนแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดทำร่างแผนพัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะเสนอร่างแผนฯ ต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อวิพากษ์ร่างแผนฯ และอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จก็จะมีการส่งร่างแผนฯ ไปยังผู้บริหารท้องถิ่นคือนายกเทศมนตรี เพื่อเสนอต่อประธานสภาฯ ให้บรรจุเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุม ซึ่งขั้นตอนการประชุมสภาฯ นี้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป

เข้าร่วมรับฟังการประชุมได้ โดยมีหนังสือประชาสัมพันธ์จากเทศบาลไปยังผู้นำหมู่บ้าน เมื่อมีการพิจารณาเห็นชอบในร่างแผนพัฒนาท้องถิ่น นายกเทศมนตรีก็จะมีการประกาศใช้แผนฯ นั้น และนำส่งข้อมูลเล่มแผนฯ ไปยังอำเภอเมืองสรวง และจังหวัดร้อยเอ็ด 2) มีการประกาศแผนพัฒนาประจำปีและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณรายเดือน เพื่อเผยแพร่ให้สาธารณะได้ทราบ โดยหลังจากที่เทศบาลได้มีการผ่านเทศบัญญัติการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี และอนุมัติการใช้แผนพัฒนาฯ แล้ว จะมีการประกาศให้สาธารณชนรับทราบโดยผ่านช่องทางที่หลากหลาย อาทิ เว็บไซต์ การปิดประกาศที่บอร์ดประชาสัมพันธ์ การจัดส่งเอกสารข้อมูลไปยังผู้นำชุมชน การประกาศเสียงตามสายที่หอกระจายข่าว เพื่อเป็นข้อมูลให้กับประชาชนในพื้นที่สามารถตรวจสอบได้

2.3 ด้านการวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น พบว่า 1) มีการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเยาวชนที่ริเริ่มโดยสภาเด็กและเยาวชนตำบลเมืองสรวง มีสมาชิกจำนวน 21 คน และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะมีการประชุมกันอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยมีทีมฝ่ายส่งเสริมการศึกษาและฝ่ายสนับสนุนการเป็นผู้ดูแล อีกทั้งมีการส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนเสนอประเด็นความต้องการแก่สภาเทศบาล เพื่อนำความคิดเห็นต่างๆ จากการวางแผนของเยาวชนไปจัดทำเป็นเทศบัญญัติ และบรรจุเป็นโครงการตามแผนอนุมัติงบประมาณรายจ่ายของเทศบาล อาทิ โครงการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนบูรณาการร่วมกับโครงการพัฒนาทางภาษาอังกฤษ

โครงการคุณธรรมสานสายใยครอบครัว โครงการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เด็กและเยาวชน (กิจกรรมโตไปไม่โกง) โครงการพลังเยาวชนเพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม โครงการสนับสนุนและส่งเสริมเด็ก เยาวชน และประชาชนทำความดีต่อชุมชนเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา โครงการแข่งขันกีฬาเยาวชนเทศบาลเมืองสรวงคัพ และโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการมีงานทำของนักเรียน เป็นต้น

2.4 ด้านการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข พบว่า 1) มีการจัดการความรู้โดยภาพรวมในองค์กร ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นประจำทุกเดือน และความรู้นั้นสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสัมฤทธิ์ผล โดยทุกกอง/แผนก/กลุ่มงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างสม่ำเสมอ เทศบาลจะเปิดโอกาสให้บุคลากรแต่ละกองเข้าอบรม ทำให้บุคลากรทุกส่วนเข้าใจงานและสามารถปฏิบัติงานได้ หลังจากผ่านการอบรมแล้ว จะมีการประชุมร่วมกัน (สภากาแฟ) โดยนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติ กรณีเกิดปัญหาขึ้นก็จะมี การแลกเปลี่ยนพูดคุยจนได้ข้อสรุปร่วมกัน แล้วนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในงานของตน ทำให้บุคลากรสามารถทำงานแทนกันได้กรณีจำเป็น 2) บุคลากรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่มีการแบ่งพรรคพวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่ทำงานในกอง/แผนก/กลุ่มงานเดียวกันจะมีความรัก ความสนิทสนม ความสามัคคี และมีการช่วยเหลือกันในการทำงาน ทั้งที่ได้รับการร้องขอและไม่ได้รับการร้องขอ 3) บุคลากรมีมูทิตาจิตและอุเบกขาต่อกัน มีการแสดงออกถึงความชื่นชมของผู้บริหาร การ

แสดงออกต่อการปฏิบัติงานที่ผิดพลาดของผู้ได้ บังคับบัญชาอย่างเอื้ออาทรไม่ใช้ความรุนแรง มีการ มอบรางวัลและเกียรติบัตรแก่บุคลากรดีเด่นประจำปี 4) บุคลากรอยู่ร่วมกันโดยเน้นการสร้างความสุข การให้และแบ่งปัน การยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี การพูดจา ไพเราะสุภาพ และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของกันและกัน และแม้บางครั้งจะมีความเห็นที่ไม่ ลงรอยกันเกี่ยวกับเรื่องงานหรือเรื่องส่วนตัว แต่ก็มี การแก้ปัญหาต่างกล่าวให้คลี่คลายได้อย่างรวดเร็ว ด้วยวิธีการพูดคุยกันอย่างละมุนละม่อม และ 5) บุคลากรทำงานด้วยความสนุกสนานมีความตื่นตัว มีความสุขกับสถานที่ทำงาน ด้วยบรรยากาศของ การทำงานที่เป็นเสมือนบ้านหลังที่สอง

2.5 ด้านการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข พบว่า 1) มีการ ประหยัดค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือนและค่าจ้าง บุคลากรประจำ เพื่อมีเงินเหลือไปใช้จ่ายในการ

พัฒนางานด้านต่างๆ ของพื้นที่มากขึ้น โดยใน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีงบประมาณรวมทั้งสิ้น จำนวน 71,738,400 บาท มีค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือน และค่าจ้างบุคลากรประจำรวมทั้งสิ้นจำนวน 15,825,060 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.10 จากจำนวน เงินงบประมาณทั้งหมด 2) มีข้อจำกัดด้านการ บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ อย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการดำรงตำแหน่ง ของนายกเทศมนตรีที่ยังอยู่ในตำแหน่งได้ ไม่นานนัก กล่าวคือ นายกเทศมนตรีในขณะนั้นได้ รับการเลือกเข้ามาทำหน้าที่เพียง 1 วาระ และเมื่อ หมดวาระในสมัยแรกได้รักษาการต่อตามประกาศ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทำให้การ ทำงานของนายกเทศมนตรีและคณะผู้บริหารใช้ เวลาเพียงประมาณ 6-7 ปี ซึ่งส่งผลกับความต่อ เนื่องในนโยบาย การดำเนินงาน และการแก้ไข ปัญหาของประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 1 สรุปการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรของเทศบาล ตำบลเมืองสรวง

ตัวชี้วัดหลัก		การบริหารจัดการตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง
1. การบริหารงานอย่างโปร่งใสมีธรรมาภิบาล		
1.1	ไม่มีความพยายามที่จะร่วมมือกันหาผลประโยชน์ระหว่าง นายก, ปลัด, หัวหน้าช่าง และหัวหน้าคลัง อบท.	ดำเนินการ
1.2	ไม่มีการดำเนินงานใดที่ผิดกฎหมายและไม่ถูกร้องเรียนต่อ หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบ เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน หรือหน่วยงานที่สูงกว่าในระดับอำเภอและจังหวัด อย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่นายก อบท. คนปัจจุบันดำรง ตำแหน่ง เป็นเวลา 4 ปี	ดำเนินการ

ตัวชี้วัดหลัก		การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
1.3	การตกลงราคาในการจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปตามระเบียบและดำเนินการด้วยความโปร่งใส	ดำเนินการ
1.4	การประกวดราคาในการจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปอย่างโปร่งใส โดยตั้งราคาโครงการตามราคากลาง เป็นระบบการประเมินที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าโปร่งใส และมีเงินเหลือมากกว่าร้อยละ 20 ของงบประมาณทั้งหมดที่จัดประมูลโดย e-bidding	ดำเนินการ
1.5	มีนวัตกรรมที่แสดงถึงการดำเนินงานอย่างโปร่งใส หรือการป้องกันการทุจริตภายในองค์กร ภายในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา	ดำเนินการได้บางส่วน
1.6	การจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ที่มีผลกระทบต่อชุมชนเป็นหลัก โดยไม่นับรวมความเดือดร้อนส่วนบุคคล ในกรณีเล็กน้อยจากแหล่งข้อมูลทุกชนิดในพื้นที่ สามารถบรรเทาความเดือดร้อนของชุมชนได้ทั้งหมด	ดำเนินการ
2. การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม		
2.1	การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม มีการวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 ฝ่าย โดยในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์รับฟัง และร่วมสนับสนุนทรัพยากร	ดำเนินการ
2.2	มีการประกาศแผนพัฒนาประจำปี เพื่อเผยแพร่ให้สาธารณะได้ทราบแผนในข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติล่วงหน้า มีการประกาศแผนพัฒนาประจำปีให้สาธารณะได้ทราบล่วงหน้าผ่านสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย และมีการจัดทำข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติที่ประกอบด้วยแผนพัฒนาประจำปีและเผยแพร่ให้สาธารณะได้ทราบล่วงหน้า	ดำเนินการ

ตัวชี้วัดหลัก		การบริหารจัดการตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง
3. การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น		
3.1	ส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนอย่างน้อย 1 กลุ่ม กำหนดนโยบาย/ แผนงาน/ โครงการร่วมกับภาคประชาชนและนำมาเป็น นโยบายของ อปท.	ดำเนินการ
4. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข		
4.1	การจัดการความรู้ภายในองค์กรเป็นประจำ โดยภาพรวมทั้ง องค์กร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือมีการจัดการความรู้ทุก เดือน และความรู้นั้นสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่าง สัมฤทธิ์ผล อย่างน้อยร้อยละ 50 ของปัญหา	ดำเนินการ
4.2	ความรักสามัคคีของบุคลากรภายในองค์กร มีการช่วยกัน ทำงานเมื่อได้รับการร้องขอ มีการอาสาช่วยกันทำงานแม้ไม่ ได้มีการร้องขอ (อัตถจริยา)	ดำเนินการ
4.3	พื้นฐานความมีมุทิตาจิตและอุเบกขาของบุคลากร บุคลากร ทุกคนในองค์กรมีมุทิตาจิตต่อกัน เช่น มีความยินดีต่อ รางวัล/ คำชื่นชมที่เพื่อนร่วมงานของตนได้รับจากการ ปฏิบัติงาน ผู้บังคับบัญชามีมุทิตาจิตและอุเบกขาต่อผู้ใต้ บังคับบัญชาในสถานการณ์ที่จำเป็น	ดำเนินการ
4.4	มีผลการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ คือหลักการอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างมีความสุขในองค์กรอย่างครบถ้วน มีหลักใน เรื่องการให้หรือทานภายในองค์กร มีหลักในเรื่องการใช้จ่าย ไฟเราะหรือปิยวาจาภายในองค์กร และมีหลักในเรื่องการมี ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ อย่างเสมอต้นเสมอปลาย หรือ สมานัตตาภายในองค์กร	ดำเนินการ
4.5	บุคลากรในองค์กรเป็นผู้ที่มีความสุข มีความสุขจาก บรรยากาศของการทำงานในที่ทำงานเหมือนเป็นบ้านหลัง ที่สอง และบุคลากรอย่างน้อยหรือเท่ากับร้อยละ 60 ไม่มี ภาระหนี้สินและปลอดจากออบายมุข	ดำเนินการได้บางส่วน

ตัวชี้วัดหลัก		การบริหารจัดการตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง
5. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข		
5.1	การประหยัดค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือนและค่าจ้างบุคลากรประจำเพื่อมีเงินเหลือไปใช้จ่ายเพื่อการพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่ให้มากขึ้น สำหรับ อปท. ที่มีรายรับไม่เกินปีละ 10 ล้านบาท ใช้เงินเพื่อการดังกล่าวไม่เกินร้อยละ 40 และสัดส่วนดังกล่าวจะลดลงร้อยละ 1 ทุกรายได้ที่เพิ่มขึ้น 5 ล้านบาท	ดำเนินการ
5.2	มีการบริหารเพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากนายก อปท. คนปัจจุบันได้รับการเลือกเข้ามาทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 10 ปี และ/หรือมีระบบการคัดเลือกตามแนวทางประชาธิปไตยแบบสมานฉันท์	ไม่ได้ดำเนินการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า เทศบาลตำบลเมืองสรวงมีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่ดี และมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและมูลนิธิชัยพัฒนาที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง พอเพียง พอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและระมัดระวังทุกขั้นตอน อีกทั้งยังสอดคล้องกับสุรยุทธ์ จุลานนท์ (2561, หน้า 1-7) ที่ว่า ปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงยึดหลักเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาเป็นสำคัญ โดยต้องการสร้างให้เกิดการพัฒนาบนพื้นฐานการใช้ปัจจัยภายในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Self-Reliance) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถใช้ได้กับทุกองค์กรและทุกระดับชั้นทั้งในภาครัฐและเอกชน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2561, หน้า 8-14) ที่มองว่า แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่นั้นๆ ที่สำคัญ ผลการวิจัยสอดคล้องกับอภิชัย พันธเสน (2560) ที่กล่าวว่า

การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสู่ภายนอกชุมชนเพื่อสร้างความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม เป็นการพัฒนา “เศรษฐกิจ ประชาชน” และ “ชนบท สังคม” ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและความร่วมมือของประชาชนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนระดับชุมชนและท้องถิ่นและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยมีการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลเมืองสรวง โดยเฉพาะในประเด็นที่ดำเนินการได้บางส่วนหรือยังไม่ได้ดำเนินการ ได้แก่ การสร้างนวัตกรรมที่แสดงถึงการดำเนินงานอย่างโปร่งใส, การสร้างความสุขให้บุคลากรในองค์กร บุคลากรไม่มีภาระหนี้สินปลอดจากอภายมุข และการบริหารงานโดยผู้นำองค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่

1.2 ผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่ให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบการใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถนำไปใช้งานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาพื้นที่และมีความถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาลควบคู่กันไป

2.2 ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบการกำกับดูแลเพื่อสามารถสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการของรัฐบาล หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการอธิบายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติที่แตกต่างออกไปจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นหน่วยงานภาครัฐตามหลักการกระจายอำนาจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยผ่านการบริหารงานอย่างโปร่งใสมีธรรมาภิบาลการวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมการวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข และการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข อันนับว่าเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน/ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2561). *แนวทางการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. เข้าถึงได้จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/50/b5_50.pdf
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). *วาทกรรมการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- เบญจวรรณ บุญโทแสง และคณะ. (2563). การศึกษาระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*, 4(2), 23-50.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2565). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. เข้าถึงได้จาก <https://www.chaipat.or.th>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2564). *ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/26857036e7085734a4d4834680908add1ecde24.pdf>
- สุรยุทธ์ จุลานนท์. (2561). *เอกสารการประชุมชี้แจงแนวทางการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. เข้าถึงได้จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/50/b5_50.pdf
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2560). *ยั่งยืน มีความสุขจากประโยชน์สุขด้วยเศรษฐกิจพอเพียง: หนึ่งทศวรรษครึ่งแห่งการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Best, S. (2001). *A Beginner's Guide to Social Theory*. London: Sage.
- Ritzer, G. (1993). *The McDonaldization of Society: An Investigation into the Changing Character of Contemporary Social Life*. London: Sage.

การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชาวภูไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
The Development of Community-based Tourism Activity
Prototype Based on the Local Wisdom of Phutai People,
Ban Phon, Phon Sub district, Khammuang District,
Kalasin Province

เดมิตร ใจบุญ, วีระนุช แยมยิม, พรสวรรค์ ศิริกันจนารณ์ และสัชชัย เกียรติทรงชัย
Demit Jaiboon, Weeranuch Yamyim, Pornsavar Sirikanjanaporn and Sanchai Kiatsongcha
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Loei Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Demit_m@windowslive.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว 2) ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการ ในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวของชาวภูไทบ้านโพน 3) พัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโพน และ 4) ประเมินต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

- ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวภูไทบ้านโพน ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 4) การอำนวยความสะดวก 5) ที่พักแรม และ 6) การบริการเสริมทางการท่องเที่ยว
- พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า ส่วนมากท่องเที่ยวกับเพื่อน/เพื่อนร่วมงาน (ร้อยละ 72) เพื่อซื้อของฝาก (ร้อยละ 61) โดยการหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 57)

* ได้รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2566
Received: November 16, 2022; Revised: March 30, 2023; Accepted: March 30, 2023

ความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเข้าเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมผู้ไท ผ้าไหมแพรวา

3. ต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน ได้แก่ กิจกรรมเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมการทอผ้าไหมแพรวา การจักสาน การปลูกพุทรา และกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวภูไทบ้านโนน

4. การประเมินผลต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน พบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนเกิดความตระหนักและรักษาสืบทอดเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญาของท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน ผลกระทบที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่รู้จักมากขึ้นอย่างแพร่หลาย และเหมาะสมเป็นต้นแบบของกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับชุมชนอื่น

คำสำคัญ: ต้นแบบการท่องเที่ยว; พฤติกรรมการท่องเที่ยว; ศักยภาพการท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the potential of tourism management, 2) to study behavior and need for developing tourism activities in Ban Phon, 3) to develop a model of community-based tourism activities is based on the local wisdom of the Phu Thai people in Ban Phon, and 4) to evaluate the model of community-based tourism activities is based on the local wisdom of the Phu Thai people in Ban Phon, Phon sub-district, Kham Muang district, Kalasin province. Research and development methodologies were used analyze approximate data. Statistics used were percentage, frequency, and qualitative data analysis by content analysis.

The results showed that:

1. The potential tourism management is based on local wisdom of the Phu Thai Ban Phon people consists of 1) tourist attractions, 2) tourism activities, 3) access to tourist attractions, 4) facilitation, 5) accommodation, and 6) additional tourism services.

2. The tourism behavior of tourists were found that most of them travel with friends/colleagues (72%), to buy souvenirs (61%), to search for information about tourist attractions from the Internet (57%), and visit the Phu Thai - Phrae Wa Silk museum.

3. The Model of community-based tourism activities is based on the local wisdom of the Phu Thai people in Ban Phon by participatory learning activities on Praewa silk weaving, basketry, jujube planting and the way of life of the Phu Thai people in Ban Phon.

4. The Evaluation of the model of community-based tourism activities is based on the local wisdom of the Phu Thai people in Ban Phon, it was found that the community-based tourism activities created a participatory process in determining tourism activities. The people awareness and preservation of local identity and culture create pride in local wisdom. There is a distribution of income to the community. Local wisdom products are widely known, and the model of community-based tourism activities is based on local wisdom is suitable for other communities.

Keywords: Model of tourism; Tourism behavior; Tourism potential

1. บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในระยะเวลาที่ผ่านมา เกี่ยวเนื่องมาจากรัฐบาลได้มีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น ซึ่งมีหน่วยงานที่เป็นองค์กรมหาชนเข้าไปช่วยสนับสนุน เช่น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นโดยมีหน้าที่เข้าไปช่วยส่งเสริมการทำงานให้องค์ความรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการและดูแลการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561) ถ้าหากจะกล่าวถึงเสน่ห์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นคือความเป็นอยู่วิถีชีวิตของคนในชุมชน วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย อีกทั้งยังรวมถึงประเพณีของชุมชนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ความเชื่อภูมิภาค การย้ายถิ่นฐานมาจากชนเผ่าต่างๆ มาตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของการก่อตั้งชุมชนโดยตัวอย่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่พบมาก เช่น การท่องเที่ยวชุมชนชาวเลหรือชาวประมงชุมชนเกาะปันหยี เกาะหลีเป๊ะ เป็นต้น (กัญญาณัฐ พงศ์ธนศากิน, 2561)

ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโฮมสเตย์ของบ้านสีกายเหนือ จังหวัดหนองคาย ส่วนหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ เขื่อนลำปาว สะพานเทพสุตา แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขมิ้นชีวิตร ได้แก่ วัดวังคำ พิพิธภัณฑสถานโบราณวัตถุ พระธาตุยาคู เมืองฟ้าแดดสงยาง พุทธสถานภูสิงห์ พุทธสถานภูค่าว ชุมชนบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผามาศ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ โครงการพระราชดำริห้วยลำพะยังภูมิพัฒน์ เป็นต้น สำหรับชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัด

กาฬสินธุ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งได้จัดการท่องเที่ยวชุมชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในช่วงแรก ได้แก่ การเที่ยวชมศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมการทำผ้าไหมแพรวา การทำเครื่องจักสาน สิ่งของเครื่องใช้ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน การแต่งกายชุดภูไทถ่ายภาพการเรียนรู้ภาษา ภูไท การเที่ยวชมสวนเกษตร เป็นต้น

นอกจากนี้ ในชุมชนยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ที่พัก ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การรักษาความปลอดภัย อินเทอร์เน็ต และที่พักโฮมสเตย์ แม้ว่าชุมชนชาวภูไทบ้านโนน จะมีการจัดการท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่การเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้นพบว่า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวยังใช้รูปแบบเดิม ไม่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มลดลง และการดำเนินการมีลักษณะต่างคนต่างทำ นอกจากนี้ ยังพบว่าในชุมชนชาวภูไทบ้านโนน ยังมีภูมิปัญญาด้านอื่นๆ ที่สามารถพัฒนาและต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟชาวภูไท ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวภูไท คือ ผู้ร่วมงานแต่งกายด้วยชุดภูไท พิธีกรรมเฝ้า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม สถาปัตยกรรมบ้านภูไทมีความแตกต่างจากที่อื่น คนตรีชาวภูไทที่มีจังหวะและท่วงทำนองเฉพาะตัว เป็นต้น แต่ภูมิปัญญาดังกล่าวยังไม่ได้นำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้น จึงควรได้นำภูมิปัญญาเหล่านี้มาเพื่อพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคที่เกี่ยวข้อง แต่ในสภาพความเป็นจริงยังไม่มี การนำเอาภูมิปัญญาต่างๆ เหล่านี้มาใช้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยว โดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวของชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์
4. เพื่อประเมินต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development: R & D) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถาม วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการประชุมระดมความ

คิดเห็น (Brainstorming) มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบ้านโปง แต่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนของกลุ่มตัวอย่าง ที่มาท่องเที่ยวในชุมชนเนื่องจากไม่มีการจดบันทึกรายชื่อนักท่องเที่ยวไว้ จึงคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ W. G. Cochran (1953, p. 178)

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 100 คน เชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย สัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว ประชาชนในเขตพื้นที่บ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน กลุ่มเป้าหมายสนทนากลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ประกอบการ ได้แก่ พ่อค้าและแม่ค้าในแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านที่พัก ผู้ประกอบการร้านอาหาร และกลุ่มที่ 2 กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้นจำนวนกลุ่มละ 10 คน และกลุ่ม ประชุมระดมความคิดเห็น ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้จัดกิจกรรมในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยว ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนชาวภูไทบ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง

จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำมาพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ในชุมชนชาวภูไทบ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประเด็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว และการพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

4. การดำเนินการวิจัย ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยว บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวของชาวภูไทบ้านโปง ของแหล่งท่องเที่ยวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ขั้นตอนที่ 2 การประชุมเชิงระดมความคิดเห็น การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนทดลองใช้ต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโปง และขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนประเมินผลการใช้ต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโปง

5. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง

บันทึกข้อมูลอย่างละเอียดแล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่และตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสรุปแล้วจึงนำเสนอรายงานผลการวิจัยแบบบรรยาย ส่วนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวภูไทบ้านโนนตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวในชุมชนชาวภูไทบ้านโนน มีจำนวนมาก ทั้งประเพณี วัฒนธรรม และศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมผู้ไทผ้าไหมแพรวา และประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งจะจัดขึ้นสัปดาห์สุดท้ายของเดือนพฤษภาคมของทุกปีดังกล่าวคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ชาวภูไทบ้านโนนเป็นคนที่ชอบเข้าวัดฟังธรรมทำบุญทำทานรักษาศีลมีภาษาพูดที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมมาสู่ลูกหลานในการประกอบอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้าไหมแพรวา ลวดลายต่างๆ การทำเครื่องจักสานขึ้นมาใช้เองในการใช้ทำมาหากิน และด้านประเพณีต่างๆ ตามฮีต 12 คอง 14 ซึ่งประเพณีที่มีชื่อเสียงของบ้านโนนก็คือประเพณีบุญบั้งไฟ จะจัดขึ้นทุกปีประมาณเดือนพฤษภาคม” (ผู้นำชุมชน, การสัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2563) ซึ่งสอดคล้องกับปราชญ์ชาวบ้าน

ได้กล่าวว่า “ประมาณปี 2520 ในหลวงรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จเยี่ยมพสกนิกรที่อำเภอคำม่วง ชาวบ้านโนนประมาณ 20 คน ได้เข้าเฝ้ารอรับเสด็จ โดยแต่งกายชุดพื้นเมือง ภูไท และหมสไบ แพรวาสีแดง เมื่อเสด็จฯ ทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้นก็สนพระทัยในความงดงาม ประณีตและความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าแพรวา พระองค์ฯ ทรงรับการทอผ้าไว้ในโครงการศิลปาชีพพิเศษ ได้พระราชทานเส้นไหมมาให้แก่ชาวบ้านโนน เพื่อทอผ้าไหมแพรวา ชาวบ้านช่วยกันทออย่างสุดฝีมือเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ณ พระราชวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อตัดฉลองพระองค์ หลังจากนั้นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมผู้ไทผ้าไหมแพรวาบ้านโนนจึงเป็นศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าไหมแพรวา ตั้งแต่นั้นตอนเริ่มต้นการทอผ้าไหมจนถึงได้ผลผลิตออกมาเป็นผ้าไหมแพรวาลวดลายต่างๆ ซึ่งมีมากกว่า 70 ลวดลาย และแม่ใหญ่คำสอน สระทอง ก็ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ ปี 2559 สาขาทัศนศิลป์ (ประณีตศิลป์-ทอผ้า) และชาวบ้านโนนในปัจจุบันก็ยึดอาชีพการทอผ้าไหม การทำเครื่องจักสาน การปลูกสวนพุทรา การทำการเกษตร ในการดำรงชีวิต” (ปราชญ์ชาวบ้าน, การสัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2563)

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเรียนรู้การทอผ้าไหมแพรวา การเที่ยวชมสวนพุทรา การเรียนรู้การทำเครื่องจักสาน การแต่งกายชุดภูไทถ่ายภาพ การฝึกพูดภาษาภูไท ดังคำสัมภาษณ์

ของ ผู้นำชุมชน ได้กล่าวว่า

“ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน ถือว่าเป็น ราชนิแห่งใหม่ วิธีการทักทอค่อนข้างยาก มีขั้นตอนในการดำเนินการพอสมควร กว่าที่จะออกมาเป็นผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมแพรวา สำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เดินทางมายังบ้านโพน กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบและสนใจ คือ ขั้นตอนต่างๆ ของการผลิตผ้าไหมแพรวา ตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม การย้อมผ้า การทอผ้าไหมแพรวา เพื่อให้ออกมาในรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สไปแพรวา เสื้อแพรวา ผ้าชิ้นแพรวา กระเป๋า พวงกุญแจ ผ้าขาวม้า นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมการเรียนรู้การทำเครื่องจักสาน และการเรียนรู้สวนเกษตรพุทรา ลูกโต รสหวาน อีกด้วย” (ผู้นำชุมชน, การสัมภาษณ์, 3 กันยายน 2563)

ซึ่งสอดคล้องกับ ชาวบ้าน ได้กล่าวว่า “กิจกรรมท่องเที่ยวบ้านโพน แต่ก่อนมีนักท่องเที่ยวมากันเยอะและมีหลายกิจกรรมที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมให้การต้อนรับด้วย ประมาณว่าชาวบ้านก็จะเปิดบ้านทำเป็นโฮมสเตย์ แต่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวน้อยลงมาก กิจกรรมที่เห็นนักท่องเที่ยวมากก็จะเป็น กิจกรรมการชมและเรียนรู้การทอผ้าไหมแพรวาค่ะ”(ชาวบ้าน 1, การสัมภาษณ์, 3 กันยายน 2563) เช่นเดียวกับ ชาวบ้าน กล่าวว่า “กิจกรรมหลักๆ ของผู้เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านโพน อาจมาเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือคณะใหญ่ คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ขั้นตอนการผลิตผ้าไหมแพรวา การเรียนรู้การทำเครื่องจักสาน การเรียนรู้ปลูกพุทรา การแต่งกายด้วยชุดภูไทถ่ายภาพ การฝึกพูดภาษาภูไท” (ชาวบ้าน 2, การสัมภาษณ์, 3 กันยายน 2563)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access) ระบบการคมนาคมขนส่งในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ดังคำสัมภาษณ์ของ ผู้บริหารท้องถิ่น ได้กล่าวว่า “การเดินทางไปมายังบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์ นอกเหนือจากรถส่วนตัวก็จะมีรถตู้สายกาฬสินธุ์-อุดรธานี และรถประจำทางกาฬสินธุ์ – อำเภอดงคำมวงค่ะ” (ผู้บริหารท้องถิ่น 1, การสัมภาษณ์, 4 กันยายน 2563)

สอดคล้องกับ ผู้บริหารท้องถิ่น ได้กล่าวว่า “การคมนาคมจากตัวเมืองกาฬสินธุ์มายังบ้านโพน ซึ่งมีระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร ส่วนมากจะขับรถส่วนตัวมาเอง มาซื้อของฝากของที่ระลึกและเดินทางกลับไป สำหรับผู้ที่ไม่มีรถส่วนตัวก็มีรถประจำทางคอยให้บริการ รถประจำทางรอบเช้าจะผ่านประมาณเก้าโมงเช้า รอบบ่ายจะผ่านประมาณบ่ายสองของทุกวัน ส่วนรถตู้จะผ่านทุกๆ 2 ชั่วโมงของทุกวันทั้งไปและกลับค่ะ” (ผู้บริหารท้องถิ่น 2, การสัมภาษณ์, 4 กันยายน 2563)

ด้านการอำนวยความสะดวก (Amenity) มีความสะดวกสบายในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร และการบริการอื่นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้ “มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งตั้งอยู่ที่ศูนย์ศิลปาชีพผ้าไหมแพรวา มีพนักงานและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลโพนที่ได้รับมอบหมายมาคอยให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีปั้มน้ำมันตำรวจอยู่ตรงข้ามห้องน้ำสะอาดพอใช้ได้ แต่มีจำนวนน้อยไปหน่อย มีร้านจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด ร้านอาหารจะมีแบบร้านอาหารตามสั่ง ร้านก๋วยเตี๋ยว คอยให้บริการ

นักท่องเที่ยวอยู่ประมาณ 3-4 ร้าน ในชุมชนด้วยครับ” (นักท่องเที่ยว, การสัมภาษณ์, 4 กันยายน 2563)

ด้านที่พักแรม (Accommodation) เป็นแบบชั่วคราวหรือค้างคืนที่มีให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีความสะอาด ปลอดภัยและได้มาตรฐาน ดังคำสัมภาษณ์ของ ภาคิที่เกี้ยวข้อง ได้กล่าวว่า “เรื่องที่พัก สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา ส่วนมากจะพักแบบโฮมสเตย์ ในหมู่บ้านจะมีกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ประมาณ 20 กว่าหลังแต่ละหลังจะอยู่ได้ประมาณ 3 คนบ้าง 4 คนบ้าง 5 คนบ้าง แต่บ้านหลังหนึ่งรองรับได้ไม่เกิน 6 คน อัตราค่าบริการที่พักคนละไม่เกิน 600 บาทรวมอาหารเช้าที่พังกี่สะอาดใช้ได้ มีการทำความสะอาดอยู่เสมอ รวมทั้งมีการตรวจคุณภาพอยู่ทุกปีค่ะ” (ภาคิ, การสัมภาษณ์, 5 กันยายน 2563)

สอดคล้องกับ ผู้นำชุมชน ได้กล่าวว่า “การเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวจะประสานมายังกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งเราจะมีบ้านพักโฮมสเตย์ของชาวบ้านตั้งแต่ หมู่ 1-5 ของบ้านโพน ประมาณ 26 หลังที่เข้าร่วมโครงการ จะผลัดเปลี่ยน หมุนเวียนตามจำนวนนักท่องเที่ยว หลังหนึ่งพักได้ไม่เกิน 6 คน อัตราค่าบริการรวมอาหารเช้าคนละ 600 บาทครับ” (ผู้นำชุมชน, การสัมภาษณ์, 5 กันยายน 2563)

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	27	27.00

ด้านการบริการเสริมทางการท่องเที่ยว (Ancillary Services) มีการบริการเสริมทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สัญญาณอินเทอร์เน็ตใช้สัญญาณ WiFi ของร้านจำหน่ายสิ่งของที่ระลึก มีโรงพยาบาลชุมชน มีตู้กดเงินธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน ธนาคาร ธกส. และมีไปรษณีย์เอกชน (Flash Express) ดังคำสัมภาษณ์ของภาคิที่เกี้ยวข้อง ได้กล่าวว่า “ในเขตพื้นที่บ้านโพน ตำบลโพนมีโรงพยาบาลชุมชน ไม่มีธนาคารแต่มีตู้กดเงินเอทีเอ็ม มีบริษัทไปรษณีย์เอกชน ส่วนสัญญาณอินเทอร์เน็ตก็จะมีตามร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกค่ะ” (ภาคิ, การสัมภาษณ์, 6 กันยายน 2563)

สอดคล้องกับ ผู้นำชุมชน ได้กล่าวว่า “บ้านโพน ตำบลโพน มีโรงพยาบาลชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับเทศบาลตำบลโพน มีตู้กดเงินเอทีเอ็ม ธนาคาร ธกส. ธนาคารออมสิน และธนาคารกรุงไทย และมีบริษัทไปรษณีย์เอกชนอยู่ทางเข้าหมู่บ้าน ส่วนสัญญาณอินเทอร์เน็ตก็มีบางจุดตามร้านค้าต่างๆ ค่ะ” (ผู้นำชุมชน, การสัมภาษณ์, 6 กันยายน 2563)

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวของชาวภูไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามตารางดังนี้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	27	27.00
หญิง	73	73.00
รวม	100	100.00
อายุ		
20 ปีหรือต่ำกว่า	12	12.00
21-30 ปี	17	17.00
31-40 ปี	10	10.00
41-50 ปี	24	24.00
51-60 ปี	34	34.00
60 ปีขึ้นไป	3	3.00
รวม	100	100.00
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น	36	36.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	2	2.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	3	3.00
อนุปริญญา หรือ ปวส.	14	14.00
ปริญญาตรี	39	39.00
สูงกว่าปริญญาตรี	6	6.00
รวม	100	100.00
อาชีพ		
ไม่มีอาชีพ (เช่น นักเรียน แม่บ้าน)	15	15.00
เกษตรกร	9	9.00
ค้าขาย	7	7.00
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	57	57.00

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ภาคเอกชน	12	12.00
รวม	100	100.00
รายได้		
น้อยกว่า 15,000 บาท	19	19.00
15,001-20,000 บาท	26	26.00
20,001-30,000 บาท	44	44.00
30,001 บาท ขึ้นไป	11	11.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 73.00) อายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 34.00) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 39.00) อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 57.00 รายได้ต่อเดือน 20,000-30,000 บาท (ร้อยละ 44.00)

นอกจากนั้น ยังได้มีการศึกษาพฤติกรรม การและความต้องการของนักท่องเที่ยว จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ดังนี้

1. ข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยมา 3 ครั้ง ขึ้นไป (ร้อยละ 53.00) วัตถุประสงค์หลักของการมาท่องเที่ยวเพื่อซื้อของฝาก (ร้อยละ 61.00) ระยะเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไปเช้าเย็นกลับ (ร้อยละ 56.00) เดินทางมาท่องเที่ยวกับเพื่อน/เพื่อนร่วมงาน (ร้อยละ 72.00) ใช้ช่วงเวลาวันหยุดตามเทศกาล (ร้อยละ 68.00) หาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 57)

2. ข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยว พบว่า สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ต้องการเข้าเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ผ้าไหมแพรวา (ร้อยละ 92) เพื่อเรียนรู้การทอผ้าไหมแพรวา (ร้อยละ 63) ต้องการเดินทางมาด้วยพาหนะส่วนตัว (ร้อยละ 41) เป็นการเดินทางไปและ ไม่ประสงค์พักแรม (ร้อยละ 71) สิ่งอำนวยความสะดวกส่วนใหญ่ ต้องการให้มีร้านสะดวกซื้อ (เซเว่น) (ร้อยละ 86) และบริการเสริมทางการท่องเที่ยว สัญญาณอินเทอร์เน็ตใช้สัญญาณ WiFi (ร้อยละ 89)

3. ผลการพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในส่วนนี้ผลการพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์ เพื่อนำ

เสนอในการประชุมระดมความคิดเห็นการพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน พบว่า

3.1 ต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมการทอผ้าไหมแพรวาเริ่มตั้งแต่การการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม การย้อมไหม การทอไหม จนถึงออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น เสื้อ ผ้าแพรวา กระเป๋า พวงกุญแจ เป็นต้น

3.2 ต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมการจักสานเริ่มตั้งแต่การ การเตรียมวัตถุดิบไม้ไผ่ในการจักสาน ลวดลายในการจักสาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจักสาน จนถึงออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น กล่องข้าว สุ่มไก่ กระบุง ไซตักปลา ตะกร้า ข้องใส่ปลา ชันโตก กระดัง กระจาด หาบ เป็นต้น

3.3 ต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมการปลูกพืชมงคลเริ่มตั้งแต่ การเตรียมพื้นที่ การทำโรงเรือน การเตรียมดินปลูก การบำรุงรักษา การปลูก การเก็บผลผลิต เป็นต้น

3.4 ต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวภูไทบ้านโนนเริ่มตั้งแต่ การแต่งกาย การฝึกพูดภาษาภูไท บ้านเรือนที่อยู่อาศัย การทำอาหาร การทำพิธีเหยา การร้องเพลงทำนองสรภัญญะ เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎี 6A ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของ

นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้การประชุมระดมความคิดเห็น และการประเมินต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอดำรง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้กลุ่มทดลองและให้กลุ่มนักท่องเที่ยวประเมินต้นแบบกิจกรรมท่องเที่ยว โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้ ชาวภูไทบ้านโนน เป็นชนเผ่าภูไทหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งดึกดำบรรพ์ตั้งรกรากอยู่ที่แคว้นสอสองจุไท ในอดีตชาวภูไทบ้านโนนประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมาเอง มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มต้องทำเอง ฝ้ายก็ปลูกเอง

ปัจจุบันเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปตามยุคสมัย มีการประยุกต์พัฒนาเครื่องมือที่มีอยู่แล้วให้ใช้งานได้ดีขึ้น งานที่ชาวบ้านโนนทำอยู่เป็นอาชีพหลักคืองานเกษตรกรรม ก็คือ ทำไร่ ทำนา ทำสวน ผู้หญิงก็ทอผ้าอยู่ ใต้ถุนบ้าน ผู้ชายก็ไปทำไร่ ทำนา ทำสวน มีความภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของตนเอง ชาวภูไทบ้านโนนเป็นคนที่มีความใจกว้างขวาง อหิยาภัยดี ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความรักใคร่กันดี ผู้ชายจะเป็นผู้นำในเรื่องต่างๆ อาหารของชาวภูไทบ้านโนนเป็นอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล นิยมรับประทานอาหารที่ทำ

เองที่บ้าน การแต่งกายก็จะสวมใส่ผ้าทอที่ทำขึ้นมา ใช้ภาษาพูดก็จะมีอัตลักษณ์สำเนียงภาษาภูไท บ้านเรือนที่อยู่อาศัยจะเป็นลักษณะบ้านยกสูงมี ใต้ถุน ด้านพิธีกรรมทางความเชื่อ ก็มีพิธีเหยา คือการเรียกขวัญกำลังใจให้กับผู้เจ็บป่วยที่อาจไป รักษาจากทางแพทย์แผนไทยและแผนโบราณแล้ว ไม่หาย ในเรื่องผ้าไหมแพรวาที่บ้านโพนเป็นผ้าที่ เรียกว่า ราชนีแห่งใหม่ ก็มีเรื่องเล่าว่า ซึ่งประมาณ ปี 2520 สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งรัชกาลที่ 9 เสด็จที่ จังหวัดสกลนคร คณะชาวบ้านโพนได้เข้าเฝ้ารอรับ เสด็จ เมื่อทรงทอดพระเนตรเห็นก็ได้ถามว่าเป็นชุด อะไรทำไมแต่งกายสวยงามเป็นชุดที่ไม่เหมือนคนอื่น ๆ ที่มารอรับเสด็จ ก็ได้เรียกมาพบได้ซักถาม ทรงสนพระทัยและชื่นชอบ จึงได้ทรงให้ตัดชุดฉลอง พระองค์ขึ้นทูลเกล้า และทรงให้จัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพบ้านโพน เพื่อเป็นศูนย์แสดงประวัติความเป็น มาของชาวภูไทบ้านโพน และจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จากผ้าไหมแพรวาขึ้นจนถึงทุกวันนี้ ผ้าไหมแพรวา ที่บ้านโพนจะมี อัตลักษณ์ในการทอ โดยใช้การขีด ด้วยมือทุกผืน ซึ่งแต่ละผืนจะใช้เวลานาน บางผืน ใช้เวลาเป็นเดือน เป็นปี เป็นหลายปี ตามขนาดตาม ลวดลายที่ยากง่าย มีราคาค่อนข้างแพง แต่ละผืน จะมีผืนเดียวในประเทศไทย เนื่องจากจากทอผ้า ด้วยการขีดลายแต่ละครั้งจะไม่สามารถทำเหมือน เดิมได้ แต่อาจคล้ายหรือใกล้เคียงนั้นพอทำได้ ซึ่งปัจจุบันมีลวดลายมากกว่า 70 ลวดลาย ลายที่ ปรากฏบนผ้าไหมแพรวาที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของ ผ้าประเภทนี้ ประกอบด้วยลายทั้งหมด 3 ส่วน 1) ลายหลัก คือ ลายที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งปรากฏในพื้นที่ ส่วนใหญ่ของผ้าในแนวนอน ลายหลักแต่ละลายมี

ขนาดความกว้างของลาย ประมาณแฉะละ 8-12 เซนติเมตร ในแพรวาผืนหนึ่งๆ จะมีลายหลัก ประมาณ 13 แฉะ ลายหลักต่างๆ เช่น ลายนาคสี่แขน ลายพันธุ์มหา ลายดอกสา ฯลฯ 2) ลายคั่นหรือ ลายแถบ คือ ลายที่มีขนาดเล็กอยู่ในแนวขวางผืน ผ้า ความกว้างของลายประมาณ 4-6 เซนติเมตร ทำหน้าที่เป็นตัวแบ่งลายใหญ่ออกเป็นช่วงสลับกัน ไป เช่น ลายตาไก่ ลายงูลอย ลายขาเข ฯลฯ 3) ลาย ซ่อปลายเชิง หรือลายเชิงผ้า คือลายที่ปรากฏอยู่ ตรงช่วงปลายของผ้าทั้งสองข้าง ทอดติดกับลายคั่น ทำหน้าที่เป็นตัวเริ่มและตัวจบของลายผ้า มีความ กว้างประมาณ 4-10 เซนติเมตร เช่น ลายซ่อชั้นหมาก ลายดอกบัวน้อย ลายใบปุ่นน้อย ฯลฯ นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เคยมา 3 ครั้งขึ้นไป วัดอุปประสงค์หลักของ การมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เพื่อซื้อของฝากระยะเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไปเข้า เย็นกลับ เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่กับเพื่อน/ เพื่อนร่วมงานใช้เวลาส่วนใหญ่วันหยุดตาม เทศกาล หาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จาก อินเทอร์เน็ต สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ ต้องการเข้าเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา กิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้การทอผ้าไหมแพรวา การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ต้องการใช้พาหนะส่วนตัว การอำนวยความสะดวก ส่วนใหญ่ต้องการร้านสะดวกซื้อ (เซเว่น) ที่พักแรม ส่วนใหญ่ต้องการเดินทางไปกลับ ไม่พักแรม และการบริการเสริมทางการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ต้องการการบริการเสริมทางการท่องเที่ยว สัญญาณอินเทอร์เน็ตใช้สัญญาณ WiFi

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

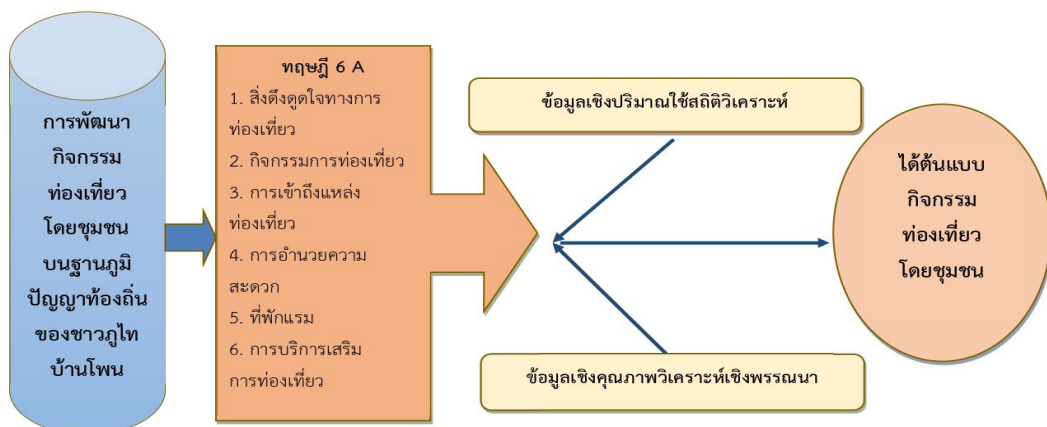
ข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดำม่วง ควรกำหนดนโยบายให้กับโรงเรียนหรือสถานศึกษาในพื้นที่ กำหนดให้มีหลักสูตรในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโพน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปเกี่ยวกับการออกแบบสวัสดิการต่างๆ ของ การทอผ้าไหมแพรวา การจักสาน เป็นต้น รวมทั้ง การพัฒนาสายพันธ์การปลูกพุทรา ควรมีการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนา เทคโนโลยีในกระบวนการทอผ้าไหมแพรวา การจักสาน รวมทั้งการปลูกพุทรา ให้ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพสู่ระดับสากล และควรมีการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับรูปแบบการ ตลาดที่หลากหลาย และตลาดออนไลน์ในชุมชน นอกชุมชน และกิจกรรมทางการตลาดด้านอื่นๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภูไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎี 6A ซึ่งประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access) การอำนวยความสะดวก (Amenity) ที่พักแรม (Accommodation) และการบริการเสริมทางการท่องเที่ยว (Ancillary Services) และเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และ วัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็น ธรรมแก่คนท้องถิ่นและมีการกระจายรายได้ สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ พงศ์เนศภาคิน. (2561). รัฐบาลเดินหน้ายกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนวางแนวปฏิบัติให้
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีทิศทางเดียวกัน หวังเป็นเครื่องมือหลักสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ
ฐานรากอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). คู่มือพระครูประกาศปัญญาธร
กระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตส์ พับลิชชิง.
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.

การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปรับใช้ ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19*

Integrating Buddhist concepts to apply in the aged society in the COVID-19 Era

พระชยานันตมุนี, จิตติพร สะสม และเชษฐ์ นิมมากพัฒน์
Phrachayanantamunee, Thitiporn Sasom and Chet Nimmatapat
วิทยาลัยสงฆ์บ้านมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: orapininwong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอการบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 มีการบูรณาการนำแนวคิดมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์เกิดความกังวลว่าอาจจะเกิดปัญหาบางอย่างตามมาให้กับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมรับมือกับการเจ็บป่วยและโรคภัยไข้เจ็บของผู้สูงอายุ กอปรกับสถานการณ์ยุคโควิด-19 ส่งผลให้ต้องใส่ใจต่อสังคมผู้สูงอายุเป็นพิเศษ จึงได้นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเป็นฐานในการพัฒนาการนำหลักธรรมคำสอนให้ผู้สูงอายุได้รู้จักความจริงของธรรมชาติและชีวิต ในยามที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมส่งเสริมให้บุคคลรู้จักช่วยตนเอง ยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนให้รู้จักในเงื่อนไขต่างๆ และถึงแม้ว่าจะเป็นหลักธรรมคำสอนที่มีมานานแล้ว แต่ก็นับว่าเหมาะสมต่อการนำมาปฏิบัติในปัจจุบันได้อย่างดี

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; สังคมผู้สูงอายุ; โควิด-19

Abstract

The This article aims to present the integration of Buddhist concepts to for older people in the aged society amidst the COVID-19 era to apply the concepts effectively.

*ได้รับบทความ: 13 ธันวาคม 2565; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566

Received: December 13, 2022; Revised: March 21, 2023; Accepted: March 23, 2023

Nowadays, Thai society has completely stepped into an aged society. There are concerns that some problems might occur and impact the government or related agencies, to deal with preparedness for older people's illnesses. In addition, the COVID-19 situation urges, a need to pay special attention to the aged society. Therefore, the Buddhism concept and principles are integrated as a base for development to elucidate older people about the truth of nature and life in the face of changing situations. The Buddhist principles can encourage people to know how to help themselves, to beware of the human potential to solve problems, and recognize the conditions. However, it is also considered appropriate for the current implementation as well.

Keywords: Buddhism; Aged society; COVID-19

1. บทนำ

สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยอ้างอิงจากปีพ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 66 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุ 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด ประเด็นท้าทายคือ การที่ประชากรไทยกำลังมีจำนวนผู้สูงอายุสูงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ซึ่งในปี พ.ศ. 2565 ถูกคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ และอีก 20 ปีข้างหน้า สัดส่วนประชากรสูงอายุจะสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561) ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาให้แก่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้จำเป็นจะต้องมีการเตรียมรับมือกับการเจ็บป่วยและโรคภัยไข้เจ็บของผู้สูงอายุ การจ่ายสวัสดิการในการครองชีพของผู้สูงอายุ การแบกรับภาระของบุตรหลาน ซึ่งเป็นวัยทำงานที่มีต่อผู้สูงอายุในสัดส่วนที่ไม่สมดุล (Kelly, 2010, pp. 190-204)

ทั้งนี้ ปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากข้อมูลองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO, 2020a) ณ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2566 สถิติทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อทั่วโลกสะสมประมาณ 674,300,771 ราย ผู้เสียชีวิตประมาณ 6,793,224 ราย และยังคงตรวจพบผู้ติดเชื้อรายใหม่รวมถึงผู้เสียชีวิตรายใหม่อย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลของกรมอนามัย (2566) ตามกระบวนการสูงอายุ (aging process) วัยผู้สูงอายุมักมีความเสื่อมถอยทางร่างกายทุกระบบ (Department of Health, Ministry of Public Health, 2020) และด้วยปัจจุบันอยู่ในสังคมผู้สูงอายุนั้น การส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีภูมิคุ้มกันทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งที่จะนำเสนอการเตรียมรับมือกับปัญหาเหล่านี้ไว้ล่วงหน้าหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับมือต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จึงได้นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย พร้อมนำคำสอนว่าความจริงของธรรมชาติและชีวิต เพื่อให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงสามารถพิจารณาแก้ไขปัญหาได้ ดังนั้น การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ให้เหมาะสม จึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีแนวทางที่หลากหลายเหมาะสมแก่การให้ผู้สูงวัยนำมาเลือกปฏิบัติและปรับใช้

2. สังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19

ตั้งแต่อดีตการใช้คำเรียกบุคคลที่มีอายุมาก จะใช้คำว่า “วัยชรา” ซึ่งมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ว่าแก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม แต่คำนี้ไม่เป็นที่ยอมรับมากนัก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและนักวิชาการ เนื่องจากคำนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกหดหู่และถดถอยสิ้นหวัง ส่งผลให้ในการประชุมคณะแพทย์ผู้อาวุโสและผู้สูงอายุจากวงการต่างๆ โดยมีพลตำรวจตรีหลวง อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร เป็นประธาน จึงได้กำหนดคำว่า “ผู้สูงอายุ” ขึ้นใช้แทนคำว่า “คนแก่” “คนชรา” เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2505 ซึ่งคำนี้ให้ความหมายที่ยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ชราภาพว่าเป็นผู้ที่สูงทั้งวัยวุฒิและประสบการณ์ ส่วนในภาษาอังกฤษก็มีความคล้ายคลึงกับภาษาไทย คือให้ใช้คำว่า “Older adults” หรือ “Older people” ซึ่งมีความหมายในเชิงบวกแทนคำอื่นๆ แทนคำว่า Elderly หรือ Senior ที่มีความหมายในเชิงลบว่าแก่ด้วยอายุและชำรุดทรุดโทรมเท่านั้น และจาก

สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ มุมมองต่อความเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นไปในทางการสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นบวกทดแทนอดีตจึงเกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบ เพื่อสร้างคุณค่าและความหมายของความสูงอายุแก่กลุ่มประชากรที่จะมีขนาดจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในการที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมต่อไป (รศรินทร์ เกรย และคณะ, 2556, หน้า 16-17) ขณะที่ทางองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) นั้น ไม่ได้มีหลักการนิยามหรือข้อตกลงเกี่ยวกับคำว่า “ผู้สูงอายุ” (Elderly) ตายตัว เพียงแต่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปฏิทิน ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว แม้ในบางกรณีอาจไม่ได้กำหนดอย่างเป็นทางการหรือระบุชัดเจนทางกฎหมาย แต่โดยส่วนใหญ่ มักถูกอ้างอิงหรือตกลงไว้ที่เกณฑ์ อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยกำหนดไว้หรือตกลงไว้ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

ประเทศไทย ได้กำหนดนิยามผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดย “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทยและจากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพ.ศ. 2554 ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม เนื่องจากมีวิธีการดูแลช่วยเหลือที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของสภาวะร่างกาย จิตใจและสภาวะพึ่งพิง โดยกลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุวัยต้น (young-old)

อายุ 60-69 ปี สภาวะร่างกายยังถือว่าแข็งแรง สุขภาพดียังสามารถดำรงชีวิตได้ตามลำพังช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งช่วงอายุนี้นี้ควรมีการตรวจสุขภาพที่ดีไว้ กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุวัยกลาง (meddle-old) อายุ 70-79 ปี หากไม่มีโรคประจำตัวและดูแลสุขภาพดีก็แข็งแรงดีอยู่ แต่เริ่มจะต้องการการพึ่งพิงจากครอบครัวและสังคม และควรเฝ้าระวังทางสุขภาพ กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุวัยปลาย (old-old) อายุ 80 ปีขึ้นไป ต้องการผู้ดูแลช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน และควรได้รับการดูแลทางการแพทย์ตามสาเหตุ ซึ่งอาจจะเป็นที่บ้านหรือสถานพยาบาล (นริสรา วงศ์พนารักษ์ และสายสมร เฉลยภิตติ, 2557, หน้า 64-70)

ทั้งนี้ ยุคโควิด-19 สถานการณ์ไวรัสโคโรนาเป็นไวรัสในสัตว์ มีหลายสายพันธุ์ เกิดการระบาดของโรคในคน โรคโควิด-19 (COVID-19, ย่อจาก Coronavirus Disease 2019) ซึ่งมีชื่อทางการว่า SARS-CoV-2 พบผู้ป่วยครั้งแรกที่เมืองอู่ฮั่นเมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ภาคกลางของประเทศจีน ซึ่งเป็นเมืองใหญ่มีผู้คนหนาแน่น จึงเกิดการระบาดใหญ่ได้รวดเร็ว การดูแลรักษาเป็นไปอย่างฉุกเฉินมีคนป่วยหนักและตายมากเกินไปที่ควรจะเป็น จนประเทศจีนต้องปิดเมืองและปิดประเทศ ต่อมาเมื่อมีผู้ที่ติดเชื้อผู้ป่วยรายแรกที่ได้รับการรักษาในประเทศไทย เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2563 เป็นคนจีนที่รับเชื้อจากการระบาดในประเทศจีน และได้เดินทางมาประเทศไทย เคยมีเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในอดีตคือการเกิดโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Severe acute respiratory syndrome: SARS)

(พ.ศ. 2545) และโรคเมอร์ส (Middle East Respiratory Syndrome : MERS) (พ.ศ. 2557) ซึ่งทั้งสองโรคนั้น ผู้ป่วยมีอาการหนักทั้งหมด และต้องอยู่ในโรงพยาบาล จึงสกัดการแพร่โรคได้ ไม่ยากนักส่วนผู้ป่วยโรค COVID-19 ที่แพร่เชื้อ มีทั้งผู้ที่มีอาการน้อยหรืออาจไม่มีอาการนอกเหนือจากผู้มีอาการหนักซึ่งมีน้อยกว่ามากจึงควบคุมการระบาดได้ยากกว่า (แพทย์โรคติดเชื้อและระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) ด้วยสถานการณ์นี้อาจทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเสี่ยงที่จะถูกตีตรา เนื่องจากเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคม เพราะอาจเกิดปัญหาไม่ยอมรับผู้ที่เคยติดเชื้อโควิด-19 กลับเข้าสู่ชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุ หรือครอบครัวของผู้ติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ถูกชุมชนกีดกันไม่ให้ออกมาใช้ชีวิตตามปกตินำไปสู่การปกปิดหรือไม่ยอมเข้ารับการตรวจหาเชื้อไวรัส พร้อมทั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิต (โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย, 2563) เกิดความเครียดจากเดิมที่ต้องอยู่บ้านเฉยๆ แต่ในสภาวะเช่นนี้อาจไม่สามารถออกไปพบปะผู้คนได้ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องระมัดระวังไม่ให้ติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เพราะผู้สูงอายุเดิมมีความเสื่อมถอยทางด้านร่างกายอยู่แล้วหากได้รับเชื้อไวรัสก็อาจส่งผลให้กระทบสุขภาพร่างกายส่วนอื่นๆ ตามไปด้วย

กล่าวสรุปได้ว่า การทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” จะช่วยให้สามารถบูรณาการปรับใช้ร่วมกับหลักพุทธธรรมได้อย่างตรงกับบริบทที่เจอเช่นในยุคโควิด-19 เช่นนี้ เพราะผู้สูงอายุ นับเป็นวัยที่เกิดความเปลี่ยนแปลง

ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ด้วยบทบาทและหน้าที่การงานทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป บางครั้งใช้ชีวิตโดดเดี่ยวหลังวัยเกษียณอายุการทำงานจบกับการเปลี่ยนแปลงมากมาย ด้วยสภาพแวดล้อมที่ต้องเจอระมัดระวังกับโรคภัยไข้เจ็บมากเป็นพิเศษ ทำให้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม จึงต้องดูแลและเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุขได้ จึงนำแนวคิดพระพุทธศาสนามาบูรณาการมาปรับใช้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันผู้ในสังคมให้เป็นไปอย่างปกติสุข

3. แนวคิดทางพระพุทธศาสนา: หลักพุทธธรรม

แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ตามพระพุทธธรรมนั้น เป็นหลักธรรมได้รับการประมวลคำสั่งสอนของผู้ตรัสรู้ (พระพุทธเจ้า) จึงเป็นหลักธรรมที่มีความสากลโดยหลักพระพุทธธรรมเป็นหลักธรรมว่าด้วยกฎแห่งเหตุและผลตามกระบวนการของธรรมชาติ ทำให้เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติตามทางสายกลางหรือที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” โดยเห็นความสำคัญของร่างกาย จิตใจ และปัญญาซึ่งมีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ (ผู้ครองเรือน) ทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุเมื่อนำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีพลังใจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงก่อ

ให้เกิดความสงบสุขในครอบครัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนามานำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนา พร้อมนำไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติ แก่นแท้ของคำสอนในพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ล้วนเป็นหลักธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมอื่นๆ ที่สำคัญและสอดคล้องกัน โดยหลักธรรมนั้นมีอยู่มากมาย และเพื่อส่งเสริมการนำหลักธรรมนั้นไปใช้เป็นแนวทางต่อการดำเนินชีวิตแก่ผู้สูงอายุในยุคโควิด-19 จึงนำหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับหลักทาน ศีล ภาวนา หรือ หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ มาบูรณาการร่วมกับวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้ครอบครัวมีส่วนร่วมและสนับสนุนผู้สูงอายุในการปฏิบัติจริงซึ่งสามารถปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมนำมาบูรณาการปรับใช้ได้ (อุบล บัวชุม, 2557, หน้า 35-40) ดังนี้

1. ด้านทานมัย การทำทานเป็นสิ่งที่ไม่ควรขาดและจำเป็นต้องทำอยู่เป็นประจำทุกวัน จนเกิดเป็นนิสัยรักในการให้ทาน ซึ่งสามารถทำได้ง่ายๆ หลายประการด้วยกัน เช่น การทำบุญตักบาตร ซึ่งสามารถทำเป็นประจำได้ทุกวัน อาจคอยใส่บาตรกับพระภิกษุ หรือสามเณรที่เดินบิณฑบาตอยู่ในละแวกบ้าน หรือนำเอาข้าวปลาอาหารไปถวายพระที่วัด เพราะการถวายสังฆทาน คือ การถวายทานให้แก่พระสงฆ์โดยไม่เจาะจงภิกษุรูปหนึ่งรูปใด ซึ่งอาจทำได้หลายวิธีด้วยกัน การให้ชีวิตสัตว์เป็นทาน เช่น การปล่อยสัตว์ปล่อยปลา เป็นการให้ทานที่นิยมทำกันมาก เพราะผู้ที่ทำทานประเภทนี้ย่อมมีอานิสงส์ให้เป็นผู้ที่มีอายุยืนยาว

มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงเพราะการให้ชีวิตก็คือ การต่ออายุของสัตว์นั้นให้ยืนยาวต่อไป

2. ด้านศีลมัย การรักษาศีล 5 ก็เพียงพอในการปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไป การรักษาศีลที่ดีจะมองกันที่ “เจตนา” เป็นสิ่งสำคัญ การที่บุคคลไม่ได้ทำผิดศีลไม่ได้ทำความชั่วไม่ได้แปลว่าเป็นบุคคลมีศีลแล้ว ซึ่งวิธีที่ดีในการรักษาศีลคือการไปขอสมาทานศีลกับพระภิกษุเพื่อให้ท่านเป็นสักขีพยาน ซึ่งจะช่วยให้ตนเองสามารถรักษาศีลได้อย่างมั่นคงกว่าที่ปฏิญาณตนว่าจะรักษาศีลหน้าพระ เวลาขอกล่าวสมาทานศีลแล้ว หากผิดคำพูดก็จะรู้สึกว่บาปมากกว่าการที่ไม่ได้สมาทานศีล ยิ่งกลัวบาปมากเท่าไรก็ยิ่งสามารถรักษาศีลได้มั่นคงมากขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าจะให้สะดวกมากยิ่งขึ้นและเป็นการง่ายยิ่งขึ้นในการรักษาศีลให้ดีขึ้นโดยไม่ต้องไปวัด ไม่ต้องไปกล่าวสมาทานศีลกับพระภิกษุก็สามารถทำได้โดยเริ่มจาก “ความคิด” ของตนเองก่อน คือ การนั่งลงสงบใจแล้วเรียงลำดับความคิดและนึกย้อนถึงการกระทำ ซึ่งเมื่อทำได้เป็นประจำ ก็จะทำให้สามารถกลายเป็นผู้ที่สามารถรักษาศีลได้ดีไปโดยปริยาย เมื่อรักษาศีลให้ดีแล้วศีลก็จะรักษาด้วย เพราะเป็นไปตามกฎแห่งกรรม หากไม่นำร่างกายและวาจาไปสร้างความเดือดร้อนให้กับใครแล้ว ก็ย่อมที่จะไม่มีใครจะมาสร้างความเดือดร้อนหรือความทุกข์ให้กับตนเองได้

3. ด้านภาวนามัย การเจริญภาวนาอบรมจิตใจให้มั่นอยู่ในความดีและสร้างความฉลาดแก่จิตเพื่อละความหลงงมงาย การยึดติดในสิ่งผิดๆ และเป็นการทำความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิดมีและให้เจริญงอกงามมีอยู่ 3 เรื่อง คือ 1) การศึกษาศิลปวิทยา

ต่างๆ ที่ทำให้คนฉลาดขึ้นมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตและสร้างประโยชน์แก่สังคม ตั้งใจศึกษาหาความรู้ให้เต็มที่ เช่น ตั้งใจอ่านหนังสือท่องจำฝึกฝน ฟังเทศน์ ฟังธรรม ฟังปาฐกถา สนทนาสอบถามเอาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ 2) การทำงานด้วยเหตุด้วยผล ด้วยการใช้ปัญญา และ 3) การทำจิตให้สงบหาวิธีควบคุมจิตไม่ให้ฟุ้งซ่านไม่ให้จิตวิตกังวลอยู่ตลอดเวลาและการรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาให้เข้าใจกฎธรรมชาติและธรรมชาติของชีวิตว่าทุกอย่าง “ไม่คงที่ ไม่คงตัว” แล้วค่อยๆ ผ่อนคลายความยึดติดจนเกินไป นอกจากนี้ ยังรวมถึงการแผ่เมตตา การอธิษฐานจิตและการสวดมนต์

สรุปได้ว่า การปฏิบัติตามบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นการประพฤติปฏิบัติดี ประการแรก เพื่อรู้จักทำทานรู้จักแบ่งปันและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ประการที่สอง เพื่อรู้จักรักษาศีลการรู้จักฝึกตนและวางตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนควบคุมตนเองได้แม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่วิกฤตอย่างยุคโควิด-19 ก็จะสามารถทำให้ดำรงตนอยู่ได้อย่างอยู่รอดปลอดภัย ประการสุดท้าย รู้จักเจริญภาวนาการเป็นผู้มีความรู้ใส่ตนเองอยู่เสมอและอบรมจิตให้รู้จักพัฒนาตนเอง ไม่หวั่นไหวตามสิ่งแวดล้อม และสามารถควบคุมอารมณ์ได้และให้เป็นผู้ที่ฉลาดทางปัญญา

4. การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาของผู้สูงวัยในยุคโควิด-19

พระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่สามารถนำมาศึกษาอยู่จำนวนมากมาย หลักคำสอนเหล่านี้หากได้นำมาศึกษาวิเคราะห์บูรณาการรวมเข้าด้วย

กัน และหาแนวทางนำเสนอการบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 มาอธิบาย ดีความจัดทำเป็นหลักวิชาการ ก็จะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ประกอบด้วย

1. ไตรลักษณ์การรู้เท่าทันความจริงของชีวิต หลักไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นความจริงที่แน่นอนของทุกสรรพสิ่งในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ซึ่งทุกสิ่งเมื่อมีการเกิดขึ้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งดีขึ้นและเลวลง และแตกสลายไปในที่สุด ตามหลักธรรมชาติ 3 ลักษณะ คือ หนึ่ง อนิจจังลักษณะ ลักษณะไม่เที่ยง มีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา สอง ทุกขลักษณะ ลักษณะที่ทนอยู่ตลอดไปไม่ได้ ถูกบีบคั้นด้วยอำนาจของธรรมชาติ ทำให้ทุกสิ่งไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไปต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาไม่คงที่ และ สาม อนัตตลักษณะ ลักษณะที่ไม่สามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปตามต้องการได้ เช่น ไม่สามารถบังคับให้ชีวิตยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป ไม่สามารถบังคับจิตใจให้เป็นไปตามปรารถนา ความมีใช้ตัวตน เป็นต้น

ยกตัวอย่างเช่น สถานการณ์โควิด-19 ทำให้ชีวิตประจำวันของทุกคนเริ่มเปลี่ยนไป ทุกคนจำเป็นต้องอยู่บ้าน ผู้สูงอายุที่เดิมทีพบเจอกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจอยู่แล้ว การทำความเข้าใจถึงอนิจจังลักษณะว่ามีข้อจำกัดเพิ่มขึ้นและทุกอย่างล้วนไม่เที่ยงจะช่วยให้เข้าใจต่อสถานการณ์ปัญหาโควิด-19 ได้อย่างง่ายยิ่งขึ้น

เพราะผู้สูงอายุหลายคนเกิดความเครียดในการใช้ชีวิตประจำวันที่ไม่อิสระ เช่น ไม่สามารถออกไปทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนวัยเดียวกันได้ อาจเกิดความเหงาเปล่าเปลี่ยว รวมถึงหลายคนเกิดความเครียดจากการตกงาน เพราะธุรกิจหลายแห่งต้องปิดกิจการ ซึ่งเป็นสภาวะทุกขลักษณะ ที่ทนอยู่ตลอดไปไม่ได้ ทุกสิ่งไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไปและอนัตตลักษณะ ไม่สามารถบังคับจิตใจให้เป็นไปตามปรารถนา

2. อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับความเป็นจริงที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ใช้แก้ปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล ด้วยวิธีการแห่งปัญญาของตนเอง ซึ่งหากผู้สูงอายุมีการยอมรับสภาพตามหลักความเป็นจริงว่า สังขารเสื่อมไปตามวัย มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม การเกิด การดับของสังขารเป็นธรรมดา จึงมีความอดทนปลงตกและรู้จักการปล่อยวางแม้ในสถานการณ์ใดก็ตาม

ยกตัวอย่างเช่น หลักของอริยสัจ 4 จะช่วยให้กำหนดปัญหาของทุกข์ที่เกิดขึ้นผลกระทบของโควิด-19 สมุทัย คือ การหาสาเหตุของปัญหาว่าโควิด-19 นั้น เกิดขึ้นทั่วโลกทุกคนต่างต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นิโรธ การศึกษาวิธีดับปัญหา เช่น เมื่อออกไปภายนอกบ้านควรใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้ง คอยระมัดระวังเมื่อต้องอยู่ในสถานที่ที่พบเจอคนพลุกพล่าน ดูแลรักษาตนเองโดยการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ควรล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือทุกครั้ง และมรรค คือ การกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การดับปัญหา จำเป็นต้องใช้ชีวิตอย่างมีสติ และไม่ประมาท ระมัดระวังตัวอยู่ตลอดเวลา

พร้อมติดตามข้อมูลข่าวสารของทางราชการเพื่อรับรู้ความเคลื่อนไหวและและพร้อมปรับตัวเป็นปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา

หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ควรจะนำการรักษาศีล ประพฤติธรรม เป็นการประพฤติงามสุจริตกาย วาจา และใจให้สงบเย็น ไม่คิดล่วงละเมิดและเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งในยุคโควิด-19 ผู้คนต่างหลีกเลี่ยงกันเพื่อป้องกันตนเอง แต่หลายครั้งนั้นลืมนึกไปว่า อาจเผลอไปละเลยกลุ่มคนบางกลุ่มและกีดกันพวกเขาออกสู่สังคมโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางอย่าง ผู้สูงอายุบูรณาร่วมกับไตรสิกขา นอกจากจะมีวาจา และจิตใจที่สงบแล้ว ก็ควรมีการฝึกตนให้เป็นมีความพร้อมทางด้านกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิด ศีล สมาธิ ปัญญาอยู่เสมอรวมถึงผู้สูงอายุนั้น ต้องการสิ่งพึงพิงทางจิตใจ การปฏิบัติตามบุญกิริยาวัตถุเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ การทำบุญ ที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา ก็จะช่วยให้จิตใจมีความเบิกบานมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์ที่ตึงเครียด

ธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน คือ โลกธรรม 8 การรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกที่เกิดขึ้นและผันแปรอยู่เสมอที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เมื่อเผชิญและรู้เท่าทัน ย่อมควบคุมความรู้สึกรู้สึกของตนได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ปรับตัวเข้าใจถึงสิ่งธรรมดาของโลก เรื่องของโลกธรรมชาติของโลกสัตว์โลกต้องเป็นไปตามความเป็นธรรมดาว่าทุกคนนั้น ย่อมมีโลกธรรมฝ่ายอิฏฐารมณ์ คือ อารมณ์พอใจ เป็นที่รักเป็นที่มา บูรณการร่วมกับ พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมของผู้ที่มีจิตใจกว้างขวางและยิ่งใหญ่ที่มีความปรารถนา

ดีกับผู้อื่น ซึ่งยุคโควิด-19 ทุกคนควรมีความเห็นอกเห็นใจให้แก่กัน พร้อมทั้งต้องมีความเข้าใจ เอาใจใส่กันและกันเป็นพิเศษ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องการการได้รับความดูแลจากลูกหลาน ในทางกลับกันก็ควรเป็นที่พึ่งพิงคอยให้คำแนะนำ ลูกหลานได้อีกด้วย รวมถึงควรเรียนรู้ที่จะปล่อยวางให้ได้ไม่แบกภาระเอาไว้แต่เพียงลำพัง พร้อมทั้งยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หลีกเลี่ยงสิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งความขัดแย้งกับผู้อื่นตามมา

หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้โดยการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาปรับใช้เป็นธรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ทั้งหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตที่มุ่งไปข้างหน้าอย่างมีจุดหมายด้วยการประกอบกุศลกรรม อาณิสสจะทำให้ผู้สูงอายุมียาวยืนยาวต่อไป มาบูรณาการร่วมกับทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุปฏิบัติได้บรรลุจุดหมายที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สุขที่มองเห็นอนาคต ซึ่งยามที่ยากลำบาก การประมาณตนให้เป็นคนเลี้ยงง่าย อยู่ง่าย กินง่าย ไม่ทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยาก ควรทำอะไรด้วยตนเองโดยพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุดย่อมส่งผลดีในการสร้างความสบายกายและสบายใจให้แก่ตนเองได้อย่างดี

อาจสรุปได้ว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนา มีหลายหลักธรรมคำสอนที่สามารถนำมาเป็นพื้นฐานหรือหลักการในการสนับสนุนการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการและนำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 พร้อมนำมาเชื่อมโยงกับหลักธรรมอื่นๆ ที่สำคัญและสัมพันธ์กันซึ่งมีอยู่มากมาย

ในพระไตรปิฎกเพื่อนำไปส่งเสริมต่อการดำเนินชีวิต และสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุต่อไปอันนำไปสู่ สมดุลของสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนในมิติต่างๆ ตามหลักทางพระพุทธศาสนา

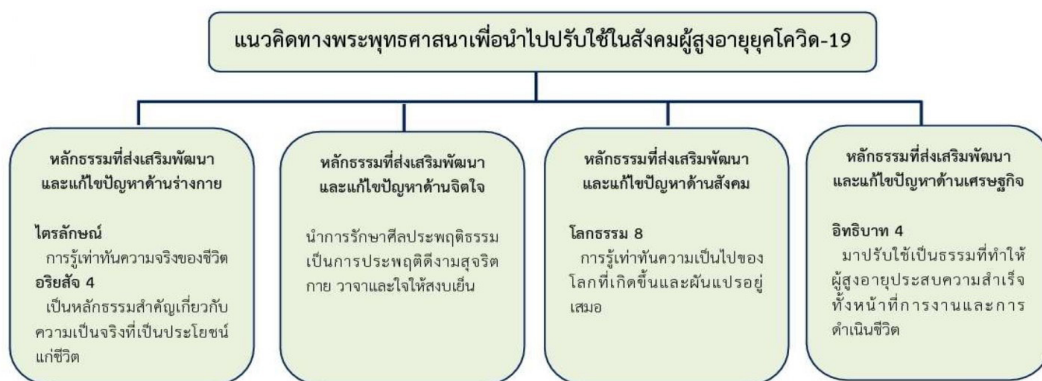
5. สรุป

การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 เพื่อให้มีการบูรณาการนำแนวคิดนำมาปรับใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ เกิดความกังวลว่าอาจ เกิดปัญหาบางอย่างตามมาให้กับภาครัฐหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมรับมือ กับการเจ็บป่วยและโรคภัยไข้เจ็บของผู้สูงอายุ กอปรกับสถานการณ์ยุคโควิด-19 ส่งผลให้ต้องมีความใส่ใจต่อสังคมผู้สูงอายุเป็นพิเศษ จึงได้นำ แนวคิดทางพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรม มาบูรณาการเป็นฐานในการพัฒนา โดยมีการ อธิบายและบูรณาการหลักธรรมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไข ปัญหาด้านร่างกาย นำหลักธรรมไตรลักษณ์มาปรับ ใช้ร่วมกันกับอริยสัจ 4 หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนา และแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ นำหลักธรรมการรักษา ศีลมาปรับใช้ร่วมกันกับไตรสิกขา หลักธรรม ที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการ อยู่ร่วมกัน นำหลักธรรมโลกธรรม 8 มาปรับใช้ ร่วมกันกับพรหมวิหาร 4 และหลักธรรมที่ส่งเสริม พัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ นำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาปรับใช้ร่วมกันกับ

ทฤษฎีธัมมิกัตถ์ให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ แนวคิดตาม พระพุทธศาสนาดังกล่าว จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รู้จัก ความจริงของธรรมชาติและชีวิต ในยามที่ต้อง เผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้น พร้อมรับต่อสถานการณ์และเข้าใจความเป็นไปต่อ สิ่งที่เกิดได้ง่ายขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างปกติสุขโดยมีหลักพระพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งพิง

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากภาพที่ 1 แนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19 โดยสามารถแบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้ หนึ่ง หลักธรรม ที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านร่างกายคือ 1) ไตรลักษณ์การรู้เท่าทันความจริงของชีวิต และ 2) อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับ ความเป็นจริงที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต หลักธรรม ที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ นำการรักษาศีลประพัตติธรรม เป็นการประพัตติดี งามสุจริตกาย วาจาและใจให้สงบเย็น ไม่คิดล่วง ละเมิดและเบียดเบียนผู้อื่น หลักธรรมที่ส่งเสริม พัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน คือ โลกธรรม 8 การรู้เท่าทันความเป็นไปของโลก ที่เกิดขึ้นและผันแปรอยู่เสมอ และหลักธรรม ที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ และรายได้โดยการนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 มาปรับใช้เป็นธรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ทั้งหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตที่มุ่ง ไปข้างหน้าอย่างมีจุดหมาย

ภาพที่ 1 แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปรับใช้ในสังคมผู้สูงอายุยุคโควิด-19

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2566). *สรุปสถิติทั่วโลกรายงานสถานการณ์ โควิด-19 ทั่วโลก*. เข้าถึงได้จาก <https://covid19.anamai.moph.go.th/en/>
- นริสา วงศ์พนารักษ์ และสายสมร เฉลยกิตติ. (2557). คุณภาพชีวิต: การศึกษาในผู้สูงอายุไทย. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(3), 64-70.
- รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. (2556). *มนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ: มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคมและสุขภาพ*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: เดือนตุลา.
- โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย. (2563). *สถานการณ์โควิด 19 กับมาตรการดูแลทางสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561). *รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560*. นนทบุรี: เอสเอส พลัส มีเดีย.
- แพทย์โรคติดเชื้อและระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี. (2563). *ความรู้พื้นฐาน COVID-19 การติดเชื้ออาการป่วย การดูแลรักษาการป้องกันการแพร่เชื้อและการติดเชื้อ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุบล บัวชุม. (2557). *ผลการสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมต่อความผาสุกทางจิตวิญญาณในผู้สูงอายุที่เป็นโรคเมเร็งอวัยวะสืบพันธุ์สตรี โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Department of Health, Ministry of Public Health. (2020). *Suggestions for elderly in a viral infection epidemic situation Corona 2019 (COVID-19)*. Retrieved from <http://covid19.anamai.moph.go.th/>

Kelly, B. (2010). Older and Wiser. *U.S. News & World Report*, 147(2), 190-204.

World Health Organization. (2014). *Health statistics and information systems*. Retrieved from <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefolder/en/>

World Health Organization (WHO). (2020a). *What is a coronavirus?*. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-coronaviruses>

ร่างกายมนุษย์ เปรียบเทียบกับป่าช้า 9 ลักษณะที่มีปรากฏ ในกายานุปัสสนากัมมัฏฐาน*

Human Body it is Like the Nine Characteristics of the Necropolis that appear in the Kāyānupassanā-satipatṭhāna

พระวรพินธุ์ วรปญโญ (กระเจาจารย์) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว)
Phra Worapant Warapanyo (Khajaisri) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: phraphichsap@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ ได้ทำการนำเสนอเรื่อง ร่างกายมนุษย์ เปรียบเทียบกับป่าช้า 9 ลักษณะที่มีปรากฏในกายานุปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นการพิจารณาความไม่สวยงามของร่างกายนั้น มีสติเป็นตัวควบคุม พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนให้พิจารณากายนี้ดูไปที่ละส่วน ดูกายที่มีชีวิต และก็ดูตามไปถึงกายที่ไม่มีชีวิต ซึ่งทุกๆ กายก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น ในการพิจารณาแต่ละครั้งให้พิจารณากายภายใน (ตัวของเรา) แล้วพิจารณากายภายนอก (คนอื่น) สุดท้ายให้พิจารณาทั้งกายภายในกับกายภายนอกไปพร้อมๆ กัน การพิจารณาร่างกายของคนปกติให้เห็นเสมือนเป็นซากศพนั้นในความเป็นจริงเป็นเรื่องที่ยากมาก แต่พระองค์ทรงตรัสให้พิจารณาเทียบเคียงเพราะทุกคนคงเคยเห็นซากศพอยู่บ้าง ดังนั้น ให้ใช้การพิจารณาไปตามเค้า โดยวิธีพิจารณากายานุปัสสนาที่บันทึกไว้ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ป่าช้าทั้ง 9; กายานุปัสสนากัมมัฏฐาน

Abstract

The The objectives of this Article that: human body it is like the nine characteristics of the necropolis that appear in the Kāyānupassanā-satipatṭhāna. Considering the ugliness of the body is in control of consciousness. The Buddha taught to look at this body one

*ได้รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 23 มีนาคม 2566
Received: July 1, 2022; Revised: March 21, 2023; Accepted: March 23, 2023

by one, look at the living body, and then look at the inanimate body as it is. In each consideration, consider the inner body (our self), and then consider the outer body (others). Finally, consider both the inner body and the outer body at the same time. It is very difficult to see a normal person's body as a corpse in reality but he taught to consider it side by side because everyone has seen some corpses. Therefore, consider accordingly by the method of Kāyānupassanā recorded in the Buddhist scriptures.

Keywords: The nine cemeteries; Kāyānupassanā-satipaṭṭhāna

1. บทนำ

ในทางชีววิทยาร่างกายมนุษย์นั้นจะประกอบด้วย เซลล์จำนวนมากรวมกลุ่มเป็นเนื้อเยื่อ เช่น กล้ามเนื้อ เส้นประสาท กระดูก เป็นต้น ซึ่งเนื้อเยื่อต่างๆ เหล่านี้จะถูกจัดสรรให้ทำงานอย่างเป็นระบบร่วมกับอวัยวะต่างๆ ของร่างกายทำให้ร่างกายของมนุษย์ได้ทำงานสัมพันธ์กันมนุษย์จึงสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติ และร่างกายของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่าร่างกายมนุษย์ประกอบด้วย ธาตุ 4 ประการหรือเรียกว่า ธาตุกัมมฐาน 4 คือ ปฐวีมหาภูตรูป 20 ธาตุดิน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559, หน้า 117) เรียกว่าสังขาร ในหลักจิตวิทยาพูดถึงกายานุปัสสนาว่าเป็นพัฒนาการที่เหมาะสมทางด้านชีวสังคม อารมณ์ การรู้คิด ซึ่งจะนำไปสู่การมีแรงจูงใจ เจตคติคุณค่าของชีวิตการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ที่ดีคือความพึงพอใจในชีวิตและสามารถจัดการความเครียดจากความตาย ในการเผชิญกับความตาย มีการดูแลแบบพหุวิชาชีพ การรักษาด้วยยาเท่าที่จำเป็น ให้ความสำคัญด้านจิตวิญญาณมากขึ้น และมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้ป่วยมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ไม่หลงตาย (พระโชติก อภิชาโต (สุขวงกุ),

2559) แต่ในทางพระพุทธศาสนาเพียรสอนให้มนุษย์ใช้ปัญญาพิจารณาการกระทำทุกอย่างสอนให้ใช้ปัญญานำหน้าในการมองให้เห็นความจริงของสังขาร ให้ครบถ้วนทั้งสองด้านทั้งในด้านที่สวยงามและด้านที่ไม่สวยงาม ถ้ามนุษย์มองเห็นร่างกายด้านเดียวก็จะมองเห็นแต่ความสวยงาม น่าดู น่าใคร่อยากที่จะเป็นเจ้าของ แต่พอความไม่งามปรากฏเราก็ทำใจยาก เพราะเกิดจากความหลงของมนุษย์ที่มากขึ้น ความหลงเป็นบ่อเกิดของอวิชชา คือความไม่รู้ เมื่อความไม่รู้เกิดขึ้น ทำให้หลงยึดติดในสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าเที่ยง สิ่งที่เป็นทุกข์ ว่าเป็นสุข ว่าน่าปลื้ม น่าหลงใหล น่ารักน่าใคร่ และสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน ว่ามีตัวตน พระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่สอนให้มนุษย์ไม่ยึดติดสิ่งเหล่านี้เพื่อให้มองเห็นธรรมชาติของความเป็นจริง ให้เห็นสิ่งนั้นเป็นสังขาร หลักธรรมนั้นชื่อว่า สติปัฏฐาน 4

สติปัฏฐาน 4 เป็นการตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงคือตามที่เป็นจริงๆ มันเป็นของมันเอง ในสติปัฏฐาน 4 มีองค์ธรรม อยู่ 4 หมวด ได้แก่ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 1 เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 1 จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน 1 อิมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน 1

(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554, หน้า 141) กายานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อต้องการให้คนเรามองเห็นว่าร่างกายของเราจริงๆ แล้ว ที่เห็นว่าสวยงาม ไม่ว่า จะเป็นผิวพรรณดี รูปร่างสูงมีเสน่ห์ น่ามอง แต่ในความเป็นจริงไม่อะไรเลย เมื่อเราได้มีการพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะเป็นเพียงหนังหุ้มกระดูก ปิดบังอวัยวะอันน่าเกลียดโสโครกอยู่ภายใน เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ น้ำเหลือง น้ำหนอง เป็นต้น แต่มนุษย์ก็มักมีค่านิยมหลงใหลในสิ่งเหล่านั้น เพราะมนุษย์มักตกอยู่ในความประมาท คือ ประมาทในชีวิต ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์ทรงตรัสย้ำแก่พระสาวกให้ตระหนักเรื่องความไม่ประมาทในปัจจุบันโอวาท (ที.ม. (ไทย) 10/274/216) พระพุทธองค์ก่อนจะปรินิพพานความว่า “หนท ทานิ ภิกขเว อามนตยา มิโว วยธมา สงขารา อปปมาเทน สมปาเทถ อัย ตถาคตสส ปจฉิมา วาจา” แปลว่า “ภิกขุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็น ธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด” นี่เป็นพระปัจฉิมวาจาของพระตถาคต (ที.ม. (ไทย) 10/218/166)

แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์เรายังคงให้ความสำคัญกับวัตถุรอบกายมากกว่าความจริงเรื่องของ จิตใจ มนุษย์ไม่ให้ความสนใจเรื่องของจิตใจ เพราะไปหลงใหลกับสิ่งลวงตา คือความสวยงาม นั่นก็คือร่างกายของเรา ขาดการพิจารณาว่าร่างกายในหลายประเด็นว่าร่างกายของเรานั้น ประกอบมาจากอะไร ทำให้หลงใหลในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส คิดว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นความสุขอัน

แท้จริง เป็นความมดงามที่ตนเองปรารถนา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตนี้ โดยหลงลืมไปว่าสิ่งที่ตนเองคิดว่าสวยงาม มีความสำคัญนั้น ในอนาคตข้างหน้า สิ่งเหล่านั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป จะต้องแก่เฒ่า หนึ่งเหยี่ยว เป็นต้น มนุษย์ไม่มีความเข้าใจในเรื่องของสังขาร ว่าทุกคนเกิดมาพร้อมกับความแก่เฒ่า ดังธรรมบทที่เราใช้ในการสวดพิจารณาอยู่เป็นประจำว่า “ขราธมโมมิหิ ขรอนตีโต เรามิมีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้” (อง ปญจก. (ไทย) 22/57/99)

ค่านิยมของสังคมในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนไปเช่นนี้เป็นเหตุมาจากความเจริญของสังคม เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยน หลงลืมหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ส่วนมากได้พากันไปเน้นในเรื่องของทางวัตถุนิยม มากกว่าผลของการปฏิบัติในหลักคำสอนอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เป้าหมายของหลักธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้และมุ่งสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์นั้นผิดไป ผิดทั้งเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางในการปฏิบัติ ทำให้คนสังคมปัจจุบันเกิดความสับสนในเรื่องของการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าจริงๆ ใช้ชีวิตด้วยความประมาท พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องการหลุดพ้นวัฏฏะสงสาร หรือเรื่องของการเกิด ปาฏิหาริย์กันแน่ทำให้มนุษย์ ผู้ยังหูดามืดบอด ก็ยังบอดสนิทลงไปอีก ลุ่มหลงในสิ่งที่ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของตัวเอง เมื่อยิ่งหลง ก็ยิ่งห่างจากไกลจากความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น นับวันก็ยิ่งมากยิ่งขึ้น นับวันก็ยิ่งเลวร้าย จนในที่สุดหากก็ทางกลับไม่เจอ

แต่ที่ซำร้ายไปอีกก็คือคนเรายังแสวงหาสิ่งของต่างๆ มากมายเพื่อตอบสนองความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุด เข้ามาเพิ่มราคาเพิ่มความหลงใหลให้กับตนเอง อยู่ร่ำไป ท้ายที่สุดแล้วเป็นการนำตนเองไปสู่ปากแห่งหุบเหว เมื่อตกลงไปแล้วหมดหนทางที่จะกลับขึ้นมาได้

ทั้งนี้เป็นเพราะความไม่เข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง จิตกับกาย ว่า จิต เป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ (ขุ.ปฏี.อ. (บาลี) 2/62/36) คือ ได้รับอารมณ์อยู่เสมอ มีคำอธิบายความหมายว่า “อารมณ์ จินตตติ จิตตํ ธรรมชาติใด ย่อมรู้ อารมณ์ คือได้รับอารมณ์อยู่เสมอ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้น เรียกว่า จิต” (ขุ.ป.อ. (บาลี) 1/62/108, อภิ.สง.อ. (บาลี) 127/110) หรืออีกนัยหนึ่งว่า “จิตตํ ภิโรตติ จิตตํ ธรรมชาติใดทำความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหลายให้จิตร ฉะนั้นธรรมชาตินั้นเรียกว่าจิต” (อภิ.สง.อ. (บาลี) 110-112, มงคล (บาลี) 2/56/432) สิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งหมดที่วิจิตรพิสดารนั้น ก็เพราะอำนาจแห่งจิต คือ จิตเป็นผู้ทำให้วิจิตรพิสดารขึ้น (ขุ.อป.อ. (บาลี) 2/987/161) ธรรมชาติของจิตมีอยู่ 3 ประการ คือ มีการรับอารมณ์อยู่เสมอ 1 เป็นเหตุให้เจตสิกทั้งหลายรู้อารมณ์ได้คล้ายๆ ผู้นำ 1 ทำให้สิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตให้วิจิตรพิสดาร 1

ส่วนในเรื่องของกายนั้น เป็นกอง หมวดหมู่ ที่รวบ ชุมนุม เช่น สัตวกาย (มวลกาย) รกกาย (กองทหารรถ) ธรรมกาย (ที่รวมหรือที่ชุมนุมแห่งธรรม) 1 ที่รวมแห่งอวัยวะทั้งหลาย หรือชุมนุมแห่งรูปธรรม คือ ร่างกาย บางทีก็เรียกเต็มว่า รูปกาย 2) ประชุมแห่งนามธรรม หรือกองแห่งเจตสิก เช่น ในคำว่า กายปัสสัทธิ (ความสงบเย็นแห่งกอง

เจตสิก) บางทีเรียกเต็มๆ ว่า นามกาย หมายถึง นามขันธหมดทั้ง 4 คือ ทั้ง เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณหรือทั้งจิต และเจตสิก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554, หน้า 17) นั่นเอง

ร่างกายมนุษย์ เปรียบเช่นกับป่าช้า 9 ลักษณะที่มีปรากฏในกายานุปัสสนากัมมัฏฐาน ต้องการให้มนุษย์ได้มีความเข้าใจเข้าถึงสภาพความเป็นจริงของสภาพร่างกายของมนุษย์ว่าไม่ควรไปยึดติด พอใจหลงใหลรักใคร่ ในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ให้รู้จักตัดปัญหาที่จะเกิดตามมา ตัดการเวียนวายตายเกิดอันเป็นต้นตอของความทุกข์ต่างๆ นานา ไม่ให้หลงยึดติดในสัพพสังขาร และให้ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทในสังขาร ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง

2. กายานุปัสสนาสติปัฏฐานในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการการตั้งสติพิจารณาให้เห็น กายภายนอก และกายภายใน ด้วยการพิจารณาใน 5 หมวด ได้แก่ อานาปานสติ คือเรียนรู้ในการทำสมาธิเข้าใจลมหายใจเข้าออก ลำดับที่สองคือ อิริยาบถมีสติระลึกรู้ในอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน และ อิริยาบถย่อยอื่นๆ ลำดับที่สามคือสัมปชัญญะ การตั้งสติพิจารณากายให้รู้รอบ ตั้งแต่ปลายผม จรด ปลายเท้าเพื่อให้เห็นความไม่งาม ลำดับที่สี่ คือปฏิกุศล พิจารณาความเป็นธาตุของร่างกาย ที่ประกอบกัน ลำดับที่ห้า คือธาตุมนสิการ พังพิจารณาร่างกายโดยเทียบกับศพในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องของความไม่สวยไม่งาม (ที.ม. (ไทย) 10/372/301) ดังนั้น พระพุทธองค์ได้

ตรัสเกี่ยวกับกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย สัญญา 10 ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ 2 มื้อมตะเป็นที่สุดสัญญา 10 ประการอะไรบ้าง คือ 1) อสุภสัญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย) 2) มรณสัญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา) 3) อาหาเร ฏีกูลสัญญา (กำหนดหมายความฏีกูลในอาหาร) 4) สัพพโลเก อนภิสถสัญญา (กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง) 5) อนิจจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร) 6) อนิจเจ ทุกขสัญญา (กำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่ง) 7) ทุกขะ อนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์) 8) ปหานสัญญา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปธรรมทั้งหลาย) 9) วิราคสัญญา (กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดยะฉิน) 10) นิโรธสัญญา (กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมละเอียดยะฉิน) (อง.ทสก. (ไทย) 24/56/124) ร่างกายที่เป็นสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นของสกปรกและน่าเกลียด คนทุกคนล้วนถูกห่อหุ้มด้วยหนังเพื่อปกปิดของน่าเกลียดของสกปรกไว้ (พระธรรมกิตติวงศ์, ม.ป.ป.) ความสำคัญผิดว่ากายนี้ คือ ตัวตนที่ต้องคอยยึดถือ ครอบครอง และหวงแหน และเมื่อเข้าใจความจริงของกายนี้แล้วก็เกิดการปล่อยวาง ละ สละคืนไม่พัวพันอยู่แต่กายนี้อีกต่อไป กายานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้นยังหมายถึง ธาตุกัมมัฏฐาน 4 กรรมฐาน ดิน น้ำ ลม ไฟ โดยการตั้งสติพิจารณาให้เห็น ทั้งกายภายนอก (ตัวของคนรอบข้าง) และกายภายใน (ตัวของเรา) (พระพรหมคุณาภรณ์

(ป.อ. ปยุตโต), 2554, หน้า 117) โดยนับรวมถึงความไม่สวยไม่งามของร่างกายที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการพิจารณาอาการ 32 สภาพความเป็นจริง (พระอินทวังสะเถระ, 2501, หน้า 7) กายานุปัสสนาสติปัฏฐานจึงมีความสำคัญว่า เป็นสภาวะธรรมที่เป็นกุศลที่บุคคลควรเจริญ เป็นเครื่องกำจัดราคะ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายคลายรักคลายยึดถือ ร่างกาย คลายความหลงรูป และการพิจารณา ร่างกายว่าเป็นของ ไม่สวยไม่งามนั้น เป็นเหตุให้บรรลุมรรคผล กายานุปัสสนาสติปัฏฐานทั้ง 6 บรรพนี้ เป็นการพิจารณาสภาวะธรรมที่เป็นส่วนของรูปกาย ซึ่งในการพิจารณาดังกล่าวจะต้องประกอบด้วย ความเพียร สัมปชัญญะ และสติ เป็นวิธีการก่อให้เกิดปัญญา ได้เห็นความเป็นจริงของชีวิต (คู่มือพิจารณา ธาตุคันธ สังขาร, ม.ป.ป., หน้า 6-7)

การรู้แจ้งรูปกายนั้นจะช่วยให้เรานั้น ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท และเมื่อฝึกพิจารณา กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ เป็นทั้งการฝึกสติ และให้ใช้สตินั้น พิจารณากายหรือตามดูรู้เท่าทันตามจริงในสังขารกายต่างๆ ตลอดจนเพื่อนำสติที่ฝึกหัดดีนั้น นำมาพิจารณาและปฏิบัติในเวทนา จิต และธรรม

3. ปาฐาทั้ง 9 ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่กัมมาสธัมมะนิคม แคว้นกुरूว่า พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า การตั้งสติพิจารณาให้เห็น กายภายนอก และกายภายใน ด้วยการพิจารณาใน 5 หมวดได้แก่ ลำดับที่ห้า คือ ธาตุมนสิการ เพ่งพิจารณาร่างกาย โดยเทียบกับศพในลักษณะต่างๆ บางที่เรียกหมวด

ปาชาทั้ง 9 เพื่อน้อมจิตเข้าระลึกรู้ในกายว่ามีธรรมดาเป็นเช่นนั้น จะได้คลายมานะ ละทฐิ ไม่ยึดมั่นถือมั่น เกิดเบื่อหน่ายคลายกำหนดไม่รักหลง ก็ไม่เกิดทุกข์ เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (ที.ม. (ไทย) 10/372/302) การพิจารณาความไม่สวยงามของร่างกายนั้น มีสติเป็นตัวควบคุม พิจารณากายนี้ ดูไปที่ละส่วน ดูกายที่มีชีวิต และก็ดูตามไปถึงกายที่ไม่มีชีวิต ซึ่งทุกๆ กายก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น ในการพิจารณาแต่ละครั้งให้พิจารณากายภายใน (ตัวของเรา) แล้วพิจารณากายภายนอก (คนอื่น) สุดท้ายให้พิจารณาทั้งกายภายในกับกายภายนอกไปพร้อมๆ กัน (ที.ม. (ไทย) 10/372/301) และเมื่อเราพิจารณาร่างกายของเรา (กายภายใน) แล้วเราพิจารณาร่างกายของผู้อื่น (กายภายนอก) และเมื่อเราพิจารณาร่างกายของร่างกายของเรา และของผู้อื่น (กายภายใน และภายนอก) ไปเปรียบเทียบกับซากศพ พิจารณาพร้อมกันไปเปรียบเทียบกับซากศพ อันหาทั้งไว้ในปาชา ตั้งแต่ศพที่ถูกทิ้งไว้ 1 วันบ้าง 2 วันบ้าง ไปจนถึงเป็นกระดูกฟูนเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), 2556, หน้า 183) เมื่อพิจารณาถึงขั้นที่เกาซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายนี้แล้ว ให้กำหนดรู้วาลักษณะของร่างกายเราเป็นเพียงโครงกระดูกที่ไม่มีอะไรเลยเป็นเพียงโครงกระดูกเปล่า ในขั้นนี้จะเห็นว่าโครงกระดูกของเรานั้น เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากกระดูกชิ้นใหญ่ ค่อยๆ สลายเป็นกระดูกชิ้นเล็กๆ สุดท้ายก็สลายกลายเป็นกระดูกฟูนๆ ป่นๆ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าเมื่อเวลาผ่านไปโครงกระดูกรอเวลาที่จะย่อยสลายกลายเป็นธาตุ 4 คือ ธาตุดิน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต),

2536, หน้า 238) เมื่อพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงที่ว่าร่างกายของคนและสัตว์อันเป็นที่นิยมรักใคร่ เสน่หา และเป็นบ่อเกิดแห่งตัณหาโรค กาม กิเลส ว่าเป็นของสวयของงาม เป็นที่เจริญตาและใจ ไม่ว่าร่างกายของตนเองและของผู้อื่นก็ตาม แท้ที่จริงแล้วก็เป็อนิจจัง คือ ไม่เที่ยงแท้แน่นอนทุกขัง คือ ทนอยู่ในสภาพเช่นนั้นไม่ได้ วันเวลาย่อมพรากความสวยสดงงามให้ค่อยๆ จากไป จนเข้าสู่วัยขรา ซึ่งจะมองหาความสวยงามใดๆ หลงเหลืออยู่ไม่ได้อีกเลย และในทันใดที่ตายลงนั้น ซากเหล่านั้นก็เน่าเปื่อยสลายไป เริ่มตั้งแต่เนื้อหนัง ค่อยๆ พองออก ขึ้นอืด น้ำเลือด น้ำเหลืองก็เริ่มเน่า แล้วเลือดไหลออกจากทวารทั้งหลาย เนื้อหนังแตกปริแล้วร่วงหลุดออก จนเหลือแต่กระดูก ส่งกลิ่นเน่าเหม็น เป็นที่น่าเกลียดน่ากลัว สะอิดสะเอียนหาความสวยงามน่ารักเสน่หาใดๆ มิได้อีกเลย ทั้งไร้คุณค่าและประโยชน์ สังขารของเราในที่สุดก็เป็นเช่นนั้น ไม่มีอะไรคงเหลือไว้เลย (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ม.ป.ป.) ซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติ คือความไม่แน่นอนของชีวิต เป็นกฎของไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ให้พิจารณาถึงความไม่แน่นอนของสังขาร โดยพิจารณาโดยไม่มีการปรุงแต่งใดๆ ไม่ยึดติดในตัณหา อันได้แก่ ความติดใจอยาก ความยินดี ยินร้าย หรือติดในรสอร่อยของโลก ประกอบด้วย ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ เพลิดเพลินยิ่งนักในอารมณ์นั้นๆ ก็จะเห็นได้ว่าร่างกายของเรานั้นก็มีสภาพเหมือนซากศพเป็นธรรมดาเช่นกัน (กลุ่มพุทธทาสศึกษา, 2542, หน้า 157)

การพิจารณาร่างกายของคนปกติให้เห็นเหมือนเป็นซากศพนั้นในความเป็นจริงเป็นเรื่องที่ยากมาก แต่พระองค์ทรงตรัสให้พิจารณาเทียบเคียงเพราะทุกคนคงเคยเห็นซากศพอยู่บ้าง ดังนั้นให้ใช้การพิจารณาไปตามเค้า โดยวิธีพิจารณากายานุปัสสนาที่บันทึกไว้ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่เราเห็นกันว่างามนั้น ที่จริงแล้วมันไม่งามทั้งหมดทั้งเนื้อทั้งตัว ต้องให้ไปดูซากศพในป่าช้าจะมองเห็นสภาพความเป็นจริง ของร่างกายที่เป็นไปตามธรรมชาติจะมาเป็นเครื่องทำให้เกิดความสงสัยสงสัย จะข่มความรู้สึกที่เป็นความกำหนด จึงต้องไปดูซากศพต่างๆ เหล่านี้แล้วจะพบความจริงของธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นความงามในทางธรรมะ ซึ่งจะช่วยให้นุชยดีขึ้น หรือเอาชนะกิเลสได้ ความงามอยู่ที่ซากผี นั้น ให้ขยันไปดู และกัขยันเจริญปฏิกุศลสัญญา อสุภสัญญา

4. สรุป

กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นเรื่องที่พูดถึงร่างกายที่เป็นสังขารทั้งหลายทั้งปวงถูกห่อหุ้มด้วยหนังเพื่อปกปิดเป็นของสกปรก และน่าเกลียดได้ คนเรามักสำคัญผิดว่ากายนี้ คือ ตัวตนที่ต้องคอยยึดถือ ครอบครอง และหวงแหน และถ้าเมื่อใดเราเข้าใจความจริงของกายนี้แล้วว่าเป็นธาตุกัมมัญฐาน 4 กรรมฐาน ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็เกิดการปล่อยวาง ละ สละคืน ไม่พัวพันอยู่แต่กายนี้อีกต่อไป การตั้งสติพิจารณาให้เห็น ทั้งกายภายนอก (ตัวของคนรอบข้าง) และกายภายใน (ตัวของเรา) ซึ่งเป็นการพิจารณาอาการ 32 สภาพความเป็นจริง เป็นสภาวะธรรมที่เป็นกุศลที่บุคคลควรเจริญ เป็นเครื่องกำจัด

ราคะ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย คลายรัก คลายยึดถือ ร่างกาย คลายความหลงรูป และการพิจารณาร่างกายว่าเป็นของ ไม่สวยไม่งามนั้น เป็นเหตุให้บรรลุมรรคผล

เมื่อเราพิจารณาร่างกายของเรา (กายภายใน), เมื่อเราพิจารณาร่างกายของผู้อื่น (กายภายนอก), เมื่อเราพิจารณาร่างกายของเราและของผู้อื่น (กายภายในและภายนอก) ไปเปรียบเทียบกับซากศพ อันหาที่ว่างในป่าช้า ซึ่งเป็นกระดูกผุเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย เมื่อพิจารณาถึงขั้นที่เก่าซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายนี้แล้ว ให้กำหนดรู้ว่าลักษณะของร่างกายเราเป็นเพียงโครงกระดูกที่ไม่มีอะไรเลยเป็นเพียงโครงกระดูกเปล่าในขั้นนี้จะเห็นว่าโครงกระดูกของเรานั้นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากกระดูกชิ้นใหญ่ ค่อยๆ สลายเป็นกระดูกชิ้นเล็กๆ สุดท้ายก็สลายกลายเป็นกระดูกผุๆ ป่นๆ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าเมื่อเวลาผ่านไปโครงกระดูก รอเวลาที่จะย่อยสลายกลายเป็นธาตุนั้น 4 คือ ธาตุดิน ซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติ คือ ความไม่แน่นอนของชีวิต เป็นกฎของไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ยึดติดในตัณหา อันได้แก่ ความติดใจอยาก ความยินดี ยินร้าย หรือติดในรสอร่อยของโลก ประกอบด้วย ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ เพลิดเพลิน ยิ่งนักในอารมณ์นั้นๆ ก็จะได้เห็นว่าร่างกายของเรานั้นก็มีสภาพเหมือนซากศพเป็นธรรมดาเช่นกัน การพิจารณาเช่นนี้จะทำให้เราเป็นผู้ไม่มีความเห็นผิด คิดว่าร่างกายของเรานั้นเป็นของเที่ยง

ป่าช้าทั้ง 9 ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการพิจารณาความไม่สวยงามของร่างกายนั้น

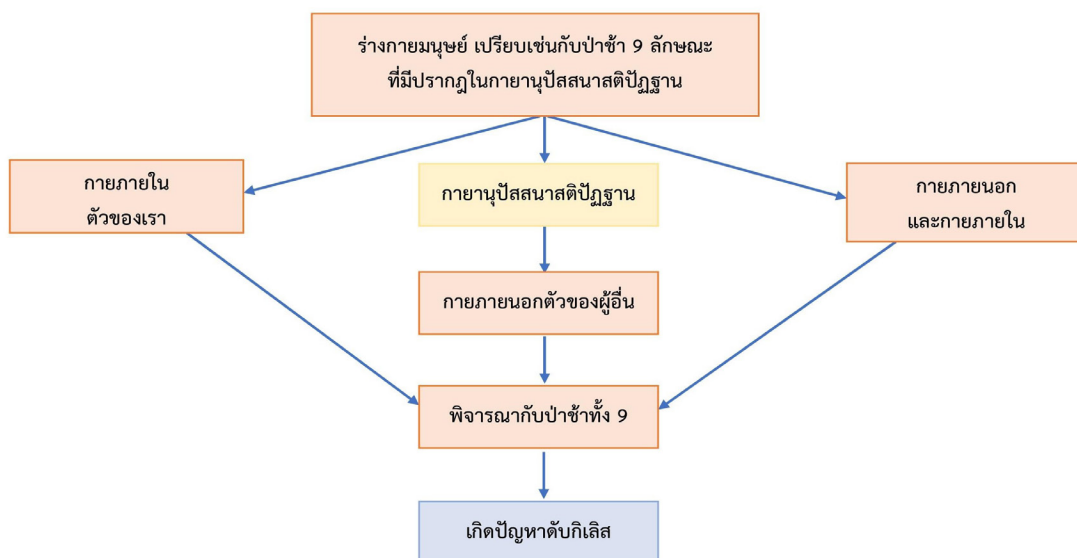

มีสติเป็นตัวควบคุม พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนให้พิจารณาภายในดูไปที่ละส่วน ดูกายที่มีชีวิต และก็ดูตามไปถึงกายที่ไม่มีชีวิต ซึ่งทุกๆ กายก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น ซึ่งทุกๆ กายก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น ในการพิจารณาแต่ละครั้งให้พิจารณาภายใน (ตัวของเรา) ก่อนต่อมาจึงพิจารณาภายนอก (คนอื่น) และสุดท้ายให้พิจารณาทั้งภายในกับภายนอกไปพร้อมๆ กัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอนว่าทุกสิ่งในโลกมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ที่สุดเป็นธรรมดาของโลก เพราะฉะนั้นคนเราจะต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยความมีสติ ไม่ประมาท การพิจารณาร่างกายของคนปกติให้เห็นเสมือนเป็นซากศพนั้นในความเป็นจริงเป็นเรื่องที่ยากมาก แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสให้พิจารณาเทียบเคียงเพราะทุกคนคงเคยเห็นซากศพอยู่บ้าง ในปัจจุบันนี้ซากศพส่วนใหญ่ได้รับการตกแต่งให้ดู

ไม่น่าเกลียด ดังนั้นจึงต้องใช้การพิจารณาไปตามเค้า และในทางพระพุทธศาสนา

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอนให้มนุษย์รู้จักใช้ปัญญานำการดำเนินชีวิตนั่นก็คือ การสติปัฏฐาน 4 (กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน) อยู่เป็นประจำ โดยพิจารณาการใช้สติกำหนดพิจารณาว่า ร่างกายของมนุษย์เรานั้น ทั้งที่เป็นตัวตนของเรา ตัวตนของคนอื่น ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ไม่สวยงามความจริงๆ แล้วไม่มีอะไรสวยงามน่ามองเลยเปรียบเหมือนซากศพที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโศกนั้น เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง การปฏิบัติอย่างจริงจังเป็นอารมณ์ของสติปัฏฐานจะสามารถดับกิเลส เพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มพุทธทาสศึกษา. (2542). *บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

คู่มือพิจารณา ธาตุชั้น สัจจาร. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: พิมพ์พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.

พระโชติก อภิชาติ (สุขวงกุ). (2559). *หลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อคุณค่าของชีวิตและการเผชิญความตายอย่างสงบ (ชีวิตและความตาย)*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (ม.ป.ป.). *คำวัด*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท..

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2536). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

_____. (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

_____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).

พระอินทวังสะเถระ. (2501). *ปุจฉาวิสัชนามหาสติปัฏฐานสูตร*. กรุงเทพฯ: อาศรมอักษร.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (ม.ป.ป.). *วิธีสร้างบุญบารมี*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2556). *วิสุทธิมรรค*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส จำกัด.

การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*

The Development of Academic Administration Competencies
of Administrators in Buddhist Scripture Schools under
General Education

พระมหายุทธนา ตุ่มอ่อน
Phramaha Yutthana Tum-on
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
E-mail: valantine_14love@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิชาการเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนและผลักดัน
ขอบข่ายงานบริหารอื่นๆ ในสถานศึกษาให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารสถานศึกษา
มีสมรรถนะการบริหารงานวิชาการ ก็จะมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม บริหารงานวิชาการให้บรรลุถึง
เป้าหมายตามที่องค์กรคาดหวังได้ ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงาน
วิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายการบริหารงาน
วิชาการ วิธีการพัฒนาสมรรถนะ ผลลัพธ์ที่ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะได้รับ รวมถึงปัจจัยที่เอื้อต่อ
ความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร เพื่อผู้บริหารได้แนวทางในการปรับปรุง
พัฒนา และใช้บริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งถือเป็น
เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารงานวิชาการ; โรงเรียนพระปริยัติธรรม

*ได้รับบทความ: 27 ตุลาคม 2564; แก้ไขบทความ: 29 ธันวาคม 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 20 มีนาคม 2566

Received: October 27, 2021; Revised: December 29, 2022; Accepted: March 20, 2023

Abstract

Academic work is the heart of the school. It plays an important role in propel and push other management frameworks. In educational institutions to operate effectively if school administrators have competence in academic administration they will have knowledge, skills and behaviors to manage academic work to achieve the goals the organization expects. Therefore, the researcher would like to present a guideline for The Development of Academic Administration Competencies of Administrators in Buddhist Scripture Schools under General Education. Which includes the scope of academic administration How to improve performance the results that the Administrators in Buddhist Scripture Schools will receive including factors contributing to the success of the development of academic management competencies of executives. for executives to have guidelines for improving, developing and using effective academic administration which will affect the development of the quality of learners This is considered an important goal of educational management.

Keywords: Development; Academic Administration; Buddhist Scripture Schools

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศจะเจริญก้าวหน้าไปได้มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ คุณภาพของประชากร ถ้าหากประชากรมีคุณภาพ กล่าวคือ มีความรู้ ความสามารถ มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานตามหน้าที่รับผิดชอบของตน ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความเจริญก้าวหน้าได้ตามเป้าประสงค์ การที่คนจะมีคุณภาพจำเป็นต้องได้รับการศึกษาที่ดี การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ดังเหตุที่กล่าวมาผู้นำนานาประเทศทั้งหลายจึงให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทาง

เศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 3)

สถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ต้องอาศัยระบบบริหารจัดการที่ดี และองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลให้ระบบบริหารจัดการที่ดี ก็คือ การบริหารวิชาการ (เพียรพันธุ์กิจพาณิชย์เจริญ, 2552, หน้า 1) งานวิชาการมีความสำคัญและเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การนิเทศ การวิจัยในชั้นเรียน ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 6)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น จัดตั้งขึ้นตามระเบียบและข้อบังคับของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยการ

จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 เรียนวิชา 8 กลุ่มสาระเหมือนช่วงชั้นมัธยมทั่วไป ตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันประสบปัญหาเป็นอย่างมากในหลายด้าน เช่น มาตรฐานด้านคุณภาพการศึกษายังไม่ดีเท่าที่ควร การได้มาซึ่งผู้บริหารไม่ได้ผ่านระบบการคัดเลือก งบประมาณที่รัฐจัดสรรให้เป็นเงินอุดหนุนรายรูปนักเรียนสถานภาพของครูยังเป็นเพียงลูกจ้าง ครูไม่ได้ผ่านระบบการคัดเลือก ไม่มีการวางแผนอัตรากำลัง ขาดสวัสดิการสวัสดิภาพ (ศศิธรดา แพงไทย, 2559, หน้า 7-11)

สภาพปัญหาการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ การบริหารจัดการศึกษาไม่เป็นระบบและขาดประสิทธิภาพ ครูในแต่ละกลุ่มสาระยังมาสามารถจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีระบบ ไม่มีมาตรฐาน ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม ยังไม่เป็นไปตามวิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตราต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรที่มีอยู่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ขาดแคลนครูประจำที่มีคุณวุฒิ และประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรหรือครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ครูยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนหรือผู้บริหารยังไม่สนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเท่าที่ควรด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาครูขาดความเข้าใจ ความตระหนักรู้ต่อกระบวนการนิเทศภายใน ไม่ให้ความสำคัญและไม่คู่มือในการดำเนินการนิเทศ

ภายในที่ดีพอ การนิเทศภายในไม่เป็นไปตามปฏิทิน การปฏิบัติงานครู โรงเรียนไม่นำผลการนิเทศภายใน เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานการบริหารโรงเรียนทั้งระบบด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ครูยังไม่มี ความเข้าใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน ไม่สามารถกำหนดประเด็นปัญหา และยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้ทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างจริงจัง (พระมหาเกียรติศักดิ์ ยันตรุดร, 2552, หน้า 5)

สมรรถนะการบริหารวิชาการเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการบริหาร การที่ผู้บริหารมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการบริหารสถานศึกษาจะเป็นตัวช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะคุณภาพและบทบาทหน้าที่ของ ผู้บริหารมีความสำคัญอย่างใกล้ชิดกับคุณภาพ การศึกษา ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผลงานและ วิธีปฏิบัติของสถานศึกษาแต่ละแห่ง (สยาม สุกัน, 2555) จากปัญหาดังที่กล่าวมาผู้บริหารสมควรที่จะมีแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงาน วิชาการที่ดี เพื่อที่ผู้บริหารที่ขับเคลื่อนการจัดการ ศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เกิดผลดี มีคุณภาพมากขึ้น

2. ความหมายของสมรรถนะ

สมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกโดยเกี่ยวข้องกับด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรให้มีผลงาน ได้ตามเกณฑ์หรือโดดเด่นกว่ามาตรฐานที่กำหนด และเป็นการจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่

มีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงออกจากบุคคลอื่นอย่างสมเหตุสมผลที่ต้องนำมาใช้และปฏิบัติตามหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมาย ประกอบด้วย (อรรพรรณ อีรวงษ์ไพบูลย์, 2556) องค์ประกอบหลัก 3 ประเภท คือ 1) ความรู้ (Knowledge) คือ สิ่งที่ต้องการให้ “รู้” 2) ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ “ทำ” เช่น ทักษะด้าน ICT ทักษะด้านเทคโนโลยี การบริหารสมัยใหม่ เป็นสิ่งที่ต้องผ่านการเรียนรู้ และฝึกฝนเป็นประจำจนเกิดความชำนาญในการใช้งาน 3) พฤติกรรม (Attributes) คือ สิ่งที่ต้องการให้ “ทำ” เช่น ความใฝ่รู้ ความซื่อสัตย์ ความรักในองค์กร และความมุ่งมั่นในความสำเร็จ สิ่งเหล่านี้จะอยู่ลึกลงไปจิตใจต้องปลูกฝัง สร้างยากกว่าความรู้และทักษะ แต่หากมีอยู่แล้วจะเป็นพลังผลักดันให้คนมีพฤติกรรมที่ต้องการ

ดังนั้น สมรรถนะจึงสิ่งที่ผู้บริหารควรมี เพราะสมรรถนะเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นผลมาจากองค์ความรู้ ทักษะความสามารถ ตลอดจนคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของแต่ละคนในหน้าที่ที่รับผิดชอบให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และทำให้ผู้บริหารมีผลงานที่แตกต่างหรือโดดเด่นกว่าคนอื่นฯ ส่งผลให้เกิดความสำเร็จตามมาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐานที่องค์กรกำหนดไว้

3. ขอบข่ายสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

เป็นขอบเขตงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารหรือที่

ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะพึงมี (อรรพรรณ อีรวงษ์ไพบูลย์, 2556) มี 4 ด้าน ได้แก่

1. การบริหารจัดการการเรียนรู้เป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ การส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้สื่อนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง ส่งเสริมให้ครูวัดผลประเมินผลนักเรียนตามสภาพจริงอย่างหลากหลาย ส่งเสริมให้ครูนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนานักเรียน

2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรของสถานศึกษา การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ การบริหารจัดการการใช้หลักสูตร การนิเทศ การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

3. การนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการชี้แนะให้ความช่วยเหลือและแนะนำครูในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การจัดระบบนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในสถานศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา

4. การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียน รวมทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ได้แก่ สามารถกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน สามารถสนับสนุนทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในด้านอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก สามารถวางระบบ กระตุ้น กำกับ ติดตาม ให้ความช่วยเหลือการทำวิจัยในชั้นเรียน

ดังนั้น ขอบข่ายทั้ง 4 ด้านนี้ครอบคลุมงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุกด้านเมื่อจะสมรรถนะการบริหารงานวิชาการจะขาดด้านใดด้านหนึ่งก็ไม่ได้ ฉะนั้นผู้บริหารควรตระหนักให้ความสำคัญ พัฒนาเพิ่มเติมในด้านที่ยังขาดตกบกพร่อง และเพิ่มพูนในด้านที่มีอยู่แล้ว จะทำให้องค์ไปถึงเป้าหมายตามคาดหวังได้

4. วิธีการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

วิธีการปฏิบัติเพื่อให้ผู้บริหารมีความรู้ทักษะ และพฤติกรรมที่ดีในการบริหารงานวิชาการ (อาภรณ์ ภูววิทยพันธ์, 2559) มี 6 วิธีการ ดังนี้

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารเข้าฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้ ทดสอบ ขอบข่ายสมรรถนะการบริหารงานวิชาการทั้ง 4 ด้าน เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการอบรมนั้นๆ ฝึกปฏิบัติ มีทักษะ ความรู้ และพฤติกรรมที่ดีในการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วนำไปปฏิบัติในการปฏิบัติงานจริง การอบรมเชิงปฏิบัติการนั้นเป็น

รูปแบบหนึ่งของการอบรมที่ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรม มีประสิทธิภาพ เพราะการฝึกอบรมนี้เน้นด้านวิชาการหรือทฤษฎีด้านปฏิบัติโดยคำนึงถึงการเสริมสร้างให้ผู้เข้ารับการอบรมนำสิ่งที่ตนเรียนรู้นั้นมาปฏิบัติ ในสถานการณ์ทำงานอันแท้จริงของเขาได้

2. การฝึกปฏิบัติงานจริงจะทำให้ผู้บริหารได้ประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติจริงทำให้เข้าใจในการบริหารงานวิชาการมากขึ้นนำไปปฏิบัติซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย มีความตื่นตัว กระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา เพราะการฝึกปฏิบัติงานจริงนั้นเป็นการใช้แนวคิดที่เน้นผู้ศึกษาได้กระทำการสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง การให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเป็นผู้สร้างความรู้ บทบาท ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน ได้เรียนรู้ร่วมกัน

3. การศึกษาดูงาน เป็นเครื่องมือการพัฒนาบุคลากรอีกรูปแบบหนึ่ง โดยมอบหมายให้ผู้เรียนไปสังเกตเหตุการณ์ การกระทำ หรือบุคคลที่ต้องการในสถานที่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งในช่วงเวลาสั้นๆ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มุมมองความคิดเห็นต่างๆ เมื่อผู้บริหารเดินทางมาศึกษาดูงาน ฟังบรรยาย ตั้งคำถาม แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ เช่น การนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สรุปจดบันทึกไว้อย่างเป็นระบบ นำความรู้ที่ได้มานั้น ทบทวน นำมาประยุกต์ปรับใช้ในการทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นำความรู้ที่ได้มาไปถ่ายทอด เผยแพร่ แก่ครูหรือแก่บุคลากรที่ต้องการองค์ความรู้นั้น จะทำให้องค์กรสำเร็จถึงเป้าหมายที่คาดหวังไว้ได้

4. การศึกษาต่อเป็นแนวทางอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาตรง โดยวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ ช่วยพัฒนาประเด็นการทำงานที่ยังบกพร่อง หรือเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สามารถจะนำมาใช้ในการทำงานและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งในปัจจุบันและรองรับงานในอนาคต สามารถศึกษาในช่วงเวลาปกติหรือนอกเวลาทำงาน เพื่อเพิ่มเติมเพื่อปฏิบัติงาน วิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. การหมุนเวียนงาน เป็นรูปแบบการพัฒนาที่จะเน้นให้ผู้บริหารได้เรียนรู้งานใหม่ๆ มีโอกาสหมุนเวียนงานไปทำในตำแหน่งอื่นๆ บ้าง เพื่อให้ผู้บริหารได้มีความรู้เพิ่มขึ้นและมีทักษะที่ดีขึ้น มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ผู้บริหารจะมีแรงกระตุ้น มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อน พร้อมทั้งจะปรับตัวให้เข้ากับงานใหม่ ความรู้ใหม่ ความท้าทายใหม่ ค้นหาศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนเอง อีกทั้งได้พบข้อผิดพลาดของตนเองและนำไปปรับปรุง

6. การมอบหมายโครงการพิเศษ หน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานกลุ่มโรงเรียน พระปริยัติธรรม ควรมอบหมายโครงการ งานพิเศษ ในขอบข่ายงานวิชาการทั้ง 4 ด้าน หรือด้านอื่นๆ นอกเหนือจากขอบข่ายงาน เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญและความชำนาญของผู้บริหารให้ผู้บริหารได้ลองทำโครงการที่ท้าทาย เพื่อพัฒนาขีดสมรรถนะ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญขึ้นไป

อีกระดับ อาจเป็นโครงการรับผิดชอบระยะยาว ไม่สามารถทำให้เสร็จภายในวันหรือสองวัน เป็นโครงการพิเศษ เพิ่มขึ้น ที่บุคลากรจะต้องแยกตัวจากเดิมที่เคยปฏิบัติ

งานวิชาการเป็นหัวใจหลักในสถานศึกษา แนวนอนว่าย่อมมีปัญหาลุप्तรรคใหม่ๆ มาให้ท้าทายเสมอ ฉะนั้นการที่ผู้บริหารเตรียมรับมือจึงเป็นสิ่งสำคัญ วิธีการพัฒนาสมรรถนะการบริหาร วิชาการเป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้บริหารมีความรู้ ทักษะ พฤติกรรม ในงานวิชาการมากขึ้นเมื่อผู้บริหารพัฒนาโดยใช้วิธีการครบทุกด้าน ด้านใดด้านหนึ่ง หรือบูรณาการกัน จะเป็นผู้บริหารที่มีสมรรถนะสูง และมีภาวะผู้นำสูงขึ้นตามไปด้วย

5. ผลลัพธ์ของการสร้างสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

เป็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้บริหารพัฒนาสมรรถนะ ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีสมรรถนะการบริหารงานวิชาการคือ มีความรู้ มีทักษะ มีพฤติกรรมตามที่องค์กรคาดหวัง ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการการเรียนรู้ 2) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 4) ด้านส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ (บวร เทศาริทธิ์, 2560)

สมรรถนะการบริหารงานวิชาการนั้น จะทำให้ผู้บริหารมีความรู้ มีทักษะ และพฤติกรรม ในการบริหารงานวิชาการ สามารถนำไปใช้กับองค์กรได้ สามารถพัฒนาต่อเนื่องทำให้มีสมรรถนะ

ขึ้นไปหลายๆ ระดับ และในอนาคตเมื่องานวิจัยใหม่ๆ เกี่ยวกับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการเกิดขึ้น ก็สามารถศึกษาสังเคราะห์และนำมาบูรณาการต่อยอดเพิ่มเติมได้

6. ปัจจัยที่เอื้อต่อสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

เป็นสิ่งที่ควรมีหรือต้องมีซึ่งจะทำให้การพัฒนาคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบความสำเร็จ (อภิรมย์ สีตาคำ และณรงค์ศักดิ์ จันทน์นวล, 2559, หน้า 219-231) ประกอบด้วย มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในระบบการศึกษา ชุมชนบุคคล ครอบครัว หรือองค์กร ที่ได้รับการแต่งตั้งในฐานะคณะกรรมการการศึกษาหรือไม่ได้รับการแต่งตั้งก็ตาม เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษากำกับ ส่งเสริม สนับสนุนกิจการการศึกษา โดยเป็นให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความร่วมมือ และรับฟังความคิดเห็นอยู่เสมอ

2. สภาพแวดล้อมในโรงเรียน โรงเรียนที่ดีควรมีความร่มรื่น เป็นระเบียบและมีบรรยากาศที่ดีมีความปลอดภัย อีกทั้งมีวัสดุอุปกรณ์เสริมสร้างพัฒนาการและเสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลายซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษาพัฒนาตนเองให้ไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่มหาวิทยาลัย โรงเรียน หรือสถาบันนั้นๆ กำหนดให้

3. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในงานบริหาร เพราะผู้บริหารสามารถใน

การโน้มน้าว จูงใจให้ครูปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการของตนด้วยความเต็มใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือโดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือโรงเรียนเป็นเป้าหมาย

4. การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการสำคัญอีกอย่าง การบริหารจัดการของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานตามหลักสูตรประกอบด้วย การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ โดยบุคลากรภายในสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาโดยตรง

ดังนั้น ปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัยนี้เป็นจุดแข็งเป็นปัจจัยนำเข้าหลักในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งผ่านการสังเคราะห์จากงานวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีประสบการณ์โดยตรงแล้วว่าเป็นปัจจัยที่ช่วยเอื้อสนับสนุนให้ ส่งเสริมให้การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ และสนับสนุนให้ผู้บริหารพัฒนาสมรรถนะจนประสบความสำเร็จ

7. สรุป

สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านกระบวนการของขอบข่ายและวิธีการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่

1.1 ขอบข่ายสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย 1) ด้านบริหารจัดการการเรียนรู้ 2) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 4) ด้านส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

1.2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การฝึกปฏิบัติงานจริง 3) การศึกษาดูงาน 4) การศึกษาต่อ 5) การหมุนเวียนงาน และ 6) การมอบหมายโครงการพิเศษ

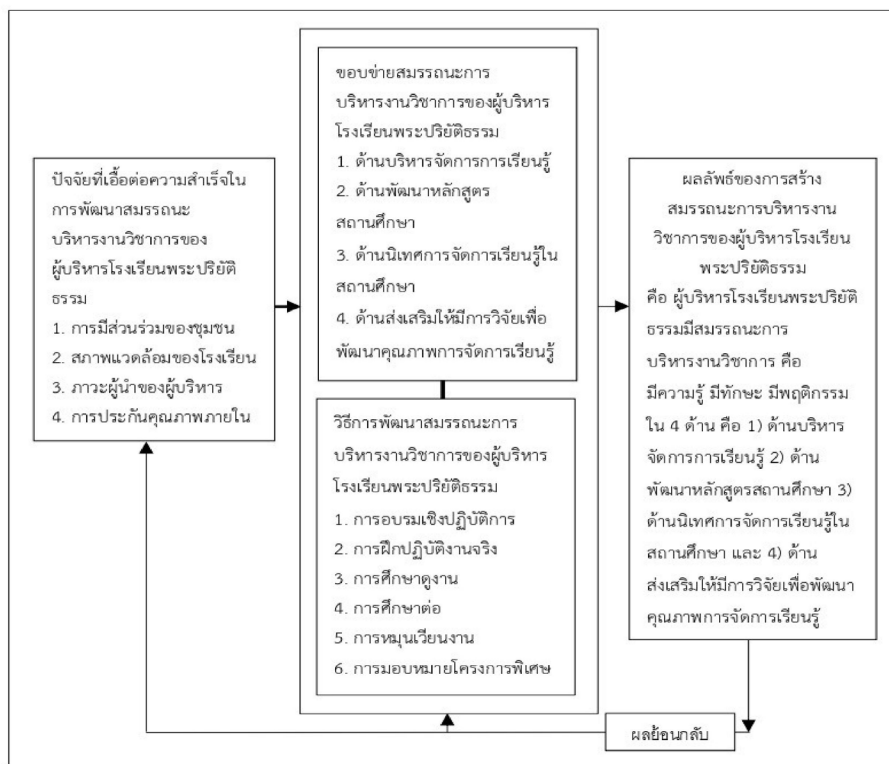
2. ปัจจัยด้านผลลัพธ์ของรูปแบบสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีสมรรถนะการบริหารงานวิชาการ คือ มีความรู้ มีทักษะ มีพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการการเรียนรู้ 2) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 4) ด้านส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

3. ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และ 4) การประกันคุณภาพภายใน

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ที่ควรจะมีควรเป็นควรประกอบด้วย ขอบข่ายสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง 4 ด้าน ที่ผู้บริหารจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับตนเอง ดังนี้ 1) ด้านบริหารจัดการการเรียนรู้ 2) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา 4) ด้านส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เมื่อขอบข่ายสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง 4 ด้านผ่านวิธีการพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง 6 วิธีการ มีปัจจัยที่เอื้อต่อสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 4 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการประกันคุณภาพภายในก็จะทำให้ผู้บริหารมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมตามท้องที่คาดหวังได้ การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลไปสู่ทุกขอบข่ายงานในองค์กรการศึกษาเกิดประสิทธิผลและจะนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่เป้าหมายสูงสุดได้ ถึงเวลาหรือยังที่องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะริบเร่ง กระตุ้นส่งเสริม สนับสนุนผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เกิดความเข้าใจ กระตือรือร้น ตระหนักรู้ เล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนเกี่ยวกับการพัฒนา ฝึกอบรมสมรรถนะการบริหารงานวิชาการให้เกิดขึ้นกับตนเอง นำความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการที่ได้ฝึกอบรมนั้น ไปปรับใช้กับองค์กรที่ตนเองสังกัดให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส.
- บวร เทศารินทร์. (2560). *คู่มือเตรียมสอบผู้บริหารศึกษา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.slideshare.net/sobkroo1/ss-64636014/>
- พระมหาเกียรติศักดิ์ ยันตรุดร. (2552). *การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- เพียรพันธุ์ กิจพาณิชย์เจริญ. (2552). *ศึกษาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร*. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ศศิธรดา แสงไทย. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 6(1), 7-11.
- สยาม สุกัน. (2555). สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในทัศนะของครูกลุ่ม ปังไฮ-น้ำจั้น อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครพนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *ร่างแนวทางการดำเนินการโครงการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริม นวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.
- อภิรมย์ สีตาคำ และณรงค์ศักดิ์ จันทน์นวล. (2559). องค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดภาคเหนือตอนบน. *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(3), 219-231.
- อรรณณ ชีรวงษ์ไพบูลย์. (2556). *การศึกษาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายท่าขนุน-สหกรณ์นิคมหินดาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- อาภรณ์ ภูววิทยพันธ์. (2559). *การพัฒนา CORE COMPETENCY บนแนวคิด 70 20 10*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

ความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร*

Deterioration and Prosperity in the Thāna Sutta

พระครูวิเวกสุตาภรณ์ (บุตตะ) และพระมหาไมตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)
Phrakhru Wiweksutaporn (Buttama) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตงอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Sakxf846@hotmail.com

บทคัดย่อ

ในฐานสูตรเหตุความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เป็นฐานที่ตั้งอยู่บนการกระทำที่เป็น อกุศลกรรมบถ 10 ประการ เมื่อทำแล้ว ก็จะได้รับผลที่ไม่ดีตามมา 2) เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี คือ การกระทำที่เป็นไปตามอบายมุข 6 ซึ่งเป็นการกระทำที่ตกอยู่ในความพอใจของผู้ที่กระทำแต่ส่งผลไม่ดีต่อผู้กระทำ

ความเจริญแบ่งออกเป็น 2 คือ 1) ฐานให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำจะได้รับผลดี ได้แก่ การทำบุญด้วยความไม่เต็มใจของนางปัญจปาปา แต่กับได้รับอานิสงส์มาก การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น 2) ฐานให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำจะได้รับผลดี ได้แก่ การให้ทาน ตลอดทั้งการปฏิบัติตามหลัก กุศลกรรมบถ 10 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ทำนั้นได้ผลกรรมที่ดี

คำสำคัญ: ความเสื่อม; ความเจริญ; เหตุแห่งความเสื่อม; เหตุแห่งความเจริญ; ฐานสูตร

Abstract

The causes deterioration in the Thāna Sutta are divided into two: 1) doing something unsatisfactory leading to negative results, it is the base of action or Akusala-kammaphatha 10; 2) doing something satisfactory leading to bad results, it is an action in accordance with Apāyamukha 6 as it is an action that falls in the satisfaction of the person who does it but has a bad effect on the doer.

*ได้รับบทความ: 2 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 21 มีนาคม 2566
Received: July 2, 2022; Revised: March 17, 2023; Accepted: March 21, 2023

Whereas, the causes of The prosperity in the Thāna Sutta are divided into two: 1) doing something unsatisfactory leading to good results such as making merit with the unwillingness of Pañcapāpa based on merits of practicing precepts and meditating, etc.; 2) doing something satisfactory leading to good results such as giving. Practicing Kusala-kammamapatha 10.

Keywords: deterioration; prosperity; Causes of Deterioration; Causes of Prosperity; Thāna Sutta

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยค่านิยมทางด้านวัตถุประชาชนส่วนใหญ่จะต้องทำงานและประกอบอาชีพเพราะหารายได้มาเลี้ยงชีพโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง บ้างก็ประกอบอาชีพที่สุจริต และก็ประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต ทั้งนี้ก็เพราะสภาพทางสังคมได้บีบบังคับบ้างหรือเกิดจากกิเลสที่เกิดขึ้นของแต่ละคน ความต้องการที่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จึงส่งผลให้ดำเนินชีวิตที่ผิดต่อหลักศีลธรรมจนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้น เช่น การลักขโมย การค้าขายยาเสพติด เป็นต้น ตลอดทั้งการหลงใหลในอบายมุขของคนในสังคมปัจจุบันก่อให้เกิดความเสื่อม

อบายมุข แปลว่า ทางแห่งความฉิบหาย เหตุเครื่องฉิบหาย หรือทางที่หาความเจริญงอกงามมิได้ หมายถึง ต้นเหตุที่จะนำไปสู่ความพินาศเสียหาย พินาศล่มจม ผู้ที่เป็นคนโง่เขลา รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ประพฤติตนตามทางแห่งความฉิบหาย ย่อมจะมีแต่ความเสื่อม ความพินาศ ดำรงชีวิตอยู่อย่างยากแค้น ถ้าเป็นคนมีทรัพย์ ทรัพย์ย่อมหมดสิ้น ถ้าเป็นคนมียศ ยศย่อมเสื่อม ถ้าเป็นคนมีหน้าที่การงาน หน้าที่การงานย่อมพินาศ เขาจะได้รับแต่ความทุกข์

ความเดือดร้อนตลอดกาล ฉะนั้น ท่านจึงเรียกทางแห่งความฉิบหายเหล่านี้ว่า อบายมุข ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นอบายมุขถือว่าเป็นเหตุแห่งความเสื่อมอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 331)

การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเราจะต้องดำเนินชีวิตโดยมีศีล 5 เป็นที่ตั้ง เพื่อจะทำให้เกิดความเจริญ ถ้ามนุษย์ทุกคนเข้าใจความมุ่งหมายที่แท้ของศีลและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลสนองต่อสังคมมนุษย์ อยู่ในภาวะปกติสุข ฉะนั้นศีลว่าโดยเนื้อแท้ก็คือ ความดีงามของมนุษย์ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต ปัจจุบันมนุษย์รบราฆ่าฟันกันด้วยการแบ่งแยกเผ่าเผ่าพวพรรณ ลัทธิทางศาสนา เป็นต้น ดังพุทธดำรัสที่ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย นกกระทาได้ให้ลิงกับช้าง สมานานศีล 5 และตนเองก็ประพฤติสมานานในศีล 5 สัตว์ทั้งสามมีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่เบื้องหน้า แต่ตายเพราะกายแตกได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” (วิ.จ. (ไทย) 7/262/93)

การเลี้ยงชีพไปสู่ความเจริญนั้นจะต้องยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักสัมมา

อาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตเป็นอยู่อย่างมีความสุข จึงไม่ควรทำร้ายหรือทำอันตรายต่อชีวิตสัตว์ทุกชนิด การดำเนินชีวิตที่ไม่สร้างหนี้ไม่ทำกำไรแต่เป็นชีวิตที่ยังประโยชน์ เพราะพ้นจากมัจฉาอาชีวะ (บุญมี แท่นแก้ว, 2539, หน้า 27) นอกจากนี้ พระไพศาล วิสาโล (2542, หน้า 39) ได้กล่าวไว้ว่า ธรรมที่ปรากฏแก่เรา มีทั้งที่เป็นสังฆธรรมและจริยธรรม โดยที่ทุกส่วนต่างสอดคล้องเชื่อมโยงและรับช่วงเป็นทอดๆ โดยมีจุดหมายสุดท้าย คือ อิศราภาพ (ซึ่งเป็นแนวทางในการเลี้ยงชีพเพื่่อมุ่งส่งผลให้การดำเนินชีวิตนั้นมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น การปฏิบัติในหลักสัมมาอาชีวะนั้นเป็นการปฏิบัติที่จัดว่าอยู่ในกรอบของศีลธรรมและกฎหมาย โดยยึดหลักสุจริตด้วยกาย วาจาและจิตใจที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ซึ่งอำนาจของกิเลสจะก่อให้เกิดการกระทำที่ผิดต่อหลักสัมมาอาชีวะ เป็นการเลี้ยงชีพที่นำไปสู่ความเสื่อม คือ การประกอบอาชีพในทางที่ผิด เช่น การค้าขายมนุษย์ การค้าขายของที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น นั้นจัดว่าเป็น “มัจฉาอาชีวะ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 234) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นมัจฉาอาชีวะหรือเป็นมัจฉาชีพอันเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นและสังคมให้ได้รับความเดือนร้อนและจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง

ฐานสูตรเป็นพระสูตรที่ได้กล่าวเหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ 4 ประการ ได้แก่ 1) เหตุที่ทำให้สิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย 2) เหตุที่ทำให้สิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ 3) เหตุที่ทำให้สิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อ

ความฉิบหาย 4) เหตุที่ทำให้สิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177) ซึ่งได้กล่าวถึงการกระทำที่นำไปสู่ความเสื่อมและความเจริญในการเลี้ยงชีพไว้อย่างชัดเจน

ดังนั้นบทความนี้เป็นการศึกษาเรื่องความเสื่อมความเจริญในฐานสูตร ว่าการปฏิบัติว่าด้วยความเสื่อมในฐานสูตรนั้นเป็นอย่างไร และการกระทำที่จะนำไปสู่ความเจริญในฐานสูตรนั้นเป็นอย่างไร

2. ความเสื่อมและความเจริญในพระพุทธ

ความเสื่อม หมายถึง ความตกต่ำ ถดถอย ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งในฐานสูตรนั้นเป็นความเสื่อมที่เกิดจากการกระทำในสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และกระทำในสิ่งที่ไม่น่าพอใจและนำไปสู่ความตกต่ำ ถดถอยในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหนทางแห่งความเสื่อมไว้ คือ อบายมุขที่นำไปสู่ความตกต่ำของชีวิต ได้แก่ 1) การเป็นผู้ขังในธรรมคำสอน 2) การคบสัตบุรุษ ชอบใจในธรรมของสัตบุรุษ 3) ไม่ขยันหมั่นเพียร เกียจคร้าน โกรธง่าย 4) การไม่บำรุงเลี้ยงมารดาบิดา 5) การกล่าวมุสาพูดคำเท็จ 6) การไม่รู้จักให้ทาน การเป็นคนตระหนี่ ซึ่งหากบุคคลใดที่ยึดมั่นและประพฤติปฏิบัติในความเสื่อมนี้ย่อมนำไปสู่ความตกต่ำฉิบหายในชีวิต นอกจากนี้ ในพระพุทธศาสนายังมีหลักคำสอนที่นำไปสู่ความเสื่อม คือ อกุศลกรรมบถ 10 ได้แก่ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ ความพยาบาท ความเป็นมิจฉาทิฐิหรือบายมุข 6 ได้แก่ การดื่ม

น้ำเมา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดื่มหรสพ การเที่ยวกลางคืน การเล่นเกมพนัน การคบคนชั่ว เป็นมิตร ความเกียจคร้าน (ที.ปา. (ไทย) 11/178-184) อกุศลมูล ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง (ที.ปา (ไทย) 11/393/291) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความเสื่อมในการดำรงชีวิต

ความเจริญ หมายถึง ความงอกงามเป็นสถานะแห่งความเฟื่องฟู ความเจริญรุ่งเรือง โชคดี หรือมีความสำเร็จในสถานภาพทางสังคม ความเจริญไม่ได้รวมแค่ความร่ำรวยเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความสุขและสุขภาพด้วย ในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความเจริญไว้ในพระสูตรต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ตลอดพุทธศาสนิกชนเพื่อให้เกิดความเจริญทั้งต่อตนเองและสังคม เช่น มงคลชีวิต 38 พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความเจริญในมงคลสูตรสมัยประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ครั้นปฐมยามล่วงไป เทวดาตนหนึ่งมีรัศมีงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า เทวดาและมนุษย์เป็นอันมาก ผู้หวังความสวัสดิได้พากันคิดมงคลทั้งหลายขอพระองค์จงตรัสอุดมมงคล พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาตอบว่า 1) การไม่คบคนพาล 2) การคบบัณฑิต 3) การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 4) การอยู่ในถิ่นอันสมควร 5) เคยทำบุญมาก่อน 6) การตั้งตนชอบ 7) ความเป็นพหูสูต 8) การรอบรู้ในศิลปะ 9) มีวินัยที่ดี 10)

กล่าววาจาอันเป็นสุภาสิต 11) การบำรุงบิดามารดา 12) การสงเคราะห์บุตร 13) การสงเคราะห์ภรรยา 14) ทำงานไม่ให้คั่งค้าง 15) การให้ทาน 16) การประพฤติธรรม 17) การสงเคราะห์ญาติ 18) ทำงานที่ไม่มีโทษ 19) ละเว้นจากบาป 20) สำรวมจากการดื่มน้ำเมา 21) ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย 22) มีความเคารพ 23) มีความถ่อมตน 24) มีความสันโดษ 25) มีความกตัญญู 26) การฟังธรรมตามกาล 27) มีความอดทน 28) เป็นผู้ว่าง่าย 29) การได้เห็นสมณะ 30) การสนทนาธรรมตามกาล 31) การบำเพ็ญตบะ 32) การประพฤติพรหมจรรย์ 33) การเห็นอริยสัจ 34) การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน 35) มีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 36) มีจิตไม่เศร้าโศก 37) มีจิตปราศจากกิเลส และ 38) มีจิตเกษม นี่เป็นอุดมมงคล เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทำมงคลเช่นนี้แล้ว เป็นผู้ไม่ปราศัยในข้าศึกทุกหมู่เหล่า ย่อมถึงความสวัสดิในที่ทุกสถาน นี่เป็นอุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น” (ขุ.ธ (ไทย) 25/9-13/8)

ประการที่พระองค์ได้วางแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นมงคลในชีวิตของผู้ปฏิบัติโดยมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม หลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน 7 ประการ ได้แก่ ไม่ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุ ไม่ทอดทิ้งการฟัง สัทธรรม ศึกษาในอธิศีล มีความเลื่อมใสมากในภิกษุ ผู้เป็นเถระ ผู้เป็นนวกะ และผู้เป็นมัชฌิมะ ฟังธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้งเพ่งโทษ ไม่แสวงหาผู้รับ ทักขิณานอกศาสนานี้ ทำอุปการะในศาสนานี้ก่อน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ส่งผลต่อบุคคลโดยตรง

นอกจากนี้ ในพระพุทธศาสนายังมีหลักธรรมที่นำไปสู่ความเจริญในพระพุทธศาสนา ได้แก่

กุศลกรรมบถ 10 สัมปติสสธรรม 7 ศีล 5 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ พรหมวิหาร 4 สังคัต 4 สุจริต 3 เป็นต้น ในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหลักธรรมที่นำไปสู่ความเจริญไว้อย่างมากมาย ซึ่งพระองค์จะตรัสสอนภิกษุ ตลอดทั้งพุทธศาสนิกชนทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและนำไปสู่ความเจริญในชีวิตทั้งในภพปัจจุบันและภพหน้า โดยพระองค์จะตรัสสอนตามวาระและโอกาสและคำนึงถึงบุคคลที่ฟังว่าสมควรแก่ธรรมไหน

3. ความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร

ฐานสูตรนั้นเป็นพระสูตรที่จัดอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 21 ซึ่งเป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับเหล่าภิกษุทั้งหลายเกี่ยวกับฐานะ 4 ประการ โดยรายละเอียดมีดังต่อไปนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลายฐานะ 4 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย
2. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
3. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย
4. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177)

จากข้อความดังกล่าวมานั้นพระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงฐานะสี่โดยแบ่งเป็นฐานะที่เป็นไปในทางเสื่อมและฐานะที่เป็นไปในทางเจริญ

บรรดาเหตุ 4 ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายบัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ไม่ควรทำทั้ง 2 ส่วน

คือ รู้ว่าไม่ควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และรู้ว่าไม่ควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ไม่ควรทำทั้ง 2 ส่วน

บรรดาฐานะ 4 ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ พึงทราบคนพาลและบัณฑิตในเรื่องกำลังของบุรุษ ความเพียรของบุรุษ และความบากบั่นของบุรุษ คนพาลย่อมไม่เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์” เขาย่อมไม่ทำฐานะนั้น เมื่อไม่ทำจึงเป็นไปเพื่อความฉิบหาย ส่วนบัณฑิตย่อมเห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์” เขาย่อมทำฐานะนั้น เมื่อทำจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177)

บรรดาเหตุ 4 ประการนั้น เหตุที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย พึงทราบคนพาลและบัณฑิตในเรื่องกำลังของบุรุษ ความเพียรของบุรุษ และความบากบั่นของบุรุษ คนพาลย่อมไม่เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย” เขาย่อมไม่ทำฐานะนั้น แต่เมื่อทำจึงเป็นไปเพื่อความฉิบหาย ส่วนบัณฑิตย่อมเห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย” เขาไม่ทำฐานะนั้น เมื่อไม่ทำจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ (อง.จตก. (ไทย) 21/115/177)

บรรดาเหตุ 4 ประการนั้น เหตุที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์

บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ควรทำทั้ง 2 ส่วน คือ รู้ว่าควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่ทำให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและรู้ว่าควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ควรทำทั้ง 2 ส่วนภิกษุทั้งหลายฐานะ 4 ประการนี้แล (อง. จตก. (ไทย) 21/115/177)

สรุปได้ว่า ในฐานสูตรนั้นได้กล่าวถึง เหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ 4 ประการ คือ เหตุที่ทำให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจแต่เมื่อทำจะได้รับผลดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจแต่เมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจแต่เมื่อทำจะได้รับผลดี

4. วิเคราะห์เหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญในฐานสูตร

ฐานสูตรนั้นได้กล่าวถึง เหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญ 4 ประการ คือ เหตุที่ทำให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำจะได้รับผลดี

ความหมายของความเสื่อมในฐานสูตร หมายถึง การกระทำที่เกิดจากความพอใจ เช่น การดื่มสุรา การเล่นเกมพนัน และการกระทำที่เกิดจากความไม่พอใจก็ตาม เช่น การลักขโมย หากเป็นไปด้วยอบายมุขแล้วย่อมนำมาความฉิบหายมาให้เรา ความสำคัญของความเสื่อมในฐานสูตรนั้นเป็นเครื่องเตือนสติให้เรานั้นตั้งอยู่ในความไม่ประมาทในการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่น่าพอใจหรือการกระทำที่ไม่น่าพอใจหากมีความประมาท

ในการกระทำหรือเป็นไปในที่ตั้งแห่งความเสื่อมย่อมนำมาความฉิบหายมาให้เราได้ ความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 คือเหตุที่ทำให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย และเหตุที่ทำให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย โดยความเสื่อมทั้ง 2 ประการนี้ถ้าเกิดจากการกระทำที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งอบายมุขซึ่งเป็นเครื่องนำพาไปสู่ความฉิบหาย

เหตุแห่งความเจริญในฐานสูตร หมายถึง เหตุให้กระทำสิ่งที่น่าพอใจ แล้วนำไปสู่ความเจริญ เช่น การให้ทาน ผู้ให้ทานนั้นย่อมได้อานิสงส์ในการให้ทานตอบแทนทั้งในภพปัจจุบันและภพหน้า และการกระทำอันเป็นสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำแล้วย่อมส่งผลที่นำไปสู่ความเจริญให้แก่ผู้ที่กระทำ เช่น การเจริญภาวนา การรักษาศีล ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเป็นไปด้วยความไม่พอใจ แต่เมื่อทำแล้วย่อมมีอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ ความสำคัญของความเจริญในฐานสูตร เป็นเครื่องเตือนสติให้มนุษย์นั้นเกิดฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่ทำ ให้เกิดวิริยะ คือ ความเพียรในสิ่งที่ทำว่าเป็นประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ตนไม่พอใจ เกิดจิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในการกระทำ และเกิดการพิจารณาถึงประโยชน์ที่ได้ทำไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ตนนั้นมีความพอใจหรือไม่พอใจที่จะทำก็ตาม เหตุแห่งความเจริญในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 คือ เหตุที่ทำให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ และเหตุที่ทำให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ ซึ่งการกระทำที่จะนำไปสู่ความเจริญไม่ว่าจะเป็นไปด้วยความน่าพอใจหรือไม่น่าพอใจก็ตาม แต่จะต้องประกอบไปด้วย ศรัทธาสัมปทาศีลสัมปทาจาค

สัมปทาปัญญาสัมปทา

เหตุแห่งความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่

1. เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และเมื่อทำ จะได้รับผลไม่ดี เป็นฐานที่ตั้งอยู่บนการกระทำที่เป็น อกุศลกรรมบถ 10 ประการ ได้แก่ ฆ่าสัตว์ ถูอาพาธพริยที่เขามิได้ให้ ประพฤติผิดในกาม เป็น ผู้กล่าวเท็จ เป็นผู้ส่อเสียด เป็นผู้มิวาจาหายาบ เป็นผู้กล่าวคำเพ้อเจ้อ เป็นผู้มีความโลภมาก เป็นผู้มิจิต พยาบาท เป็นผู้มีความเห็นผิด ซึ่งอกุศลกรรมบถ 10 คือ ทางอันนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ ความ ไม่สบายทั้งปวง ซึ่งรากเหง้าเกิดจากอกุศลมูล 3 คือ 1) โลภะ ความอยากได้ โลภะ คือความอยากได้ของ คนอื่นมาเป็นของตน อยากให้ตนมีเหมือนคนอื่น หรือมีมากกว่าผู้อื่นความอยากมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง เช่น อิจฉา ความอยาก ปาปิจฉา ความอยากอย่างชั่วช้า ลามก มหิฉฉา ความอยากรุนแรงอภิขณาวิสมโลภะ ความอยากได้ถึงขั้นเพ่งเล็ง ความอยากจะเกิดมากขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความชั่วในตัวเอง 2) โทสะ ความ คิดประทุษร้าย โทสะ คือ ความคิดประทุษร้าย ได้แก่ การอยากฆ่า การอยากทำลายผู้อื่นๆ ความคิดประทุษร้ายเป็นรากเหง้าให้เกิดกิเลสได้หลาย อย่าง เช่น ปฏิฆะความหงุดหงิด โกรธ ความโกรธ อุปนาหะ ความผูกโกรธ พยาบาท ความคิดปองร้าย ถ้าปล่อยให้มีโทสะมาก ผู้นั้นจะเป็นคนชั่ว คนพาล และเป็นภัยต่อสังคม 3) โมหะ ความหลงไม่รู้จริง โมหะ คือ ความหลงไม่รู้จริง ได้แก่ ความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ความมัวเมาความประมาท เป็นรากเหง้า ให้เกิดกิเลสได้ต่างๆ มากมาย เช่น มักจะลบหลู่คุณ

ท่านปลาสระ ตีเสมอ มานะ ถือตัว มหะ มัวเมา ปมา
ทะเลินเล่อ โมหะทำให้ขาดสติ ไม่รู้ผิดชอบร้ายแรง
กว่าโลภะ และโทสะรวมทั้งส่งเสริมให้โลภะและ
โทสะมีกำลังมากขึ้นยิ่งด้วย

2. เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำอะไรได้รับผลไม่ดี คือ การกระทำที่เป็นไปตามอบายมุข 6 ซึ่งเป็นการกระทำที่ตกอยู่ในความพอใจของผู้ที่กระทำไม่ว่าจะเป็นการดื่มสุรา การเล่นการพนัน การเป็นนักเลงผู้หญิง การเที่ยวดูการละเล่นการคบเพื่อนชั่วเป็นมิตร และการเกียจคร้าน โดยอบายมุขทั้ง 6 อย่างนี้เป็นสิ่งที่ล่อลวงให้ผู้ที่ทำตกไปสู่อำนาจของกิเลส และเกิดความหลงใหลในสิ่งที่ตนทำเพราะเป็นไปด้วยความสุข สนุกสนาน ร่าเริง แต่เป็นสิ่งที่น่าพาดพิงที่กระทำนั้นตกไปสู่ความฉิบหาย

เหตุแห่งความเจริญในฐานสูตรนั้นแบ่ง
ออกเป็น 2 ได้แก่

1. เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำ จะได้รับผลดีความเจริญที่ว่าด้วยการกระทำในสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่กับเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การเรียนหนังสือ ตลอดทั้งเรื่องการทำบุญด้วยความไม่เต็มใจ แต่กับได้รับอานิสงค์ยกตัวอย่าง เช่น เรื่องของนางปัญจปาปาที่ได้ทำบุญกับพระปัจเจกพุทธเจ้าแต่ทำด้วยความไม่พอใจมี อารมณ์โกรธ เมื่อได้เกิดเป็นมนุษย์อีกครั้งจึงมีหน้าตาอัปลักษณ์แต่ด้วยอานิสงค์การทำบุญของนาง ก็มีผัสสะอันเป็นทิพย์หากใครได้แตะต้องนางเป็นต้องหลงใหลที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะผลจากการถวาย ก้อนดินเหนียวแก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั่นเอง ตลอดทั้งการรักษาศีล 5 ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีอานิสงค์อย่างมากทั้งต่อตนเองและผู้อื่น คือ คนมีศีลถึงพร้อม

ยอมเป็นที่รักของคนอื่น เป็นผู้แกล้วกล้าไม่เก้อเขิน เข้าไปหา คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีลยอมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละ คนที่มีศีลพร้อมยอมมีโกศทรัพย์ คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อม เข้าถึงสุคติโลก สวรรค์ ซึ่งการถือศีลนั้นส่วนใหญ่แล้วจะกระทำด้วยความไม่พอใจในเบื้องต้น แต่เมื่อได้ประพฤติปฏิบัติ แล้วยอมนำไปสู่ความเจริญทั้งในภพปัจจุบันและภพหน้า (อง.ปญจก. (ไทย) 22/213/259)

2. เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลดีการกระทำที่เป็นไปด้วยสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำแล้วย่อมได้รับผลดี ซึ่งในสังคมไทยในปัจจุบันนั้นเราจะเห็นได้ชัดเจนว่า ประชาชนส่วนใหญ่นั้นจะนิยมให้ทานกันเป็นส่วนมาก เพราะเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ง่าย ดังนั้นการให้ทานจึงเป็นสิ่งที่กระทำด้วยความน่าพอใจ และเมื่อทำแล้วย่อมได้รับผลดี ตลอดทั้งการปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประกอบไปด้วย เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด คงเว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ความไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ความไม่คิดร้ายไม่คิดอยากให้ผู้อื่นเดือดร้อน (ที.ปา. (ไทย) 11/347/362-363) ซึ่งกุศลกรรมบถ 10 นี้ถือว่าเป็นแนวทางในการยึดปฏิบัติให้เกิดกุศลที่นำไปสู่ความเจริญได้เป็นอย่างดี

5. สรุป

ความเสื่อมและความเจริญในพระพุทธศาสนา พบว่า ความเสื่อม หมายถึง ความตกต่ำ ถดถอยที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติและนำไปสู่

ความตกต่ำ ถดถอยในพระพุทธศาสนาเหตุแห่งความเสื่อม คือ อบายมุขที่นำไปสู่ความตกต่ำของชีวิต ซึ่งหากบุคคลใดที่ยึดมั่นและประพฤติปฏิบัติในความเสื่อมนี้ย่อมนำไปสู่ความตกต่ำ ฉิบหายในชีวิต หลักคำสอนที่นำไปสู่ความเสื่อมคือ อกุศลกรรมบถ 10 อบายมุข 6 อกุศลมูล ความเจริญในพระพุทธศาสนาเกิดจากบุคคลนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตจนประสบความสุขและความสำเร็จ ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 สปัสนธรรม 7 ศีล 5 พรหมวิหาร 4 สังคัต 4 สุจริต 3 เป็นต้น

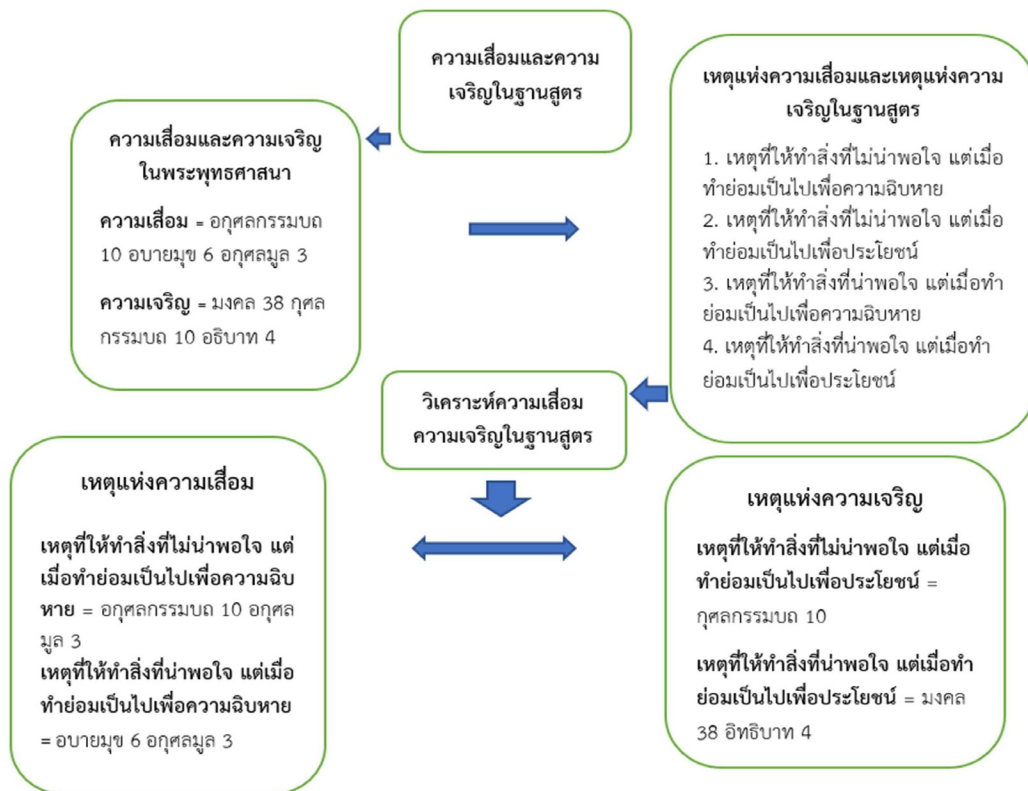
เหตุแห่งความเสื่อมในฐานสูตรแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี เป็นฐานที่ตั้งอยู่บนการกระทำที่เป็น อกุศลกรรมบถ 10 ประการ เมื่อทำแล้วก็จะได้รับผลที่ไม่ดีตามมา 2) เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลไม่ดี คือ การกระทำที่เป็นไปตามอบายมุข 6 ซึ่งเป็นการกระทำที่ตกอยู่ในความพอใจของผู้ที่กระทำแต่ส่งผลไม่ดีต่อผู้กระทำ ในส่วนของเหตุแห่งความเจริญในฐานสูตรนั้นแบ่งออกเป็น 2 คือ 1) เหตุให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำจะได้รับผลดีได้แก่ การทำบุญด้วยความไม่เต็มใจของนางปัญจปาปา แต่กลับได้รับอานิสงส์มาก การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น 2) เหตุให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำจะได้รับผลดีได้แก่ การให้ทาน ตลอดทั้งการปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ทำนั้นได้ผลกรรมที่ดี

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความนี้ได้ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และทุติยภูมิแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์

แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้แผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี แท่นแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2542). *พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2561). *อรรถกถาภาษาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้กับคุณภาพองค์การในยุคดิจิทัล*

Quality and Learning Organization in the Digital Era

กุหลาบ ปุริสาร, ชวิน อ่อนละอ, สายันห์ พาน้อย และวิชัย ชิวพิมาย
Kularb Purisarn, Chevin Oonla-or, Sayan Phanoy and Vichien Chiwapimal
วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
College of Asian Scholars, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Kaerokung@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้ มุ่งเสนอแนวทางพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 9 ด้าน 1) ด้านแนวทางพัฒนามหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศองค์การแห่งการเรียนรู้ (1) สมาชิกองค์กรมีทักษะและสมรรถนะสูงด้านการคิดเชิงระบบ (2) สร้างวิสัยทัศน์ร่วม (3) เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และ (4) ออกแบบเชิงนวัตกรรม 2) ด้านกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็น LO ในยุคดิจิทัล (1) การวิเคราะห์สังเคราะห์วางแผนออกแบบอย่างเป็นระบบ (2) สร้างแรงบันดาลใจ (3) กระบวนการสะท้อนความคิดการพัฒนา และ (4) ศักยภาพการบริหารที่ซับซ้อน 3) ด้านรูปแบบการกำหนดเป้าหมายเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ (1) การกำหนดเป้าหมายร่วมกันทั้งองค์กร (2) การลงสู่การปฏิบัติในระดับคณะ/สำนักและหลักสูตร และ (3) มีความสอดคล้องในเชิงนโยบาย 4) ด้านหลักการสำคัญในการสร้างองค์การการเรียนรู้ในการบริหารความเสี่ยง (1) หลักการหลอมรวมสมรรถนะ (2) หลักการมองออกสู่ภายนอก และ (3) หลักภาวะผู้นำในการสร้างอาวุธทางปัญญา 5) ด้านดัชนีชี้วัดความสำเร็จสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (1) ด้านปัจจัยนำเข้า ICT, Evaluation Process (2) ด้านกระบวนการ Brain Storming, Training, Seminar, Learning Climate และ (3) ด้านผลผลิต Research/ Innovation, Network, Knowledge Management 6) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารทุกระดับที่เอื้อต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ (1) บทบาทภาวะผู้นำการนำองค์กร และ (2) Visionary, value, Empowerment, Rewards, Morale 7) ด้านความสำคัญขององค์การแห่งการเรียนรู้กับเป้าหมายทางวิชาการ (1) พัฒนาทรัพยากรให้เป็นคนดีคนเก่งและมีความสุข (2) พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และมีปัญญา (3) พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ 8) ด้านความเชื่อมโยงสัมพันธ์องค์การแห่งการเรียนรู้กับความสำเร็จขององค์กร (1) มิติด้านคุณภาพอาจารย์ (2) มิติมาตรฐานคุณภาพหลักสูตร และ (3)

*ได้รับบทความ: 14 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2566
Received: February 14, 2022; Revised: November 30, 2022; Accepted: March 25, 2023

มิติด้านรูปแบบวิธีสอน และด้านที่ 9) ด้านความสัมพันธ์เชื่อมโยงองค์การเรียนรู้กับสุขภาพองค์การ (1) ลักษณะองค์การที่มีสุขภาพสมบูรณ์ และ (2) ลักษณะองค์การที่ไม่สมบูรณ์

คำสำคัญ: องค์การแห่งการเรียนรู้; คุณภาพองค์การ; ยุคดิจิทัล

Abstract

This academic article aimed to purpose the development guidelines on learning organizations in digital era in 9 aspects. 1) The guidelines for developing university towards the excellent LO aspects; (1) organization members have high skill and competency in system thinking, (2) joint vision, (3) learn together as a team and 4) innovative design. 2) LO development process In the digital era aspect; (1) analytics, synthesis, planning, systematic design, (2) inspiration, (3) reflection process of development ideas, and (4) complex management potential. 3) Form of goal formulation to formulate a strategic plan and action plan aspect; (1) setting common goal for the whole organization, (2) implementation at the faculty/office level and curriculum, (3) being consistent in terms of policies. 4) The key principles of creating a learning organization in risk management aspect; (1) the principle of fusion of competence, (2) the principle of outward look and (3) the principle of leadership in building intellectual weapons. 5) The index of success for learning organization aspect; (1) ICT inputs, Evaluation Process, (2) Brain Storming, Training, Seminar, Learning Climate and (3) Productivity Research/ Innovation, Network, Knowledge Management. 6) Leadership and Management at all levels that are conducive to learning organizations aspect; (1) Leadership role in leading the organization, (2) Visionary, value, Empowerment, Rewards, Morale. 7) The importance of learning organization and academic goal aspect; (1) developing resources to be a good person, smart and happy, (2) developing creativity and intelligence and (3) developing emotional intelligence. 8) The relationship between the learning organization and the success of the organization aspect; (1) Instructor quality dimension, (2) Curriculum quality standard dimension and (3) Teaching method dimension and 9) The relationship linking the learning organization with organizational health aspect; (1) healthy organization; and (2) imperfect organization.

Keywords: Learning organization; Quality organization; Digital era

1. บทนำ

องค์การแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์การที่มีความสามารถสูงในการเรียนรู้ ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกองค์กร มีบรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ทุกคนมีกระบวนการคิด วิเคราะห์ เพื่อช่วยองค์กร สมาชิกทุกคนตระหนักในความเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อช่วยพัฒนาองค์กร และช่วยให้องค์กรดีขึ้น ทุกคนเรียนรู้จากความผิดพลาด และความสำเร็จ (Senge, 2000) นอกจากนั้น Michael Fullan ได้เขียนในบทนำ สนับสนุนแนวคิดทฤษฎีการนำไปสู่การปฏิบัติ ในสถานศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญในการเรียนรู้ ในองค์กร (Organizational Learning) การปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน (Improving teaching and learning) และการนำในระบบสถานศึกษา (Leading in School Systems) ซึ่งเขียนโดย Vivienne Collinson & Tanya Fedoruk Cook (2007) ซึ่งระบุว่า มี 6 องค์ประกอบสำคัญในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กร คือ 1) การเรียงลำดับความสำคัญในการเรียนรู้ของสมาชิก (Prioritizing learning for all members) 2) การส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาค้นคว้า (Fostering inquiry) 3) การอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Facilitating the dissemination (sharing) of knowledge) 4) การฝึกปฏิบัติโดยใช้หลักประชาธิปไตย (Practicing democratic principles) 5) การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ (Attending to human relationships) และ 6) การขยายผลให้

มวลสมาชิกประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ของตนเอง (Providing for members' self-fulfillment)

ดังนั้น จึงมีคำถามที่สำคัญสำหรับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาคือ ทำอย่างไร มหาวิทยาลัยหรือองค์กรสถาบัน จะมีความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ กระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัย วิธีดำเนินการ และผลการดำเนินการหรือผลลัพธ์จะเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่อย่างไร บทความนี้จะได้นำเสนอแนวคิดแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล ดังรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

2. แนวทางพัฒนามหาวิทยาลัยหรือสถาบัน อุดมศึกษาสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดของ Davenport and Prusak (1998); Davenport (2006); Lee & Yang (2002, pp. 783-793) และการสังเคราะห์เอกสารตำราเรื่อง องค์การเพื่อการเรียนรู้ เขียนโดย ยुरพร ศุภรัตน์ (2552) สามารถนำเสนอแนวทางพัฒนา ดังนี้

1. สมาชิกขององค์กรต้องมีทักษะ (Skills) และสมรรถนะ (Competencies) เป็นกรคิดแบบเน้นกระบวนการ หรือคิดอย่างมีแบบแผน มากกว่าเน้นเป็นจุดๆ คิดในภาพรวมขององค์กร ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในวิชาการ และวิชาชีพเพื่อการสร้างพลังแห่งตน โดยการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งตนมองตนเองอย่างสร้างสรรค์ มีต้นแบบกระบวนการ

ทางสติปัญญา และมีการสร้างวิสัยทัศน์ มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนอภิปราย มองสมาชิกองค์การอย่างกัลยาณมิตร อย่างยึดมั่นในสมมติฐานแห่งความเป็นทีม มีผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่อำนวยความสะดวก มีการฝึก ปฏิบัติ มีกระบวนการจัดการความขัดแย้ง และการแบ่งพวก ตั้งป้อมในองค์การ

2. มหาวิทยาลัย และสถาบันจะดำเนินการสร้าง และพัฒนาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ สามารถดำเนินการได้ดังนี้ ให้อำนาจและให้โอกาสแก่บุคลากร ได้คิด ได้ช่วยคิด ในเชิงเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย ให้ความสำคัญกับแนวคิดใหม่ สร้างสิ่งใหม่ และการพัฒนานวัตกรรม (Innovation) รวมทั้งการสร้างและพัฒนาสมาชิกให้เป็นผู้ค้นพบ และนำสิ่งที่ดีกว่าเดิมเสนอมาลงสมาชิกในองค์การ ให้ได้เรียนรู้ร่วมกัน

ดังนั้น การเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหรือในยุคดิจิทัล ประการแรกคือ สมาชิกขององค์กรต้องมีทักษะ (Skills) และสมรรถนะ (Competencies) ทางด้านความคิดเชิงระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีกระบวนการ คิดเชิงบวกโดยมีสติปัญญา สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และที่สำคัญมหาวิทยาลัย หรือสถาบันจะต้องสร้างและพัฒนาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยการให้พลัง ให้อำนาจ โอกาสกับบุคลากรได้ร่วมด้วยช่วยกันคิดออกแบบกิจกรรม โครงการสำคัญๆ ในเชิงเทคโนโลยีนวัตกรรมที่ทันสมัย สู่เป้าหมายความสำเร็จอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

3. กระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

กระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Peter M. Senge (2000) เป็นกระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยหรือสถาบันสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลขั้นที่ 1 ต้องเริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจ (Aspiration) ให้รวมพลังเป็นหนึ่งเดียว (Unity) โดยมุ่งไปที่การพัฒนาบุคลากรทุกคนทุกกลุ่ม ท้าทายองค์การให้เป็นผู้ไม่เรียนรู้ (Personal Mastery) และร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) เสมือนทุกคนเป็นเจ้าขององค์การขั้นที่ 2 ร่วมกันระดม ปรีกษา หรือ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน สะท้อนความคิดในมุมมองที่หลากหลาย สร้างสรรค์ (Reflective Conversation) โดยใช้วิธี Mental Model ในแนวคิดเชิงนวัตกรรม จากผลการพัฒนาปัจเจกบุคคลและองค์การ รวมถึงสร้างการเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) เรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) และร่วมกันปรับปรุงพัฒนา (After action Review) เพื่อสู่เป้าหมายแห่งความเป็นเลิศ และสุดท้ายขั้นที่ 3 การพัฒนาศักยภาพสามารถดำเนินการที่ซับซ้อนได้ (Dealing with complicity) ด้วยการเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Dialogue) การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) และกระบวนการพัฒนาดำเนินการคิดเชิงระบบ (System Thinking) จากกระบวนการดังกล่าวจะเกิดผลลัพธ์ต่อองค์การในด้านกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เกิดทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) และเกิดชุมชนปฏิบัติการ

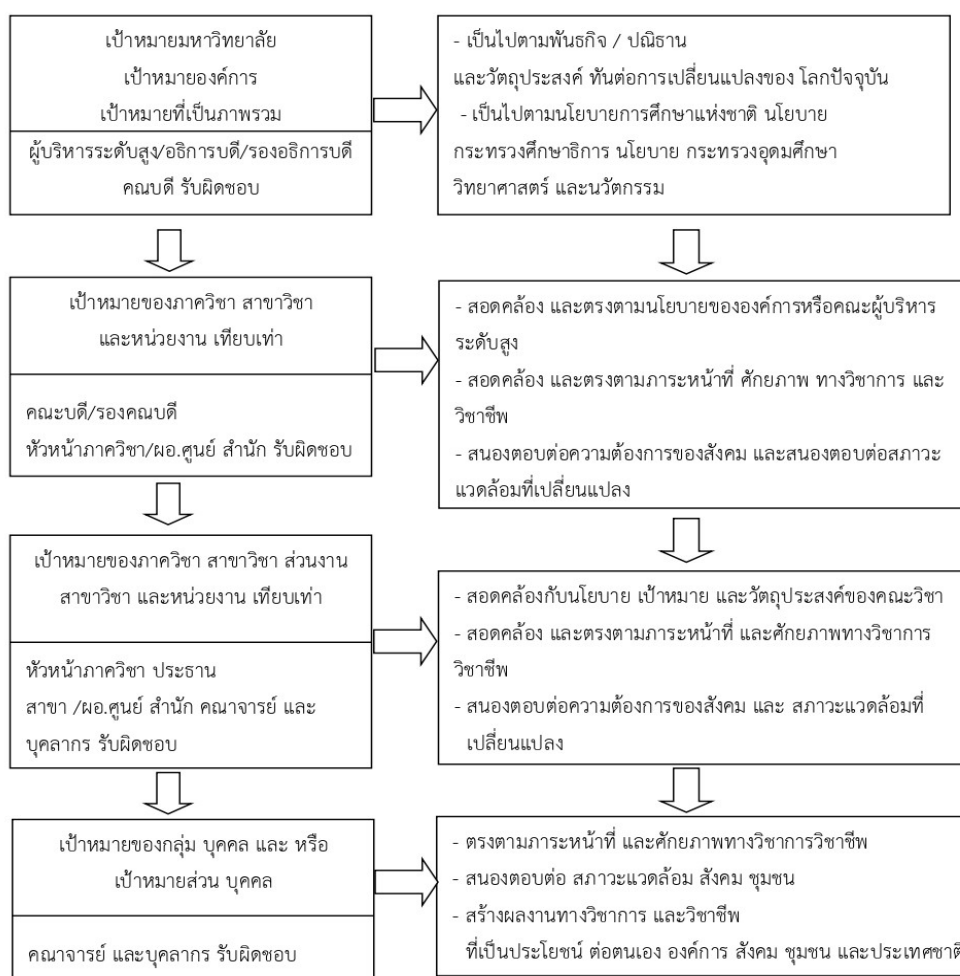

วิชาชีพในองค์กร (Professional Learning Community) ในที่สุด

4. รูปแบบการกำหนดเป้าหมายเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ

การบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic

Management) โดยมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน กำหนดแผนยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์รวมถึง แผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกันจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการทั้งไทยและ ต่างประเทศ รวมถึงวิเคราะห์รูปแบบการกำหนด เป้าหมายเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ของวิเชียร ชิวพินาย (2565) สามารถแสดงเป็นภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการกำหนดเป้าหมายเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ

ดังนั้น รูปแบบการกำหนดเป้าหมายเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ จะเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายภาพรวมของสถาบันเป็นไปตามพันธกิจ ปณิธาน และวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม ผู้รับผิดชอบคือผู้บริหารระดับสูงของสถาบัน ต่อจากนั้นภาควิชา/คณะ/สำนัก จะนำนโยบายสู่การปฏิบัติด้วยความร่วมมือของคณาจารย์ บุคลากรในระดับหลักสูตรและสาขาวิชา ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับนโยบายของสถาบัน คณะวิชา สาขาวิชา ตามบทบาท หน้าที่ ศักยภาพทางวิชาการ วิชาชีพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

5. หลักการสำคัญในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนให้ผ่านพ้นภาวะวิกฤติในยุคดิจิทัล

หลักการสำคัญในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนผ่านวิกฤติมี 3 ประการดังต่อไปนี้ 1) หลักการหลอมรวมสมรรถนะ (DE specialization) คือ การนำประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะคน บุคลากรเพื่อสร้างพลังความสามารถขององค์การ 2) หลักการมองออกนอกองค์การ (Externalization) อย่างมองอย่างคนสายตาสั้น อย่างมองแต่ภายในองค์การของตนเอง อย่างเพียงเน้นความรับผิดชอบวันต่อวัน ต้องมองความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ต้องสกัดมานับตาให้หลุดพ้นเพื่อที่จะนำองค์การสู่ความเป็นเลิศ และ 3) ภาวะผู้นำ (Leadership) ต้องสร้างอาวุธทางปัญญา พัฒนาทักษะที่แหลมคมต้องรู้และ

ตระหนักรู้ว่าอะไรที่เรามีดี และอะไรที่ต้องให้โอกาสสร้างโอกาสให้เขาเรียนรู้ และพัฒนาเพิ่มเติม อะไรบ้างที่เขาสามารถใช้เพื่อเอาชนะคู่แข่งขั้นและนำมหาวิทยาลัย สถาบันและองค์กร “สู่ความเป็นเลิศ” การสร้างความสำเร็จบางครั้งคงต้องมองข้ามกำแพง ทลายกำแพง และแม้แต่ปรับรื้อระบบองค์กร หากมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ถ้ามีความจำเป็นที่ต้องทำ

ดังนั้น หลักการสำคัญในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนผ่านวิกฤติในการบริหารความเสี่ยง มี 3 หลักการ ดังนี้ 1) หลักการหลอมรวมสมรรถนะ (Competency fusion) 2) หลักการมองออกนอกองค์การ (Externalization) และ 3) หลักภาวะผู้นำ (Leadership) หลักทั้ง 3 ข้อนี้ เป็นการนำมวลประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญของศักยภาพองค์กร มาพิจารณาหลอมรวมกับหลักสภาวะการณ์ภายนอกองค์การ สู่การพัฒนาสู่องค์การแห่งความเป็นเลิศ ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้ความมีภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงและทุกระดับ รวมถึงคณาจารย์และบุคลากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในที่สุด

6. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

ดัชนีชี้วัดองค์การแห่งการเรียนรู้ นับว่ามีความสำคัญที่จะใช้ตรวจสอบทบทวน ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 1) ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) ได้แก่ สารสนเทศที่จะบ่งบอกการเกิด

การเรียนรู้ และกระบวนการติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ 2) ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process Indicators) ประกอบด้วย มีกระบวนการส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของบุคลากรเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานขององค์กร มีการอบรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของบุคลากร มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการนำความรู้มาปรับปรุงการดำเนินงานของบุคลากร และการสร้างโอกาสให้บุคลากรปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน 3) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output Indicators) โดยมีหลักฐานบ่งชี้กระบวนการจำนวนบุคลากรที่ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หลักฐานบ่งชี้กระบวนการ จำนวนบุคลากรที่เกิดการเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง หลักฐานบ่งชี้การเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเคราะห์ ส่วนบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรในการปรับปรุงและพัฒนา งานมีหลักฐานการค้นพบนวัตกรรม เพื่อการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในองค์กร ซึ่งมีผลงานวิจัยที่แสดงถึงความเป็นเลิศขององค์กร และมีการประเมินผลเพื่อการปรับปรุง และพัฒนาความสามารถของบุคลากร

ดังนั้น สรุปได้ว่าดัชนีชี้วัดความสำเร็จสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มองเชิงระบบประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ คือ มีสารสนเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ มีกระบวนการติดตามประเมินผลด้านกระบวนการมีการส่งเสริมระดับพลังสมอง มีการอบรมสัมมนา มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และสร้างโอกาสให้บุคลากรและด้านผลผลิต มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge

management) เกิดผลผลิตด้านผลงานทางวิชาการมีผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่หลากหลาย มีการปรับปรุงพัฒนาองค์การและมีเครือข่ายความร่วมมือ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชมรมศิษย์เก่า ที่ให้การสนับสนุน เป็นต้น

7. ภาวะผู้นำของผู้บริหารทุกระดับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเอื้อให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

กุหลาบ ปุริสาร (2564) ได้เขียนหนังสือภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบาบามี: กรณศึกษา ศ.ดร.นพ. กระแส ชนะวงศ์ ได้สังเคราะห์รูปแบบภาวะผู้นำแห่งอนาคตที่มีประสิทธิผล ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการต่อวงการศึกษไทย และเป็นผู้มีประสบการณ์ในองค์กรที่สามารถนำองค์การให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จะแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำองค์การให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน และมีวิสัยทัศน์
2. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปกครอง ดูแล บังคับบัญชาด้วยคุณธรรม จริยธรรม และมีส่วนสำคัญในการรับผิดชอบต่อสังคม
3. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างวิสัยทัศน์ และสร้างค่านิยมให้กับองค์กร เผยแพร่สู่มวลสมาชิก และผู้เกี่ยวข้องภายใต้ระบบ และบทบาทภาวะผู้นำ เพื่อสะท้อนให้สมาชิกยอมรับในพันธะผูกพัน และค่านิยมขององค์กร
4. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างสนับสนุน และพัฒนาสภาพแวดล้อม อันจะนำไปสู่ความมีพฤติกรรมแห่งจริยธรรมในองค์กร

5. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาผลงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ

6. เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความจริงใจ สร้างความเข้าใจ และรับฟังข้อคิดเห็นจากทั้งภายใน และภายนอกองค์กร

7. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินการพัฒนา และปฏิบัติการเพื่อช่วยให้การดำเนินการขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์สมบูรณ์ขึ้น ผลงานดีขึ้นสู่ความเป็นเลิศ

สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญสู่การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารทุกระดับที่จะต้องแสดงบทบาทสำคัญดังนี้ เป็นผู้นำองค์กร รับผิดชอบต่อสังคม สร้างแรงจูงใจ สร้างวิสัยทัศน์ ค่านิยมองค์กร เป็นผู้สนับสนุน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ กระจายพลังอำนาจ ชื่นชม ยกย่อง มอบรางวัลแก่ผู้สร้างคุณประโยชน์ต่อองค์การ ให้พัฒนาสู่ความเป็นเลิศ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรได้ชื่นชมยินดีร่วมกัน

8. ความสำคัญขององค์การแห่งการเรียนรู้กับเป้าหมายทางวิชาการของสถานศึกษามหาวิทยาลัยหรือสถาบัน

ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยวิธีการให้การศึกษาหรือในการจัดการเรียนการสอนก็ต้องการให้เกิดพัฒนาการให้มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญา สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาและในการเรียนการสอนประกอบด้วย พุทธิศึกษาจริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา หากองค์ความรู้จากการ

ศึกษาหรือจากการจัดการเรียนการสอน บรรลุเป้าหมายย่อมจะส่งผลให้ทรัพยากรมนุษย์ที่พัฒนาเป็นคนเก่ง คนดี และเป็นคนที่มีความสุข

คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิตมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเองควบคุมตนเองได้ เป็นคนที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ ทันเทคโนโลยีสามารถใช้สติปัญญาในการเผชิญสถานการณ์ และสามารถประยุกต์ความรู้ ความสามารถมาใช้ในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คนดี คือ คนที่ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ดำเนินชีวิตอยู่ในครรลองที่ดีของสังคม ยึดบรรทัดฐานของสังคม มีศีล และมีธรรม เป็นกรอบของชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตใจที่ดีงาม กอปรด้วยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม มีจิตวิญญาณ และพฤติกรรมที่สังคมปรารถนา

คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตดี ร่าเริง แจ่มใส ร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัย เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี เรียนรู้ความจริงเพื่อบรรลุความดีงาม มองโลกในแง่ดี คิดในทางบวก

สมาชิกในองค์การจะเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดจากการที่สมาชิกตั้งเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อรวบรวมประสบการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ เพราะเป้าหมายในการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดความมานะพยายามสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการเรียนรู้ มี 2 ลักษณะด้วยกันคือ เป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อความรู้และความชำนาญกับ

เป้าหมาย การเรียนรู้เพื่อความสำเร็จ เป้าหมายประเภทแรกจะเป็นปัจจัยในการสร้างแรงจูงใจ

ภายใน ส่วนเป้าหมายประเภทที่สองจะเป็นปัจจัยในการสร้างแรงจูงใจภายนอก ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์การเรียนรู้กับเป้าหมายทางวิชาการ
ที่มา: วิเชียร ชิวพินาย (2550)

สรุปได้ว่า ความสำคัญขององค์การแห่งการเรียนรู้กับเป้าหมายทางวิชาการของสถานศึกษามหาวิทยาลัยหรือสถาบัน (Learning Organization and Academic Goal) จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งนี้ เนื่องจากในองค์การแห่งการเรียนรู้จะสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขได้ เพราะการเรียนรู้เป็นวิวัฒนาการทางการคิดอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในทุกมิติ จากมวลประสบการณ์ จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนั้นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเรียนรู้เกิดจากการสร้างแรงจูงใจภายใน และปัจจัยภายนอกรวมถึงภาวะผู้นำ เจตคติเชิงบวก ทักษะ สมรรถนะ เซาว์ปัญญา และที่สำคัญคือความสามารถทางอารมณ์ (Emotional Quotient)

9. ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างองค์การแห่งการเรียนรู้กับความสำเร็จของมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน

คุณภาพอาจารย์ จากการวิเคราะห์คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ฉบับปีการศึกษา (2557) ซึ่งหมายถึง จำนวนอาจารย์ คณวุฒิอาจารย์ ประสบการณ์ ของอาจารย์ ผลงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา คุณภาพของอาจารย์เป็นมุมสะท้อนมุมแรกที่จะบ่งบอกคุณภาพของบัณฑิต และหรือคุณภาพของมหาวิทยาลัย และสถาบัน อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจึงเป็นบุคลากรกลุ่มแรกที่เป็นพลังอันสำคัญในการขับเคลื่อนหรือผลักดันมหาวิทยาลัย และสถาบันสู่เป้าหมาย แห่งความสำเร็จ ในฐานะสถาบันทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ผลงานของอาจารย์จึง

เป็น ผลงานในรูปของผลการศึกษาวิจัย เอกสาร ตำรา และบทความวิจัย หรือบทความทางวิชาการ ผลงานเหล่านี้จะเป็นฐานรองรับ และยกระดับ อาจารย์สู่ตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้น และเป็น ประเด็นสำคัญ และสาระสำคัญในการนำมหาวิทยาลัย และบุคลากร และสถาบัน ก้าวสู่แนวทาง

คุณภาพมาตรฐานหลักสูตร จากการ วิเคราะห์คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับคณะและสถาบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2562) ในการเรียนการสอนมีความหลากหลาย ของหลักสูตรที่ สนองตอบต่อความต้องการในการ พัฒนา ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความ ทันสมัย ทัน เหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของโลก ความล้ำยุคของหลักสูตรที่ช่วยให้เกิดการ เรียนรู้และพัฒนา เหล่านี้เป็นดัชนีชี้วัดอันสำคัญ ในสถานภาพ และวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย และสถาบัน การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงและ การสร้างหลักสูตร จึงเป็นหัวใจสำคัญแห่งความสำเร็จของมหาวิทยาลัย

ศักยภาพด้านวิธีการสอน จากการ วิเคราะห์แนวปฏิบัติการประกันคุณภาพหลักสูตร ประจำปีการศึกษา 2557 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (2557) กระบวนการสอน วิธีการถ่ายทอด วิธีการสร้างองค์ความรู้ที่จะช่วย ให้เกิดคุณภาพ มีรากฐาน มีพื้นฐาน และมีวิสัยทัศน์ ซึ่งรวมถึงการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สามารถวัดและบ่งบอกศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ และความถนัดที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ความล้มเหลวของการผลิตบัณฑิตในมหาวิทยาลัย หรือในสถาบันอุดมศึกษา ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการ

สอน กระบวนการสอน วิธีการวัดและประเมินผล

ดังนั้น สรุปได้ว่าความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ระหว่างองค์การแห่งการเรียนรู้กับความสำเร็จของ มหาวิทยาลัยหรือสถาบัน (Learning Organization and University Successful) มีประเด็นพิจารณา สำคัญๆ อยู่ 3 มิติ คือ ด้านคุณภาพของอาจารย์ พิจารณาจากการพัฒนาผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ อย่างต่อเนื่องย่อมมีศักยภาพในการขับเคลื่อน มหาวิทยาลัยไปสู่มาตรฐานและเป็นที่ต้องการของ สังคม นอกจากนั้น คุณภาพมาตรฐานหลักสูตร สาขาวิชาที่มีความหลากหลาย มีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสนองความต้องการ ของสังคมและประเทศชาติ จึงเป็นส่วนสำคัญ จำเป็นยิ่ง และสุดท้ายศักยภาพด้านรูปแบบวิธีสอน ของอาจารย์ก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ ผู้เรียนให้มีมาตรฐานคุณภาพบรรลุปรัชญา ค่านิยม ของมหาวิทยาลัยและเป้าหมายของชีวิตโดยการ พัฒนาด้วยหลักการขององค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง จึงจะสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป

10. ความสัมพันธ์เชื่อมโยงองค์การแห่งการเรียนรู้กับสุขภาพองค์การ

ความสำเร็จขององค์การ ส่วนหนึ่งย่อมขึ้น อยู่กับบรรยากาศขององค์การในด้านต่างๆ เป็น สำคัญ นอกจากนั้น บรรยากาศขององค์การยังมีส่วนในการสนับสนุนให้ องค์การมีลักษณะที่เรียกว่า สุขภาพสมบูรณ์ (Healthy organization) และ เกิดสุขภาพไม่สมบูรณ์ (Unhealthy organization) ได้มีนักวิชาการ พุดถึงองค์การแบบสมบูรณ์นั้น นักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้

ศึกษาไว้เป็นที่น่าสนใจในการนำมาอธิบายประกอบ การศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจนที่สมบูรณ์ใน องค์การแห่งการเรียนรู้ ดังนี้คือ

1. ลักษณะขององค์การที่มีสุขภาพ สมบูรณ์ (Healthy Organization) มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1) ด้านบุคลากร สมาชิกในองค์การมี ส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ ขององค์การ และสามารถใช้พลังที่มีอยู่ปฏิบัติ หน้าที่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีความรู้สึกเป็น เจ้าของมีความรับผิดชอบต่อปัญหา หรือข้อยุ่งยาก ที่เกิดขึ้น จึงมี พลังในการแก้ปัญหา และมีความเชื่อ มั่นว่าปัญหาดังกล่าวจะสามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ 2) ด้านกระบวนการดำเนินงาน การแก้ปัญหา ร่วมกันอย่างเป็นกันเอง แบบเติมเต็มและพึ่งพากัน ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ฐานะ ทางสังคมหรือ ขอบเขตด้านลำดับขั้นการบังคับบัญชา ซึ่งเป็น อุปสรรคต่อการแก้ปัญหาจะ หดไป ผู้บังคับบัญชา จะเปิดโอกาสให้บรรดาสมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นความ คิดในด้านการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม (Team building) 3) ด้านสมรรถนะ ความสามารถ ความ รู้สึกรับผิดชอบ ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ปริมาณงาน เวลา ความชัดเจน วิชาชีพ และหลักการพัฒนาการ บริหาร ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการ วินิจฉัยสั่งการ ความรู้สึกรับผิดชอบส่วนตนจากภายใน หรือความ ผูกพันทางจิตใจมีความสำคัญกว่าอำนาจทางด้าน กฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งภายนอก คนทำงานจะรู้สึก เหมือนกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4) ด้านหลักการ บริหารจัดการ นำหลัก “การร่วมมือร่วมใจ” (collaboration) เข้ามาใช้อย่างเสรี ทุกคนพร้อมที่

จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น และในทำนอง เดียวกันผู้อื่นก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือด้วย เหมือนกัน วิธีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันดำเนินไป อย่างกว้างขวาง ถึงแม้ว่าจะมีการแข่งขันกันระหว่าง บุคคลและกลุ่มเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม และ ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ ร่วมกัน 5) ด้านภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำมีความยืดหยุ่น ได้มาก สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้ง “แบบ” (Style) และตัว “บุคคล” (Person) เพื่อให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ มีความไวเนื้อเชื่อใจกัน ความรู้สึกที่เป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบ ร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในองค์การสูง เชื่อว่า “สมาชิกรู้ดีว่าอะไรที่มี ความสำคัญต่อองค์การ และอะไรที่ไม่มีความสำคัญ” และการยอมรับ ในเรื่องความเสี่ยง โดยถือว่าเป็นเงื่อนไขหนึ่งของ ความเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงขององค์การ การเสี่ยงหรือกล้าได้กล้าเสียเป็นคุณสมบัติหนึ่งของ ความกล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่จะเกิดขึ้นใน องค์การ 6) ด้านโครงสร้างองค์การ โครงสร้างของ องค์การ ระเบียบข้อบังคับหรือนโยบาย ล้วนแต่ เป็นแบบแผนที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อช่วยให้สมาชิก ขององค์การได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และเพื่อที่จะเอาไว้ปกป้องคุ้มครององค์การให้มี ชีวิตยั่งยืนต่อไปได้ ไม่ใช่เป็นขวากหนามสกัดกั้น ความเจริญเติบโตของสมาชิกแต่ละคน เพราะ สมาชิกทุกคนพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความสำนึกในระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งที่มีอยู่ เมื่อเทียบอัตราส่วนกันแล้ว ความคิดริเริ่มหรือภาวะ สร้างสรรค์ที่มีอยู่ค่าสูงกว่า เรื่องที่เกะลำสัถย์ จะได้รับการพิจารณาและยกเลิกไปจากองค์การ

การปรับปรุงพัฒนาองค์การ ควรมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา สมาชิกขององค์การให้ความสนใจ และมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตขององค์การ โดยถือว่าสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อการสร้างบรรยากาศขององค์การ

2. ลักษณะขององค์การที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์นั้น (Unhealthy organizations) มีความแตกต่างจากองค์การที่มีสุขภาพสมบูรณ์สรุปได้ดังนี้ 1) มีการอุทิศร่างกายและจิตใจให้กับองค์การเพียงเล็กน้อย ยกเว้นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูงๆ ซึ่งเป็นระดับมันสมองเพียงบางส่วน หรือส่วนน้อยเท่านั้น 2) ผู้ทำงานที่มองเห็นข้อผิดพลาดและปัญหาต่างๆ จะเก็บงำและปิดบัง ซ่อนเร้นไว้จนเป็นความเคียดชัง ผู้ที่ทำงานจะพูดเรื่องความยุ่งยากต่างๆ ในที่ทำงาน ที่บ้าน หรือในร้านอาหารต่างๆ ไปไม่ได้ นำเรื่องต่างๆ เหล่านั้นไปพูดกับผู้ที่เกี่ยวข้อง (มีลักษณะแบบไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน ตัวใครตัวมัน) 3) ปัจจัยต่างๆ จากภายนอก สร้างความยุ่งยากในการแก้ปัญหา ฐานะ และตำแหน่งต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนภูมิขององค์การ มีความสำคัญมากกว่าการแก้ปัญหา ทุก หน่วยมีส่วนเกี่ยวพันกันเพียงผิวเผิน แทนที่จะมีส่วนเกี่ยวพันอย่างจริงจัง ผู้ที่ทำงานแบบใกล้ชิด สุภาพ อ่อนโยนต่อผู้บังคับบัญชา จะปิดบังปัญหาต่างๆ ต่อผู้บังคับบัญชา ความไม่เห็นพ้องต้องกันถูกเก็บอยู่ในความนิ่งเฉย จะทำงานเมื่อมีคนสั่งเท่านั้น 4) บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งระดับสูง จะพยายามวินิจฉัยสั่งการด้วยตนเองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาคั่งค้าง และทำการวินิจฉัยปัญหาโดยที่

มีข่าวสาร ข้อมูล และข้อเสนอแนะไม่เพียงพอ ผู้ทำงานจะวิจารณ์การตัดสินใจของผู้บริหารที่ดำเนินการผิดพลาดและไม่ตรงเป้าหมาย 5) ผู้บริหารรู้สึกโดดเดี่ยวในการที่จะพยายามทำงานต่างๆ ดำเนินไปด้วยดี บางครั้งระเบียบต่างๆ นโยบายต่างๆ และกระบวนการดำเนินงานไม่ได้รับการปฏิบัติตามที่ตั้งความมุ่งหมายไว้ และขาดความร่วมมือจากสมาชิกขององค์การ 6) การเรียนรู้ในองค์การเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากลำบาก บุคคลที่ทำงานไม่มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (ต่างถือว่าเก่ง) ทุกคนจะเรียนรู้จากการกระทำของตนเองเท่านั้น ทุกคนปฏิเสธ ไม่ยอมรับประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ยอมรับข่าวสารสะท้อนกลับของผลงานเพียงเล็กน้อย 7) การใช้ข่าวสารข้อมูลสะท้อนกลับถูกหลีกเลี่ยง และขาดการประเมินผล เพื่อการพัฒนา 8) สัมพันธภาพโดยทั่วไป เกิดขึ้นโดยไม่จริงใจต่อกัน และกัน สัมพันธภาพภายในถูกปิดบังซ่อนเร้นในที่ทำงาน ยึดให้เมื่อเจอหน้าแต่หนีทาลับหลัง 9) ผู้บริหารจะลดบทบาทหน้าที่ลงมาควบคุมเรื่องเล็กๆ น้อยๆ อย่างเฉียบ ขาดเคร่งครัด และใช้ดุลพินิจกับเรื่องเหล่านี้มากจนเกินความจำเป็น จะเคร่งครัดไม่ให้ความผิดกับเรื่องเหล่านี้ และ 10) โครงสร้างขององค์การ นโยบายขององค์การ และกระบวนการในการ ทำงาน ดึงองค์การให้ล่าช้า ตกต่ำ และล่าหลังอยู่เสมอ ผู้ทำงานไม่ยอมรับรู้ในนโยบายและกระบวนการในการทำงาน ทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของโครงสร้างในองค์การ ทำเท่าที่สั่ง ทำเท่าที่ผู้บริหารเห็นเท่านั้น

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์เชื่อมโยงองค์การแห่งการเรียนรู้กับสุขภาพองค์การ (Learning

Organization and Healthy Organization) เป็นส่วนสำคัญยิ่งเพราะองค์การแห่งความสุขย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพขององค์การ ลักษณะขององค์การที่มีสุขภาพสมบูรณ์ ประเมินได้จากสมาชิกภายในองค์การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ มีพลังสร้างสรรค์พัฒนา ทำงานเป็นทีม สำนึกในความเป็นเจ้าของ ร่วมแรงร่วมใจ บรรยากาศสัมพันธภาพดี ให้เกียรติและเชื่อมั่นในความมีภาวะผู้นำของทุกคนในองค์การ ส่วนลักษณะขององค์การที่ไม่สมบูรณ์จะตรงข้าม สมาชิกจะไม่อุทิศตนเสียสละให้กับองค์การ ผู้บริหารขาดความยืดหยุ่นขาดภาวะผู้นำขาดบรรยากาศความรักเอื้ออาทร เป็นต้น ดังนั้น ความสุขในที่ทำงานจะมีอิทธิพลสูงมากต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การที่ควรร่วมสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน

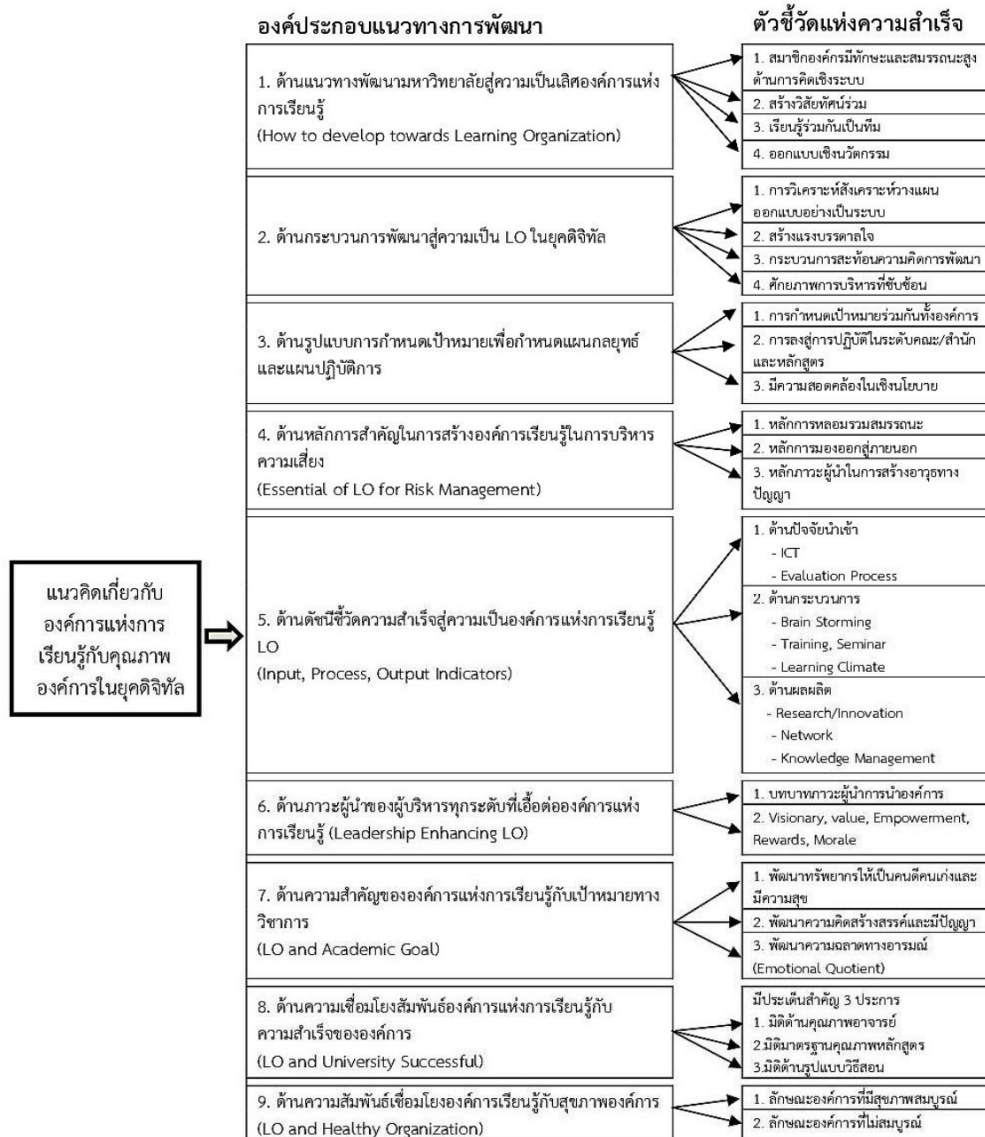
11. สรุป

การเรียนรู้ (Learning) ในองค์การแห่งการเรียนรู้ นั้น การเรียนรู้จะประสบความสำเร็จและเป็นไปอย่างสมบูรณ์จะต้องบูรณาการแนวคิดสำคัญใน 6 มิติ ดังนี้ 1) การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 2) วัฏจักรการประเมินและพัฒนา (Evaluation and Improvement Cycles) 3) แนวคิดแนวทางพัฒนาจากทุกคณะ คณาจารย์ บุคลากร นิสิตนักศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย (Ideas and Input from Faculty, Staff, Students, and other Stake holders) 4) การร่วมเรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่ดี

(Best Practice Sharing) 5) การเทียบเคียงกับองค์การอื่น (Benchmarking) 6) การเรียนรู้ของบุคลากรสำเร็จการศึกษาอบรมและพัฒนา (Personal Learning is achieved through Education, Training and Development) 6 มิติที่สำคัญของการดำเนินการเพื่อการพัฒนาความเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้และเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างคนสร้างผลงาน ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์และมีคุณูปการทั้ง ต่อตนเอง ต่อหน่วยงานต่อสังคมและต่อประเทศชาติ องค์การแห่งการเรียนรู้จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญ ในการนำสู่ความสำเร็จและความเป็นเลิศที่องค์การ “มหาวิทยาลัยและสถาบัน” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การทางการศึกษาต้องให้ความสนใจและดำเนินการอย่างจริงจัง อันจะก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาของชาติ ให้ทัดเทียมกับประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองควบคู่กัน ความเจริญของทางสติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรมของมวลมนุษย์สืบไป

12. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความวิชาการเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้กับคุณภาพองค์การในยุคดิจิทัล ได้นำเสนอ 9 องค์ประกอบสำคัญ และสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้สู่คุณภาพองค์การในยุคดิจิทัลได้ดังรูปแบบขั้นตอนและแนวทางการพัฒนา LO ในองค์การยุคดิจิทัลดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้รับเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้กับคุณภาพองค์กรในยุคดิจิทัล

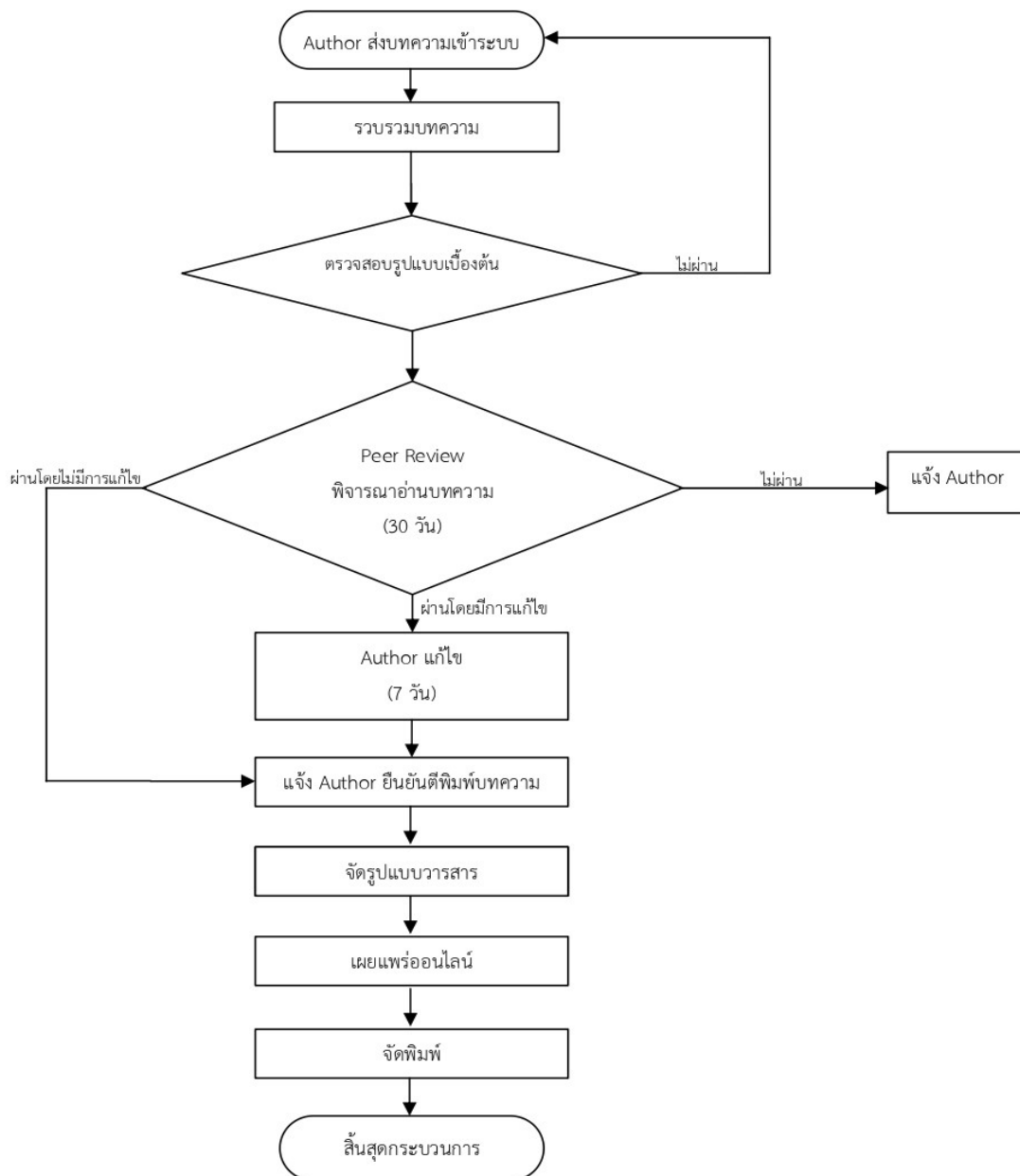
เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ ปุริสาร. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงศรัทธา* บารมี: กรณีศึกษา ศ.ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์. ขอนแก่น: เพ็ญพรินตัง.
- คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. (2557). *แนวปฏิบัติการประกันคุณภาพหลักสูตร ประจำปี การศึกษา 2557*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2562). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน พ.ศ. 2562 ระดับคณะ และสถาบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ยุรพร ศุทธิรัตน์. (2552). *องค์การเพื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร ชิวพิมาย. (2550). *ภาวะผู้นำคุณลักษณะพิเศษ. เอกสารประกอบการสอน วิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- _____. (2565). *การวางแผนเชิงกลยุทธ์. เอกสารประกอบการสอนวิชานโยบายและแผน*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ฉบับปีการศึกษา พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- Davenport, T. H. (2006). *Some Principles of Knowledge Management*. Retrieved from <https://www.strategy-business.com/article/8776>
- Davenport, T. H. and Prusak, L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Boston: Massachusetts: Harvard Business School.
- Lee, C. C. and Yang, J. (2000). Knowledge Value Chain. *Journal of Management Development*, 19(9), 783-793.
- Senge, P. M. (2000). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday.
- Vivienne Collinson and Tanya Fedoruk Cook. (2007). *Organizational Learning: Improving Learning, Teaching, and Leading in School Systems*. New York: SAGE Publications.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 085-752-1693

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล/ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

(Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โบบาง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระธรรมัทธ ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทน์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ เข้าถึงได้จาก/ <http://www.xxxxxxx>

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ วันที่สืบค้น./ จาก/ <http://www.xxxxxxx>

วิกิพีเดีย. (2561). *ข่าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2560*. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทรรศน์” สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

เว็บไซต์: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>

E-mail: dhammathas@hotmail.com

- 1) ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล 088-578-1671
- 2) น.ส.สาริกา ไสวงาม 085-752-1693

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

